

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRHUS-ÅRBOG 1980

ÅRHUS-ÅRBOG 1980

ÅRHUS-ÅRBOG

1980

UDGIVET AF ÅRHUS BYHISTORISKE UDVALG

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS 1980

OMSLAG

Gavlreklame på ejendommen
J. M. Mørksgade 10, oktober 1979
(Foto: Knud Nielsen)

BOGEN

er skrevet og tilrettelagt af:

Gustav Albeck
Annegrete Dybdahl
Vagn Dybdahl
Kjeld Elkjær
Henrik Fode
Ib Gejl
Christian R. Jansen
Erik Korr Johansen
Thomas W. Lassen
Finn H. Lauridsen
Hans Jørgen Madsen
Gunner Rasmussen
Peter Thygesen
Lars-Henrik Worsøe

under redaktion af
Erik Korr Johansen

© Århus byhistoriske Udvalg

Århus-Årbog 1980 er sat og trykt på
Aarhus Stiftsbogtrykkerie

Skrift: Baskerville og Helvetica
Papir: 120 gr. mat coated

ISBN 87-504-0446-6

ISBN 87-504-0445-4

Indhold

1979 – dag for dag	7
Vikingerne fædre ved Brabrand sø	52
Sne i byen	56
Ændringer i bybilledet	64
Siloer på havnen	71
Jens Ravnholm – genoplevet.....	78
Hen over de skrå brædder	82
By-orkestrets dirigenter og deres repertoire	92
Århus-kunst i Festugen	104
Kunstudstillingskalender	108
AGF i Europa-cuppen	109
Sporten 1979	121
Erhvervslivet 1979	126
De fratrådte, valgtes eller udnævntes	137
Til Bankospil	140
»Danmarks kirker« og Århus	148
Bevar Århus Gasværk!	156
Gavle med reklamer	164
Døde i 1979	169
Register ved <i>Birthe Rasmussen</i>	175

1979 dag for dag

Januar

Mandag 1. januar

Ved årsskiftet bor der 245.174 personer i kommunen. Det er godt 200 færre end året før. Der har i 1978 været et fødselsoverskud på 804 (3169 fødte ÷ 2365 døde), mens flytninger mellem Århus og andre kommuner har betydet et minus på ca. 1000.

Tirsdag 2. januar

Der raser en snestorm, hvis bekæmpelse i Århus-området anslås at koste ca. 35.000 kr. i timen. I den nye marina i Egå arbejder en lille privat isbryder for at redde ca. 100 lystsejlere, som isen truer med at skrue ned. Hos postvæsenet hober pakkerne sig op som følge af togtrafikkens sammenbrud.

Lørdag 6. januar

Den hårde frost og de begyndende isvanskeligheder truer vadefuglene. Dansk Dyreværns Århus-afdeling foranstalter en indsamling af penge til

indkøb af foder. Hver daglige ration, 2 tons, koster 3.000 kr.

47 specialarbejdere ved De kommunale Værker benytter den usædvanlige kulde til en trussel om nedlæggelse af arbejdet. For at undgå en lukning af varmforsyningen i store dele af byen må ledelsen gå ind på en timelønsforhøjelse på 1,65 kr.

Søndag 7. januar

Frostvejret skaber stadig vanskeligheder: mønttelefonerne bliver ubrugelige, da folks ånde fryser til is på apparaterne.

I week-enden sker der 4 alvorlige forbrydelser: en kvinde bliver stukket ned i Åbyhøj, og 3 steder i midtbyen begås røveri.

Lige omkring nytår satte en vældig snestorm ind, som lammede det meste af landet; men efter at stormen havde lagt sig, kunne børn og voksne nyde det snedækkede landskab, f.eks. på ydermolen ved lystbådehavnen, som ses på billedet. Snestormen betød i øvrigt, at ingen i Århus kom til skade ved fyrværkeri nytårsaften. Det var simpelthen ikke vejrtil at gå ud i.
(Foto: Brit).

1979

Salling blev den 1. januar om aftenen ramt af en alvorlig vandskade, da en varmtvandsventil på loftet sprængtes. Inden uheldet blev opdaget, havde vandet nået at trænge helt ned i stueetagen. Billedet viser Falck-folk i gang med at skovle vand ud på 4. sal. Selv om de samlede skader løb op i et millionbeløb kunne stormagasinet dog åbne normalt den 2. januar.
(Foto: Mogens Laier).

Mandag 8. januar

I Brabrand begår en kvinde selvmord ved at åbne for en gashane. Den udstrømmende gas forårsager en eksplosion, der raserer 5 lejligheder i komplekset.

To unge mænd forsøger at tvinge en taxachauffør, der får en pistol i ryggen, til at udlevere både vogn og penge, men en bilist kommer til hjælp, og de to mænd anholdes.

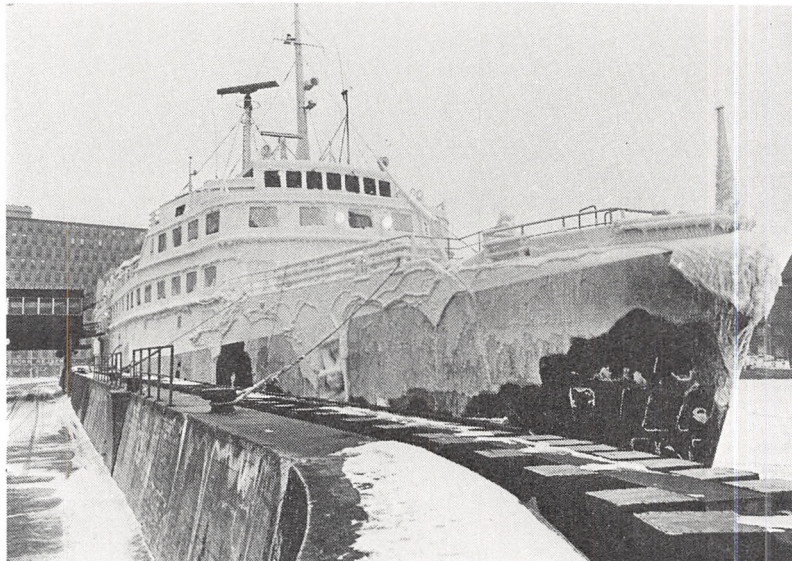
Tirsdag 9. januar

I 1978 er en tredjedel af byens 23.000 momsregistrerede virksomheder blevet kontrolleret af toldvæsenet. Som efterbetaling har virksomhederne måttet indbetale ca. 13 mill. kr., hvortil kommer bøder for overtrædelse af loven.

Onsdag 10. januar

På byrådsmødet vedtages, at Havnen skal søge et lån i Holland på 30 mill. kr. til de store udvidelsesarbejder, bl.a. i Øst-havnen.

DSB-færgen »Prinsesse Anne-Marie« lignede et isbjerg, da den kom i havn onsdag den 3. januar. Efter en politianmeldelse fra Sømændenes Forbund, der mente, at færgen var livsfarlig at sejle med, stoppede Statens Skibstilsyn færgen. Den kom først igang den følgende dags eftermiddag, efter at isen var fjernet. Begivenheden lik et retsligt efterspil, idet søretten i slutningen af november tildelte en række skibsførere en advarsel for at have sejlet med den overisede færgе.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

Århus kommunes Biblioteker har anskaffet en ny, knaldrød bogbus. Den gamle blev taget i brug i begyndelsen af 1976 og var nu udtjent, ja faktisk brød den sammen umiddelbart før jul. Så det var heldigt, at den nye bus var lærdig fra Staurup Karosserifabrik. Bogbussen kan rumme ca. 4.000 bøger og holder i løbet af en uge 12 steder to gange. Den betjener en række mindre byer, især i kommunens vestlige og nordlige del, bl.a. Elev, Holmstrupgård, Staurup, Studstrup og Skødstrup.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

Byrådet giver tilladelse til påbegyndelse af tredje byggeafsnit i Århus Vest. Det drejer sig om 184 boliger,

som opføres af Statstjenestemændenes Boligforening.

Lørdag 13. januar

På C. A. Thyregods Vej i Åbyhøj indvies et nyt menighedshus.

Århus Sporvejsfunktionærers Orkester fejrer 40-års dagen for sin oprettelse med en reception og en koncert, begge dele på Rådhuset.

Søndag 14. januar

Ved den jysk-fynske bridgeturnering i Ålborg bliver de fire første pladser i finalen besat af århusianske spillere.

På Århus Musikteater er der solokoncert med den russiske violinist Gidon

Kremer. Nogle dage senere er han solist i Beethovens Violinkoncert ved Aarhus By-Orkesters koncert i Stadionhallen.

Tirsdag 16. januar

Til premieren på Hollywood Ice Revue i Århus Skøjtehal opstiller kommunen en nyanskaffet transportabel tribune med plads til 1.000 tilskuere.

I konkurrencen om et ridecenter på Vilhelmsborg vinder arkitekterne Møller og Wichmann.

Onsdag 17. januar

Domprovst Jørgen Bøgh vækker opstandelse i byens socialdemokratiske grupper ved at opstille til EF-valget for Folkebevægelsen mod EF. Han ekskluderes senere af Socialdemokratiet.

Den verdenskendte ungarske komponist György Ligeti gæsteforelæser på Det jydsk Musikkonservatorium.

Den århusianske afdeling af Folkekirkenes Nødhjælp meddeler, at der ved permanente loppemarkeder i 1978 er indtjent mere end en halv million kr. til brug ved humanitært arbejde i u-landene.

På Hovedbiblioteket har 30 ungdomsforeninger sluttet sig sammen om en udstilling, der skal vise andre unge, hvilke muligheder der åbner sig, hvis de tilslutter sig en af foreningerne.

Torsdag 18. januar

Efter længere tids uro nedlægger for-

De første optagelser til fjernsynets julekalendersucces »Jul i Gammelby« begyndte i februar i Den gamle By. Det var de indledende og afsluttende udendørsscener. Provinsafdelingen fik optaget på dette tidspunkt, mens den egentlige handling, der foregik indenfor, først blev filmet i sommerens løb i Casino-studiet og Marselisborg-Hallen. (Foto: Jørn Timm).

manden for Arbejdernes Andels Boligforening, Kingo Nielsen, sit hverv. Han beskyldes for magtmisbrug og manglende demokrati i ledelsen.

Århus Politi har i en månedlang cykellygtekampagne noteret 269 cyklister, der ikke havde lygterne i orden. Heraf var 78 børn.

Fredag 19. januar

Adventistsamfundets lille private skole i Åbyhøj har på godt 3 år tredoblet elevtallet, så der nu er 70 elever. 7 lærere tager sig af undervisningen.

Århus-afdelingen af Dansk Cyklist Forbund oplyser, at der i øjeblikket sælges flere cykler end biler, og går på et seminar på Arkitektskolen om stiplanlægning ind for et stærkt forbedret net af cyklistier.

Søndag 21. januar

I 1978 begik 66 mennesker selvmord i Århus-området, 45 forsøgte på det, mens »kun« 35 dræbtes i trafikken.

I Brabrand indvies den nye sogegård. Den er tegnet af arkitekterne Friis og Moltke og har kostet 1,7 mill. kr.

Mandag 22. januar

Blandt de 13 kunstnere, der af Statens Kunstfond tildeles en livsvarig understøttelse, er forfatteren Tage Skou-Hansen, Risskov.

Onsdag 24. januar

Plejehjemmet Borgvold i Viby skal moderniseres. Byrådet bevilger 2,9 mill. kr. til arbejdets udførelse.

I disse dage har kommunen ca. 150 snerydningskøretøjer i fuld gang næsten døgnet rundt.

Torsdag 25. januar

Kommunehospitalet er i den seneste tid blevet frastjålet TV-apparater til en værdi af ca. 20.000 kr. Fire mænd i brune kitler henter apparaterne til »reparation«, kører dem bort i en servicevogn og vender ikke tilbage.

I en lejlighed på Skanderborgvej findes en ung kvinde død, dræbt ved voldsomme mishandlinger. Hendes mand sigtes for mordet, men han fremfører, at hun, som han selv, er på metadon-kur efter narkotikamisbrug, og at han ikke kan huske noget.

Fredag 26. januar

Ledelsen af Århus Universitet mener, at de nye forskningsbevillinger i for høj grad går uden om Århus: Københavns Universitet og de nye centre favoriseres, mens Århus Universitet nærmest betragtes som en »kulturkiosk«.

Lørdag 27. januar

Centralværkstedernes Orkester fejrer sin 30-års dag med en koncert i Møllelevangsskolens aula.

Østasiatisk Institut ved Århus Universitet har af et japansk fond fået foræret 1.500 bøger til en værdi af 75.000 kr. Der er i øjeblikket 3 japansk-studerende.

Ved By- og Herredsrettens skifteafdeling blev der i 1978 behandlet 113 konkursboer. Tallet er dobbelt så stort, som det plejer at være.

Søndag 28. januar

Efter at Jaco har købt Hasle Trælast-

handel for at bygge et nyt supermarked på pladsen, protesterer De samvirkende danske Købmandsforeninger: ifølge byplanvedtægten må der ikke drives detailhandel i området, der er udlagt til lettere industri. Rådmand Olaf P. Christensen lover, at en lokalplan skal blive udarbejdet.

Mandag 29. januar

Justitsminister Nathalie Lind inspicerer politistyrken i Århus. Som en delvis løsning på mandskabsmangelen foreslår hun, at nogle af de nyuddannede politifolk for fremtiden får deres praktikuddannelse i Århus. Denne har hidtil udelukkende fundet sted i København.

På Odderbanen giver snefygningen så store problemer, at driften må indstilles ved mørkets frembrud. Efter et mindre sammenstød må to passagerer på skadestuen til behandling.

Tirsdag 30. januar

I de nye skolenævni i Århus-området er 46 % af medlemmerne kvinder.

Februar

Torsdag 1. februar

Trafikminister Ivar Hansen, generaldirektør Povl Hjelt og Folketingets trafikudvalg rejser over Århus til Samsø for at tage stilling til nedlæg-

gelse af Århus-Samsø-linjen. I haven mødes de af demonstranter, der kræver linjen opretholdt.

Karin Nielsen og Wagn Jensen overtager forpagtningen af Royal Steakhouse.

Fredag 2. februar

Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen åbner en udstilling af lettisk kunst og kunsthåndværk i Rådhushallen.

Efter næsten to måneder uden bestyrelse vælger Århus Lærerforening på en ekstraordinær generalforsamling i Rundhøj-Hallen ny bestyrelse. Formand bliver lærer Martin Rømer, Elsted Skole.

En 11-årig dreng på Engdalskolen bliver kvalt, da han kommer til at sluge en hætte fra en spritpen.

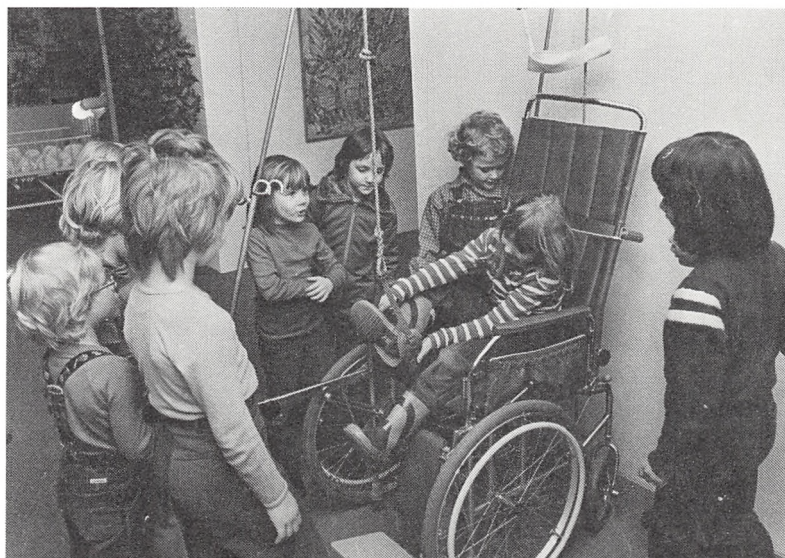
Søndag 4. februar

En 15-årig spejder driver til havs på en isllage ved Ajstrup Strand og må reddes af en militærhelikopter.

Fredag den 9. februar åbnede ni danske kunstmuseer over hele landet udstillinger for børn om sansning og sammenhænge.

Anledningen var Det internationale Børneår. Århus Kunstmuseum bidrog med udstillingen »Hospitalet«. Her kunne børnene få lov at sidde i en kørestol og få benet hejst op i en slynge, her kunne de ligge i en seng fyldt med mursten og de kunne lege med operationsinstrumenter. Det tør siges, at børnene nød at komme på Kunstmuseet.

(Foto: Jens-Kristian Søgård).

1979

Mandag 5. februar

Som støtte til LO under overenskomstforhandlingerne mødes 4000 århusianske smede og maskinarbejdere i Stadionhallen og vedtager en resolution, hvori de kræver 35 timers uge med fuld løndækning, 5 ugers ferie med 15 % i ferieløn og fuld dækning for alle prisstigninger.

Onsdag 7. februar

Ca. 5000 elever forsømmer skolen for at demonstrere på Klostertorvet og Rådhuspladsen under mottoet »Fingrene væk fra lejrskolerne«. Det er led i en landsomfattende demonstration for ansættelse af flere lærere, der kan sikre gennemførelse af lejrskoler, når

lærerne skal overholde den såkaldte 11-timers regel.

Byrådet bevilger 3.1 mill. kr. til saneringen af karéen Rosensgade-Volden-Graven-Mejlgade.

To grundejerforeninger i Studstrup holder borgermøde i Skæring Skole og protesterer mod den kommunale lokalplan vedrørende udbygning af Studstrupværket.

Torsdag 8. februar

Århus Folkeblad, der hidtil er udkommet hver 14. dag, begynder at komme som ugeavis.

Silvan Bygge-Marked, Daugbjergvej 18, præsenteres efter ombygning og udvidelse til 3700 m² som Danmarks største byggemarked i ét butiksareal.

Politiet anholder på en restaurant i midtbyen tre gæster, der sigtes for narkotikahandel. Restauranten lukkes for resten af natten, mens lokalerne gennemses.

Lørdag 10. februar

Aktivister fra Trøjborg Beboerforening besætter to tomme lejligheder i Herluf Trolles Gade 39.

Mandag 12. februar

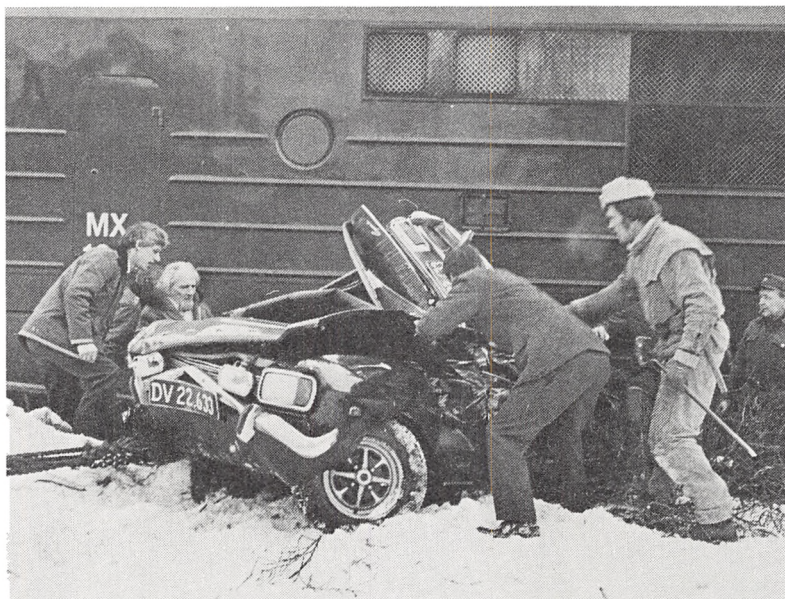
Det meddeles, at M. Seest Maskinfabriks Eftf. er lukket og taget under konkursbehandling.

Det aktuelle TV-program »Kanal 22« udsendes første gang fra Casino-studiet.

Tirsdag 13. februar

En pistolbevæbnet mand røver 20.000 kr. fra Privatbankens afdeling Vesterbrogade 31.

På en generalforsamling i GASA oplyser formanden Erik Graff Kristensen, at omsætningen i 1978 nåede op på 247 mill. kr., en fremgang på 18 %.

Det lyder utroligt, men bilisten slap uskadt fra dette møde med Grenå-toget på havnen. Uheldet skete tirsdag den 20. februar om morgenen. Når det gik så godt, skyldtes det bl.a., at toget kørte meget langsomt i ulykkesøjeblikket.
(Foto: Jørn Timm).

I slutningen af februar blev der i forbindelse med diskussionen om de høje siloer på havnen placeret en række trækloster på den model af havnen, som står i rådhusets forhal. Klodserne skulle illustrere konsekvensen af at tillade de 100 meter høje siloer. Ansvar for opstillingen havde formanden for teknisk udvalg, Inger Lillelund, der blev meget fortørnet, da borgmesteren forlangte klodserne fjernet. Han fandt, at klodserne gav et forvansket billede.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

Onsdag 14. februar

Den 150 år gamle Bøgelgyrd i Skåde ødelægges af en brand, der formodentlig skyldes en batteri-oplader i garagen.

Det meddeles, at rådmand Olaf P. Christensen ved genealogiske undersøgelser har konstateret, at han er halvbroder til fhv. forsvarsminister Kjeld Olesen.

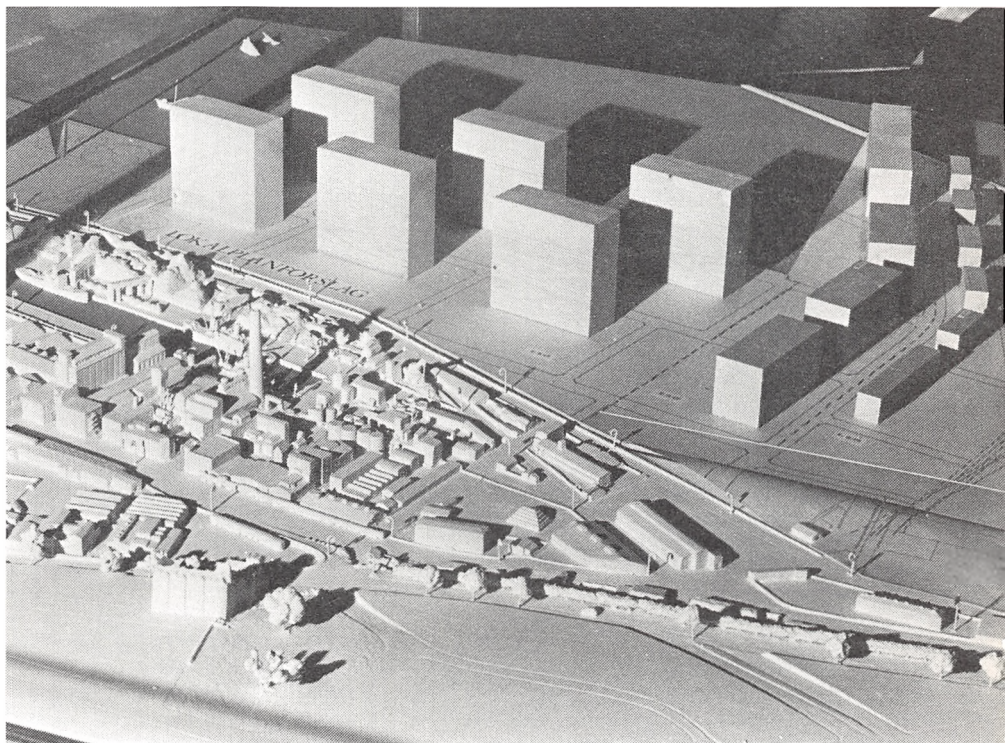
Torsdag 15. februar

Der meldes om akut boligmangel i byen. Boligforeningerne har ventelister indtil flere år frem i tiden.

Fredag 16. februar

Snefald og fygning skaber store trafikproblemer. Otte af byens kommuneskoler aflyser undervisningen. På Odderbanen er al drift indstillet.

Kosmorama, der hidtil har været ejet af Århus Lærerforening, bliver nu selvejende. Lærerforeningen vil dog være repræsenteret i bestyrelsen sam-

men med Fælleslærerrådet og Århus Kommune. Holger Moth fortsætter som direktør i en 5-års periode.

Lørdag 17. februar

Det meddeles, at H. C. Jaster A/S, Kystvejen 65, er trådt i likvidation.

Mandag 19. februar

To unge mænd med elefanthuer trænger ind i Arbejdernes Landsbanks afdeling ved Frydenlunds Allé, holder personalet og kunderne op

med et oversavet jagtgevær, røver 109.000 kr. og flygter i en stjålet bil.

Tirsdag 20. februar

400 elever på Århus Katedralskole sendes hjem, da et flertal af lærerne holder fagligt møde om overenskomstssituationen.

1/S Bøllén, der driver syv restauranter i Århus, har overtaget den ottende, Stoppestedet i Skolegade.

1979

Onsdag 21. februar

Den 61-årige købmand Hans Chr. Slot-Nielsen findes myrdet med rif-felskud i sin forretning, Strandvejen 34. Der er røvet ca. 25.000 kr. Senere findes mordvåbnet og den tomte pengekasse i en trappegang ved Jægergårdsgade.

I Socialforvaltningens Områdekonzontor Nord ved Skovvangsvej 97 er indrettet et cafeteria for pensionister med dagcenter og uddeling af varm mad.

I Byrådets møde bevilges 176.000 kr. til etablering af et kvindehus i Havnegade 22 og 130.000 kr. årligt til husets drift.

Der bevilges endvidere 1.6 mill. kr. til oplørelse af et klubhus i Stautrup, 766.000 kr. til en ny automobilsprøjte til Brandvæsenet. 225.000 kr. til hoveddistandsættelse af orglet i Vestre Kirkegårds kapel og 40.000 kr. til registreringsudgifter i forbindelse med en undersøgelse af Århus' middelalderhistorie.

Byrådet vedtager at sælge den restaurerede ejendom Studsgade 33 og bagbygningen i nr. 31 til Kulturministeriet for 4.4 mill. kr. Bygningerne skal anvendes af Arkitektskolen.

Torsdag 22. februar

To yngre mænd anholdes på et hotel i Nyhavn og sigtes for mordet på H. C. Slot-Nielsen 21. februar.

Dansk Dyreværn i Århus og biografdirektør Edvard Betzer, Royal Cinema, havde taget initiativet til arrangementet »Film for fugle-fødek« tirsdag den 27. februar. Mod aflevering af en portion brød til brug for nødstedte fugle under den hårde vinter kunne børn komme i biografen. Tilstrømningen var overvældende, over 2.000 mødte op. Det var mere end Royal Cinema kunne rumme, og de, der ikke kunne være med i første omgang, fik udleveret billetter til forestillinger de følgende dage.
(Foto: Bjarke Larsen).

Fredag 23. februar

Endnu en yngre mand anholdes i København og sigtes for mordet på H. C. Slot-Nielsen. De tre giver afvigende forklaringer om begivenheden.

Vestre Landsret stadfæster dømmen på 12 års fængsel over drabsmanden, der i juli 1978 kvalte sin fraskilte hustru og gemte liget i en ajlebeholder.

Professor Knud Lundbæk modtager den norske Anders Jahres Medicinpris på 200.000 kr. for sit arbejde inden for sukkersygeforskningen.

Lørdag 24. februar

Købmand Rudolf Holst, der i 45 år har drevet en kendt kolonial- og vinhandel i Vestergade 5, lukker butikken, der afløses af skotøjsforretningen Mette.

De fire såkaldte polakhuse øst for Vilhelmsborg skal ikke nedrives, således som det en overgang så ud til. Efter beslutning i magistraten og byrådet skal husene sælges på betingelse af, at de inden tre år bliver istandsat. Husene er bygget i begyndelsen af 1890'erne som landarbejderboliger; om der nogen sinde har boet polakker i dem, vides ikke.
(Foto: Bjarke Larsen).

Tirsdag 27. februar

Den italienske tankbåd »Almare Seconda«, der er 254 m lang og laster 105.000 tons, anløber Århus.

Den ældste bøg i Riis Skov, den henvend 300 år gamle »Oldemor«, bliver fældet.

Onsdag 28. februar

Ca. 500 ansatte på Danfoss i Viby nedlægger arbejdet for en dag som protest mod de resultatløse overenskomstforhandlinger. Hos JAKA i Brabrand strejker 350 slagteriarbejdere efter afskedigelsen af to kolleger.

Endvidere er der punktstrejke på B & W Elektronik i Lystrup, omfattende 150 medarbejdere.

Et lille privatfly lander på Kirstinesminde Flyveplads efter en non-stop-flyvning fra Marokko og efter nedkastning af pakker ved Arnborg syd for Herning. Politiet beslaglægger en pakke med 40 kg hash og anholder syv personer, deraf de tre århusianere, der er ejere af flyet.

Marts

Fredag 2. marts

Det jyske Kunstakademi er i økonomiske vanskeligheder, men Kommunen og Amtet øger deres tilskud, så det årlige tilskud – incl. statens – kommer op på 600.000 kr. mod sidst 376.000 kr.

Kommunens tekniske forvaltning må ansøge om en tillægsbevilling på 17,6 mill. kr. for at dække de forøgede ud-

gifter til snerydningen, som ellers var beregnet til at koste 7,3 mill. kr.

Lørdag 3. marts

Kommunen har en årlig udgift på 22 mill. kr. til dækning af trafikulykker i byen. Pengene går fortrinsvis til hospitalsophold og sociale ydelser af forskellig art.

De unge arbejdsløse, der i 1978 fik nej hos Kommunen til et forslag om kommunale cykler, arbejder nu med et nyt projekt: uden kommunal støtte vil de oprette et samlingssted for de arbejdsløse. Indtil nu har de blandt private indsamlet ca. 20.000 kr.

1979

Mandag 5. marts

Århus Industriforening beslutter på en generalforsamling at opløse sig selv og indgå som en del af Århus Handelsstandsforening.

Tirsdag 6. marts

På B & W-Elektronik i Lystrup har arbejderne i nogle uger nedlagt arbejdet 2 timer dagligt, fordi ledelsen ikke gennemfører en lovet lønforhandling.

Torsdag 8. marts

Den næsten årligt tilbagevendende influenzaepidemi på denne årstid har ramt Århus Politi hårdt: på nattevagtholdet er der således kun 7 betjente på arbejde.

Lørdag 10. marts

I en lejlighed på Silkeborgvej antænder en gnist fra et køleskab udstrømmende gas fra en åbenstående hane. Ejeren findes bevidstløs under en afrevet køkkendør.

Søndag 11. marts

Blandt bogforlaget Gyldendals forårsnyheder er en Århus-bog med titlen Student i Århus. Den udsendes i anledning af universitetets jubilæum sidste efterår og rummer 15 erindringsbilleder skrevet af tidligere studerende.

Mandag 12. marts

Ved By- og Herredsretten idømmes en ung mand fængsel i godt to år. Han har i løbet af et par måneder stjålet værdier for ca. 75.000 kr. uden at det har været nødvendigt for ham

at bryde ind i et eneste af de tyve steder, han har været: alt har stået ulåst.

Skoleinspektøren på Vorrevangsskolen angribes på skolens kontor af en af de større elever, efter at denne er blevet grebet i hærværk. Inspektøren får blandt andre lettere kvæstelser også næsen brækket.

Tirsdag 13. marts

Århusianeren John Max Pedersen udsender en samling arbejdersnoveller med titlen: Et ualmindelig dumt svin – og andre fortællinger.

Som en demonstration mod manglen på vuggestuepladser »parkerer« en gruppe forældre deres børn i barnevogne uden for rådmand Jens Arbjerg Pedersens kontor. Børnene bliver samlet kørt til spædbørnshjemmet Risvangen, hvor forældrene afhenter dem ved arbejdstidens ophør.

Onsdag 14. marts

I Kunstbygningen åbner Muskelvindfonden sin årlige kunstudstilling med efterfølgende bortauktionering af de udstillede arbejder. 120 danske kunstnere har foræret fonden 275 værker til denne udstilling. Auktionen indbringer mere end 60.000 kr.

Torsdag 15. marts

Til fiskekuttere i Århus Fiskeridistrikt har Folketinget bevilget 220.000 kr., der fortrinsvis vil blive benyttet til indkøb af nye spil, køleanlæg og lign.

Under tjenestemændenes tre timers strejke kører 150 bybusser i garage, og togene bliver aflyst mellem kl. 9 og

12. Heller ingen post uddeles i dette tidsrum.

Freitag 16. marts

Efter en ganske kort pause vender vinteren tilbage med snefald, hvilket dog ikke forhindrer ca. 2.000 LO-organiserede arbejdere i at samles på Rådhuspladsen og protestere mod politisk indgreb på arbejdspladserne efter demonstrationstog gennem byen.

Arkitektfirmaet Kjær og Richter vinder en konkurrence om opførelse af et gymnasium i Frederiksværk. Selve byggeriet koster ca. 25 mill. kr. og påbegyndes om et års tid.

Ved By- og Herredsretten idømmes en 15 års dreng to års fængsel for røveri og overfald.

Lørdag 17. marts

Fem kvindelige ansatte på B & W-Elektronik i Lystrup fyres. Tillidsmændene på arbejdspladsen taler om »personfølgelse« som en konsekvens af forudgående lønstridigheder (se 6. marts).

I Rådhushallen indledes »Spil sammen ugen« med et alsidig sammensat program. Ikke mindre end 5.000 amatører i byen vil i ugens løb underholde, danse, synge, optræde eller give koncerter.

Søndag 18. marts

I Sct. Johannes Kirke indvies det nye orgel ved en festgudstjeneste. Det har 2.000 piber og har kostet ca. 1½ mill. kr.

Tirsdag 20. marts

Århus-gymnasiernes fælleskor, der består af 120 gymnasiaster, giver sin årlige koncert på Katedralskolen, denne gang med alle sangene fra Porgy og Bess.

Onsdag 21. marts

På Byrådets møde debatteres lokalplanen for den nye østhavn. Bølgerne går højt, og diskussionen resulterer i to løsninger med 50 og 75 m høje siloer, imellem hvilke valget vil komme til at stå efter en offentlighedsfase på 2 måneder.

Gasværksgruppen, en afdeling af Trøjborg Beboerforening, har samlet ca. 3.000 underskrifter til fordel for en bevarelse af Århus Gasværk.

Den nye biskop i Århus Stift er valgt: seminarierektor Herluf Eriksen i Sil-

Århus Brandvæsen måtte søndag den 18. marts ljerne flere hundrede kilo gift fra et hollandsk containerskib. Under en kraftig storm i Nordsøen var en række tønder med en arsenikforbindelse blevet slået læk, og ved ankomsten til Århus havn måtte brandmandskab iført særlige beskyttelsesdragter igang med at opsamle den udløbne gift.
(Foto: Ib Hansen).

keborg får 793 stemmer mere end den nærmeste konkurrent til stillingen.

Lørdag 24. marts

Socialdemokratiet i Århus 3. kreds har valgt ny folketingskandidat: Faglærer Lissa Mathiasen, som afløser Alfred Mogensen, der har trukket sig tilbage efter at være kommet i Byrådet.

I marts blev der på mange forskellige måder givet udtryk for utilfredshed med regeringens indgreb i overenskomstforhandlingerne. Torsdag den 22. marts fandt således en af de største demonstrationer sted i Århus i flere år. Fagforeninger for såvel privat- som offentligt ansatte havde indkaldt til demonstrationer, der talte op mod 10.000 personer. Samme dag udkom Aarhus Stiftstidende i øvrigt ikke, fordi journalisterne gik til fagligt møde for at drøfte forløbet af overenskomstforhandlingerne.
(Foto: Preben Hupfeld).

Onsdag den 28. marts indfandt omkring 150 studerende sig i Føtex i Frederiks Allé og gik i gang med en »spis-billig-aktion« i protest mod den ringe uddannelsesstøtte. De tog for sig af retterne i kølediske m.v. og lagde én krone ved kassen som betaling for den fortærede mad. Aktionen udviklede sig senere til en konfrontation med politiet, da de studerende gik til politistationen for at befri 4 kammerater, som var blevet anholdt i Føtex.
(Foto: Jørn Timm).

Mandag 26. marts

En telefontrussel om bomber i en sparekasse i Viby får politiet til at evakuere 9 banker og sparekasser, der derefter gennemses af en sprængningskommando. Der findes dog ingen bomber, men en 34-årig mand anholdes, og ved grundlovsforhøret opretholdes anholdelsen i 3 dage.

Udvalget for de kommunale værker indstiller til Byrådet, at gasforsyningen afvikles inden for de næste tre år.

I varehuset Bilka findes en kanyle efterladt blandt forretningens æbler. Skønt det anses for en drengestreg, tages alle forsigtighedsregler, og kunder opfordres til tilbagelevering af indkøbte æbler.

Tirsdag 27. marts.

I Vejlbj-Risskov Hallen opføres den nye danske ballet »Salome« af Flemming Flindt. Hallen er udsolgt ved hver af de tre forestillinger.

Onsdag 28. marts

Århus Skolevæsen planlægger en reparation af de 30 ældste skoler, der vil strække sig over 8 år, koste ca. 10 mill. kr. om året og give beskæftigelse til 70 håndværkere i hele perioden.

Torsdag 29. marts

Lions Club Århus Sct. Clemens arrangerer en antikvitetsudstilling i Marselisborghallen. Blandt de udstilende er den tyske bladmand Axel Springer, som har sendt sin samling af dansk sølv fra det 18. årh.

April

Søndag 1. april

Århus Kommunehospitals gynækologisk-obstetriske afdeling (tidligere Fødselsanstalten i Jylland) giver efter ombygning adgang for fædre til fødestuerne.

SAS-ruten Tirstrup-London, den første danske provins-udenrigsrute, åbnes under stor festivitas og taler af bl.a. amtsborgmester Robert Svane Hansen og borgmester Orla Hyllested.

Mandag 2. april

Ca. 40 boligaktivister blokerer Ejenkomsten Samsøgade 44 for at hindre udstykning til ejerlejligheder.

Tirsdag 3. april

Finsensgades Skole holder skolefest fra kl. 11 til kl. 15 af hensyn til lærernes 11-timers regel.

Firmaet Jens Aage Niensens fem radio- og TV-forretninger evakueres af politiet efter bombetrussel fremsat pr. telefon.

Onsdag 4. april

I Byrådets møde vedtages en social udbygningsplan for årene 1980-85, der indebærer en betydelig aktivitetsudvidelse bl.a. på daginstitutionsområdet.

Det vedtages at sælge hjørnegrunden J. M. Mørks Gade/Bødker Balles Gård til arkitekt Jørgen Malling, der vil opføre en kontorbygning og syv rækkehuse.

Der bevilges 3.5 mill. kr. til opførelse af en varmecentral i Hasselager, 4.9 mill. kr. til modernisering af Bjerggården og Mårslet Plejehjem samt 2.2 mill. kr. til en vuggestue ved Grøn-højvej i Harlev.

Fredag 6. april

I Jazzhus Tagskægget holdes fagligt møde efter afskedigelse af hele garderobepersonalet. Restauratør Peter Max Hansen lukker jazzhuset, men åbner igen efter forhandling og gensættelse af personalet.

Mandag 9. april

Der er begæet hærværk mod de danske nazisters hovedkvarter i Ivar Huitfeldts Gade, hvor ruderne er knust.

I Jazzhus Tagskægget afholdes støttefest for Folkebevægelsen mod EF med taler af bl.a. forbundsformand Henning Bjerg, opførelse af en EF-revy og musikalsk underholdning.

Skærtorsdag 12. april

Århus Sporvejes sommerkøreplan træder i kraft med flere nyheder, bl.a. linje 53 og 58, der skal supplere den kommende nærbane til Lystrup og Hjortshøj.

Akvarieudstillingen »Akva 79« åbnes i Gellerup Center af skovrider Kjeld Ladefoged.

Tirsdag den 17. april begyndte linie 22 at køre. Den har sit udgangspunkt ved højhusene på Langenæs og går via Banegårdspladsen og Busgaden til Rutebilstationen. Brugere af den nye linie bliver først og fremmest de mange ældre, der bor på Langenæs, og som nu får bedre muligheder for at komme ind til byen for at handle eller komme til læge.
(Foto: Brit).

1979

Politiet meddeler, at 14 berusede i løbet af dagen er indsat i detentionen.

Tirsdag 17. april

Boligretten i Århus frifinder tre lejere i ejendommen Jærgårdsgade 140 for ejerens påstand om, at de skal flytte på grund af vægning mod isætning af termoruder i august 1978.

Onsdag 18. april

En demonstration med henved 5000 deltagere starter på Klostertorvet og

Gasforsyningen i Århus har været et af de mest omdiskuterede spørgsmål i 1979, som det bl.a. fremgår af artiklen: Bevar Århus Gasværk! her i årbogen. Der har været afholdt flere demonstrationer for bevarelsen af bygassen. Her ses ca. 200 på march for gassen tirsdag den 17. april. (Foto: Bjarke Larsen).

slutter på Rådhuspladsen med vedtagelse af en resolution, der kræver opgivelse af alle planer om atomkraft i Danmark, udarbejdelse af en atomfri energiplan og lukning af Barsebäckværket.

I Hovedbiblioteket i Mølleparken holdes stiftende generalforsamling for foreningen Røgfrit Miljø, der skal modvirke tobaksrygning i offentlige lokaler og trafikmidler og i det hele påvirke rygere til at vise hensyn over for ikke-rygere.

I Byrådets møde bevilges 16.9 mill. kr. til opførelse af et psykiatrisk plejehjem ved Samuel Morses Vej og 2.7 mill. kr. til opførelse af et tandreguleringsscenter ved Kirketorvet i Tranbjerg.

Torsdag 19. april

Koordineringsudvalget for Nærbanen Århus-Hornslet vedtager på et møde at anmode DSB samt Århus og Rosenholm kommuner om at udsætte åbningen af nærbanen til 5. august.

Forfatteren Tage Skou-Hansen, der i fjor tildeltes Det Danske Akademis store litteraturpris, modtager Søren Gyldendal-prisen på 20.000 kr.

Fredag 20. april

Vestre dækmole i Århus Havn, den såkaldte »regnorm« skal fjernes. De seks sænkekasser, den hviler på, skal bruges i anlægget af den nye østhavn.

Under anholdelse af en gæstearbejder i Mejlgade allfyrer politiet skræmmeskud, da 10-15 andre gæstearbejdere indtager en truende holdning.

Ved et sammenstød ved Sabro Korsvej bliver en kvinde dræbt og tre personer kvæstet.

I en konkurrence om miljøforbedring omkring Odense rådhus har de to lærere ved Arkitektskolen, Søren Bisgaard og Preben Skaarup, i samarbejde med tre elever vundet 1. præmie på 100.000 kr.

Lørdag 21. april

En østtysk kulturuge (DDR-dage) indledes i Århus ved en sammenkomst i Rådhushallen med taler af kulturminister Niels Matthiasen, hans østtyske kollega Hans-Joachim Hoffmann, borgmester Orla Hyllested og Rostocks kulturrådmand Andreas

Waack. Der bydes på koncerter i Stationhallen og Domkirken, en Brecht-aften i Århus Musikteater, gæstespil fra Volkstheater Rostock på Gellerup-Scenen, udstillinger, film og forelæsninger samt flere sportsarrangementer.

En rapport fra Jysk Teknologisk Institut har afsløret alvorlige fejl ved fjernvarmenettet til boligbyggeriet Lystruplund. Hele anlægget må formentlig udskiftes, hvilket vil koste ca. 3 mill. kr.

Mandag 23. april

Ved et repræsentantskabsmøde i I/S Midtkraft opnås forlig med Århus Kommune om en ny aftale i overensstemmelse med kommunens varmeplan. Det er tanken, at fordelene ved fjernvarme skal deles lige mellem sel-skabet og kommunen.

Århus Grundejerforening fejrer 100 års jubilæum ved en reception i foreningens lokaler på Åboulevarden med deltagelse af rådmændene Olaf P. Christensen, Thorkild Simonsen og Jens Arbjerg Pedersen. Samtidig er der generalforsamling i Trøjborg Grundejerforening med deltagelse af folketingsmedlem Ib Langsted. Her vender man sig skarpt mod tanken om sammenslutning af byens tre grundejerforeninger.

Midtbyens boliggrupper foranstalter blokade af ejendommen Marstrandsgade 10, der skal moderniseres med henblik på udstykning i ejerlejligheder.

Tirsdag 24. april

37 postarbejdere (ekstrabude) ved Århus Postkontor nedlægger arbejdet i protest mod opsigelse af en lokal aftale om faste assistancefolk.

Social- og Sundhedsforvaltningen åbner et nyt områdekontor i Lundingsgade 33 til betjening af Frederiksbjerg- og Marselisborg-kvartererne.

Torsdag 26. april

17 vietnamesiske flygtninge kommer til Århus og indkvarteres i Grøfthøjparken.

På Århus Turistforenings generalforsamling understreger formanden, rådmand Olaf P. Christensen, at det danske prisniveau er en fare for turismen, og at man må søge at fremme kongresvirksomheden og lavpristurismen.

Fredag 27. april

Tre bevæbnede røvere overfalder en funktionær fra supermarkedet Kvickly, mens han lægger penge i Arbejdernes Landsbanks døgnboks ved hjørnet af Silkeborgvej og Haslevej. Han forsvinder med 122.000 kr. efter at have punkteret funktionærens vogn med pistolskud.

Et sjællandsk privatfly styrter ned kort efter start fra Kirstinesminde Flyveplads. Piloten og to passagerer slipper med lettere kvæstelser.

I dagene fra den 21. til 29. april blev der afholdt en østtysk festuge i Århus. Under DDR-dagene fandt der forskellige kulturelle begivenheder sted: udstillinger, filmforevisninger, teaterforestillinger o.l. Den 29. april optrådte den verdenskendte skuespillerinde Gisela May på Aarhus Musikteater. Gisela May er først og fremmest kendt for sine Brecht-fortolkninger, som hun da også optrådte med her i byen.
(Foto: Børge Venge).

1979

Lørdag 28. april

Arkitektfirmaet Knud Blach Petersen A/S har vundet konkurrencen om et nyt rådhus i Horsens, et byggeri til 70 mill. kr.

Tivoli Friheden åbner sæsonen i koldt og fugtigt vejr med optræden af Århus Pigegarde, Østjyds Musikforsyning, Grethe Sønck, Volmer Sørensen og et tjekkisk universitetskor.

80 lørdags afløserer ved postvæsenet nedlægger arbejdet i sympati med postarbejderstrejken. Størsteparten af lørdagens post uddeles ikke i Århus.

Maj

Onsdag 2. maj

Monopolrådet giver Århus Sporveje tilladelse til en 50 %'s forhøjelse af taksterne fra 27. maj.

På byrådsmødet bevilges 6 mill. kr. til en vuggestue, en børnehave og et fritidshjem ved Brobjergparken i Egå.

Torsdag 3. maj

Et forslag om en frilæggelse af den del af Århus Å, som blev overbygget i 1930'erne, betegnes af borgmesteren som »nostalgisk sludder«.

11 skolekammerater fra Ny Munkedagades Skole samles privat for at fejre 65 års jubilæum som realister. De har alle passeret de 81 år. Af de 72, der tog realeksamen i 1914, er nu kun 17 tilbage.

Fredag 4. maj

Savage Rose giver koncert i Husets Musikteater.

Jo, det var faktisk snevejr den 1. maj! Jævn til hård vind omkring vest, lokalt stiv kuling, lovede Meteorologisk Institut, og frost om natten. Temperaturen på denne, den internationale arbejderbevægelses festdag nåede ikke 7 grader i Århus, men det forhindrede ikke, at op mod 20.000 mennesker deltog i de forskellige majdemonstrationer rundt omkring i byen. Her er kommunisterne på vej hen ad Strøget, hvor elementerne raser.

(Foto: Bjarke Larsen)

Det er lykkedes politiet at anholde en ung mand, der tilstår ca. 100 indbrud i lejligheder og huse i de sidste måneder. Hans udbytte beløber sig til mere end 500.000 kr.

Lørdag 5. maj

Kollektiv Trafik Forbund opretter en Århus-afdeling. Denne ønsker en bedre koordinering af de forskellige buslinier og vender sig også imod nedlæggelsen af stationerne i byens nærmeste opland.

Søspejderne i Århus søsætter det rekonstruerede vikingskib »Imme Aros«. Efter en hård medfart under den strenge vinter er skibet nu istandsat.

Torsdag 10. maj

Da støjen fra Tivoli Friheden er meget generende for de nærmeste naboer på villavejene, har Miljøstyrelsen forlangt en halvering af den »støj«, de forskellige orkestre frembringer.

Fredag 11. maj

Under forarbejderne til byens nye musikhus må man konstatere, at udgifterne som følge af inflationen er steget med 20 mill. kr. til 90 mill. kr., siden det første budget blev lagt i 1975.

Lørdag 12. maj

Århus Sporveje har ikke chauffører nok til at gennemføre det nye udvidede program. Det er desuden vanskeligt at skaffe folk, der har kørekort til de store busser.

Søndag 13. maj

Under overværelse af 1300 indbudte bispevis den hidtidige rektor, Herluf Eriksen, til sit embede i Århus Domkirke.

Mandag 14. maj

På årets hidtil varmeste dag med 23° åbner Århus Cykelbane sæsonen, og der køres løb for drenge og piger. 130 drenge og 3 piger konkurrerer.

På Sønder Allé åbner Kommunen et informationskontor.

På Arkitektskolen holder beboerne på Nørrestenbro møde med rådmænd Olaf P. Christensen angående anven-

Det siges at være første gang, Århus har haft besøg af to dronninger samtidig, da den engelske dronning Elizabeth ankom med »Britannia« og blev modtaget af dronning Margrethe den 18. maj. Her ses de to dronninger på kajen før formiddagens besøg i Domkirken og på Rådhuset. Efter frokost på »Dannebrog« gik turen til Moesgård og Den gamle By, og besøget sluttede med middag på »Britannia« og efterfølgende reception samme sted.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

delsen af S. C. Sørensen værkstedsbygninger. Rådmanden fastholder over for de 200 deltagere, at bygningerne og arealet ikke vil blive anvendt til beboerhus og grønt område.

Tirsdag 15. maj

Formanden for Snedker- og Tømrerforbundet, Tage Nielsen, gør på en generalforsamling rede for forholdene inden for boligbyggeriet: byggeriet faldt 8,3 % sidste år, fagforeningen har 270 ledige, og samtidig er der stort behov for flere lejerboliger.

Fem århusianske EDB-folk har udviklet nye datamaskiner, heraf f.eks.

Dansk Cyklist Forbunds lokale afdeling demonstrerede cykelmagt i midtbyen lørdag den 19. maj. Deltagerantallet blev anslået til 5.000, og alle former for cykler var repræsenteret i demonstrationen, der var fordelt over tre »ruter«. Der blev sunget cykelsange og agiteret for en billig by samt »renere luft i ringene«!

(Foto: Ib Hansen)

en til brug for ejendomsmæglere. Det epokegørende er det lille format og en lav pris.

Byrådet bevilger 930.000 kr. til bygning af nye keglebaner i hallen på Risvang Stadion.

Lørdag 19. maj

Kommunens 3 11. klasser har været en succes, og i det kommende skoleår oprettes 4 klasser.

Søndag 20. maj

I Århus Skøjtehal giver landets 10 bedste børnekor koncert som afslutning på en korlejrskole på Katrinebjergskolen.

1979

I Marselisborgskovene afvikles den femte postmarch under deltagelse af omtrent 4.000 århusianere.

Apostolsk Kirke i Nørre Allé genindvies efter en gennemgribende restaurering, der har kostet næsten 900.000 kr.

Mandag 21. maj

På Søren Frichs Vej i Åbyhøj anholder politiet seks unge indbrudstve. De to yngste er kun 10 og 12 år gamle.

De strejkende postarbejdere og en gruppe sympatisører blokerer hele formiddagen indgangen til Århus-Hallen, hvor posten sorteres. Ved forhandling lykkes det at få udbringning i gang over middag.

Tirsdag 22. maj

På Tagskægget spiller en af jazzens »grand old men«, Teddy Wilson, der begyndte som jazz-musiker i 1929.

Under et timelangt opgør på knive blandt århusianske fremmedarbejdere såres to tyrkere livsfarligt. Politiet må trække pistolerne for at få genoprettet roen, men de undgår dog at bruge dem. Fem tyrkere anholdes.

I By- og Herredsretten dømmes indehaveren af restaurant Guldhornet til at efterbetale 23.500 kr. til 3 tidligere medhjælpere, som blev underbetalt i restaurationen for et år siden, hvilket resulterede i en blokade.

Der bliver fundet på godt nyt rundt omkring i »nærmiljøerne«. I Ålborggade var der etableret lege-festival søndag den 20. maj. Det blev en succes, der får sin gentagelse til næste år. Arrangementet gik bl.a. ud på at få leget nogle af de gamle børnelege, der er ved at blive glemt; i den store gård bag ejendomskomplekset prøvede elever fra børnehaveseminariene at sætte liv i foretagendet.

(Foto: Jørn Timm)

Århus Universitet fyldte 50 år, og Dansk Magisterforening følte sig foranlediget til at give en gave til denne store arbejdsplads. Det blev skulpturen »Det store horn«, der er skabt af billedhugger Erik Heide, hvis rustikke arbejder efterhånden sætter sit gode præg en del steder i byen.

(Foto: Ib Hansen)

Det har taget Carsten Ølholm fra Malling tre år at samle denne Royal Air Force maskine, fordi alt på maskinen er originalt, skrevet hjem fra England. Flyvemaskinen deltog i Århus Flyveklubs stævne på Kirstinesminde den 26. maj. 2-3.000 mennesker overværede stævnet, der blev plaget af et uheld: et danskbygget KZ IV ambulancelly fra 1944 styrtede ned i Kasted mose på vej til stævnet, da en motor satte ud. Heldigvis skete der ikke større personskade. (Foto: Børge Venge)

Onsdag 23. maj

Efter uroen på B & W Elektronik i Lystrup stævner formanden for Kvindeligt Arbejderforbund, Karen Larsen, Aarhus Stiftstidende, som har fremført, at Karen Larsen stod bag afskedigelsen af de fem arbejdere. Samti-

dig indkalder Kvindeligt Arbejderforbund til en ekstraordinær generalforsamling.

Søndag 27. maj

Lørdag og søndag holdes 3. Jyske Kvindefestival i Tangkrogen. Lørdag møder ca. 8.000 deltagere, men regnvejret søndag lægger en dæmper på tilstrømningen. Arrangørerne søger kommunen om dækning af under-skuddet ved arrangementet.

Dansk ornitologisk Forening arrangerer fugletur i de tidlige morgentimer. 130 interesserede møder op på Skæring Hede kl. 3.

På Bagsværd Sø vinder de århusianske studenter den årlige kaproning mod københavnske studenter.

Mandag 28. maj

By-Orkesteret afholder koncert i Marselisborghallen med den unge italienske dirigent, Roberto Abbado.

Til et EF-valgmøde i Kongreshuset møder kun 30 interesserede frem.

Tirsdag 29. maj

Miljøgruppen Noah afholder på Skæring Skole en høring om Studstrupværkets forurening. Kommunens, amtets og værketts folk sender dog på forhånd afbud.

Onsdag 30. maj

Efter mange »episoder« på Strøget ved Telefonsmøgen skrider politiet ind: civilklædte politifolk gør deres iagttagelser, hvorefter uniformerede betjente tager affære. 19 unge urostiftere anholdes, deriblandt adskillige, som viser sig at være i besiddelse af narkotika.

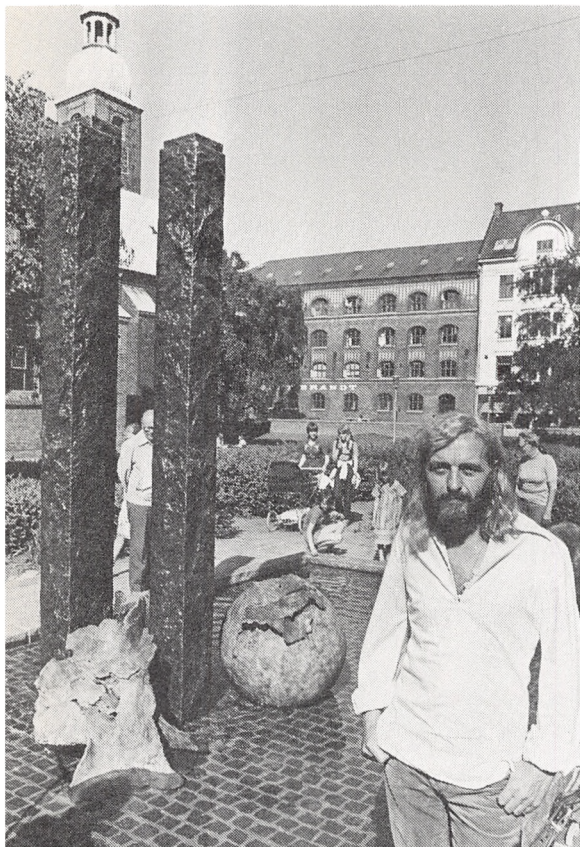
Byrådet vedtager næsten enstemmigt at placere en ny lystbådehavn 400 m syd for Studstrupværket.

Juni

Fredag 1. juni

Dansk Cyklist-Forbund foreslår i en henvendelse til Byrådet, at man tilgodeser det stigende antal cyklister ved oprettelse af flere cykelstier i hele byområdet og indretning af særlige cykelfelter i gadekryds.

1979

Der er også andre end Erik Heide, der laver skulpturer til byen, f.eks. Jens-Flemming Sørensen, der har stået for fontænen til Frue Kirkeplads. Der er tale om fire granit søjler på knap fire meter i højden samt et 6 x 4 m bassin i grå bornholmsk granit, og det hele risler med vand. På billedet ses kunstneren sammen med fontænen, der blev afsløret fredag den 1. juni.
(Foto: Jens-Kristian Søgård)

Frisko Is, Silkeborgvej 37, har købt naboejendommen, Daugbjergvej 18, af Vesterbro Trælshandel for at kunne udvide isfabrikationen.

I Äbyhøj åbnes Brydeklubben Thrott's 60 års jubilæums-festival af borgmester Orla Hyllested. På festpladsen ved Nordvej er der underholdning af bl.a. Århus Pigegarde, Grethe Ingmann, Jørgen Mylius, Bjørn Tidmand, Bo Bendixen, Cæsar, Kaj Løvring og Birthe Kjær.

Tirsdag 5. juni

Socialdemokraterne holder grundlovsfest i Hørhaven med taler af bl.a. fiskeriminister Svend Jacobsen og EF-kandidaterne Eggert Petersen og Chr. A. Petersen. De konservative holder grundlovs møde på Vilhelms-

borg med taler af bl.a. rådmand Olaf P. Christensen.

Onsdag 6. juni

I By- og Herredsretten slutter afhøringen af 138 medarbejdere ved Socialforvaltningen, der i august 1978 nedlagde arbejdet for at diskutere ansættelse af flere sagsbehandlere.

Det bliver først i foråret 1982, at byens musikhus kan tages i brug; men man kan vel vente dyrehavstiden med, som eventyrdigteren skrev. Det første spadestik blev taget den 5. juni, og dermed var der sat punktum for en debat, der ikke var klædelig for alle partier i byrådet. 100.000 tons jord blev i den følgende tid kørt væk og brugt til opfyldning i Tangkrogen.
(Foto: Preben Hupfeldt)

Ved retten i Herning dømmes to århusianere, der har deltaget i indsmuglingen af 234 kg. hash med fly fra Marokko den 28. februar, til henholdsvis 5 og 4 års fængsel.

Som afslutning på EF-valgkampen holder socialdemokraterne og Arbejdernes Fællesorganisation møde i Kongreshuset med deltagelse af statsminister Anker Jørgensen.

Torsdag 7. juni

Ved valget til EF-parlamentet er stemmeprocenten i Århus 49.9, mens landsgennemsnittet er 47.8. Det eneste valgte parlamentsmedlem fra Århus er domprovst Jørgen Bøgh, der er ekskluderet af Socialdemokratiet og opstillet af Folkebevægelsen mod EF. Den senere optælling viser, at han har fået 26.362 stemmer, heraf 7.466 i Århus Amt.

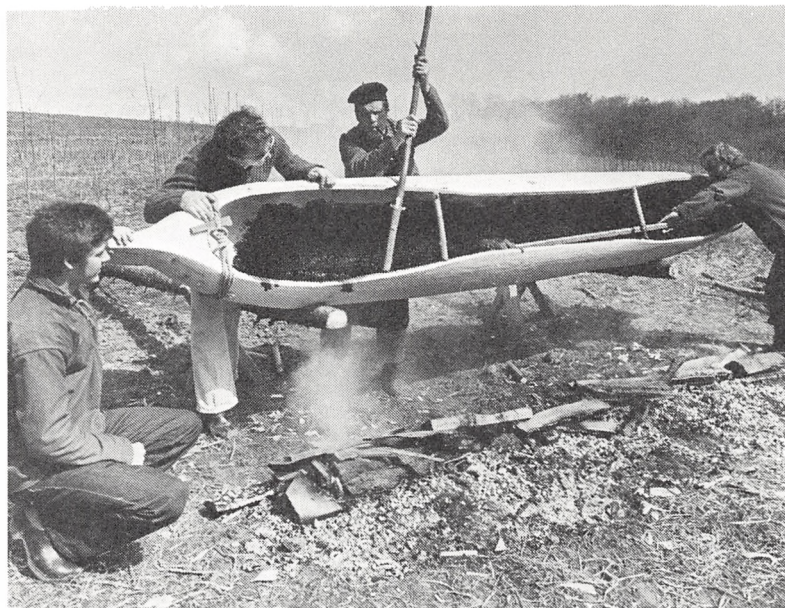
Fredag 8. juni

Professor Ole Klindt-Jensen, leder af Forhistorisk Museum, modtager Etatsråd C. G. Filtenborgs Æreslegat på 50.000 kr.

Mandag 11. juni

Efter syv ugers vagt afløser Mølleengens Beboerforening blokaden af ejendommen Marstrandsgade 10, da Magistratens 2. afdeling har meddelt, at der ikke vil blive udstedt den for en udstykning i ejerlejligheder nødvendige hensigtsmæssighedserklæring (se 23. april).

I Erhvervsarkivet holdes stiftende generallforsamling for »Lokalhistoriske

arkiver og samlinger i Århus amt«, en amtskreds under SLA (Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver). Der findes 45 samlinger i amtet, heraf 19 i Århus Kommune.

Tirsdag 12. juni

Århus Vejviser udsender ligesom i fjor otte distriktsvejvisere. For at hindre misbrug af oplysninger har man i gaderegisteret kun anført efternavn og forbogstaver uden stillingsbetegnelse.

Onsdag 13. juni

Under en razzia på Telefontorvet anholder politiet syv unge narkomaner. De idømmes bøder på mellem 500 og 800 kr.

Moesgårds rekonstruktionsafdeling fik store problemer med at genskabe et mere end 2000 år gammelt fartøj efter model af fundne rester fra Bornholm. Der er tale om en avanceret stammebådtype, en såkaldt esping, der blev udhulet på en sådan måde, at den færdige båd blev dobbelt så bred som den anvendte træstamme. Desværre flækkede forsøgsbåden, da siderne skulle presses udad, og præcis det samme skete med næste forsøg.
(Foto: Børge Venge)

Torsdag 14. juni

På Amtsrådets sundhedskonference i Randers fremlægges skitserne til den ny sygehusplan for amtet, omfattende byggeri ved Skejby af specialafdelin-

1979

Det kostede 14-15 millioner kr. at få Marselis Boulevard ført under Strandvejen og tilsluttet havnens vejnet. Projektet blev stærkt diskuteret; beboerne var bekymrede over støjgener og kede af betonvæggene, der omsluttede nedkørslen. Hertil kom en diskussion om selve tunnelens højde; gennemkørsels-højden er 4.2 m, og en supercontainer på en lastvogn fylder 4.17, så nogen hævdede, der var for lavt, ikke mindst med henblik på fremtidige transporter af særlig høje containere.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard).

ger, der beregnes at ville koste 747 mill. kr., og nyindretning af de eksisterende hospitaler, som det er tanken at bevare til de mere almindelige funktioner.

Fredag 15. juni

Sporvejene starter i samarbejde med Turistbureauet en daglig, to-timers byrundtur med linje 20. Prisen er 12 kr., og sporvejene leverer bus og chauffør, turistbureauet guide og paraplyer.

På en ekstraordinær generalforsamling i Kvindeligt Arbejderforbund forsvarer formanden Karen Larsen sin holdning ved afskedigelsen af fem medarbejdere på B & W Elektronik A/S i Lystrup. Hendes stilling gøres afhængig af udfaldet af den injuriegang, hun har anlagt mod Aarhus Stiftstidende (jfr. 5. juli).

150 donorer i Århus mødes på Amts-

sygehuset og modtager belønninger for at have givet blod 50 eller 75 gange.

En 18-årig tankpasser bliver på Holme Møllevej overfaldet af to unge mænd og tvunget til at udlevere en kuvert med 23.000 kr.

Lørdag 16. juni

Danmarks Kommunistiske Ungdom og Kommunistiske Studenter i Århus holder to dages rockfestival i engen ved Friheden med ca. 8000 deltagere.

Søndag 17. juni

Skandinavisk Museumsforbund holder en fire-dages kongres i Århus med møder på Unge Hjemms Højskole, modtagelse på rådhuset og museumsbesøg i byen og omegnen.

Mandag 18. juni

Marselis-Centret ved Marselis Boulevard indvies af rådmænd Jens Arbjerg Pedersen. Det omfatter 56 beskyttede boliger og et omsorgscenter med cafeteria, bibliotek og terapilokaler.

På Århus Salgs- og Reklameforenings generalforsamling bestrider formanden, direktør E. Buddig Johansen, at Aarhus Stiftstidende har pressemonopol. 17 andre aviser og nyhedsmedier har selvstændig Århus-redaktion.

En 23-årig kvinde bliver truet med kniv og voldtaget ved Åbyhøjgården. Gerningsmanden pågribes dagen efter på åstedet.

Tirsdag 19. juni

En århusiansk lægestuderende idømmes ved retten i Herning 4½ års fængsel for medvirken ved hashsmugleriet fra Marokko den 28. februar.

Onsdag 20. juni

I Byrådets møde bevilges 1.7 mill. kr. til modernisering af N. J. Fjordsgades Skole, Læssøesgades Skole og Gjellerupskolen.

Det vedtages at yde et lån på 196.500 kr. til istandsættelse af Folkedansens Hus, det tidligere KFUMs Soldaterhjem, ved Poul Martin Møllers Vej.

Der bevilges 281.000 kr. til istandsættelse af Risskov Søbad (Den Permanente Badeanstalt) og Ballehage Søbad.

Torsdag 21. juni

Efter en telefonisk bombetrussel fra boksen foran Århus H. bliver banegården evakueret af politiet og afspærret i 25 minutter.

Fredag 22. juni

Der er translokation på de 6 århusianske gymnasier og på Århus Akademi. I Århus Katedralskole foregår højtideligheden i skolegården, mens Marselisborg Gymnasium har henlagt den til Marselisborg-Hallen. I Langkær Gymnasium går rektor rundt i afgangsklasserne, og bagefter er der fælles kaffebord i aulaen.

En strejke hos de overenskomstanstattede matroser inden for DSB rammer også Århus-Kalundborg-ruten, hvor flere færgelagge må allyses.

Efter en voldsom tordenbyge overbelastes kloaksystemet ved Egå og Skæring Strandvej. Kældre oversvømmes, der beskadiges varer for ca. 20.000 kr. i et supermarked, og på posthuset ødelægges henved 200 pakker af vand.

Lørdag 23. juni

Sankthansaften fejres med bålfejr under nogenlunde opholdsvej mellem regnbygerne. I Botanisk Have indledes sommerens parkunderholdninger.

Søndag 24. juni

Under et voldsomt tordenvejr er der flere lynnedslag i byen. På J. L. Heibergs Vej 54 bliver skorstenen og tagkonstruktionen ødelagt.

Mandag 25. juni

To mænd med dolke forsøger røveri mod Esso-benzinstationen, Åboulevarden 21, men overmandes af tankpasserne og flygter.

Onsdag 27. juni

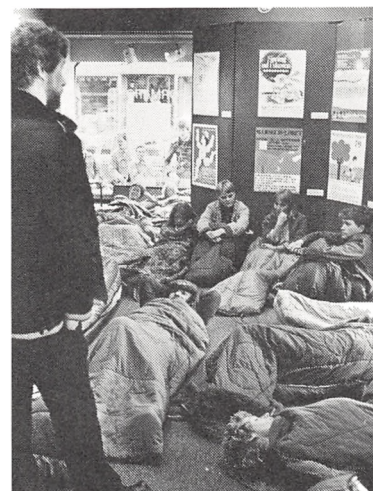
24 unge mennesker fra Ungdomshuset, Gudrunsvvej 82, i Brabrand, der er i sommerlejr på en campingplads ved Dueodde på Bornholm, bliver bortvist efter i flere dage at have terroriseret pladsen. Før alrejsen opstår der en gasekspllosion, hvorefter syv unge og en medarbejder må indlægges på Centralsygehuset i Rønne med forbrændinger eller chok.

I Byrådets møde bevilges 11 mill. kr. som driftsstøtte til 6 boligafdelinger: Frydenlunds butikstov, Brabrand Boligforenings afdeling Holmstrup,

Det Sociale Boligbyggeris afdeling Højvang, Arbejdernes Andels Boligforenings afdeling Trillegården, Fagbos afdeling 8 og Vesterbos afdeling 13.

Der gives en tillægsbevilling på 7.2 mill. kr. til Marselis Boulevards indføring i Havnen, herunder omlægning af rundkørselen ved Dalgas Avenue.

»Boligkaravanen« kaldte den sig, gruppen af unge boligløse, der prøvede at vække opmærksomhed omkring ungdommens boligproblemer. Forskellige lokaler blev besat; her er det det kommunale informationskontor på hjørnet af Ryesgade og Sønder Alle, der må holde for. Politiet kom og ryddede lokalerne. Etaten beklagede i øvrigt, at den skulle belastes med at holde legestue for unge mennesker, når der var politimæssige opgaver nok at løse.
(Foto: Bjarke Larsen).

1979

Forbigående regn, vekslende skydække og blæst, temperaturer mellem 14 og 18 grader. Det var melodien fra Meteorologisk Institut sommeren 1979. Lyspunkterne var få, men af og til var der mulighed for lidt strandliv som her ved Moesgård Strand. Som det fremgår, slog windsurfing afgørende igennem i sommeren 1979. (Foto: Jørn Timm).

Der bevilges 300.000 kr. til indretning af kontorer for Social- og Sundhedsforvaltningen i Gellerup Kulturcenters Hotel.

Torsdag 28. juni
Miljøministeriet har stadfæstet Plan-

styrelsens afgørelse om, at 34 familier skal fralytte deres ulovlige helårsbeboelse ved Skæring Strand senest 1. oktober.

Fredag 29. juni
En lædertaske med 293.000 kr., henstillet ved Magasin du Nords parkeringsplads til afhentning og indsættelse i banken, bliver stjålet af en ung mand, der flygter på motorcykel sammen med en kammerat. Motorcyklen, der er stjålet, findes kort efter ved Århus Idrætspark.

Professor K. E. Løgstrup modtager i Kiel Henrik Steffens-prisen på 25.000 D-mark.

Lørdag 30. juni

De Forenede Trikotagefabrikker, der begyndte i Århus 1854 som K. Christiansens uldspinderi, ophører med produktionen og fortsætter som holdingselskab.

Juli

Mandag 2. juli

På en rastepads ved Gl. Horsens Landevej findes det motorcykeludstyr, som røverne fra Magasin brugte under »afhentningen« af de 293.000 kr.; men røverne er stadig på fri fod.

100 århusianske familier bytter i denne sommer hjem med udenlandske familier i deres sommerferie.

Tirsdag 3. juli

Byrådet bevilger 100.000 kr. til projektering af en sportshal i Åbyhøj.

Onsdag 4. juli

Aktivitetssentret »Huset« er kommet ud i nye vanskeligheder: et underskud på ca. 1/2 mill. kr. fra foregående år har vokset sig endnu større siden nytår. Ledelsen sætter ind med en nedskæring på mange områder og søger samtidig byrådet om større økonomisk hjælp.

En kaktus-interesseret tyv er for tredje gang brudt ind i væksthuse i Botanisk Have, hvor han/hun har tilgnet sig nogle af de mest sjældne vækster.

Torsdag 5. juli

I By- og Herredsretten indgår Aarhuus Stiftstidende forlig med formanden for Kvindeligt Arbejderforbund i Århus, Karen Larsen, som avisen har beskyldt for at stå bag afskedigelserne på B & Elektronik i Lystrup (se 1. maj). Avisen skal i en erklæring om sagen i sine spalter tilbagekalde og beklage beskyldningerne, og iøvrigt betale dels 5.000 kr. i erstatning, dels 4.500 kr. til sagens omkostninger.

Lørdag 7. juli

En buschauffør på Linie 3 føler sig ved midnatstid så generet af 3 passagerer, at han ved Skolebakken drejer af fra sin rute og kører til politistationen efter nødvendig hjælp.

Søndag 8. juli

Århus Skattevæsen har gennem længere tid foretaget omfattende undersøgelser af restaurationsregnskaber med det resultat, at adskillige af byens restauratører vil få forelagt bøder eller blive straffet.

Mandag 9. juli

Fredningen af de 125 år gamle bygninger på Psykiatrisk Hospital i Risikov ophæves delvis. Kun omkring en tredjedel af de gamle hospitalsbygninger skal bevares uændret, og der kan herefter ske en meget ultrængt modernisering af de øvrige ældre dele af hospitalet.

Tirsdag 10. juli

Mølleengens Beboerforening indsender til kommunen en plan om ændringer af trafikforholdene i området, så der kan skabes nogle mere stilfærdige og kønne omgivelser for beboerne. Nogle af områdets »indregader foreslås omdannet til »stillegader«.

dringer af trafikforholdene i området, så der kan skabes nogle mere stilfærdige og kønne omgivelser for beboerne. Nogle af områdets »indregader foreslås omdannet til »stillegader«.

Onsdag 11. juli

Under en rundvisning i Cirkus Benneweis, som i øjeblikket giver forestillinger i byen, drikker 13 småbørn fra en af byens børnehaver medbragt saftvand, som viser sig at være forgiftet af afspændingsmiddel til en opvaske-maskine. De bringes på hospitalet, hvor de holdes under observation i nogle timer, men kan derefter hjemsendes uden men efter uheldet.

Lørdag 14. juli

En ejendommelig form for hærværk forøves i nattens mørke mod Lange-næskirken: en vandslange stikkes ind gennem et vindue, og der sker vand-skade for en halv snes tusind kr.

Søndag 15. juli

Antallet af indbrud i villaer og lejligheder er stadig stigende: de seks første måneder af 1978 var der 521 indbrud, mens der i samme tidsrum i år er sket 620.

6354 mennesker deltager i den 4-dages kongres, som Jehovas Vidner holder på Århus Stadion.

Tirsdag 17. juli

Det kniber med tilslutningen til byfornyelsesprojektet Frederiksbjerg Vest: kun 4 grundejere har tilbudt deres lejligheder som »prøveklude«

for en gennemgribende, kommunalt styret modernisering.

De århusianske handlende er godt tilfredse med de første udsalgsgage: det ustadige vejr får folk til at gå i butikker.

Torsdag 19. juli

Brabrand Boligforening imødeser mange vanskeligheder, da det bliver nødvendigt at forhøje huslejerne med 4-500 kr. om måneden, dels på grund af oliepriserens stigning, dels fordi byggeriets rentesikring aftrappes som planlagt.

Fredag 20. juli

En Århus-kutter synker på få minutter i den stærke blæst øst for Samsø. Skipperen og hans halvvoxsne søn tilbringer nogle kolde timer i en gummibåd, inden de tages op af et forbi-passerende skib.

Mandag 23. juli

Århus har en kedelig rekord på arbejdsløshedsområdet: 53,1 % af byens arbejdsløse er unge under 30 år.

Mangel på narkotika får to unge narkomaner til at drikke et sovemiddel kort før et besøg på narkotika-klinikken i Nørre Allé. Den ene dør i en ambulance på vej til hospitalet.

Tirsdag 24. juli

Ud på aftenen overfalder en taxa-chauffør af en beruset mand. Med alvorlige kvæstelser i nyrer og hoved indlægges chaufføren på hospital. Episoden fører til, at hans kolleger retter en indtrængende appel til poli-

Spidstegt lam var der ved årets vikingetræf på stranden ved Moesgård 28.-29. juli. 30-40.000 mennesker besøgte arrangementet, der bød på rebarbejder og håndspundet uld, lammeskind og mønter, det alt sammen håndfremstillet, da fabriksvarer var bandlyste. (Foto: Børge Venge).

tiet om hjælp mod den vold, de jævnlige udsættes for om aftenen og om natten.

Torsdag 26. juli

De kommunale Værker har under indtryk af oliekrisen opgivet at gribe ind over for de husejere, der ulovligt har ladet opstille brændeovne i deres huse.

Fredag 27. juli

Med rådmand Thorkild Simonsen som leder rejser byrådets kulturelle udvalg ledsaget af fire embedsmænd på en ugelang studierejse til Sovjetunionen, hvor de særligt skal studere idrætsanlæg og fritidsaktiviteter.

Magistraten indstiller til Byrådet, at der nedlægges forbud mod bygning af et nyt indkøbscenter ved siden af Bilka i Tilst: der vil blive overvægt af forretninger i området, mens industrien ikke tilgodeses.

Lørdag 28. juli

Al politimesteren rejses der tiltale mod det anpartsselskab, som gennem 2 år har ladet lejerne i Marstrands-gade 21 leve med en række gener på grund af en gennemgribende restaurering, der skal ende i en udstykning i ejerlejligheder. Anpartsselskabet sigtes for at have overtrådt adskillige boliglove og -vedtægter og ventes at få hele fortjenesten, $\frac{3}{4}$ mill. kr., konfiskeret.

Søndag 29. juli

Det nyoprettede Ulykkesanalysecenter for Århus Amt konstaterer, at der daglig bringes 6 børn til byens 2 skadestuer, efter at de er kommet til skade på legepladser. Kommunen har bevilget 18.000 kr. til en undersøgelse af årsagerne til de mange uheld.

I lighed med tidligere år åbner FDF/FPF i skoleferiens to sidste uger en legeplads ved Brabrandstien. Mange forskellige aktiviteter tilbydes, og erfaringen viser, at ca. 1.000 børn vil deltage.

Midt på natten kører 5 unge mennesker i bil tværs over Strandvejen og ender 15 m ude i Bugten. En dræbes, og en kvæstes alvorligt, mens de 3 kravler i land med mindre kvæstelser.

Mandag 30. juli

En øget omsætning på Danfoss' afdeling i Viby gør det muligt at oprette ca. 100 nye arbejdspladser.

Tirsdag 31. juli

Minører fra Søværnet sprænger ud for Moesgård Strand 3 store bomber fra den sidste krig.

August

Onsdag 1. august

Medarbejderne ved A/S Frichs får tilbud om at overtage virksomheden (aktiekapital 6 mill. kr.) for 400.000 kr.

100 værfitsarbejdere ved Dannebrog Værft nedlægger arbejdet i protest mod ansættelse af en funktionær som lagereksponent.

Gerningsmanden til drabet på Jernaldervej i marts 1978 dømmes ved Vestre Landsret til anbringelse på et hospital for sindslidende.

Torsdag 2. august

Amtsrådets tekniske udvalg forbyder helikopterflyvning fra Kirstinesminde Flyveplads efter klager over støjgener. Helikopter-Service A/S, der hidtil har uddannet norske piloter til oliefelterne i Nordsøen, må flytte til andre flyvepladser.

Rockgruppen Shu-Bi-Dua giver koncert i Vejlbj-Risskov-Hallen med over 3000 tilhørere.

Lørdag 4. august

Nærbanen Århus-Hornslet indvies af generaldirektør Povl Hjelt, borgmestrene Orla Hyllested, Århus, og Egon Ree, Rosenholm, samt rådmænd Axel Haar-Nielsen. Indvielses-toget standser i Lystrup, Hjortshøj, Skødstrup og Løgten, hvor der er musik, folkedans, kaffebord og anden underholdning. Resten af dagen er der gratis kørsel, og toget er overfyldt, så de indbudte gæster må tage bussen tilbage til Århus.

Der klages over tyveri af træ, særlig fra Marselisborgskovene. Skovrider Kjeld Ladefoged oplyser, at man fremtidig vil anbringe det opskårne træ på steder, der er utilgængelige for biler.

Søndag 5. august

På Nærbanens første ordinære køredag er der så mange passagerer, at billetterne slipper op.

Mandag 6. august

De strejkende værftsarbejdere ved Dannebrog Værft genoptager arbejdet, efter at ledelsen har indvilget i at optage forhandlinger om sagen (jfr. 1. august).

Tirsdag 7. august

En yngre mand omkommer ved fald fra en altan på 7. etage på Gudrunsvvej 54. En bekendt, der var til stede i lejligheden, sigtes for at have forvoldt ulykken.

Onsdag 8. august

Et rangerlokomotiv bliver afsporet ved Europaplads og forårsager flere timers albyrdelse af nærbanetrafikken til Århus H.

I Byrådets møde godkendes et projekt på 1.5 mill. kr. til et fritidshjem (Mudderkliren) ved Dortesvej i Brand.

Der bevilges 6.2 mill. kr. til udvidelse af Bakkegårds skolen med bl.a. en boldspilhal.

Fredag 9. august

Gellerupparken indleder sin 10 års fødselsdagsfest med bankospil. I de følgende dage er der musik af Sportsorkesteret, en revy opført af Gellerupparkens Amatørteater, optræden af Papa Bue og Bjarne Liller og andre arrangementer for børn og voksne.

Fredag 10. august

En 20-årig studerende på cykel bliver overfaldet på Kystvejen og dræbt med knivstik af en sindssyg 25-årig ar-

Så blev Nærbanen indviet. Det skete lørdag den 4. august med deltagelse af byens dignitarer samt DSB's topebudsmand. Der var en meget stor interesse omkring indvielsen, der bød på gratis-kørsel med det nye tog. Her ses toget, pyntet med flag og med Århus og Rosenholm kommuners våbenskjold. Nærbanen kom i gang på et heldigt tidspunkt og fik det første halvår af sin eksistens dobbelt så mange passagerer som forventet. (Foto: Bjarke Larsen).

1979

bejdsløs, der har drevet transcendent meditation i Kolding. Morderen pågribes og overføres til forvaringsanstalten i Herstedvester.

Firmaet Mercandia Construction A/S i Risskov har fået ordrer på ca. 35 mill. kr. til levering af sportsanlæg i Vesttyskland, særligt i Slesvig-Holsten.

Det engelske krydstogtskib »Uganda« besøger Århus med 1200 passagerer, heraf 900 skolebørn, der giver koncert på Rådhuspladsen.

Lørdag 11. august

Muskelsvindfonden holder musikfestival i Tangkrogen med 20 timers rock, jazz og folkemusik og i alt ca. 10.000 tilhørere.

Brabrand Lystfiskerforening holder to dages fest og konkurrence ved Lyngbygård Å.

Søndag 12. august

Under et indbrud i en villa ved Kirkevænget i Tranbjerg bliver der bl.a. stjålet en frimærkesamling til en værdi af 150.000 kr.

Mandag 13. august

Fritidshjemmet Fortebakken med plads til 40 børn åbnes i den tidligere skoleinspektørbolig ved Risskov Skole.

Brugsen Christiansbjerg ved Norges Allé fejrer 25 års jubilæum som provinsens første supermarked.

Gruberts Boghandel sluttet sammen med Clemens Bøger på Skt. Clemens Bro, hvor den fælles virksomhed fortsætter. Gruberts lokaler i Søndergade 5 overtages af BR Legetøj.

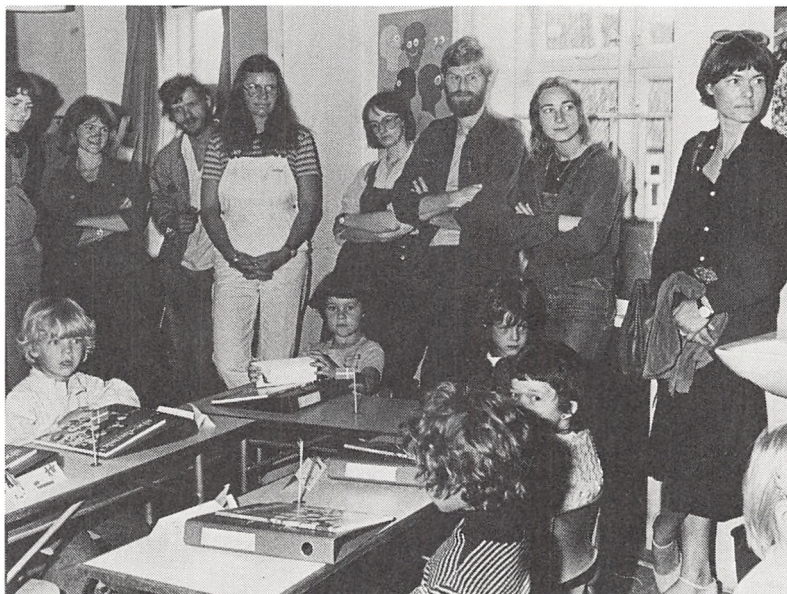
Skoleåret begynder med godt 3200 børn i de nye 1. klasser og knap 2900 i børnehaveklasserne. Antallet af nye elever er nogenlunde som året i forvejen.

Fredag 17. august

Arbejdsformidlingens nye lokaler ved Nørreport bliver indviet under deltagelse af arbejdsminister Svend Auken, amtsborgmester Robert Svane Hansen og rådmand Jens Arbbjerg Pedersen.

150 portører ved Århus Kommehospital nedlægger arbejdet og holder fagligt møde som protest mod en vagtmester, der har indberettet, at en portør drak en ekstra pilsner til sin frokost.

Fire bybusser, som Specialarbejder-skolen i Holme har modtaget fra Århus Sporveje til brug i skolens chaufføruddannelse, er ødelagt ved hærværk.

Det er meget festligt, det med at begynde i skolen. Her er det første skoledag på den private N. Kochs Skole på Åboulevarden; der er ikke meget tilbage af tidligere tiders nervøsitet for skolestarten, hverken hos børnene eller hos forældrene (!)
(Foto: Ib Hansen).

Onsdag 22. august

Byrådet vedtager, at kommunen fra 1. januar 1980 overtager Brabrand Fjernvarmeværk for 1.6 mill. kr.

Der bevilges 58.8 mill. kr. til opførelse af plejehjem, dagcenter og beskyttede boliger på arealet mellem Vestergade, Grønnegade og Møllestien.

Der bevilges 200.000 kr. til skitseprojektering af Ringvejen fra Viborgvej til Grenåvej. Vejdirektoratet har besluttet, at arbejdet skal udføres af Århus Kommune for statens regning.

Det vedtages efter afstemning at give den svenske møbelkoncern IKEA tilsagn om et 10 ha stort areal i Lisbjerg-centret til opførelse af et »miljøvarerhus«.

Der godkendes lokalplaner til oprettelse af ca. 900 nye kolonihaver ved Brendstrup, Brabrand og Tranbjerg.

Torsdag 23. august

Mejeriet Enighedens nybygning i Skejby indvies.

»Boligkaravanen« etablerer besættelse af den tomme Århus Østbanegård.

En af årets større brande indtraf, da Jørgensens Polstermøbellfabrik på Arresøvej i Risskov brændte. Snedkerværkstedet i stuen kunne nøjes med vandskade, mens polstermøbel-værkstedet i øverste etage blev ødelagt. Der brændte stilmøbler, sofaer og andre møbler for 1/2 million kroner.

(Foto: Børge Venge).

Idrætslæge Niels Anton Sehested modtager Handelsbankens jubilæumslegat på 40.000 kr.

Fredag 24. august

I anledning af NATOs 30-års dag demonstreres der flere steder i byen af militærnægtergrupper, bl.a. på Skt. Clemens Bro og ved B & W Elektronik i Lystrup.

Lørdag 25. august

En 2-årig dreng bliver dræbt af toget ved Åby under leg på skinnerne.

Søndag 26. august

Under en voldsom brand i en firlænget gård ved Hjortshøjvej i Skæring omkommer ca. 100 svin. Mange af

dyrene må skydes af Falckreddere og politifolk.

Mandag 27. august

Der har i weekenden været indbrud i Gellerupscenen, hvor der er stjålet for 20.000 kr. udstyr og ødelagt for et lignende beløb.

Boglageret under Clemens Bøger på Skt. Clemens Bro ødelægges af brand. Skaden anslås til 1 mill. kr.

I Byrådets møde forelægger borgmester Orla Hyllested forslag til kommunens budget for 1980, der vil medføre en udskrivningsprocent på 20.9. Borgmesteren angribes for sin behandling af sagen om hoteldrift i Gellerup Center.

1979

Onsdag 29. august

I By- og Herredsretten idømmes en møbelagenturdirektør ½ års fængsel samt 1.3 mill. kr. i bøde og skatteefterbetaling for overtrædelse af valuta-loven, skatteunddragelse og dokumentfalsk. Ulovlighederne er foregået via et »skatteplanlægningsfirma« i Liechtenstein.

Freitag 31. august

Kulturminister Niels Matthiasen kommer til Århus for at deltage i optakten til festugen. Der åbnes to udstillinger i Århus Kunstmuseum, en over maleren Per Kirkeby, en over balletmesteren August Bournonville. I Kunstbygningen er der fernisering på nordmanden Halvdan Hafstens samling af otte malere fra mellemkrigstiden. I Ålborggården i Den Gamle By åbnes et sølvkammer, en ramme om museets rige samling af sølv, hovedsagelig fra danske provinsbyer. Bageltes holdes der rejsegilde på Gøyrnes Gård fra Næstved.

Solbjerg Stålvarefabrik hærges af brand.

September

Lørdag 1. september

Den 15. festuge åbnes på Rådhuset af kulturministeren. Der er denne gang mere end 2.000 kulturelle aktiviteter, og festugen betegnes som noget helt enestående i europæisk kulturliv.

Søndag 2. september

Knap 2000 nye studerende begynder på Universitetet. Ved semesterets start er der kun 70 ledige pladser inden for naturvidenskaberne, økonomi og teologi.

På Kirstinemindes Flyveplads mister formanden for Århus Faldskærmsklub, Bjarne Lykke Sørensen, livet under et udspring, hvor hverken hans faldskærm eller en nødsærm folder sig ud planmæssigt.

Marselisløbet afvikles med 12.730 deltagere. Vejret er usædvanlig varmt, så målområdet ligner en slagmark med sneisevis af løbere, der taber vejret. 30 må køres på hospitalet til behandling.

Et halvhundredte sæbekassebiler gik fra start ved Stadion den 4. september. Løbet var arrangeret af Det danske Spejderkorps i forbindelse med Festugen. Foruden præmier til de tre hurtigste vogne var der også præmier til de 3 flotteste. Hver vogn måtte møde med 5 mand: chauffør og 4 skubbere. Hele arrangementet blev nøje overvåget af motorcykelbetjente.
(Foto: Jens-Kristian Søgård).

Tirsdag 4. september

Århus Teaters scenefunktionærer benytter Festuge-tilstrømningen til at presse ledelsen; ved at holde fagligt møde tvinger de denne til at aflyse forestillingen, efter at 700 tilskuere har sat sig til rette for at nyde »West Side Story«.

I Festugen gjorde Træskibsejernes Sammenslutning propaganda for deres projekt »træskibshavn i Århus Inderhavn«. Træskibsejerne lagde til kaj med 10-12 fartøjer ved Toldboden, og de velholdte gamle fartøjer blev i den uge målet for mange besøg på havnen.
(Foto: Jørn Timm).

Torsdag 6. september

12 unge chilenerne, der opholder sig i Århus, sultestrejker i Sct. Knuds Kirke. Det er en sympatitilkendegivelse med 13 unge, der sultestrejker i den danske ambassade i Chile.

I Festugen har Festuge-komiteen lejet en udflugtsbåd til at sejle folk fra Hav-

nen til Varna og tilbage, sådan som man kunne »i gamle dage«.

Århus City Konto, sammenslutningen af specialforretninger i byens centrum, har nu ca. 6.000 kontohavere.

Fredag 7. september

Der holdes møde om Frichs' fortsættelse. Selve aktiekapitalen på 6 mill. kr. er tabt, men da aktionærerne er villige til at afstå fra deres tilgodehavender, er det muligt at fortsætte fabrikkens arbejde, idet også Provisbankens banken stiller sig velvillig med en øget kassekredit.

Århus Teater må atter aflyse: 7 kontrollører sympatistrejker til fordel for de utilfredse scenefunktionærer.

Lørdag 8. september

Både politiet og Falck mener, at Festugen har været langt mindre travl for dem, end den plejer at være, og det skønt vejret har været ganske udmærket hele ugen.

Søndag 9. september

Til at bekæmpe mosegrise i idrætsanlægget i Lystrup vil Kommunen bruge 110.000 kr. Et plastbehandlet trædnet skal nedgraves som en slags underjordisk plankeværk.

Tirsdag 11. september

Mejeriet Enigheden må tage mere end 500 kartoner med mælk tilbage, da stadsdyrlægen ved en uanmeldt inspektion konstaterer, at der ikke er en hel liter i hver karton.

Onsdag 12. september

Midt om eftermiddagen ryddes Søndergades sydlige ende, da ejendommen nr. 70 bliver truet af en telefonbombe. Spærringen varer en times tid.

Trods protester fra SF og VS vedtager byrådet en udvidelse af Studstrupværket.

Torsdag 13. september

Med deltagelse af ca. 7.000 skolebørn afvikles den århusianske skoleidrætsdag på fire sportspladser.

SF-byrådsmedlemmet Orla Th. Jensen har meldt sig ud af sin gruppe og meddelt borgmesteren, at han optræder som løsgænger i resten af valgperioden.

1979

Lørdag 15. september

På seks år er antallet af vuggestuepladser steget med 110 % til ca. 1700, for fritidshjemmene er stigningen 123 %. Samtidig stiger efterspørgslen tilsvarende, og der er stadig stort pres på plejepladser til børn.

Mandag 17. september

I Provisbankens afdeling på Lange-næs røves 80.000 kr. i fremmed valuta. Allerede dagen efter anholdes to spaniere i Vejle, de sigtes for røveriet og tilstår kort efter.

Onsdag 19. september

I city-området har politiet i de sidste dage foretaget »fodgænger-razzia«; 130 er blevet noteret for at gå over for rødt lys. De har hver fået en bøde på 80 kr.

Torsdag 20. september

Efter en ny ombygning af Hotel Ansgar er hotellet med sine 183 værelser blevet Jyllands næststørste hotel.

32 vietnamesiske flygtninge ankommer til Århus efter mange strabadser og genføres med andre familiedømmer, hvoraf nogle allerede har opholdt sig her i et par år.

Ved By- og Herredsretten tilkendes en 11-årig dreng en erstatning på 182.000 kr. Han blev for to år siden påkørt af en bil i et fodgængerfelt, og er nu erklæret 65 % invalid, hvorfor han tildeles den højeste erstatning, der endnu er udbetalt her i byen.

Lørdag 22. september

Ved det syvende landsstævne for Red-

ningshunde ved Civilforsvaret vinder en 9 år gammel schæferhund fra Århus den fornemme titel Årets Redningshund.

Århus Rideklub fejrer sit 75 års jubilæum, der bl.a. markeres ved udgivelse af bogen »Århus Rideklub 75 år«, redigeret af Ulla Hammerich.

Søndag 23. september

På Fysiologisk Institut i Århus har 1.000 århusianere fået prøvet deres åndedrætsfunktion. Som en af konklusionerne nævnes, at kvinder synes at kunne tåle cigaretrykning bedre end mænd.

Tirsdag 25. september

På Moesgård er man i færd med at

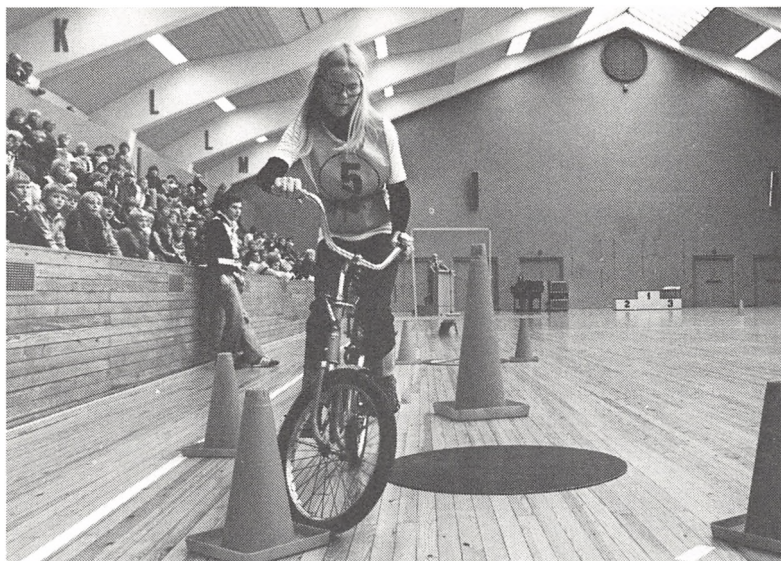
bygge et vikingehus. Det laves på en sådan måde, at det kan sammenpakkes og sendes til London, hvor det skal opstilles på British Museum, som er ved at lave en stor udstilling om vikerne.

Sidst i september afholdt ca. 1/3 af Hjemmeværnsdistriktet Århus' enheder en stor øvelse under navnet »Mønstring 79« med det formål at konstatere, hvordan styrkens beredskab fungerede. 4.000 hjemmefolksfolk afprøvede deres færdigheder med forsyningsopgaver, signaltjeneste m.m. Her ses et par hjemmefolksfolk på post i en skovtykning i byens sydlige udkant. (Foto: Preben Hupfeldt).

»Nordens bedste cyklist« blev sidst i september kåret ved et stævne i Århus. De nordiske skoleelever, der var mellem 12-15 år, havde været til en lærdelsteori-prøve, og i praksis havde de vist deres evner i tralikken på en næsten 6 kilometer lang rute gennem byen før den afsluttende konkurrence, der foregik i Stadionhallen.

Her er en af deltagerne i lærd med »behændighedsprøverne«.
(Foto: Jørn Timm).

Århusianske amatørmusikere stifter en afdeling af Foreningen for amatørmusikere, som nu er fem år gammel og har ca. 2.000 medlemmer fordelt på 14 lokalafdelinger.

Onsdag 26. september

Byrådet er efter lange forhandlinger og megen uenighed – et konservativt medlem forlader således mødet i vrede – nået frem til en vedtagelse af det kommende års budget. Der er indgået et budgetforlig mellem socialdemokraterne, de radikale og kommunisterne. Skatteprocenten vil stige fra 19,4 til 20,3, grundskyldspromillen fra 18,5 til 23,0 og dækningsafgiften fra 5,5 til 6,5. De direkte skatter ventes herefter at ville indbringe ca. 1722 mill. kr.

Torsdag 27. september

Dansk Cyklist Forbunds Århus-afdeling, som ved stiftelsen for tre år siden havde 250 medlemmer, tæller nu 3.000 medlemmer, og åbner et samlingslokale i Jægergårdsgade.

Skattevæsenet har udarbejdet sin årlige statistik: tilsammen har århusianerne tjent 11,7 milliarder kr., hvilket giver en gennemsnitsindtjening på 59.067 kr.

Lørdag 29. september

Det konservative byrådsmedlem Lars P. Gammelmgård opstiller til det kommende folketingsvalg. Bliver han valgt, kommer han til at afløse Oluf v. Lowzow.

Under behandlingen af en omfattende narkotikasag ved By- og Herredsretten trues stormagasinet Salling med en telefonbombe: hovedmanden i sagen skal løslades inden 20 minutter, ellers springer bomben. Magasinet gennemsøges, og politiet konstaterer, at det er falsk alarm.

Oktober

Mandag 1. oktober

Fabrikant G. A. L. Thorsen fejrer 25 års jubilæum for oprettelsen af sin fabrik i Lystrup og meddeler samtidig, at den er under afvikling.

Musikværsthuset Kælderen under Biografen ved Skt. Knuds Torv må lukke på grund af svigtende økonomi.

Isenkrammer Peter Skafte, formand for Århus Isenkrammerforening, har solgt sin forretning Hasle Isenkram, Viborgvej 152, og flytter til Struer.

1979

Tirsdag 2. oktober

Team-Teatret fra Herning opfører »Den kaukasiske kridtcirke« i Ridehuset ved Vester Allé. Gæstespillet er arrangeret af Svalegangen.

Onsdag 3. oktober

Rømer-Fondet skænker Århus Kommune en skulptur af den franske billedhugger Jean Arp til opstilling i det kommende musikhus. Foreløbig udstilles den i Århus Kunstmuseum.

Torsdag 4. oktober

Ved By- og Herredsretten afsluttes en større narkotikasag, omfattende handel med hash og heroin. Hovedmanden, en århusiansk restauratør, der blev anholdt, mens han søgte efter nedgravet morfinbase på Møn, idømmes 5 års fængsel.

Et godstog afspores ved Østbanegården, og nærbanetrafikken afbrydes i 1½ time.

Det meddeles, at Göteborg Kex A/S, tidligere Jul. A. Jørgensens Kiksfabrik, Helsingforsgade 4, skal nedlægges i 1981.

Filminstituttet bevilger 1.5 mill. kr. til den århusianske instruktør Niels Malmros' ny film »Kundskabens træ«.

DB Brugsen i Århus, der startede 5. oktober 1904 under navnet »Arbejdernes Detail-Brugsforening«, fejrer 75 års jubilæum ved en fest i Kongreshuset med taler af Orla Hylle-

sted og Kaj Sølvsten Ras-mussen, causeri ved Den Gyldenblonde og musikunderholdning af Tonicas Tyrolerorkester. I hovedbiblioteket i Mølleparken vises en udstilling om brugsforeningens historie.

Fredag 5. oktober

Politiet og toldvæsenet foranstalter razzia på et pakistansk fragtskib i Havnen. Der beslaglægges 80 kg hash og foretages en række anholdelser.

Selskabet til Håndarbejdets Fremmes midtjyske afdeling fejrer 40 års jubilæum ved en udstilling i Århus Kunstmuseum.

Eleverne i Århus Katedralskole blokerer indgangen til skolegården som protest mod, at lærerne bruger den til parkeringsplads.

6. oktober

Lystrup Kro med tilhørende købmandshandel er solgt til murermestrene Hans Lorentzen og Hans Bladt, Højbjerg.

Under en brand i ejendommen Søndervangen 51 bliver en 50-årig invalidepensionist reddet ud af sin brændende lejlighed af en politibejnt. Han overføres i helikopter til brandsårafdelingen på Hvidovre Sygehus.

To 14-årige drenge stjæler en bil i Risskov og kører grassat, forfulgt af politiet, til bilen bliver knust på motorvejen ved Skanderborg. De slipper med lettere kvæstelser.

Mandag 8. oktober

Dansk Landbrugs Grovvarereskab (DLG) meddeler, at projektet med en fæabrik og et siloanlæg i østhavnen, der er afhængigt af en lokalplan, udskydes i 2 til 4 år.

Der indvies et nyt postekspeditions-kontor ved Gammel Stillingvej i Harlev.

Onsdag 10. oktober

På et pressemøde i Hotel Marselis fremlægges Venstres politik af ministrene Henning Christophersen, Anders Andersen og Knud Enggaard samt partiets politiske ordfører Uffe Ellemann-Jensen.

I Byrådets møde bevilges 800.000 kr. til indretning af den tidligere Elsted Skole som lokalt beboerhus.

Torsdag 11. oktober

Foreningen af Jyske Landboforeninger holder delegeretmøde i Vejlbj-Risskov-Hallen med deltagelse af ministrene Niels Anker Kofoed og Anders Andersen samt EF-kommissær Finn Gundelach. Formanden, proprietær H. O. A. Kjeldsen, Lerkenfeldt, kritiserer i skarpe vendinger Miljøstyrelsen for udokumenterede påstande om sundhedsfare ved landbrugets anvendelse af kunstgødning.

88 tømrere og snedkere i Jysk Murer- og Entreprenørforretning (JME) nedlægger arbejdet som protest mod afskedigelsen af en medarbejderrepræsentant i selskabets bestyrelse.

På de åbne arealer ved Vestervang-bebyggelsen afholdt de uddannelses-søgende en demonstration mod deres dårlige sociale og økonomiske situation. Med telte, transparenter og løbesedler til de forbigående søgte de at påkalde sig offentlighedens opmærksomhed.
(Foto: Bjarke Larsen).

Rejsesekretær i Sømændenes Forbund, Poul Erik Christensen, Århus, idømmes 60 dages fængsel for deltagelse i en blokadeaktion mod Förde Reederei på Rømø, hvor en kaptajn og en styrmand blev tvunget til at springe i vandet fra færgeren »Vikingland«.

I By- og Herredsretten dømmes en yngre mand fra Brabrand til 9 måneders fængsel for vold mod en 71-årig handicappet kvinde, der ikke ville oplyse om sin svigersøns bopæl.

BR-Legetøj, der har 22 forretningerne på Sjælland og Fyn, åbner en Århus-afdeling i Søndergade 5.

Fredag 12. oktober

En ung mand røver 1850 kr. fra postkontoret i Skødstrup efter at have særet postekspeditøren og en kvindelig kunde med knivstik.

Lørdag 13. oktober

Testrup-Mårslet Gymnastikforening indvier nyt klubhus til 550.000 kr. Det indeholder et stort mødelokale, et mindre udvalgsværelse og køkkenfaciliteter. Omklædningsrum findes i den nærliggende Mårslet Skole.

Mandag 15. oktober

Som et af Dem Gamle Bys arrangementer i efterårsferien åbnes udstillingen »Folkedansernes dragter – fra fri fantasi til fornem kopi«, der skal være optakt til folkedanserstævnet i næste weekend.

Tirsdag 16. oktober

En 16-årig lærling melder sig til kriminalpolitiet som gerningsmand til røveriet i Skødstrup 12. oktober.

Onsdag 17. oktober

Bestyrelsen for A/S Frichs indgiver konkursbegæring og pålægger direktionen at afskedige samtlige medarbejdere, i alt 283.

Sangeren og entertaineren Eddie Skoller giver koncert i Vejlbj-Ris-

skov-Hallen for 2200 tilhørere.

Fredag 19. oktober

Foreningen Fuglevenner i Århus holder 30 års jubilæumsudstilling i Marselisborg-Hallen med over 1000 fugle.

Lørdag 20. oktober

Dronning Ingrid, der er protektor for Selskabet til Håndarbejds Fremme, besøger jubilæumsudstillingen i Århus Kunstmuseum (se 5. okt.)

Søndag 21. oktober

Ved et uheld på Skandinavisk Tobakskompagni i Viby slippes 4-5 tons olie ud i Dødeå, men det lykkes mandskab fra Stadsingeniørens Kontor og Falck-Zonen at standse olien, før den når ud i Brabrand Sø.

1979

Folketingsvalget i Århus

Ved folketingsvalget 23. oktober stemmer 158.333 vælgere, svarende til en stemmeprocent på 87,4%.

For de fleste partier er frem- eller tilbagegangen i Århus nogenlunde i overensstemmelse med tendensen i hele landet. Socialdemokraterne har dog en tilbagegang her – især koncentreret omkring midtbyen, mens partiet på landsbasis går lidt frem. De radikale går stærkere frem end i landet som helhed, mens Kristeligt Folkeparti og Fremskridtspartiet har en meget stærk tilbagegang.

Af amtets 19 hidtidige folketingsmedlemmer er 17 genopstillet og af disse genvælges 12 (Svend Auken, Henry Grünbaum, Karl Hjortnæs, Otto Mørch og Søren B. Jørgensen fra Socialdemokratiet, den radikale Bernhard Baungård, Ib Christensen fra Retsforbundet, SF's Ebba Strange, Arne Melchior, CD, venstremanden Uffe Ellemann-Jensen, samt John Arentoft og Børge Halvgård fra Fremskridtspartiet).

Socialdemokraterne Marinus Sørensen og Per Blenstrup – der oktober 1978 havde afløst Jens Kampmann i Folketinget – erstattes af Lissa Mathiasen og Chr. Kelm-Hansen. Den konservative Oluf Lowzow genopstillede ikke, og i stedet nyvælges Lars

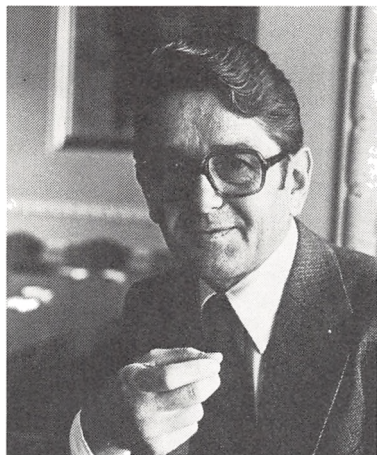
Folketingsvalget i Århus i 1979 og 1977

Parti	1979		1977
	Antal stemmer	%	%
Socialdemokrater	63.215	39,9	41,0
Radikale	8.188	5,2	3,0
Konservative	18.964	12,0	8,1
Retsforbundet	4.862	3,1	3,7
Socialistisk Folkeparti	16.862	10,6	6,9
Kommunister	4.223	2,7	5,1
Centrum-demokrater	4.226	2,7	5,8
Pensionistpartiet	–	–	0,7
Kristeligt Folkeparti	2.610	1,6	2,5
Kommunistisk			
Arbejderparti	768	0,5	–
Venstre	13.534	8,5	7,9
Venstresocialister	10.799	6,8	5,8
Fremskridtspartiet	9.506	6,0	9,5
Uden for partierne	576	0,4	–

P. Gammelgård og Ole Bernt Henriksen. I SF får Ebba Strange følgeskab af Marianne Bendtsen-Pedersen, mens både kommunisten Freddy Madsen og Inger Stilling Pedersen fra Kristeligt Folkeparti må forlade tinget som følge af partiernes store til-

bagegang. Hos Venstre glider Anders Andersen ud til fordel for Knud Enggård, der overraskende var faldet ved 1977-valget. Endelig nyvælges i amtet Michael Waldorf for Venstre-Socialisterne, der hidtil har været repræsenteret her af Steen Folke.

Nyvalgte medlemmer i Århus Amt

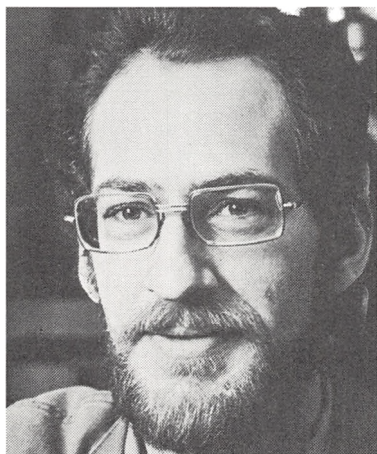
Forstander Chr. Kelm-Hansen
Socialdemokratiet

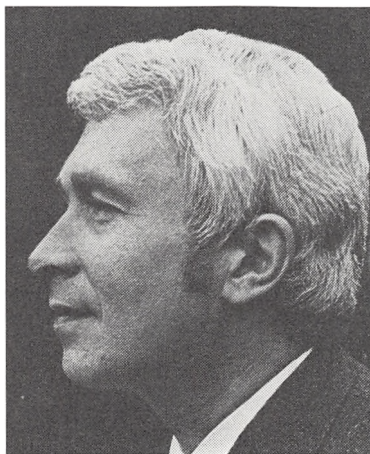
Faglærer Lissa Mathiasen
Socialdemokratiet

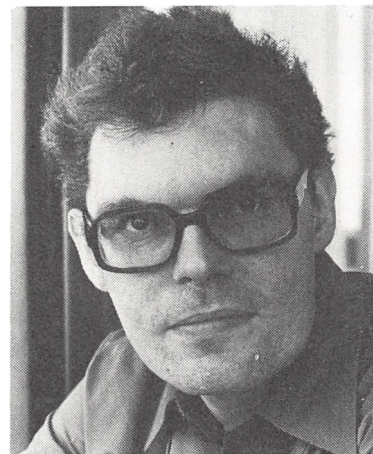
Lærer Marianne Bentsen Pedersen
Socialistisk Folkeparti

Ofsetrykker Mikael Waldorf,
Venstresocialisterne

Direktør Ole Bernt Henriksen
Konservative

Adjunkt Lars P. Gammelgård
Konservative

1979

Mandag 22. oktober

I Skt. Annagades Skole er der valg-møde med et skarpt opgør mellem Uffe Ellemann-Jensen, Venstre, og Mogens Glistrup, Fremskridtspartiet.

Tirsdag 23. oktober

En 22-årig ung mand idømmes ved By- og Herredsretten 1½ års fængsel for røveriforsøget d. 25. juni i Esso-benzinstationen, Åboulevarden 21.

Onsdag 24. oktober

Herreekviperingsforretningen Ajax

på hjørnet af Store Torv og Volden er solgt til BJ Musik.

Århus Tekniske Skole, der i 1978 fejrede 150 års jubilæum, modtager som forsinket gave en film om skolens historie og virksomhed, produceret af Århus Kommune ved fhv. viceskole-direktør H. H. Rosendal.

Torsdag 25. oktober

Århusfirmaet Dansk Pressalit, der producerer badeværelsesudstyr, modtager Provinsbankens eksport-pris på 75.000 kr.

I anledning af Landsforeningen Dansk Folkedans' 50-års jubilæum afholdt danserne jubilæumsfest i Århus. De blev modtaget på rådhuset af borgmesteren, og som tak gav de siden opvisning på rådhuspladsen. Tilsvarende arrangementer blev afholdt rundt om i landet for at propagandere for folkedansen.
(Foto: Brit).

Socialdemokratiet afsluttede sin valgkamp op til folketingsvalget den 23. oktober med en valgfest i Århus Stadionhal. Som sædvanligt var statsministeren taler. 2-3.000 mennesker var mødt frem. Her ses Anker Jørgensen i en noget usædvanlig vinkel: bagfra – men dog i centrum. Det kom han også ved den efterfølgende regeringsdannelse.
(Foto: Preben Hupfeldt).

I Byrådets møde bevilges 2.1 mill. kr. til dækning af udgifter i forbindelse med øget sygelighed blandt sporvejenes chauffører. Endvidere bevilges 305.000 kr. til detailprojektering af nyt klubhus ved Lyseng Idrætsanlæg.

Freddag 26. oktober

Det meddeles, at Glasalstrup A/S i løbet af efteråret sammenlægges med Thorvald Pedersen A/S i Odense. Begge firmaer ejes af den engelske Pilkington-koncern.

Lørdag 27. oktober

Lions Club Århus fejrer 25 års jubilæum med en reception på rådhuset, hvor der uddeles 58.500 kr. til forskellige velgørende institutioner.

Søndag 28. oktober

Ole Rømer-Observatoriet starter en serie rundvisninger for publikum, foreløbig 4 aftener om måneden (når månen er i første kvarter).

Der afholdes et folkekirkeligt ydre missions stævne i Århus med gudstjeneste i Skt. Johannes Kirke ved biskop Johs. W. Jacobsen, Viborg, og møde i Johannesgården, hvor bl.a. biskop Herluf Eriksen taler.

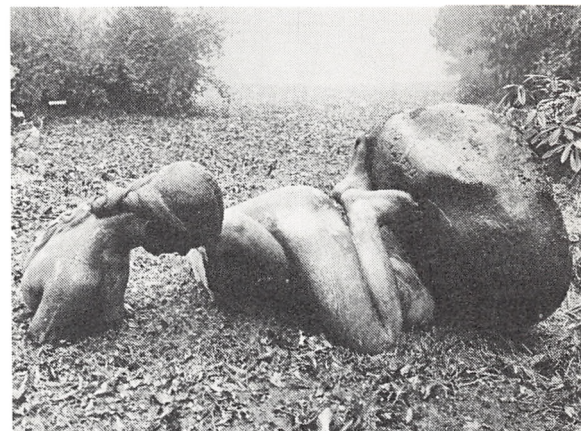
Tirsdag 30. oktober

På et møde i Jydsk Nationaløkonomisk Forening taler Industrirådets næstformand, direktør Olav Grue fra B & O, om dansk industri i 1980'erne. Han advarer mod tvungen overskudsdeling og foreslår i stedet merindkomstskat i en begrænset periode.

Onsdag 31. oktober

Halvdelen af de henvendte 300 medarbejdere forlader det konkursramte A/S Frichs. 90 arbejdere og 40 funktionærer fortsætter indtil videre.

Under oplørelsen af børnekomedien »Karlsson på taget« i Scala styrer skuespilleren Folmer Rubæk ned mellem tilskuerpladserne og brækker højre arm. Forestillingen må aflyses, til der kan skaffes en dubleant.

Natten til den 2. november var skovnymfen i Forstbotanisk Have genstand for groft hærværk. Hun blev væltet ned fra stenen og knækkede i to stykker. Skovnymfen var lavet af kunstneren Elias Olsgård og blev skænket byen ved byjubilatet i 1941 af en anonym giver.

(Foto: Jens-Kristian Søgård).

November

Torsdag 1. november

Som årets sparemand vælger 3368 århusianere »Lille Pedersen«, tjener Ejnar Semand Pedersen, der gennem en årrække har lagt et stort arbejde i De små Glæders Legat, der er en stor opmuntring for mange syge.

På Skjoldhøjskolen må inspektøren kontakte en professionel hypnotisør for at bringe en af eleverne i 7. klasse ud af en dyb trance, som var fremkaldt af andre elever.

Freddag 2. november

Vejlby Landbrugsskole tager 7 nye lokaler i brug. De dækker et bebygget areal på 1.000 m² og har kostet 4,5 mill. kr.

Lørdag 3. november

I Århus Kommune benyttes nu kun 1/4 af det afsatte kirkegårdsareal til almindelige begravelser. Der er tale om et stadigt stigende antal ligbrændinger med efterfølgende nedgravning af urnen på fællesarealer.

Mandag 5. november

Efter regeringens forslag om forbud mod udstykning af ejerlejligheder stiger efterspørgslen og dermed også prisen. Til gengæld falder salget af parcelhuse: den økonomiske usikkerhed gør folk tilbageholdende.

Mange forbipasserende har i efterårs-månederne undret sig over, hvad den store udgravning på hjørnet af Vester Allé og Åboulevarden skulle bruges til. Der er Erhvervsarkivet, der her er ved at opføre en underjordisk magasinbygning. Når arbejdet er afsluttet og haveanlægget retableret, vil kun en lille ændring i terrænet afsløre, at der under plænen ligger arkivlokaler, der rummer reoler med 15.000 meter hylder.
(Foto: Max Laursen).

Århus Teaters nye chef, Jacob Kiel-land, tager initiativ til udsendelse af en ny bogserie, Repertoire, der skal bringe teksterne til de stykker, teatret opfører. Der lægges ud med gendigtningen af Oehlschlägers tragedie »Amleth«.

Tirsdag 6. november

Amtsrådet vedtager at sælge Fødselsstiftelsen til Undervisningsministeriet for 14 mill. kr. Overtagelsen sker, når de nye fødselsafdelinger på det kommende hospital i Skejby står færdige.

Onsdag 7. november

Da Amtet nægter boligudstyrskoncer- nen Ikea mere jord i Lisbjerg end 6.000 m², opgiver firmaet foreløbig sine byggeplaner.

På Gjellerup Bibliotek udlånes nu bøger til områdets mange gæstearbejdere på deres eget sprog, f.eks. arabisk, tyrkisk og urdu.

På byrådsmødet vedtages, at der forud for en udlejningsejendoms ombygning skal foretages en lejerhøring for at sikre, at ombygningen set fra lejernes side ikke i realiteten fører til en ringere bolig til en højere pris.

Lars P. Gammelgård udtræder efter valget til folketingsmedlem af byrådet og erstattes af partiets suppleant, direktør Finn Ørntoft, Brabrand.

Torsdag 8. november

Katedralskolens årlige »Operation Dagværk« løber af stabelen: ca. 350 elever stiller sig til rådighed for private, der måtte have forefaldende ar-

bejde i hus eller have. Det indkomne beløb, knap 19.000 kr., går til hjælpearbejde i Vietnam og blandt vietnamesiske bådflugtninge.

Freitag 9. november

Miljøorganisationen NOAH og midtbyens trafikgrupper maler på byens gader 231 hvide kors på steder, hvor trafikanter er blevet dræbt eller kvæstet. Man ønsker derved at rejse spørgsmålet om bilernes tilstedeværelse i den indre by.

I konkursboet over Frichs Fabrikker har der meldt sig 543 kreditorer med et samlet krav på 30,6 mill. kr. Samtidig med sagens behandling i Skifteretten i Århus fortsætter arbejdet på fabrikken omend med nedsat kraft, og arbejderne håber stadig på en fortsat drift.

Lørdag 10. november

Et sovjetisk børneteater opfører på Gellerupscenen et russisk folkeeventyr »Den lille røde blomst«.

Mandag 12. november

I Kongreshuset holder By-Orkestret åbent hus: enhver interesseret er velkommen til at overvære orkestrets arbejde før en Tjaikovskij-koncert, der onsdag aften skal finde sted i Stadionhallen. 800 tager imod indbydelsen.

Brødfabrikken Rutana idømmes en bøde på 5.000 kr. for at have solgt undervægtige brødpakker. Monopoltilsynets kontrolvejninger viste, at der 2 gange ud af 3 var mindre rugbrød end angivet på pakkerne.

Efter aftenens opførelse af »Det løver vel rundt« kårer Århus Studenterrevy Jesper Klein til Årets Revykeyser med den begrundelse, at han har skabt fornyelse inden for genren.

Onsdag 14. november

I Åbyhøj Kirke opfører Den sønderjyske Forsøgsscene T. S. Eliots skuespil Mordet i Domkirken, en dramatisk historie om Thomas Becketts død i domkirken i Canterbury.

Forældrenævnet ved de kommunale vuggestuer tager skarpt afstand fra en forøgelse af børnetallet på de enkelte vuggestuer, og ved et møde bakkes nævnet stærkt op af 300 forældre.

Lørdag 17. november

Den nye biograf i Paradisgade »Øst for Paradis« går så godt, at den nu udvides med endnu en lille biograf med 50 stole.

Tirsdag 20. november

Byrådet meddeler boligministeren, at kommunen ikke vil betale 16 mill. kr. til istandsættelse af nogle af byens kollegier. Det må være en statsopgave, mener Byrådet. Kommunen betaler i forvejen 1 mill. kr. til den almindelige drift.

Onsdag 21. november

Århus Brandvæsen indvier en ny vagtcentral til 500.000 kr.

På byrådsmødet behandles ansøgninger fra byens fire største museer, der efter nedskæringer fra staten nu søger om kommunal støtte på i alt 6 mill. kr. Pengene bevilges.

Fra Skandinavisk Tobakskompagni må 5 kvinder bringes på hospital med tegn på forgiftning. De øvrige arbejdere nedlægger arbejdet og forlanger en undersøgelse af forholdene på fabriken.

Torsdag 22. november

I Kunstbygningen åbnes for anden gang en udstilling af sindslidendes arbejder. 14 nuværende og tidligere patienter på Psykiatrisk Hospital udstiller både malerier, skulpturer og grafiske arbejder.

Fredag 23. november

I Frederiks Allé sker der i de travle eftermiddagstimer et harmonikasammenstød med 5 implicerede biler. Ingen kvæstes alvorligt.

Midt i november havde skolerne arrangeret en formingsudstilling i Rådhushallen. Her vistest det bedste af skolernes formingsarbejder, så forældre, børn og lærere kunne se, hvilke muligheder faget gav i skolen. Mere end 10.000 børn og voksne besøgte udstillingen, der udover de aktuelle ting også viste elevarbejde fra byens skoler fra tiden 1925-61.

(Foto: Børge Venge).

1979

Nordisk Textiltryk A/S idømmes ved By- og Herredsretten en bøde på 5.000 kr. for at have siddet påbud fra Kommunen og Miljøstyrelsen om opførelse af et internt renselanlæg overhørigt. Anklagemyndigheden havde forlangt 64.000 kr.

Søndag 25. november

I de to år, byen har haft parkeringsvagter, er 47.000 bilister blevet idømt parkeringsbøder. Næsten halvdelen har klaget til politiet, men kun i omkring 300 tilfælde er klagen fundet berettiget.

Mandag 26. november

Det er igen galt på Skandinavisk Tobakskompagni: 3 arbejdere må på hospitalet for forgiftning. Ca. 400 arbejdere sendes hjem resten af ugen, så fabrikken kan blive grundigt undersøgt.

Tirsdag 27. november

Ved en søret i Århus bliver 7 skibsførere tildelt en advarsel: under den sidste strenge vinter sejlede de med så store overisninger på Århus-Kalundborg-ruten, at ankrene ikke i påkommende tilfælde kunne have været anvendt.

AGF er i økonomiske vanskeligheder: anlægget i Fredensvang er dyrt at drive og gav sidste år et underskud på 262.000 kr. Magistraten træder hjælpende til med ca. 1/4 mill. kr. og lover samtidig at betale grundskatten for fremtiden.

Onsdag 28. november

En 11-årig dreng overfalder sent på aftenen af en mand, der forsøger at kvæle ham. Drengen undslipper dog, og man får ikke fat i kvæleren.

Til det træfattige Island indskibes i disse dage fra Århus Havn ca. 20.000 juletræer.

Torsdag 29. november

Efter en studenterbesættelse på Biokemisk Institut allyses den forestående eksamen: studenterne kan have set opgaverne på instituttet, selv om demonstrationen havde andet formål.

Fredag 30. november

Odderbanen er i årets tre første kvartaler blevet benyttet af 100.000 passagerer mere end i samme periode sidste år. Kortsalget er steget 100 %. Samtidig rejser ca. 60.000 med Nærbanen til Hornslet hver måned, og dette tal overstiger alle forudgående beregninger.

Den 16-årige unge mand, der i oktober begik røveri på posthuset i Skødstrup, bliver ved By- og Herredsretten idømt 2½ års fængsel for røveri af særlig farlig karakter.

Udgifterne til Nærbanen, som åbnede i august, er nu opgjort. Århus Kommune må betale 7,3 mill. kr., og budgettet overskrides derved med 2,4 mill. kr.

Byens juletræ blev tændt allerede den 25. november. Det var lidt tidligere end normalt, men det motiverede borgmesteren med, at energisparepålæg krævede, at træet skulle slukkes allerede klokken 23.

(Foto: Jørn Timm).

December

Lørdag 1. december

Å-Udstillingen, der i år omfatter værker af 53 grafikere, har fernisering i Kunstbygningen efter at have været vist i Åbenrå, Ålborg og Coburg. Der er solgt kunst for henvend 200.000 kr., hvoraf en betydelig del til Århus Amt og Århus Kommune.

Den gamle færge »Juelsminde« starter en række selskabssejladser på Bugten, hvor passagererne selv kan fange nytårstorsken.

Et rundspørge foranstaltet af Borum Borgerforening viser, at et stort flertal af befolkningen ønsker byen bevaret som landbrugsområde med en vækst på ét til fire nye huse om året.

Søndag 2. december

Postens Marchforeninger foranstalter julemærke-march over hele landet. I Århus, hvor marchen udgår fra Skovvangskolen, er der 1505 deltagere.

Mandag 3. december

Chokoladefabrikken Carletti og salgsselskabet Brødrene Jakobsen i Skødstrup standser betalingerne, mens der forhandles om salg til en anden dansk virksomhed.

Tirsdag 4. december

En 16-årig adfærdsvanskelig elev i

Vestergårdskolen sårer midt i timen sin klasselærer livsfarligt med knivstik og tilkalder derefter selv kriminalpolitiet.

De medicinske studenter, der har holdt Biokemisk Institut besat siden 28. november, rømmer instituttet, og der indledes forhandlinger med lærerne under forsæde af dekanen, overlæge Palle Juul-Jensen.

Århus Amts Landøkonomiske Selskab vedtager på et møde i Vejlbj Landbrugsskole en skarp protest mod regeringens kriseplaner.

Onsdag 5. december

Mere end halvdelen af kommunens ca. 260 daginstitutioner er helt eller delvis lukket, idet pædagoger og medhjælpere nedlægger arbejdet som protest mod kommunens planer om opnormering af vuggestuernes børnetal og på grund af usikkerhed om bevilling af 125 nye medhjælperstillinger.

I Byrådets møde bevilges 14.842.000 kr. til ombygning af ejendommen Knudrisgade 3-5. Trods protester fra bl.a. Nørre Stenbro Beboerforening er det tanken at indrette kontorer for skattevæsenets incasso-afdeling i bygningen.

Det vedtages at købe Casino i Rosenkrantzgade af Danmarks Radio for 2.5 mill. kr. og stille den til rådighed for Svalegangen. Endvidere bevilges 966.000 kr. til ombygning og lovliggørelse af børneteateret Filuren i Vestergade 3 B.

Der bevilges 4.5 mill. kr. til opførelse af en børnehave og et fritidshjem i Malling.

Det meddeles, at Amtsrådet har vedtaget at købe den tidligere Ingerslevs Boulevards Skole, der bruges til Århus Forberedelseskursus, for 2.6 mill. kr.

Torsdag 6. december

Skandinavisk Tobakskompagni i Holme genoptager produktionen efter lukning siden 26. november på grund af 25 forgiftningstilfælde. Der

Elter 2 års lukning blev Borum kirke den 9. december genindviet efter en omfattende restaurering, der samlet vil koste mere end 1 mill. kr. Billeder er fra den såkaldte iklædningsceremoni, ved hvilken bl.a. altersølvet igen bringes ind i kirken.
(Foto: Preben Hupfeldt).

1979

er blevet foretaget en omfattende rensning af fabrikkens maskiner og luftbegrævningsanlæg.

På den første generalforsamling i den sammensluttede Århus Handelsstands- og Industriforening kritiserer formanden, grosserer N. C. Nielsen, behandlingen af silobyggeriet ved havnen. Endvidere klager han over for lidt politi i den indre by, hvor de mange voldshandlinger skader erhvervslivet.

Natten til den 15. december blev Århus Cykelbanes tribunebygning ødelagt af en voldsom brand. Brandslukningen var i høj grad besværliggjort af vintervejret med stærk blæst og kulde, og af de 25-30 brandmænd, der tog del i slukningsoppgaven, måtte flere ligefrem bindes fast til bygningens gitterspær sammen med deres brandslanger.
(Foto: Ib Hansen).

50

Det meddeles, at Dalsø Maskinfabrik i Brabrand er solgt af direktør Søren Gregersen til F. Hofman Andersen og Helge Olander, København. Aktiekapitalen er på 3 mill. kr.

A/S Frichs fabrik i Galten, der i nogen tid har stået tom, er købt af Højbjerg Maskinfabrik for 5.2 mill. kr.

Fredag 7. december

Fregatten »Peder Skram« aflægger et tre dages besøg og fejrer tiåret for Århus' adoption af fregatten med musik af Søværnets Tambourorkester og besøg i Østbirk ved Peder Skrams grav. Et 587 punds stop-anker overrækkes byen og opstilles ved Havnen ud for Nørreport.

På Århus Lærerforenings generalforsamling advarer formanden Martin Rømer mod yderligere nedskæringer på folkeskolens område. Der vedtages en resolution, som fraråder medlemmerne at tage på lejrskole på kommunens betingelser (2 lærere + 1 løsvikar pr. klasse).

Lørdag 8. december

I Rådhushallen åbnes en udstilling af dekorationer, dragter og rekvisitter fra TVs U-landskalender »Jul i Gammelby«, der er optaget i Den Gamle By.

Tirsdag 11. december

Rosenvangskolens færdselspatruljer fejrer 25 års jubilæum med en fest i aulaen og uddeling af diplomer fra Århus Politi.

Torsdag 13. december

De strejkende pædagoger og medhjælpere ved de århusianske daginstitutioner genoptager arbejdet (se 5. december).

Fredag 14. december

En voldsom snestorm lammer landevejstrafikken omkring Århus og medfører afbrydelser af tog-, færge- og lufttrafikken. Falck må rekvirere hjælp af militærets bæltekøretøjer fra Jydske Ingeniørregiment i Randers. Stormen efterlader svære skader på havnen, hvor 48 m af belægningen på østre molearm er ødelagt.

Det meddeles, at fugtisoleringsfirmaet Vandex, Grenåvej 107, er solgt til Schweizerische Metallwerke i Thun.

Mandag 17. december

15 typografer på virksomheden Flexiket i Risskov nedlægger arbejdet, da en tillidsmand er sygemeldt efter arbejde med opløsningsmidler. Arbejdstilsynet har samtidig givet virksomheden påbud om bedre udluftning.

Chokoladefabrikken Elvirasminde overtages af Aage Jensen, Salami A/S i Horsens. Det nyoprettede selskab Elvirasminde-Rønning A/S omfatter en afdeling i Hasselager og en i København.

Onsdag 19. december

De strejkende typografer ved Flexiket A/S genoptager arbejdet (se 17. december).

Som afslutning på børneåret åbnes i rådhusets forhal udstillingen »Peter Sabroe og børnene«, arrangeret af Dansk Metalarbejderforbund.

I Byrådets møde vedtages det at fratage politianmeldelsen mod Frisko Sol Is A/S for overtrædelse af miljøloven, da en tilsvarende anmeldelse mod et københavnsk firma har ført til frifindelse.

Der bevilges 339.000 kr. i tilskud til Frederiksbjerg, Nørre Stenbro og Trøjborg Beboerforeninger.

Dagbladet Børsen kritiserer ingeniørfirmaet Bruun & Sørensen for overdreven optimisme i sine regnskaber, når det gælder »anlæg under udførelse«. Direktør Poul Jensen afviser kritikken som ubeføjet.

Torsdag 20. december

Der godkendes en lokalplan for Vestervang, hvorefter der trods beboerprotester skal opføres endnu to boligblokke med 204 lejligheder.

Lørdag 22. december

Ved lukketid truer en røver med et dobbeltløbet jagtgevær tre ekspedienter i varehuset Bilka til at udlevere deres kassebeholdning på ca. 89.000 kr.

Søndag 23. december

En ung mand bevæbnet med dolk røver 3400 kr. fra forretningen »Vind og Vejr« i Ryesgade.

Mandag 24. december

Den tidligere tyske studenterleder Rudi Dutschke omkommer under et

besøg hos familien i Århus, idet han efter et epileptisk anfald drukner i et badekar.

Tirsdag 25. december

TV transmitterer julehøjmessen fra Ellevang Kirke med prædiken af sognepræst Kjeld Holm.

En 29-årig invalidepensionist findes dræbt af otte knivstik i sin lejlighed på Bentesvej i Brabrand.

Torsdag 27. december

Trods de vanskelige tider oplyser mange Århus-forretninger, at de har haft rekordomsætning i dagene op til jul. Politiet melder om talrige tilfælde af slagsmål og småkriminalitet, og brandvæsenet har haft adskillige udrykninger. Læderforretningen »Håndgjorden« i Frederiks Allé 62 er ødelagt, formentlig efter ildspåsættelse.

Den 19. december tog en del landmænd til Århus i protest mod regeringens kriseindgreb, der bl.a. pålagde landbruget øgede økonomiske byrder. For at understrege deres utilfredshed tog de deres traktorer med. Bondetoget endte ved rådhuset med besøg hos borgmesteren.

(Foto: Bjarke Larsen).

Mandag 31. december

Det meddeles, at danserestauranten Wienerhallen i Mindegade er gået konkurs.

Nytårsaften er præget af få fyrværkeriskader, men mange tilfælde af hærværk. Særlig slemt går det ud over Gellerup Center og Gudrunsvvej i Brabrand, hvor der er knust ruder for skønsmæssigt 40.000 kr.

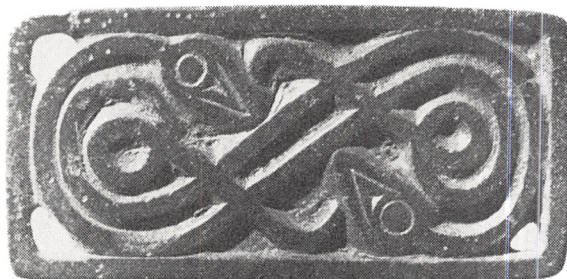
Vikingerne fædre ved Brabrand sø

I 1979 overdrog skuespilleren Jørgen Fønss til Forhistorisk Museum den lille fugleformede broche, der er afbildet her. Den er 5 cm lang, støbt i bronze og på undersiden har den haft en nål, hvormed den kunne fastspændes til klæde- dragten. Der er jo i og for sig tale om et ret uanseeligt smykke, men ikke desto mindre har det betydelig arkæologisk interesse, for det kan nemlig tidsfæstes til den yngre germanske jernalder, perioden lige før vikingetiden, og fra dette tidsrum kendes der kun få oldsager i Danmark.

Skal vi præcisere tiden lidt nærmere, kan vi nok sige, at fuglebrochen hører til i sidste halvdel af 600-årene, og smykkets interesse bliver ikke mindre, når det kan fortælles, at Jørgen Fønss for nogle år siden også overdrog museet det andet smykke, der er afbildet her, en pladeformet broche med dyreornamentik fra tiden lige omkring år 700 e. Kr. De er begge to fundet på jordoverfladen på Præstemarken vest for Brabrand, ikke langt fra det sted, hvor vejen mod Constantinsborg går tværs over ådalen, og med to sådanne fund kan man umiddelbart forestille sig, at der her har ligget en gravplads eller måske en boplads i tiden omkring 700.

Fugleformet broche fra sidste del af 600-årene.

Pladeformet broche fra tiden ved år 700 prydet med stiliserede dyrefigurer.

Stedet er da heller ikke ukendt for arkæologer, for allerede i årene 1924–1936 udgravede Århus Museum her 25 skeletgrave fra oldtiden. Det var den kyndige amatørarkæolog, snedkermester Th. Rasmussen, der gennemførte undersøgelsen af disse grave, efterhånden som de gennem årene kom til syne i forbindelse med grusgravning. I museets arkiv opbevares beretningen om hans iagttagelser, og det fremgår heraf, at de døde gravsager var særdeles sparsomme. Hvor der fandtes spor af sådanne gravgaver, var der almindeligvis kun tale om en simpel jernkniv ved bæltstedet, men i enkelte

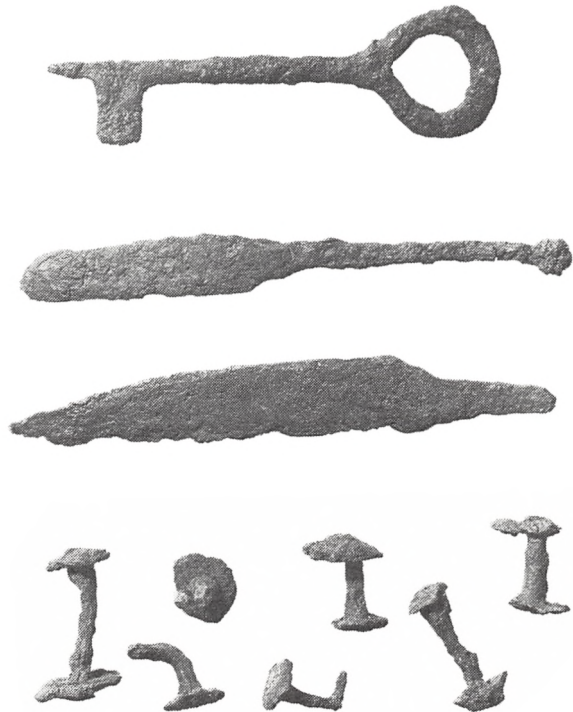
Fundstedet, som det ser ud i dag. Til venstre på billedet ses de store boligblokke på Hougårdsvej, der er anlagt i grusgraven, hvor oldtidsgravene blev fundet. De to smykker fra germansk jernalder fandtes på jordoverfladen umiddelbart ovenfor grusgraven.

tilfælde traf man dog også på andre redskaber fra den jævne dagligdag.

På grundlag af sådanne genstande kan det være meget vanskeligt at bestemme gravenes alder nærmere, for har man een gang fundet frem til det rette materiale og den rette form for et brugsredskab, ja, så ændres det ikke uden videre, men eftergøres gang på gang gennem århundreder, som tilfældet for eksempel er med simple jernknive. Anderledes stiller det sig imidlertid med de mere luksusprægede smykker, hvor de skiftende tiders modeluner kan komme til orde og give sig til kende gennem

ændringer i smykkernes form og ornamentik, og gennem sammenlignende studier har man da også erhvervet sig et ganske godt kendskab til oldtidsmenneskenes smykkeformer, så at man for jernalderens vedkommende næsten kan følge dem århundrede for århundrede.

Jernmitter, to knive og en nøgle fundet i vikingetidsggravene.

Det er derfor heldigt, at der i een af Brabrand-gravene fandtes et lille bronzesmykke, som kunne tidsfæstes til 900-årene efter Kristi fødsel, altså tilhørende vikingetiden, der strækker sig fra ca. 800 til 1050; og da afdøde rigsantikvar, professor Johannes Brøndsted i 1930'erne beskrev Danmarks vikingetids-grave, opfattede han da også Brabrand-pladsen som tilhørende vikingetiden, eftersom ingen af de øvrige genstandsfund modsagde denne datering. Der kan da heller ikke være tvivl om, at størstedelen af Brabrand-gravene er anlagt i vikingetiden, for de er også, hvad angår selve udformningen, i god overensstemmelse med denne periodes sædvaner: graven orienteret øst-vest, og liget placeret liggende udstrakt på ryggen. Imidlertid afviger ikke mindre end 5 af de 25 gravlægninger fra denne regel, idet man her har stedt den døde til hvile liggende i en sammenbøjet hugstilling, hvilket er temmelig usædvanligt for vikingetiden. Brøndsted nævner da også, at disse huggrave måske er ældre end vikingetiden, og da snedkermester Th. Rasmussen senere undersøgte de to sidste grave på Brabrandpladsen, viste det sig netop, at en normal, udstrakt vikingetidsgrav her var ført lige ned igennem en huggrav, der således virkelig må være noget ældre end vikingetidsgraven.

På baggrund af disse iagttagelser er det derfor muligt, at Brabrand-gravpladsen består dels af en yngre fase fra vikingetiden dels af en ældre fase med huggrave. En sådan anskuelse kan også finde støtte i, at huggravene næsten alle sammen er beliggende som en gruppe i den øst-

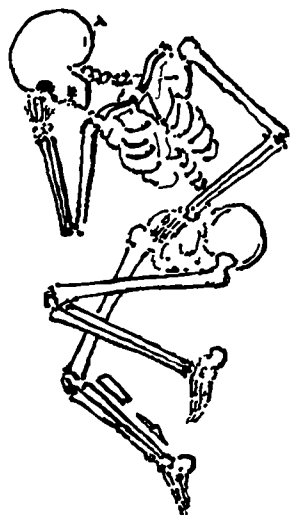
Rund broche fra en af vikingetidsgravene. 900-årene.

lige del af pladsen, og tager vi påny de to af Jørgen Fønns indleverede smykker i betragtning, ja, så er det nærliggende, at disse smykker stammer fra sådanne gamle grave, og derved angiver os tiden for Brabrand-gravpladsens ældre fase. Huggravene er ganske vist heller ikke nogen regel for 600–700-årene, men i denne periode ses de døde dog ret ofte at være lagt i graven i mere eller mindre udpræget hugstilling.

GRAV - BRABRAND

22 NOVEMBER 1929.

ØST

VEST

Grav med skelet i hugstilling. Kun en af disse grave indeholdt gravgaver, der imidlertid ikke lader sig tidsbestemme nærmere. Skitse ved Th. Rasmussen.

I sin tid kan der udmærket på Brabrandpladsen være anlagt mere end de 25 grave, som Th. Rasmussen undersøgte i forbindelse med grusgravningerne på stedet. Nogle kan være blevet oversete, og nogle ligger måske stadig tilbage under nutidens huse og haver, der grænser op til grusgravningsområdet. Vi kender derfor ikke gravpladsens fulde udstrækning – hverken i rum eller i tid – og vi har således ikke mulighed for at danne os et nærmere indtryk af det samfund, som denne gravplads har været tilknyttet. Generelt kan det siges, at tilstedeværelsen af både mands- og kvindegave med både yngre og ældre individer tyder på, at stedet må have tjent som gravplads for en nærliggende bosættelse: gård, landsby – eller måske handelsplads.

Helge Søgaard har tidligere været inde på, at stednavnet Stad ved vestenden af Brabrand sø (Constantinsborg hed oprindeligt Stadsgård) skulle hentyde til en gammel markedsplads, der kan have fungeret som centrum i et primitivt handelssystem omkring Århus å i perioden forud for Århus bys opståen i vikingetiden. Det skal være usagt, om de to nævnte germanertidsbrocher har noget at gøre med en sådan formodet oldtidshandelsplads ved Brabrand sø, eller om de blot afspejler en gård eller en landsby på stedet; men de udgør dog et par håndgribelige vidnesbyrd, der falder i tråd med Søgaards hypotese, og i hvert fald er de for Forhistorisk Museum et par velkomne erhvervelser fra en oldtidsperiode, der kun er svagt repræsenteret i landets museer.

H.J.M.

Sne i byen

Kan De huske vinterens første snefald? Det i midten af december, da politiet ligefrem måtte forbyde al udkørsel i byen. Den sne blev genstand for megen debat; ikke mindst da borgerne blev opmærksomme på, at de administrativt var blevet opdelt på en helt ny måde: I snerydningskategorier. Det betød, at der herefter var A-, B-, og C-århusianere.

A-borgeren boede ved indfaldsvejene og andre hovedtrafikåre. B-borgeren ved de vejstrækninger, der faldt uden for det overordnede vejnet, men dog var veje af væsentlig trafikal betydning. Endelig var der C-borgeren, der havde adresse »ved de øvrige gader og veje«. Han måtte efter kommunal vedtagelse vente til sidst med at få ryddet sne; og ville han se, hvordan det foregik, ja, så måtte han være hjemme i den normale arbejdstid i dagtimerne.

Kritikken mod denne opdeling af borgerne var heftig. Hvad skulle den vagtlæge gøre, der tilfældigvis boede ved en C-vej? – hvad han i øvrigt var uvidende om. Og hvad med landmandens mælk, når gården ligeledes lå ved en C-vej? Fra kommunal side blev den voldsomme kritik naturligvis søgt imødegået. Der henvistes således til en ny lovbekendtgørelse af 5. maj

1979, der havde pålagt kommunen som vejmyndighed at træffe foranstaltninger mod glat føre på ca. 1050 km kommuneveje samt et betydeligt antal cyklestier, parkeringspladser m.m. I de nye bestemmelser var det samtidig præciseret, at vejmyndigheden selv bestemte og prioriterede snerydningens omfang og rækkefølge – og det havde man så gjort ved at opdele vejnettet i de omtalte 3 kategorier. Det havde været nødvendigt med en prioritering af opgaverne, fordi det kommunale budget til snerydning som led i de kommunale besparelser var halveret. Et normalt snerydningsbudget bestod ellers af et gennemsnit af regnskaberne for 3 års snerydning.

Sne-rydning har altid været genstand for kritik og utilfredshed, selv om bestemmelserne var klare nok. Det var de i øvrigt nødt til at være, da det tunge, kolde og besværlige arbejde med snekastning altid har været upopulært – og ofte skulle arbejdet med sne-rydning jo sættes hurtigt i gang. Spørgsmålet har derfor adskillige gange været genstand for særlig behandling fra lovgivningens side. Resultatet var ligefrem specielle snelove, der jævnligt er blevet moderniseret.

De ældre love fastslog, at sne-rydningen på landet skulle organiseres i såkaldte snekastningskredse, sådan at snekastningsbyrden blev fordelt på ejere eller brugere af fast ejendom enten i forhold til ejendommens værdi eller dens folkehold. På dette grundlag skulle kommunerne udarbejde snekastningslister, mens selve ledelsen af arbejdet skulle overdrages til

en såkaldt snefoged. Det var bestemt ikke nogen attraktiv post, så kommunen kunne derfor pålægge enhver snekastningspligtig mand mellem 25 og 60 år denne som offentlig ombud. Dog fastslog loven, at »tyende« ikke kunne udpeges til snefogeder, da de jo ikke var vant til at give ordrer – men kun til at adlyde. Bestemmelsen skulle derfor hindre uro under snerydningsarbejdet.

Snekastningslovene gjaldt naturligvis også i Århus, men her var de nøjere bestemmelser fastlagt i byens politivedtægt. I vedtægten fra 1898 var det fastslået, at når der faldt sne, skulle fortove og rendestene »skræbes og ryddelig-gøres«, hvorefter kørebanerne skulle »gøres farbare«. Ansvar for hvem gadefejningen påhvilede – og det betød almindeligvis grundejeren. I politivedtægten fra 1958 ses omtrent samme formulering, og endnu på dette tidspunkt havde politiet myndighed til at bremse alt for aktive borgeres snerydning på kørebanerne. Politiet kunne nemlig beslutte, at »slædeføret skulle bevares«. Ved indtrædende tøjvej skulle foretages ophugning af sne og is, og det borthuggede skulle »føres bort«. For dette arbejde havde grundejerne også ansvaret – i hele ejendommens facadelængde ud til vejens eller gadens midte.

Vi ved ikke meget om, hvordan arbejdet blev udført i praksis. Samtidens aviser skrev nok om snestorme og om vejret, men oftest kun i forbindelse med forsinkelser af togdriften eller skibsfarten. Det vides dog, at snerydningsarbejdet – og ikke mindst den besværlige bortkørsel

af sne – ofte kom i gang med stor træghed, og det er bekendt, at politiet ofte måtte tage initiativ til, at snerydningen kom ordentlig i gang i byen. Ved trommeslag bekendtgjorde politiet, hvornår sneen skulle »bortføres« fra gaderne.

Som nævnt var det de private grundejere, der havde ansvaret for langt den største del af snerydningen i byen. De kommunale myndigheders forpligtelser var stort set begrænset til rydning og bortkørsel af sne fra byens torve og pladser. Efter modernisering af gadenettet ved århundredskiftet påtog de sig dog ofte at køre gennem de »makadamiserede og andre hårdt belagte« gader med en sneplov, men var til gengæld særdeles uvillige over for krav fra byens grundejerforeninger til også at køre sneen bort herfra. Det var de enkelte grundejeres forpligtelse. Kommunen var i det hele taget særdeles tilbageholdende med hensyn til at påtage sig snerydningsopgaver. End ikke en anmodning fra Århus Amtssygehus ved St. Annagade blev imødekommet. Brolægningsudvalget var dog villig til at formidle kontakt til en lokal entreprenør, der kunne forestå rydningen for amtets regning. Det er tydeligt, hvad kommunen frygtede, nemlig at træffe en aftale, der eventuelt også ville kunne binde i forholdet til de lokale grundejere.

I 1890'erne blev det kommunale snerydningsarbejde udført af løst antagne snekastere, der skulle møde med skovl, kost og en jernstang, der brugtes til at brække sammenkørt sne og is op med. Lønnen var 20 øre i timen. Den var der i øvrigt utilfredshed med, selv om den stør-

Kanen var tidligere et ofte anvendt vinterkøretøj i byen. Også postvæsenet benyttede den, som det fremgår af billedet her, der viser postudbringning i Hans Broges Gade i december 1909. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

ste utilfredshed vel nok bestod i, at arbejderne ikke havde garanti for blot en halv dags arbejde. De blev almindeligvis engageret af politiet eller en af byens snefogeder, der havde ansvaret for et afgrænset distrikt i byen, mens bortkørselen af sneen fra de »kommunale« are-

aler normalt var bortliciteret til byens vognmænd.

Grundejerne henvendte sig flere gange til bystyret om hjælp med sneen, men forhandlingerne endte uden resultat. Grundejerne fandt sådan set selv, at det var en god skik at »hver lejede for sin egen dør« – navnlig tidligere, da byen især bestod af småhuse, men med de mange fleretagers ejendomme, der skød frem under den voldsomme byvækst ved århundredskiftet, fandt ejerne det dog mere rimeligt, at

rydningsomkostningerne blev fordelt ligeligt mellem alle byens skatteydere, da renholdelse af byens gader måtte opfattes som en samfundsopgave. Synspunktet vandt ikke genklang hos bystyret, men i 1907 var det dog så imødekommende, at det gerne ville formidle kontakt til en eller flere entreprenører, der kunne gøre arbejdet for grundejerne. De kunne selv få lov til at alholde licitationerne samt vælge det udvalg, der skulle være mellemlid mellem byråd og grundejere. Spørgsmålet affødte en lang debat i byrådet, men den endte kun med det resultat, at grundejerne kunne »fordre sne og is bortkørt til de priser, som kommunen selv havde opnået«. Og så fremgik det, at renholdelse af gader og veje allerede var overtaget af bystyret i København, Odense, Ålborg m.fl. byer.

I den voldsomme snevinter 1929/30 blussede diskussionen om snekastningsforpligtelserne op igen. Det var på ny grundejerforeningerne, der søgte fritagelse for opgaven. Fra grundejerside blev det fremført – polemisk naturligvis – at man ikke kunne forstå, at socialdemokraterne, – der så gerne ville overtage produktion og administration i det danske samfund – ikke også ville have snekastningen. Debatten var særdeles heftig. Grundejerne forsøgte at få vedtaget et kompromis, således at de sørgede for, at sneen blev skovlet sammen, mens kommunen skulle påtage sig at køre snebunkerne bort. Heller ikke denne løsning kunne politisk accepteres på rådhuset. Det mislykkede forhandlingsresultat medførte, at et byrådsmedlem karakteriserede byen som en »oldtidslevning«, hvor-

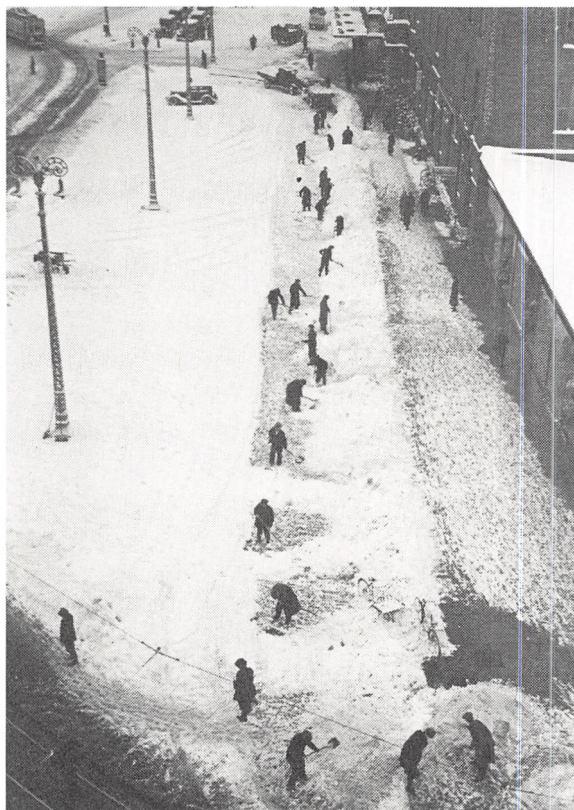
efter han fortsatte med at påpege, at det var mærkeligt, at kommunen ikke i vintertiden med mange arbejdsløse var interesseret i snekastning som beskæftigelsesarbejde. En anden diskussionsdeltager fandt det endog ydmygende for byen, at rejsende en vinterdag som deres første indtryk af Århus så koner og børn i gang med at fjerne sne, mens manden var på arbejde – alt i frygt for politiet. Det efterlod ikke noget storstadsbillede af byen. Debatten endte som nævnt resultatløs og borgmesteren afsluttede med at bemærke, at det næste jo nok ville blive, at kommunen også skulle overtage gadefejningen.

Sneen fra byens gader, veje og pladser blev normalt kørt ned til Havnen. Her er en mindre hestevogn samt en trækvogn ved at blive læsset af på Nordre Mole i januar 1933. Drengen på trækvognen er formentlig en bydreng, og manden på hestevognen synes efter påklædningen at dømme næppe at have været professionel vognmand. Mon ikke det er en grundejer, der udfører sin ubehagelige pligt med vintersneen?
(Foto i Lokalthistorisk Samling).

Forholdene omkring snerydningen blev stadig mere uoverskuelige for kommunen. En del af snekastningen sorterede fra gammel tid under politiet, mens en voksende del var overgået til vejvæsenet. Det var de landevejsstrækninger, landevejsgader og biveje, der lå inden for kommunens grænser. I 1930 blev det derfor besluttet, at hele den kommunale snerydningsaktivitet skulle samles under brolægningssudvalget, der styrede vejvæsenet. Det havde efterhånden indkøbt moderne snerydningsmateriel – og var besluttet på at indkøbe mere. Hertil kom, at vejvæsenet disponerede over mandskab, som det gerne ville holde i arbejde også i vintermånederne. I forbindelse med denne administrative omlægning, indskærpede stadsingeniøren i øvrigt over for sine folk, at snerydningen skulle ske så hurtigt som muligt – og den skulle være afsluttet samtidig med grundejernes. Samtidig blev der truffet aftale med arbejdsmændenes kontor i Studsgade om, at det skulle stille 50 mand »ved formanden nord« og et tilsvarende tal »ved formanden syd« ved første dags snefald.

På trods af den administrative reform, der fritog politiet for at engagere tilfældige snerydningsfolk, havde dette fortsat en del at gøre med vinterføret. I januar 1935 måtte politiet således rykke ud med styrkens store udrykningsvogn. Fyldt med salt blev vognen sendt af sted til de farligste gadekryds. Også fra kommunal side blev byens bedste materiel sat ind. Det var grussprederne, der var hægtet efter lastvogne, læsset med sand. På ladet stod et par mand med

Snerydning var før maskinernes tid særdeles mandskabskrævende. Det viser dette billede fra marts 1937. Ca. 25 mand blev sat ind på at rydde tilkørslen til banegårdshallen. Først blev sneen skovlet sammen i bunker mod rendestenen, siden blev den kørt bort på lastbiler.
(Foto i Lokallhistorisk Samling).

skovle. Det var deres opgave at kaste sand i grussprederen, hvis rækkevidde blev bestemt af lastbilens fart. For yderligere at aflaste politiet indkøbte vejvæsenet året efter byens første trak-

tor og fejmaskine til en samlet pris af 6050 kr., og samme år yderligere 2 »autosneplove« samt to grusspredere. Det var i øvrigt ikke blot politiet, der brugte salt i glatførebekæmpelsen i 1930'erne. Det gjorde vejmyndighederne også – men i små mængder sammenholdt med i dag. I 1930 blev det til 30 tons, der især blev brugt på farlige strækninger samt til cykelstier, trapper og broer.

Selv om det offentlige efterhånden udførte en betragtelig del af snerydningsarbejdet i byens større gader, så fandt bystyret det dog nødvendigt at understrege gennem annoncer i dagbladene, at grusning i virkeligheden stadig påhvilede grundejerne, og at kommunen intet ansvar påtog sig ved uheld – selv om man grusede.

I 1938 kom en ny lov om snekastning. Den var bl.a. en følge af bilismens hastige udbredelse, og det stillede naturligvis krav til en mere effektiv og hurtig snekastning. Snerydningspligten var principielt fordelt efter samme regler som tidligere, men af beskæftigelsesmæssige hensyn var staten interesseret i, at snerydningen foregik ved lejet arbejdskraft. Loven havde derfor bestemt, at halvdelen af de kommunale snerydningsomkostninger kunne refunderes af statskassen, såfremt denne fremgangsmåde blev anvendt. Ydermere krævede loven, at arbejdskraften fortrinsvis skulle tages blandt ledige familieforsørgere fra arbejderstanden. Disse bestemmelser førte til, at det omtrent blev et privilegium at få lov til at kaste sne. I samarbejde med Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse udstedte kommunens Vejkontor såkaldte

snekort. Arbejdsløshedskassen modtog almindeligvis 800 kort ad gangen, og et kort gav ret til at arbejde med sneen i tre dage. I januar 1940 til en dagløn på kr. 11,76. Det praktiske arbejde var lagt sådan til rette, at byen var opdelt i 6 snerydningsdistrikter hver med sin formand, der udsendte arbejds hold i distriktet. Eventuelt ekstramandskab blev som nævnt anvist af Arbejdsmændenes Arbejdsanvisningskontor i Studsgade, og ekstra køretøjer til bortkørsel af sneen samt til grusning blev stillet til rådighed gennem Vognmandsforeningen, der kørte sneen ud på havnen.

Krigsårene betød nye vanskeligheder for snerydningen. Før krigen havde kommunen ganske vist forsøgt sig med sneskærme, men nu blev denne indsats udvidet, bl.a. ved køb af 222 stk. sneskærme fra Sorø Stakitfabrik. De skulle hindre lygning og dermed lette snerydningen, der i høj grad var besværliggjort af en ministeriel bekendtgørelse. Denne forbød brug af »motor-drevne befordringsmidler til sneplove«, ligesom den også forbød brug af benzin og olie til drift af snerydningsmaskiner. Byen måtte derfor indkøbe 2 sneplove »uden motor og fej-anordning«, som det hed i den kommunale ansøgning til bystyret. De hårde snevintre under krigen blev dog så vanskelige, at vejmyndighederne følte det nødvendigt at ansøge ministeriet om tilladelse til at bruge en generatorlastbil til en sneplov. Samtidig søgtes der om en ekstra tildeling af generatortræ. Vinterproblemerne var imidlertid ikke løst hermed. Det voksende antal hestekøretøjer i gaderne stillede nemlig

Den hestetrukne sneplov var almindelig helt frem mod Anden Verdenskrig – da den i øvrigt kom frem igen. Den havde den ulempe, at den var ret let og ofte kørte op over selv mindre snedriver. Derfor fulgte en mand bagefter med skovl. I øvrigt holdt børnene meget af at sidde i ploven. Det gav også vægt, og dermed et bedre rydningsresultat. Som det fremgår af billedet – der er fra Harald Jensens Plads februar 1936 – skulle der to mand til at køre ploven: en styrede hestene og den anden selve ploven. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

særlige krav til glatførebekæmpelsen, og vognmandsforeningen måtte flere gange bede kommunen om en bedre grusning af byens asfalterede gader af hensyn til hestene.

Kort efter krigen blev det igen drøftet, om ikke kommunen ville overtage grundejernes rydningsforpligtelser, men heller ikke denne gang gav forhandlingerne resultat. Fortsat var

der stor utilfredshed med de krav kommunen stillede til grundejerne, hvis de »ikke ville have politiet på halsen«, mens de kommunale arealer som oftest lå snelagte i længere tid.

I 1950'erne begyndte for alvor moderniseringen af snerydningen. I 1954 købte kommunen en isfræser, og snart kom flere specialmaskiner til. De var blevet nødvendige sammen med den voksende bilpark. Netop bilernes parkeringsbehov søgte grundejerne at anvende i deres efterhånden langvarige kamp for at slippe for sneforpligtelserne. Var det ikke rimeligt, at kommunen overtog rydningsforpligtelserne i de gader, der var og blev indrettet til offentlig parkering, blev der spurgt. Fortsat kom der ikke noget præcist svar fra kommunen, selv om grundejerne kunne se, at den kommunale sne-rydningsaktivitet gradvist blev udvidet.

Kommunen har som nævnt gradvist overtaget en stadig større del af snerydningen og har således siden 1970 haft ansvaret for sne-rydning og grusning af alle offentlige kørebaner og cykelstier. Store områder skal grundejerne endnu renholde. Ofte sker det ved, at lokale grundejersammenslutninger træffer private aftaler med en vognmand eller entreprenør om opgaven. Hvert år indskærper kommunen i annoncer sne-rydningsforpligtelsen over for grundejerne i byen, og fortsat er det politiets opgave at drage omsorg for, at sne- og glatførebekæmpelsen bliver udført.

Den kommunale sne-rydning udføres i dag af moderne materiel. I alt disponerer kommunen selv over 73 traktorer, 18 lastvogne og 4 vej-

høvle til opgaven. Hertil kommer faste aftaler, der yderligere giver 52 lastvogne og 73 traktorer. Og endelig kan der rekvireres andet sne-rydningsmateriel fra en række entreprenørfirmaer efter behov. En del af det lejede materiel er udstyret med sneplov, skraber eller kost, mens en del lejede maskiner forsynes med kommunale redskaber. Det kan være spidspløve til vejhøvle, lastbiler eller traktorer. Det kan også være sideskrabere og bagskrabere til traktorer samt roterende koste. Endelig disponerer kommunen over en del grus- og saltspredere til last-

biler og traktorer samt specielle saltspredere til montering på traktorer.

Den nyeste metode til vinterrydningsopgaverne ses i byens gågader: Søndergade, Frederiksgade og Ryesgade, hvor der er lagt varmeslanger under flisebelægningen. De får sneen til at smelte, og resultatet bliver en tør og lun gade. Der er imidlertid én alvorlig ulempe ved disse anlæg. De er dyre i drift, og med energikrise kan det derfor næppe forventes, at sådanne anlæg vil være den fremtidige løsning på grundejernens vinteropgaver med sne og is.

H.F.

Ændringer i bybilledet

Ny ældreinstitution i midtbyen

Den 1. oktober 1979 påbegyndtes arbejdet med bygningen af det kompleks – en integreret ældreinstitution indeholdende plejehjem og beskyttede boliger samt dagcenter med svømmebassin – der i løbet af et par år skal rejses på et areal på ca. 12.000 m² omkring den østlige del af Møllestien, og som er omfattet af kommunens »Saneringsplan nr. 6« og »Lokalplan nr. 1«, begge offentliggjort i 1977. De to nævnte planer omfatter et område, hvis nordgrænse følger Vestergade fra og med nr. 21 – Skt. Nikolai Gården – frem til Grønnegade, medens vestgrænsen følger Grønnegade mellem Vestergade og Åboulevarden, og sydgrænsen følger Åboulevarden fra Grønnegade til og med nr. 82-84 – Ågården.

Indtil byggearbejdets påbegyndelse blev arealet gennemskåret af Møllestien, der fra Vestergade gik mod syd omtrent til midten af området for herfra at dreje næsten vinkelret mod vest

Plan over saneringsområdet og lokalplanområdet mellem Vestergade, Grønnegade og Åboulevarden, dateret januar 1977, udarbejdet af stadsarkitektens kontor, byfornyelsesafdelingen. Planen viser den nedrevne, tætte bebyggelse i karreens indre, bl.a. langs Møllestien. Af randbebyggelsen er nu kun bevaret Vestergade 21, Skt. Nikolai Gården, og husene langs Åboulevarden og den sydlige del af Grønnegade, nr. 2, 4 og 6.

til Grønnegade og derpå videre til Møllegade. Nybyggeriet vil imidlertid betyde, at Møllestien mellem Vestergade og Grønnegade nedlægges som offentlig gade. Men dens forløb vil i realiteten blive bevaret, idet bebyggelsesplanen omfatter etablering af en gangsti, der nogenlunde vil følge Møllestiens hidtidige forløb over området.

Møllestien set fra Grønnegade mod øst i juli 1966. Billedet viser en del af den forsvundne, lave bebyggelse langs Møllestien, fra nr. 25 (ved træet) til nr. 35 (ved hjørnet til Grønnegade). Alle disse huse er fra før 1832, men ser på billedet romantiske ud i sommersolen. I saneringsplanen fra 1977 betegnes de imidlertid som usunde, brandfarlige og konstruktivt dårlige bygninger. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

På fotografiet af hjørnet af Vestergade og Grønnegade fra december 1972 ses hele den forsvundne randbebyggelse. Ejendommene er fra venstre Vestergade 25 A og 25 B, derpå følger selvc hjørnebygningen, Vestergade 27/Grønnegade 28, og Grønnegade 26, 24 og 22. Endelig ses Grønnegade 20, der ligger på hjørnet af Møllestien.
(Foto i Lokalhistorisk Samling).

Saneringen af og byfornyelsen på det her behandlede terræn har i de sidste par årtier været genstand for forskellige overvejelser. I 1967

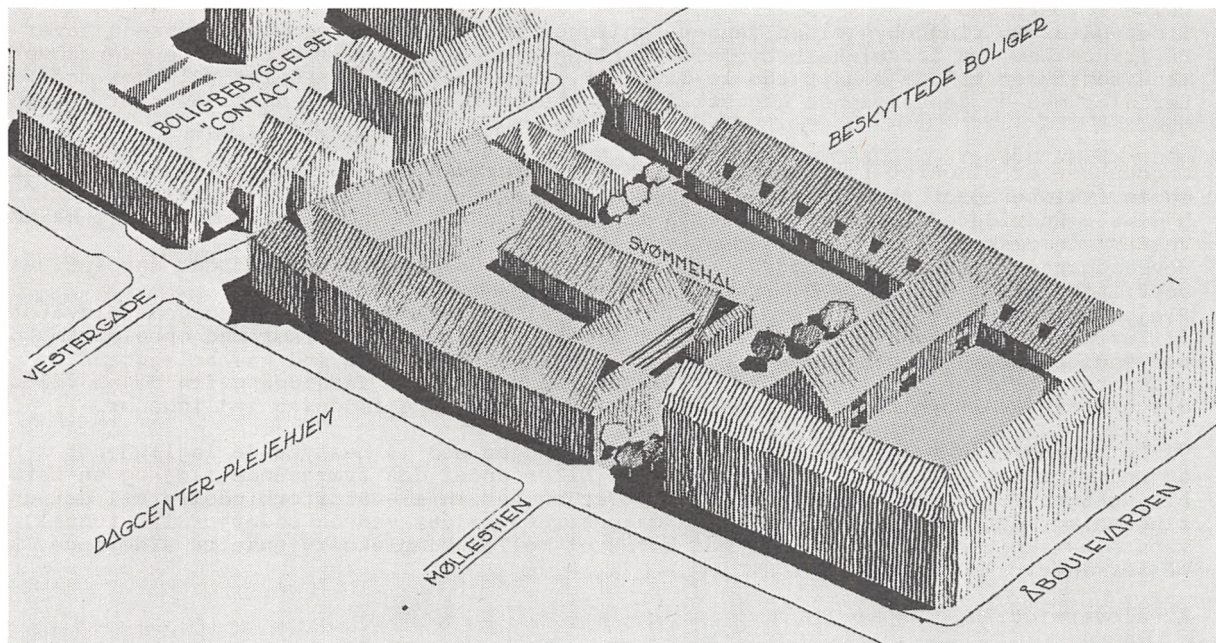
forelå der for området en saneringsplan, der betød bevaring af karreens randbebyggelse, men en total rydning af områdets indre, hvor der skulle placeres et to-etages parkeringsanlæg med ca. 400 parkeringspladser og med tilkørsel fra Grønnegade. Anlægget var tænkt udført med én etage under jorden og én etage på terræn. Dækket over øverste etage var tænkt indrettet til fælles opholdsareal for randbebyggelse.

sens beboere. Herved skønnedes det, at enhver gene af parkeringsanlægget fuldstændigt kunne undgås for beboelsen.

I løbet af 1970'erne ændredes og udvidedes imidlertid saneringsplanen for Møllesti-området. Dette skyldtes først et idéforslag fra 1972, der var udarbejdet af I/S Salling-Mortensens Tegnestue, Højbjerg, og som blev vedtaget af byrådet. Idéforslagets hovedformål var at bringe byfornyelsen på det pågældende areal i bedre harmoni med såvel byfornyelsen i Nygade-kvarteret som de ældre ejendomme i Vestergade og Grønnegade. Hertil kom des-

uden, at magistraten i 1975 havde tiltrådt, at en del af det område, som saneringsplanen omfattede, blev forbeholdt magistratens 3. afdeling, Social- og Sundhedsforvaltningen, til opførelse af et plejehjem med beskyttede boliger.

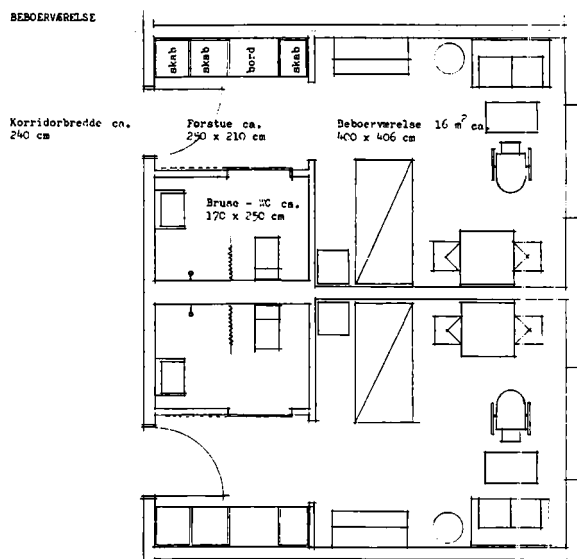
Isometrisk tegning af byfornyelsen på grunden mellem Vestergade, Grønnegade og Åboulevarden. Den kommende ældreinstitution vil komme til at bestå af en næsten lukket randbebyggelse langs Vestergade og Grønnegade med dagcenter, plejeafdeling og beskyttede boliger samt en vinkelbygning inde på grunden med beskyttede boliger. Møllestiens hidtidige forløb over grunden vil blive bevaret som en spadseresti. (Tegning af I/S Salling-Mortensens Tegnestue, Højbjerg).

På grundlag af disse intentioner udarbejdedes den tidligere nævnte »Saneringsplan nr. 6« fra 1977, hvorefter ikke blot områdets indre, men også randbebyggelsen Vestergade 25A, 25B og 27 samt Grønnegade 22, 24, 26 og 28 skulle nedrives.

Den lave boligbebyggelse langs Møllestien bestod af små, usunde, brandfarlige og konstruktivt dårlige bygninger, der var opført før 1832, da registreringen af byggeriet i Århus blev påbegyndt, og som var præget af mange års svigtende vedligeholdelse. Randbebyggelsen ved hjørnet af Vestergade og Grønnegade bestod af fire-etages beboelses- og forretnings-ejendomme med i enkelte tilfælde beboelsesbaghuse på fire etager med mansardetage. Disse bygninger havde meget dårlige lysadgangsforhold og små friarealer, desuden var beboelseslejlighederne gennemgående små og utidssvarende samt dårligt vedligeholdt og med brandfarlige trætrapper. Vestergade 25A og 25B med baghuse var opført 1911 efter tegning af arkitekt R. Frimodt Clausen (1861–1950). Hjørneejendommen Vestergade 27–Grønnegade 28 samt Grønnegade 22, 24 og 26 var fra 1908–09 og tegnet af Martin Nielsen. Grønnegade 20, hjørneejendommen ved Møllestien, var fra 1921 og tegnet af arkitekt Fr. B. Rasmussen.

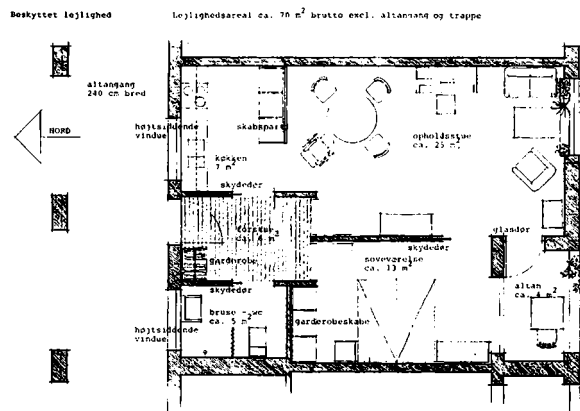
Det var således ikke alle bygninger på området, der skulle fjernes. På Vestergade blev nr. 21, Skt. Nikolai Gården, bevaret. Dette hus var bygget mellem 1764 og 1771 og var i 1969 blevet erhvervet af Vor Frue Sogns menighedsråd.

Tegning af 2 af de i alt 48 værelser for plejebeboere. Til hvert værelse hører der en forstue og et toilet- og badeværelse med bruse. Adgangen til værelser sker via en bred korridor. (Tegning af I/S Salling-Mortensens Tegnestue, Højbjerg).

Efter en gennemgribende istandsættelse under arkitekt Aage Kristensens ledelse blev bygningen i 1973 indviet som præstebolig, alterdegnekontor og med lokale for konfirmandundervisning m.m. for sognet.

Bevares skulle også den røde, fem-etages beboelses- og forretnings-ejendom, Grønnegården, på hjørnet af Grønnegade – nr. 2 og 4 – og Åboulevarden – nr. 86 og 88 – bygget i 1913 efter tegning af arkitekt Thorkel Møller (1868–1946) samt de tilstødende ejendomme Grønnegade 6, tegnet 1911 af arkitekt A. Høeg-Hansen (1877–1947) som en fem-etages ejen-

Tegning af en beskyttet lejlighed af den største type, hvoraf der vil blive 30. Boligen består af en forstue, hvorfra der er adgang til køkken, til opholdsstue, til soveværelse og til toilet- og badeværelse med bruse. Mellem køkken og stue samt mellem stue og soveværelse er der også direkte adgang. Til lejligheden hører der endvidere en lille altan, der vender ind mod de grønne områder på arealet.
(Tegning af I/S Salling-Mortensens Tegnestue, Højbjerg).

dom i røde sten, og Åboulevarden 82 og 84, Ågården, der som den første jernbetonbygning i Århus var rejst i seks etager i 1933 efter tegning af ingeniør Ove Christensen.

Som et kuriosum kan nævnes, at én bygning fra arealet allerede i 1939–40 var blevet fjernet fra området og derved netop sikret for eftertiden. Det drejer sig om den to-etages bindingsværksbygning, der som Vestergade 23 havde ligget vest for Møllestiens udmunding i Vestergade. Denne bygnings anvendelse har været meget afvekslende. Huset blev rejst i 1808 og samme år lejet af kommunen til lazaret for de

fremmede tropper, d.v.s. spanierne, der netop opholdt sig i byen i det pågældende år. Ti år senere i 1818 købte kommunen ejendommen og indrettede den til skole. Først for Frue Sogns Borgerskole, men fra 1846 var det hele byens Pige-borgerskole, der havde lokaler her. I perioden 1869–1934 rummede bygningen byens folkebibliotek. Endelig blev huset, som sagt, taget ned i 1940 og flyttet til Købstadmuseet »Den gamle By«, hvor det kom til at danne rammen om museets Uldspinderi og Dampværveri, der indviedes i 1944. Efter at bygningen var fjernet, blev der ikke rejst nogen ny ejendom på grunden, men tomten blev udlagt til legeplads for nabolagets børn.

På tilsvarende måde blev grundene, efter at de kondemnerede huse var nedrevet i løbet af 1970'erne, udlagt til midlertidig anvendelse til parkeringspladser.

Den fremtidige bebyggelse på området skal som nævnt rumme en institution for ældre. Den vil komme til at omfatte et plejehjem med 48 plejeboliger, beskyttede boliger i et antal af 38 selvstændige lejligheder samt et dagcenter med kapacitet til ca. 100 personer. Til institutionen vil der være knyttet et svømmebassin.

Komplekset vil komme til at bestå af to anlæg. Det ene er udformet som en næsten lukket randbebyggelse lange Vestergade og Grønnegade og skal rumme dagcenter, plejefdeling og beskyttede boliger. De tre af fløjene bliver i tre etager over kælder, medens østfløjen kun bliver i én etage med kælder. I stueetagen langs Grønnegade indrettes dagcentret med opholds- og

spisestuer samt lokaler for ergoterapi. I sydfløjens stueetager findes lokaler for forskellige faciliteter: læge, fodpleje og frisør, og i østfløjens afdeling for fysioterapi med tilknyttet svømmehal. I Vestergadefløjens stueetage indrettes et større køkken, der skal dække såvel plejehjem som dagcenter og cafeteria. På både første og anden sal i Vestergadefløjens findes beskyttede boliger, fem på hver etage, og i Grønnegadefløjens og i sydfløjens er plejeafdelingen indrettet med 24 beboere på hver af de to øverste etager.

Den anden del af bebyggelsen er en vinkelbygning langs naboskellet mod øst. Den er i to etager over kælder, der rummer et underjordisk parkeringsanlæg til ca. 50 biler. Hver af de to etager har 14 beskyttede boliger. Vinkelbygningens kælder er forbundet med dagcentrets kælder ved en underjordisk tunnel, således at man kan bevæge sig evt. i kørestol fra den ene afde-

ling til den anden uden at skulle ud på terrænet.

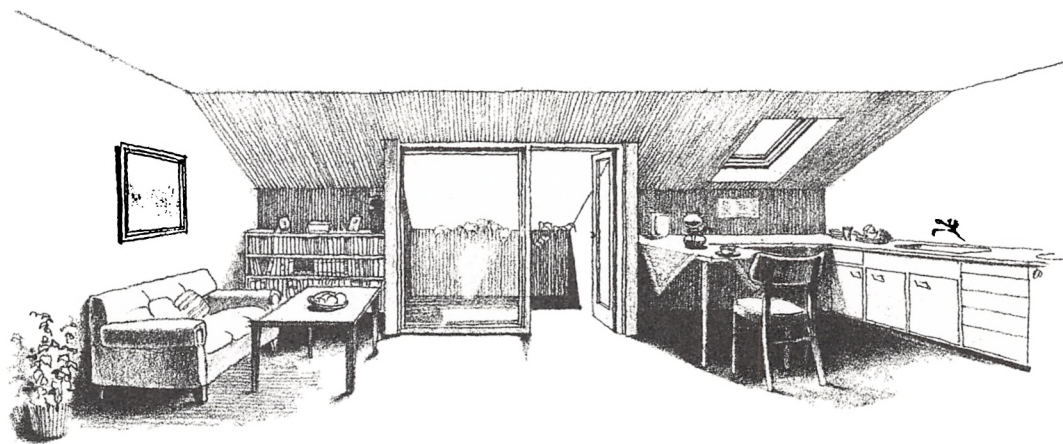
Hele bebyggelsen opføres i gule mursten og gule tagsten af hensyn til samspillet med den ældre bebyggelse i Vestergade, f.eks. Skt. Nikolai Gården og Schmalfelds hjørne. Mellem fløjene vil der blive anlagt haver, medens parkeringspladser vil blive begrænset til et minimum.

Det nye institutionsbyggeri forventes at stå færdigt omkring årsskiftet 1982-83. Social- og Sundhedsforvaltningen vil da råde over en stor og moderne ældreinstitution i midtbyen til gavn og glæde for de ældre Århus-borgere, der ikke længere har kræfter til selv at klare hverdagen.

G. R.

I tagetagen i vinkelbygningens nord-syd gående fløj findes 8 mindre, beskyttede lejligheder. Disse har forstue, hvorfra der er adgang til stuen med køkkenafdeling og alkove samt til toilet- og badeværelse. Også disse boliger har altan.

(Tegning af I/S Salling-Mortensens Tegnastue, Højbjerg).

Siloer på havnen

»Når man ude fra Bugten nærmer sig Århus, er Domkirken ikke længere ene om at præge byens silhouet: Det ærværdige, grønne spir har i det sidste årstid måttet dele æren med den kolossale silobygning, som Jysk Andels Foderstofforretning har opført i sydhavnen.

Der er dem, som finder denne kolos i grå jernbeton uskøn. Og dog kan det ikke nægtes, at den har sin egen poesi: Den fortæller om havnens og byens arbejde, og den er et led i det ny Århus, som gror op langs sydhavnens kaj. Tilmed er det lykkedes ingeniør og arkitekt . . . i forening at skabe en bygning, som i alt fald, hvad facade ud mod Bugten angår, tager sig alt andet end kedelig ud. Dels virker de fem »kviste« ganske dekorative, dels brydes den store, grå masse på en fornøjelig måde af de »indlagte mellempartier«.

Det kunne næsten se ud, som om historien gentager sig. Ovenstående stod i Aarhus Stiftstidende i maj 1928, da JAF's silobygning i Sydhavnen blev taget i brug. Samme avis refererede i februar 1979 holdningerne i byrådet således efter den første debat om de kommende store siloer i den nye østhavn: »Både venstre- og højrefløjen . . . mente, at hensynet til beskæftigelsen samt havnens fremtidige konkurrenceevne

må veje meget tungt, når den endelige beslutning bliver truffet. Både Venstres og Det radikale Venstres grupper mener, at det ikke kan være rigtigt at tillade den forringelse af miljøet, bl.a. Århus bys profil, som efter deres mening bliver resultatet af disse kæmpebyggerier på havnen«.

Der er yderligere lighedspunkter i de to sager. Dansk Landbrugs Grovvarerelskab, som er den virksomhed, der vil bygge de nye siloer i østhavnen, består blandt andet af det gamle JAF. I slutningen af 1960'erne sluttede en række andelselskaber over hele landet inden for korn- og foderstofbranchen sig sammen i DLG. Det største af de sammensluttede selskaber var JAF.

Men historien gentager sig ikke helt. Mens der måske nok var nogle i 1920'erne, der syntes, at JAF's silobygning i sydhavnen var »uskøn«, så var der ingen modstand mod byggeriet. Det var der som bekendt mod DLG's siloer. Der er også væsentlige forskelle på de to bygningsværker. Mens JAF's bygning var 33 m høj, var DLG's påtænkte siloer 78 m, og mens arkitekturen i silobygningen i sydhavnen kan siges at have århundredgamle aner, idet den på mange måder ligner de gamle, middelalderlige gavlhuse på Bryggen i Bergen, kan det funktionalistiske præg på den fabriksbygning, som DLG ville opføre, ikke siges at være mere end 50 år.

JAF's bygning var den første silobygning på havnen. Indtil da var kornet og foderstofferne blevet opbevaret i pakhuse. Mest kendt blandt disse var Havnepakhuset – den senere Karens-

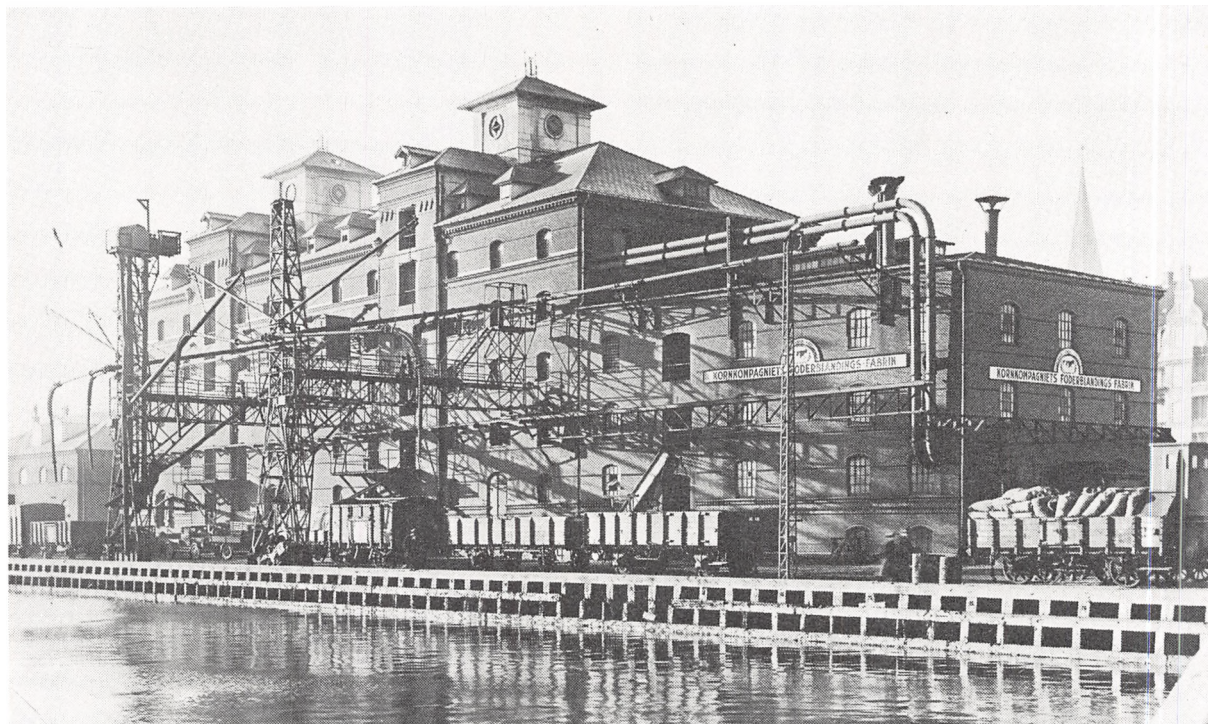
mølle – der stod færdig i 1890 øst for Skolebakken. Det var selv efter bygningen af JAF's siloer nok den, man først og fremmest lagde mærke til, når man kom sejlene til Århus. Karens-mølle nedbrændte i 1961 og i stedet opførte Korn- og Foderstof Kompagniet, som gennem mange år havde benyttet pakhuset, den nuværende silobygning.

Et pakhus er karakteristisk ved, at det består af flere etager, hvor hver enkelt etage sædvanligvis udgør et stort rum (eller i hvert fald kun

Havnepakhuset blev opført i 1890 af Århus havn. Som det vil ses af billedet fra 1928, har Korn- og Foderstof Kompagniet holdt til i bygningen. Kompagniet lejede sig ind i 1899 og overtog efterhånden hele bygningen. Mange vil kende Havnepakhuset som Karensmølle. I 1920 opførte købmand Chr. M. Elgaard en mølle i Hørning, som fik navnet Karensmølle efter hans datter.

Året efter dannede han et aktieselskab sammen med KFK med samme navn. Karensmølle i Hørning brændte i begyndelsen af 1930'erne, og virksomheden flyttede derefter ind i havnepakhuset, der på den måde fik navnet Karensmølle.

(Foto: Lokalhistorisk Samling).

få, store rum). Dette store rum har ofte et betydeligt antal søjler, der er nødvendige for at bære den ovenoverliggende etageadskillelse. Da der på hver etage skal kunne ligge en betydelig mængde varer, og da der er tale om et stort rum uden de støttevægge, som en opdeling i flere rum ville give, må etageadskillelsen kunne bære et betydeligt tryk. Søjlerne giver støtte til flytbare, interimistiske træ-skillevægge, som gør det muligt at opdele det store rum i mindre afdelinger, f.eks. til forskellige kornsorter. Mellem de enkelte afdelinger er der gange.

Silobygningen adskiller sig fra pakhuset ved i stedet for etager at have et større antal lodrette beholdere, siloerne. Forneden er den enkelte silo formet som en omvendt pyramide eller som en kegle, i hvis bund der sidder en aftapningsanordning, som gør det let at tømme det korn eller foderstof ud, der er hældt ind foroven. Fordelene ved silobygningerne er, at de udnytter pladsen langt bedre end pakhusedene, hvor der som nævnt må være gange mellem de enkelte afdelinger og også et vist åbent rum under loftet. Et pakhuis, der skal rumme samme mængde varer som en silobygning, vil derfor kræve mere grundareal og vil også være forholdsvis dyrere at bygge. Når dertil lægges, at ekspeditionen af varerne går lettere i en silobygning, er der ikke noget at sige til, at der hurtigt blev bygget flere siloer på Århus Havn, efter at JAF havde lagt for.

Nogle få måneder efter indvielsen hos JAF kunne Århus Oliefabrik tage sit store siloanlæg mellem Silovej og Celebesvej i brug. Det var i

juli 1928. Anlægget adskilte sig klart fra JAF's ved tydeligt at vise, hvad det var: 36 runde silo-beholdere, bygget op i 3 rækker med 12 siloer i hver række, og øverst og nederst etager, hvor varerne: copra, sojabønner, sesamfrø o.lign., kunne fyldes ned i og tømmes ud af siloerne. Her var intet forsøg på at få det til at ligne et traditionelt pakhuis. Højden af AO's silobygning var stort set den samme som JAF's, nemlig lidt over 30 m, men anlægget kunne rumme betydeligt mere, nemlig omkring 20.000 tons i modsætning til JAF's ca. 8.000 tons.

Billedet her fra Karens mølles indre illustrerer meget godt, hvorfor korn- og foderstoffirmaerne byggede siloer. De undgik derved den pladsspild, som der altid vil være i et pakhuis.
(Foto i Karens mølle 1921-1946).

Med det præg, som AO's siloanlæg fik, var den fremtidige linie for byggeri af den art angivet, omend det funktionalistiske almindeligvis ikke blev så markeret. Silobygninger kom til at fremstå som firkantede fabriksbygninger, hvor de enkelte silobeholdere ikke kunne ses. Udviklingen mod den endelige udformning ses i den kombinerede silo- og pakhusbygning, som Korn- og Foderstof Kompagniet lod opføre på Kornpieren nord for JAF's bygning. Det store anlæg fremtræder som en firkantet bygning, men ser man nærmere efter, vil man dog se antydninger af de enkelte siloer i bygningens østlige del. Den endelige form finder man i den silobygning, som Østjysk Korn- og Foderstofforretning fik opført i de første år af 1930'erne på Mellemarmen. Det var en helt firkantet fabriksbygning med en lille overbygning til fordeling af kornet i siloerne og et elevatortårn.

Efter det store silobyggeri i sidste halvdel af

Jysk Andels Foderstofforretnings anlæg ved havnen, fotograféret i 1927, altså før det endnu var helt færdigt. Anlægget bestod af et oliebagepakhuis og et siloanlæg, hvortil der også var knyttet pakhuis. Oliebagepakhuset ses til venstre på billedet og til højre, på den anden side gaden, silo- og pakhuisanlægget, også kaldet »de fem søstre«.

(Foto: Lokalhitorisk Samling).

1920'erne og de første år af 1930'erne skulle der gå ca. 30 år, før den næste store byggeperiode satte ind. Det var igen stort set de samme firmaer, nemlig korn- og foderstofforretningerne og den med dem på mange måder nært beslægtede virksomhed Aarhus Oliefabrik, der nu lod nye siloer opføre for at skaffe plads. I årene omkring 1960 byggede Korn- og Foderstof Kompagniet to silobygninger, nemlig dels én vinkelret på den fra 1930'erne på Kornpiere's nordlige side, dels, som tidligere nævnt, én til erstatning for den nedbrændte Karens mølle. JAF opførte en stor silobygning lige over for

KFK's på Kornpierens sydlige side, mens Aarhus Olie's silobygning kom til at ligge syd for den fra 1928. De var alle i samme stil, nemlig som Østjysk Korn- og Foderstofforretnings fra begyndelsen af 1930'erne, og havde en højde på omkring 50 m.

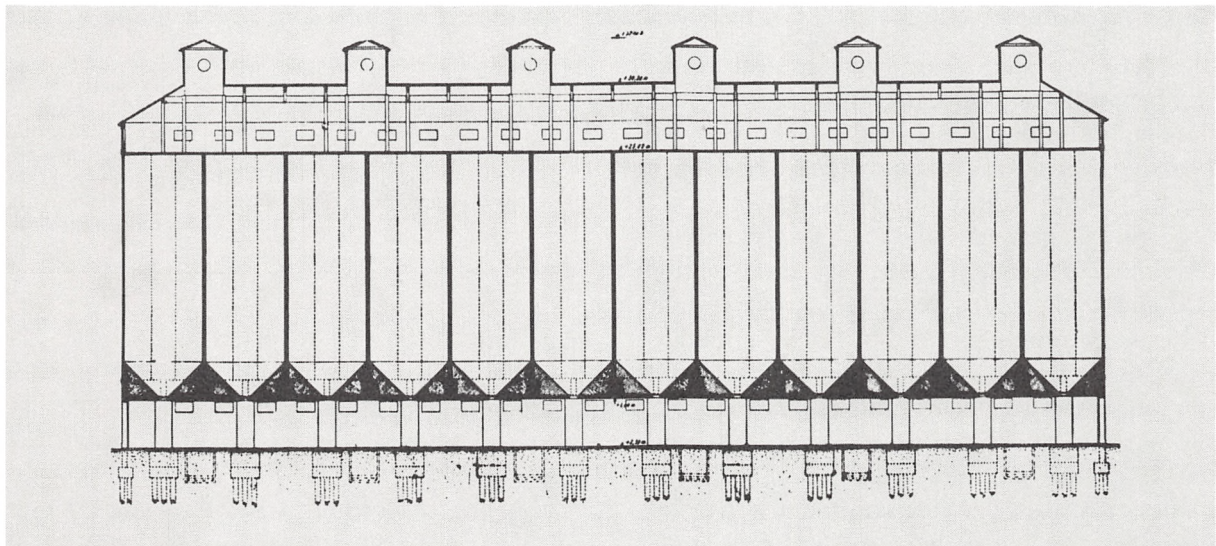
Mens der gik 30 år mellem de to første store byggeperioder, kommer der formentlig kun til at gå 20 år fra årene omkring 1960, før virksomhederne igen må udvide deres silokapacitet. 1980'erne bliver uden tvivl den tredje store silobyggeperiode i havnens historie. Faktisk kunne man allerede have været i gang. KFK havde for flere år siden planer om at bygge en 50 m høj silo på Mellemarmen, og der blev derfor udarbejdet et lokalplanforslag. En lokalplan skal bl.a. laves ved alle større bygge- og anlægsar-

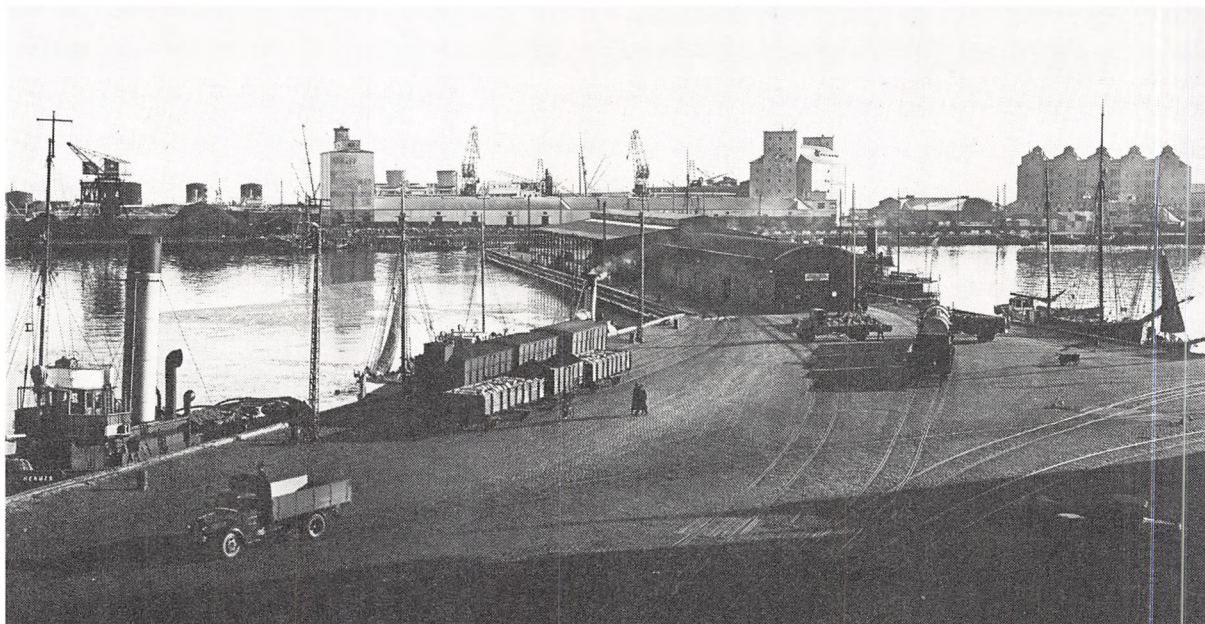
bejder, og efter at en lokalplan er vedtaget i byrådet, kan der i den såkaldte offentlighedsfase rettes indvendinger imod den. Specielt ved lokalplanen for KFK's siloer var, at der på Mellemarmen kun tillades 30 meter høje bygninger, hvorfor planen indeholdt et forslag om en ny 50 meters højdegrænse. Lokalplanforslaget blev godkendt af byrådet i september 1978, og

Længdesnit af Aarhus Oliefabriks siloanlæg fra 1928. Tegningen viser tydeligt, hvorledes et siloanlæg er indrettet. Øverst er den såkaldte maskinafdeling, hvorfra varerne fordeles ned i siloerne.

Her ses en række, dvs. 12, af de i alt 36 siloer, bygningen rummede. Inde mellem de runde siloer var der rum, som dels også blev brugt som siloer, dels benyttet til trapper og elevatorer til transport af varerne op til maskinafdelingen. Forednen var hver silo pyramideformet, og i spidsen af den omvendte pyramide sad en lukkemekanisme, der muliggjorde udtømmning af varerne ned i f.eks. en bil, der altså kunne køre ind under siloerne.

(Tegning i Christiani & Nielsen, 1904-1929, side 109).

blev derefter, således som proceduren foreskriver, behandlet af amtet, der, fordi der blev foreslået en ny højdegrænse, sendte sagen videre til Planstyrelsen i København. Planstyrelsen er et organ under Miljøministeriet, der bl.a. skal tilse, at lokalplaner ikke strider mod eksisterende overordnede planer, ligesom styrelsen skal godkende ændringer, som er nødvendige i disse overordnede planer i forbindelse med lokalplaner. I marts 1979 kom der svar fra styrelsen om, at der intet var at indvende mod KFK's silobyggeri. På det tidspunkt havde KFK imidlertid mistet tålmodigheden, idet selskabet måtte forudse, at der ville komme til at gå yderligere tid, før den endelige tilladelse til at gå i

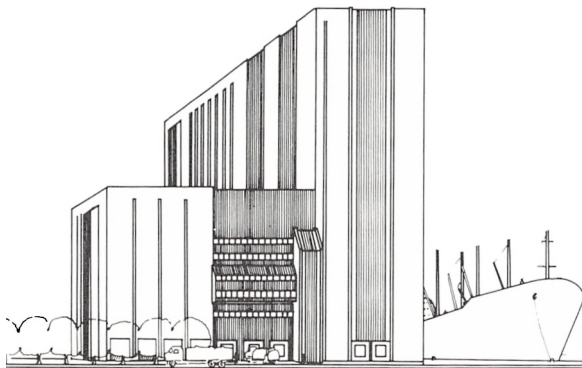
På dette atmosfærefyldte billede fra februar 1938 ses 3 af havnens siloanlæg. På kornpieren længst til højre ses »de fem søstre« og midt i billedet Korn- og Foderstof Kompagniets anlæg. Til venstre, på mellemarmen, ligger Østjysk Korn- og Foderstof Forretnings silobygning. Billedet anskueliggør klart udviklingen fra den af Bergens gavlhuse prægede JAF-bygning over KFK's pakhushgnende bygning til Østjysk Kornfabriksbygning.
(Foto: Lokalthistorisk Samling).

gang med byggeriet forelå. I stedet blev der bygget i Ålborg. Det betyder dog ikke, at KFK helt har opgivet planerne om nye siloer i Århus, men foreløbig vil der gå nogle år, inden der sker noget.

Nøjagtig det samme synes at skulle gentage sig i den meget omtalte sag om DLG's 78 meter

høje siloer i den nye østhavn. I februar 1979 blev lokalplanen for den nye østhavn, som i øjeblikket er under bygning, for første gang behandlet af byrådet. På mødet blev det nævnt, at DLG påtænkte at bygge et siloanlæg på den nye havn med en højde af 100 meter. Denne oplysning satte sindene i bevægelse, ikke alene i byrådet, men også i offentligheden og i teknisk udvalg, hvortil byrådet henviste lokalplanforslaget. I de følgende måneder viste det sig, at de siloer, DLG ville bygge, skulle have en højde af 78 meter og ikke 100 meter, men en del mente, at den hidtidige silohøjde på højst 50 meter var mere end nok. Hovedargumentet for modstanderne af det høje byggeri var miljømæssige hen-

Så smukt kan DLG's påtænkte foderblandingsfabrik og siloanlæg fremstilles. Det var projekteret af ingeniørfirmaet Carl Bro A/S, Risskov, og arkitekterne Jørgen Hellemoes, og Finn Skov stod for udformningen. Mellem 100 og 125 mand ville være blevet beskæftiget ved bygningen, mens 40 mand skulle have arbejdet ved produktionen. Men det hele bliver nu ikke til noget.
(Tegning i Århus Havn 1979, nr. 8).

syn, idet de bl.a. mente, at bygningerne ville skæmme udsigten. Tilhængerne hæftede sig ved den bedring af beskæftigelsen, som byggeriet ville medføre, ligesom de lagde væsentlig vægt på, at siloerne ville styrke havnens konkurrenceevne overfor andre havne. Hertil svarede modstanderne, at siloer i en højde af 50 meter ville give samme beskæftigelse og ikke forrykke konkurrenceevnen. Men siloer i den størrelse, blev modstanderne svaret, er uøkonomiske. Hvis man fastsatte en 50-meter grænse, risikerede man, at virksomhederne slet ikke ville bygge siloerne.

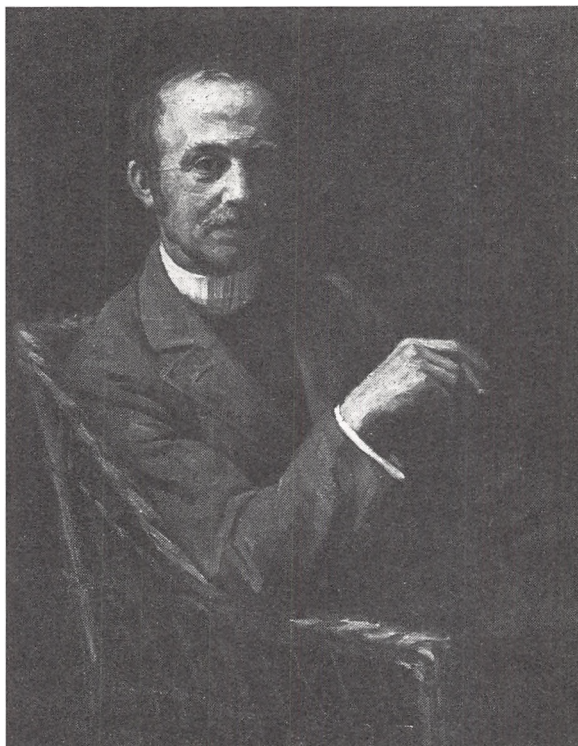
Resultatet blev, at byrådet den 4. april vedtog et lokalplanforslag for den nye østhavn, som på to områder tillod byggeri i en højde af 75 meter, ja inden for det ene område måtte dele af et bygningsværk være yderligere 3 meter højt. Der tænkes her bl.a. på elevatorårne. På den måde nåede man op på 78 meter. Efter vedtagelsen kunne der i offentlighedsfasen rejses indvendinger mod forslaget, hvad der også blev. Derefter fortsatte proceduren med behandling i amtsrådet og i skrivende stund (januar 1980) ligger sagen i Planstyrelsen.

Ligesom for KFK's vedkommende har den omstændelige procedure betydet, at DLG ikke har kunnet komme i gang på det tidspunkt, selvsagt ønskede. Man havde håbet på, at anlægget kunne være påbegyndt i midten af 1979 og stå færdig i efteråret 1980. Det viste sig altså umuligt, og DLG har foreløbig opgivet at bygge ved Århus Havn.

C.R.J.

Jens Ravnholm – genoplevet

Lokalhistorisk Samling i Hovedbiblioteket har i det forløbne år modtaget nogle efterladte malerier af maleren og tegneren Jens Ravnholm. Allerede tidligere har samlingen modtaget en

mappe med originaltegninger samt tre scrapbøger fulde af udklip. Hermed er en betydelig del af den gamle Århuskunstners arbejder blevet offentligt tilgængelige, og der er da grund til at give et kort rids af hans liv og virksomhed.

Jens Ravnholdt Christian Jensen, som hans fulde navn var, indtil han i 1918 fik officiel tilladelse til at bære sit længe anvendte kunstnernavn Jens Ravnholm, var født 19. september 1880 i Montanagade på det gamle Frederiksberg. Faderen Rasmus Christian Jensen var arbejder på Århus Gasværk, og Jens var den ældste af fire søskende.

Som elev i Søndre Drengeskole (senere Valdemarsgades Skole, nu Brobjergskolen) var han så heldig at få H. C. Petersen til klasselærer, den kendte skrivepædagog, senere overlærer (skoleinspektør) ved Ingerslevs Boulevards Skole. Han fattede interesse for den begavede dreng og opmuntrede ham kraftigt til at udvikle sit medfødte tegnetalent. Det fortælles, at drengen, inspireret af et cirkus i byen, tegnede en løve, som H. C. omgående honorerede med en cirkusbillet. Venskabet med H. C. Petersen og hans søn, forfatteren Hans Hartvig Seedorff, varede ved langt ud over skoletiden, og to af Ravnholms mest vellykkede portrætter forestiller den joviale overlærer og hans håbefulde digtersøn.

Jens kom i lære hos den ansete malermester Lauritz Kruse i Mejlgade og bestod efter fem års

Jens Ravnholm, malet af vennen Arvid Aae o. 1920. Portrættet giver et godt indtryk af den stilfærdige, fordringsløse kunstner.

Overlærer H. C. Petersen (1854–1949), kaldet »Skrive-Petersen« eller »Pst«, var den unge Ravnholms lærer i Søndre Drengeskole og senere hans ven gennem årene. Ravnholms portræt viser den joviale skolemand i hans yndlingsposition med sølvbeslagen merskumspibe.

læretid i foråret 1900 svendepøven med udmærkelse og Århus Håndværkerforenings medalje. På Århus Tekniske Skole, hvor han havde opnået friplads, fik han både ros, præmier og 40 kr. »af Prins Valdemars Fond« til videre uddannelse i København. Han havde søgt om at komme på Kunstakademiet, men måtte nøjes med Det Tekniske Selskabs Skole, hvor han en

vinter gik til dekorationsmaling og opnåede karakteren mg, den højeste på skalaen.

At han har levet kummerligt i hovedstaden, fremgår af et bevaret brev fra marts 1901, hvor han fortæller, at værelset er uopvarmet, og at han kun får varm mad to gange om ugen. En havareret sko sender han hjem til reparation, da han ikke har råd til at købe sig et par nye. Nogle få måneder har han arbejdet som malersvend i København (for 40–50 øre i timen), så tvang nøden ham til at vende hjem til Århus.

Malerfaget som håndværk tilfredsstillede ham ikke i længden. En tid malede han portrætter på bestilling, og her kom hans evne til indtrængende personskildring fuldt ud til sin ret. Alligevel blev det til for lidt. Det var for en del borgerskabets koner og døtre, han portrætterede, og selv har han sagt, at hans billeder lignede alt for godt. Heller ikke som landskabsmaler nåede han at blive kendt af en større kreds, skønt han også på dette felt har præsteret fine ting.

Det blev som tegner, han skaffede sig et levebrød. I nogle år var han reklametegner for Buchtrups Annonce-Bureau, men fra 1905 begyndte han at tegne til pressen. Han debuterede i det lokale middagsblad Århus-Posten og leverede derefter stof til det københavnske ugeblad Klods-Hans, hvor han i året 1909 gav en række vittige glimt fra landsudstillingens Århus. Fra 1910 til 1944 var han fast knyttet til Demokraten, hvor han bidrog med en stor satirisk tegning hver søndag foruden talrige mindre billeder i ugens løb, når der var teaterpremierer,

Ravnholms politiske karikaturer udmærker sig ved barsk humor. Her har han truffet den seje socialdemokratiske fører Harald Jensen, også kaldet »Jydernes Konge«.

ildebrande eller andre store begivenheder på tapetet. Hans portrætter, karikerende eller blot karakteriserende, var udført med stor præcision, og hans humor var håndfast og letfattelig.

I mellemkrigsårene var Jens Ravnholms lange, magre skikkelse en kendt figur i Århus. Man sagde for sjov, at han en aften på Store Torv rakte armen i vejret og stillede på domkirkeuret. Med sit beskedne, stilfærdige væsen og

En læstlig tegning fra Demokraten i september 1928: Overlæge Victor Albeck, Fødselsanstalten, byder som formand for Universitetssamvirket den første student velkommen ved det nystartede Århus Universitet. Studenten ledsages af visdommens gudinde Pallas Athene.

sit tungsindige smil lignede han mindst af alt den drastiske humorist, der trådte frem i hans tegninger.

Under besættelsen blev der sat snævre grænser for satirisk udfoldelse i bladene. Dertil kom, at han blev et sagesløst offer for den tyske terror. Efter en sabotage mod et autoværksted ved Vesterbro Torv 6. oktober 1944 opstod der brand i FDBs isenkramlager, og Ravnholm, der boede lige i nærheden i Hjortensgade, gik op på loftet for at få overblik over begivenheden og inspireres til en tegning. Tyskerne skød hensynsløst til alle sider, og Ravnholm blev ramt i låret af en vildfarende geværkugle. Det kostede ham to måneders hospitalsophold og en varig benskade. Desværre gik det også ud over hans produktion. Der findes næsten ingen tegninger af ham fra efterkrigstiden.

Jens Ravnholm døde 24. november 1957. Hans enke Mary Ravnholm blev boende i Hjortensgade til sin død 10. juni 1979. Det er hende, der har sikret hans minde ved at skænke et rigt udvalg af hans arbejder til Lokalhistorisk Samling.

K.E.

Hans Hartvig Seedorff, selv en talentfuld tegner, har i Klods-Hans 1906 givet dette rids af den lange, magre Jens Ravnholm med blik for hans originale fremtoning.

Hen over de skrå brædder

Teateråret 1979

Århus Teater

»Teatret, andre misunder« kaldte Berlingske Tidende en signalementsartikel fra februars sidste dag i 1979. Det var en snak om Lone Rodes dårlige hals en aften til »Miraklet i Købbyen«, om teknikernes samarbejde og sparsommelighed, om de 20 millioner til at lave teater for mod den københavnske landsdelsscenes 12 mill. til ni teatre, om skuespillernes medlemskab af repertoirerådet, om dansk dramatik, om 10.000 kostumer – ja, og så kontante oplysninger om sæsonen 1977/78: Den havde kostet skatteborgerne 20,7 mill. kroner, men teatret havde brugt 24,9. Differencen havde det selv tjent ind på 16 stykker, 648 forestillinger og 215.000 gæster. Det gav en belægningsprocent på små 87. Og mere kunne man faktisk ikke have, fordi ca. 15 % af pladserne – på grund af dagens krav til komfort – var usælgelige. Alt var formidlet af 35 faste skuespillere + gæster samt 125 andre ansatte, bag scenen. »Århus Teater er landets største og efter manges opfattelse bedste skuespilhus« !

Det var jo ikke så lidt; men det må da også erkendes, at Bispetorvet i Bering Liisbergs di-

rektørperiode har haft en endog meget smuk hovedstadspræse.

I Berlingskes ros var ikke blot indbefattet det kunstneriske, men også den tekniske og administrative side af teatrets tilværelse. Det skulle betyde stabile forhold i dagligdagen; men netop på dette område har det nu i 1979 været så som så. Det begyndte i februar med en allære på billetkontoret om afskedigelser og en diskussion med HK om, hvorvidt teatret ønskede at beskæftige fagligt organiseret arbejdskraft. Der faldt knubbede ord og »hånlige bemærkninger« og teaterchefen fik skyld for at kende for lidt til forholdene. I maj blev en opførelse af »Rævestreger« ramt af et fagligt møde blandt scenefunktionærerne. Det var sket tidligere ved en såkaldt åben prøve. Ved opførelsen blev situationen klaret af Bering Liisberg, hans efterfølger Jacob Kielland samt produktionsleder og scenemester, der alle påtog sig funktionærernes opgaver. Endelig 4.–7. september gik det helt galt – så galt, at »West Side Story« måtte allyses, og en læserbrevsskribent bebrejdede i Århus Stiftstidende teatret, at meddelelsen derom blev givet på, hvad han kaldte »jævnt, fladt jysk«. Det sidste beklagede ledelsen ikke; men man søgte at klare situationen nogenlunde som første gang. Stiftstidende påstod, at funktionærerne havde lært kunsten af Preben Møller Hansen, og det var måske rigtigt nok, for allysningerne ramte hårdt, lige midt i festugen.

En allære af en noget anden karakter var forudbetalingen på 100.000 kr. til Obel Film i Thisted for opførelsesretten til filmen »Rend mig i

Traditionerne«, efter Leif Panduros roman, på Scala. Det gik ud over feriekolonien for århusianske børn »Ahl Strand«, som ejer Kosmorama, hævdede man, og også for de øvrige biografier var der tale om en »urimelig og uacceptabel konkurrenceforvridning«. Det essentielle var naturligvis, at teaterkomplekset er amtets. »Og netop fordi Scala i realiteten er en amtsdrevne biograf, finder jeg den forudbetaling på 100.000 kr. klart i strid med de afgrænsninger og begrænsninger i den økonomiske kompetence, som er opstillet i den forvaltningsretlige teori for såvel amtskommunale som kommunale organers handlefrihed. Det være sig både ud fra skrevne og uskrevne regler«, sagde skoleinspektør Poul Erik Röhl, formand for »Ahl Strand«, idet han i øvrigt truede med i den sidste ende at gå til Indenrigsministeriet. For Scala viste dispositionen sig udmærket: »Rend mig i Traditionerne« blev biografens største succes hidtil, og den kunne nok trænge til det. I sæsonen 1978/79 var belægningsprocenten kun 5 til aftenforestillingerne og 27 for de bedste film (»Rend mig i Traditionerne« er fra 1979/80). Det medførte igen planer om en stor ombygning – til 18 mill. kr. – der skulle inddrage en del af den overflødige plads til fordel for teaterfaciliteter og desuden af Scala lave to små biografier med henholdsvis 450 og 180 pladser. Af disse skulle den største også være børneteater. Situationen minder forfatteren af nærværende linier om direktør Erik Henning-Jensen på Studenterforeningens talerstol en efterårsaften i 1941. Han beklagede teatrets økonomiske situation,

der, som han sagde, ville have været »ad helvede til«, hvis man »den onde lyne mig« ikke havde haft den lille forretning ved siden af. Den lille forretning var det berømte knaldfilmtempel »Fotorama«, der åbenbart var mere givtigt, end Scala nogensinde har været det.

Ombygningsplanerne kom der realitet i i juni, da amtsrådet bevilgede 125.000 kr. til projektering. På samme møde bebudede teatrets formand Mogens Bille, at amtet i fremtiden ville være mere tilbageholdende med sine bidrag til økonomien. »Den nye teaterchef får en jakke med snævrere ærmer end den tidligere«, sagde han. Og det til trods for, at Bering Liisberg sluttede med rekord, en belægningsprocent på fulde 87.

Og nu til forestillingerne:

Den 3. februar var der premiere på Brechts »Die heilige Johanna der Schlachthöfe«, der i 1964 blev spillet i Odense med en direkte oversættelse af den tyske titel. Her var det blevet til »Miraklet i Købbyen«. Om Brechts skuespil i almindelighed sagde instruktøren Klaus Hoffmeyer, at mange kun betragtede dem som monumenter med ovenlys. Man så kun resultaterne og ikke metoden, der var at bryde op og tilpasse materialet til den aktuelle situation. Det har muligvis også andre sagt; men det passer udmærket på »Miraklet«, der er inspireret af Upton Sinclairs roman »Junglen« fra 1906 og foregår på denne tid, selv om baggrunden er den store mellemkrigsperiode. I centrum for den monumentale forestilling stod Lone Rode som

»Miraklet i Købden«. De sorte Stråhatte, Chicagos Frelsens Hær ved århundredskiftet, serverer suppe for arbejderne. De to nærmeste Stråhatte med de hævdede øjenbryn er Marianne Flor og Vibeke Kull. Kvaliteten af suppen er nok lidt tvivlsom, for Ruth Maisie ser op med et ret så skeptisk blik.
(Foto: Børge Venge).

Johanna, Erhardsen som kødkongen Mauler og Søren Spanning som mægleren Slift. Om Lone Rode skrev anmelderne, at hun i al fald til at begynde med mere var en bekymret eller velmenende socialrådgiver end et kæmpende og tvivlende menneske. Om Erhardsen hed det, at hans maske var à la Glistrup; men det var nu ikke rigtigt. Han var en gris, som også Hans Andersen i *Jyllands-Posten* gennemskuede det. Spanning var stram og kold med et maskeansigt

og kothurner eller rettere tykke såler, der gjorde ham højere end alle andre.

Intet mindre end en Danmarkspremiere afløste »Miraklet«: Maksim Gorkijs »Sommergæster« 31. marts. Det var tjekhovsk i persongalleri, i stil og i indhold; men hvor Tjekhov lader sit borgerskab gå i opløsning, har Gorkij med samme baggrund en tro på forandringens værdi; kun omvæltningen kan genrejse og forny. Det er derfor typer, han har brug for – frem for Tjekhovs mennesker. Anmelderne var omhyggelige, men kunne ikke skjule, at de ikke var begejstrede. For konturløst, for lidt æggede, skrev man, og Hans Andersen kaldte i *Jyllands-Posten* stykket (*hvis det var aktuelt*) for en »sørgmodig hilsen til kystbanesocialister, pampere og andre folk, der præsenterer sig som det arbejdende folks sande venner«. Som så ofte på Århus Teater bar skuespillerpræstationerne over meget. Det var anmelderne også enige om, selv om Holger Christensen i *Århus Stiftstidende* fandt Ulf Stenbjørn som forfatteren Sjalimov fejlplaceret »trods en ganske stærk markering«, mens Hans Andersen udnævnte ham til forestillingens fineste figur.

Også næste forestilling – 10. maj – var Danmarkspremiere: amerikaneren Larry Gelbarts »Rævestreger«, en modernisering af Ben Jonsons gamle renæssancekomedie »Volpone«, i Henning Moritzens iscenesættelse. Teatrets program plejer at indeholde meget om stykke, forfatter, tidligere opførelser osv. Det sidste var udelukket for Danmarks vedkommende; men der var heller ikke nogen af de andre ting – kun

en hyldestartikel til Erno Müller, hvis 40-års-jubilæums- samt takke- og afskedsforestilling »Rævestreger« var. Det var velfortjent; men det var en skam, at Müller skulle slutte med lige netop dette stykke, der ud over en række klassiske reminiscenser fra gavtyvekomedien ikke havde meget at byde på. Men man lo da alligevel, ikke mindst af en række velturnerede »frækkerter«. I sin anmeldelse i Berlingske Tidende skrev Svend Kragh Jacobsen om forlægget »Volpone«: »Da den sidst gaves i Århus, mente jeg, at Erno Müller burde have spillet Volpone«. Tableau! »Sidst« var 1969/70 med premiere nytårsaften, og Müller spillede Volpone! Sådan er der så meget. Søren Pilmark var tjeneren Simon Able, ærlig på en måde og charmerende, men derfor også ufarlig i forhold til Jonsons Nasca, der er sin herre lig, blot mindre snu og mindre klog – og derfor snøret til sidst. Det blev han nu også her.

Festugens obligate musical (30. august) var den berømte »West Side Story« med Bernsteins musik. Der var som sædvanlig meget flot og meget perfekt, »professionelt« hedder det vist, men også meget dansk og tuttenuttet. Elskerparret Tony og Maria, Romeo og Julie, Preben Kristensen og Betty Glosted, fik instruktøren Per Møller Nielsen ikke meget længere end til en vaudeville fra forrige århundrede – »et sørgmuntret Eventyr i Rosenborg Have med dødelig udgang«, skrev Jens Kistrup i Berlingske Tidende. Morsomt set, men lidt ondt. Som så ofte før i denne genre kom Susanne Breuning med sin Anita først i mål, køligt gnistrende,

»West Side Story«. Et af musicalens berømte numre er Anitas »America«, som Susanne Breuning gjorde strålende. Her ses hun med sin ven, den puertoricanske hajbandes anfører Bernardo (Bent Vestergård), omkring dem dame- og herrehajer og i baggrunden New York, hvor det hele foregår.
(Foto: Jens-Kristian Søgård).

masser af personality, international i type og stil.

Oehlenschlägers »Amleth«, (3. november) givet i anledning af digterens 200 års fødselsdag, var et antiklimaks. Teksten var bearbejdet af Klaus Hoffmeyer, instruktør, og Sten Kaalø, husdigter; men det var vist ikke meget andet end en mundretning af sproget samt en tildigtning af enkelte replikker med det formål at klargøre dunkle sammenhænge. Ja, og så var

der vist også lidt engelsk og lidt moderne slang. Sammenligningen med Shakespeare var nærliggende; men den kom man ikke langt med. Oehlenschlägers Amleth er en anden type, helt uden den store englænders spekulative gemyt. Han handler og hævner, enkel og ukompliceret, for sådan gjorde man nu i hedenold. An-

»Malenes drømme«. 4. maj marchen efter det lille kongepars sejr over tyskerne. Kim Antoniussen og Heidi Nyhagen var Christian X og Alexandrine. Kim udtalte til avisen: »Mange af mine kammerater siger, at dem, der arbejder på teatret, er skøre. Men det er nok bare, fordi de er misundelige. Jeg har i hvert fald altid drømt om at blive skuespiller«. Syv år – men derfor kan det da godt være, at han bliver det.
(Foto: Børge Venge).

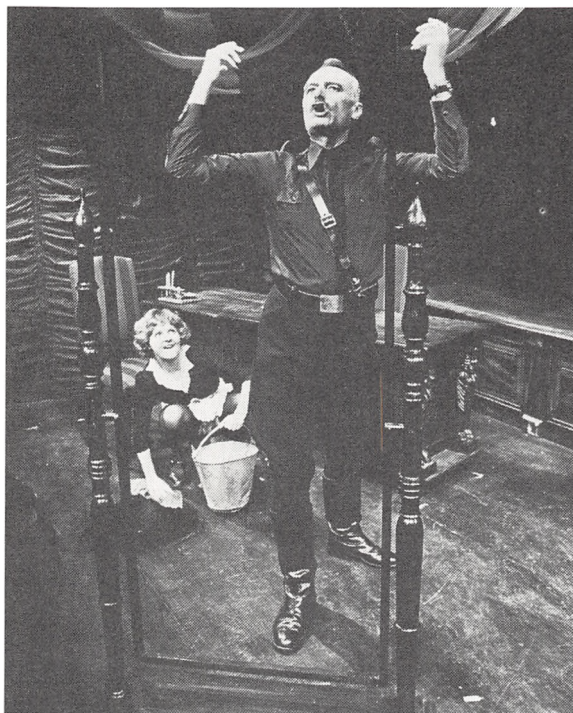

ders Bircow var titelfiguren, flink og ung med en lidt for lys, drenget stemme – »ingen kongesøn« skrev Holger Christensen, måske fordi instruktør og skuespiller havde søgt at lægge afstand til skikkelsen, dog uden at gennemføre det. Det var rigtigt set, skønt pokker kan vide, hvorledes en nordisk høvdingesøn har teet sig dengang for længe siden.

8. december vendte Århus Teater tilbage til det gamle Rusland, til originalen, som Gorkij havde efterlignet, til Tjekhov, til »Mågen« med Lise Ringheim som gæst i rollen som skuespillerinden Irina Arkadina. Englænderen Michael Blakemore havde iscenesat, delvis i den lystspilstil, som nogle år har været moderne for Tjekhov. Anmelderne var forbeholdne, og næsten alle medvirkende fik på hatten. Alligevel må en menig teatergænger med bøjet hoved tilstå, at han havde en udmærket aften – selv om han godt kunne se, at Spanning var forkrampet og mere kværlantisk end følsom, at Ilse Rande ikke kunne holde fast på sin udvikling – det var måske instruktørens skyld – og at Lise Ringheim manglede et rigtigt følelses menneske inden i sin primadonna. Men altså alligevel . . .

Århus Teater: Studio

Studio startede sæsonen 1. februar med »Malenes drømme« af husdigter Sten Kaalø og iscenesættelse og scenografi ved Birgitte Livbjerg, udgået fra Statens Teaterskole 1978. Stykket foregår inde i hovedet på kvinden Malene, der

»I Stauings Slagskygge«. »Nationalkorpset«s fører, kaptajn Eskild Møller (Ulf Stenbjørn) holder brandtale til spejlet – uden spejl. Hans jyske kæreste, frøken Sofie Jensen (Susanne Oldenburg) beundrer ham fra sin gulvspand.
(Foto: Jens-Kristian Søgård).

fra en barndom under besættelsen ved vejs ende ser tilbage på 30 års ægteskab. Det veksler mellem fortid og nutid, mellem realisme og poesi, og fantasien flyver vidt omkring – fra Mao til Kaj Munk, til faldskærmssoldater, til Christian X og Alexandrine en miniature, til rummænd,

til paven og mange flere. Bente Eskesen og Lizzi Lykke var Malene, begge udmærkede; men den sidste forløste nok i kraft af en større modenhed bedst forfatterens mangeartede indfald. Birgitte Livbjerg fik megen ros, selv om nok nogle mente, at det hele var lovlig smart.

Ulla Ryums »Rummene« (21. april) var et bestillingsarbejde, der var blevet til i et samarbejde mellem forfatter, instruktør (Line Krogh) og skuespillere. Det handler om fem charter-turister på en solø, der har været brugt til »videnskabelige forsøg«, og om turisternes forhold til den verden, de besøger, set på basis af den baggrund, hver enkelt bringer med. Det handler også om forurening, om turisme, om angst og om løgn, både den indre og den ydre. Det var sært og svært, men ikke uden en vis kvikhed.

Studios festugestykke var lettere at have med at gøre. Det havde premiere 31. august og hed »I Staunings slagskygge«. Forfatteren var Jens Aarkrog, historiker og debutant. Det sidste sporedes ikke, det første i den research han havde lagt som baggrund for sit emne. Det er svært for de seneste par generationer at forstå, hvordan man i nationale kredse opfattede dannelsen af det første ministerium Stauning i 1924. Men det var for mange begyndelsen til enden, og et af »modstanden«s udslag var oprettelsen af Nationalkorpset – med klart italiensk forbillede, også i påklædningen. Korpset var mildt sagt ikke meget anset i tiden; men det var et udtryk for kampen mod det almindelige opbrud. Aarkrog projicerer temaet over på en københavnsk

professorfamilie Carstensen (læs: K. A. Wieth-Knudsen), men begår nok her den fejl at lade professoren, som det kneb Aksel Erhardsen at få fat i, være en hykler og dobbeltmoralist. På den baggrund er det klart, at der sættes fart i det frygtede skred mod afgrunden – her ved sønnen, Søren Spannings selvmord, og datteren, Ulla Kaufmanns overgang til lesbianismen og kommunismen. Bag det hele, og der var meget og mange og flere i flere roller, lå tydelige paralleller til nutiden. Det er svært at vurdere, også for en historiker. Der turde være meget sandt iblandt – men også megen overdrivelse og rent vrøvl. Og dog: vi er vel sommetider lidt for tilbøjelige til at være bange for at sætte de rigtige etiketter på. Der er jo kaffebord bag-efter.

Året i kælderen sluttede med Dario Fo's »Vi betaler ikke, vi betaler ikke . . .«. Der var hug til det hele, en vanvittig kehraus i den kendte Fo'ske stil. Om huggene også rammer så hårdt på disse breddegrader får være. Mange flere, end der fik mulighed for det, ville gerne have oplevet Marianne Flor, Aksel Erhardsen, Susanne Breuning, Ole Thestrup og Erling Dalsborg som spillevende, skrupskøre italienere. Og så var det forresten imponerende, at teatrets to rumænere, Popesco-Udriste og Giurchescu, kunne nå så langt med danske skuespillere. Hvilket sprog de end anvender, må det være en barriere.

Århus Teater: Scala, Stiklingen og skuespillerskolen

Scalas familieforestilling var Astrid Lindgrens »Karlsson på taget« (12. oktober) – ham, der gør alt det, man ikke må, og i øvrigt altid mest tænker på sig selv. Men han laver også skæg med tyveknægte og tager gas på den skrappe barnepige, så lidt formildende er der ved ham. Kun Lillebror i huset kan registrere ham, og det gør det ikke nemmere at være Lillebror. Karlsson bor på taget, og han kan flyve. Det sidste var han – Folmer Rubæk – ikke heldig med 31. oktober, for turen endte brat – mellem tilskuerpladserne 2. og 3. række. Det kostede en brækket højre overarm og en flænge i panden samt en hospitalstur. I øvrigt kom en lille pige også lettere til skade. For teatret blev det en kedelig flyvetur – i al fald i nogle dage. Forestillingen var forudkøbt af godt 50.000, og der skulle derfor hurtigt findes en ny flyver. Det blev instruktøren Jørgen Holstein, der blev hentet hjem fra udlandet for at flyve, indtil Rubæk atter var flyvefærdig.

På Stiklingen spillede skuespillerskolen to forestillinger: i maj en fransk bearbejdelse af fire Tjekhovnoveller »Den levende vare« og senere på året »Hvor er mor« af Sten Kaalø. Festugens opsøgende stykke, til pleje- og alderdomshjem, var en lille komedie af Finn Methling »Valborg og bænken«. Ruth Maisie var Valborg, der hvert år 1. maj havde været med manden i Fælledparken med en øl og en dram. Jørgen Fønss var bænken, de plejede at sidde på – med hat og cigar – og det kom der et men-

neskeliv ud af, der også tog fat på de voksne børns mishag med gamle forældres udfoldelser, både de følelses- og forlystelsesmæssige. De kan forresten godt hænge sammen.

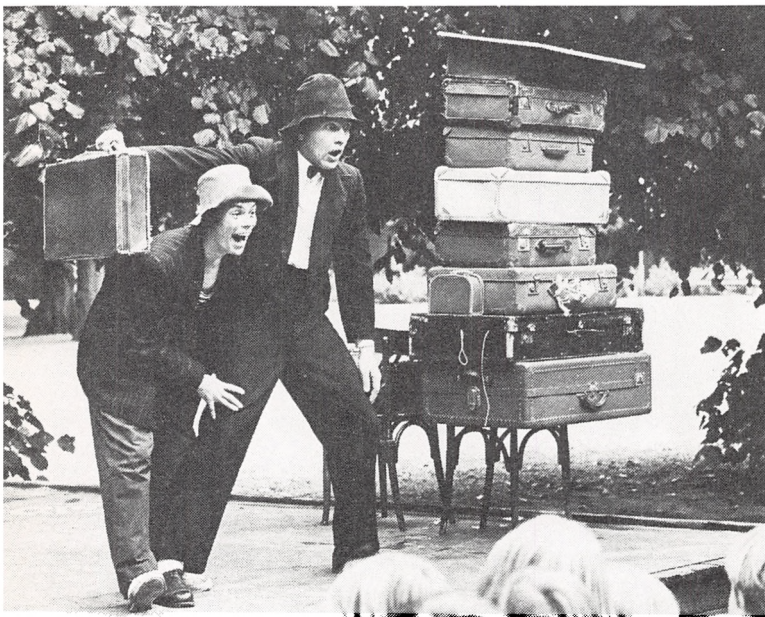
»Men det smitter ikke«. Tillidsmanden, Klaus Wegener, får præsenteret en lommeregner af direktøren, Ingvar Frydkjær. I en anden rolle som fodboldglad arbejder hentede Frydkjær sig en personlig succes som komiker. Men direktørens argumenter for produktionsstigning lo man nu også af.
(Foto: Børge Venge).

Svalegangen

»Byens teater« trænger fortsat til mere plads. I 1979 måtte der siges nej til 500 abonnenter, og det var mindre heldigt, selv om alle pengene til driften, som på det store teater, ikke stammer fra billetsalget. Belægningsprocenten lå omkring 96, og det er fantastisk. Foruden sine egne stykker formidler Svalegangen ganske mange

Kaskadeteatret på gaden i festugen. Gruppens seks medlemmer rejste meget rundt i 1979. De var i Italien, hvor de bl.a. optrådte ved en international festival i Sanarchangelo nær Rimini, de var til festspil i Bergen, og de var i Roskilde og Odense.
(Foto: Jens-Kristian Søgård).

gæstespil, hvoraf flere henlægges til Gellerup-Scenen, som stadig må nøjes med denne »tilfældige« placering i byens teaterliv. I april, under DDR-dagene, spillede Volkstheater Rostock derude et stykke af Peter Weiss, og i oktober det københavnske »Natholdet« »DSB« af Erik Thygesen. I samme måned havde man Team-Teatret fra Herning i det kolde ridehus med Brechts kaukasiske kridtcirkel i en omarbejdelse. Endelig var man i festugen i samarbejde med Østjysk Musikforsyning om Karlo Staunskærs gademusical »Reaktorferie«.

Det er stadig lærestykket, man dyrker, det danske lærestykke, og man gør det »frelst«, men godt, absolut godt. Årets første premiere var Henning Mortensens »Men det smitter ikke« (3. februar) – om »arbejds miljø og arbejdsmedicin – hvordan skal bedriftssundhedstjenesten fungere?«, alt det, der er så pokkers, og som det er så svært trods gode intentioner at få ændret tilbunds gående. Det har noget at gøre med menneskets situation og med den politiske, og her må man vel sige, at Mortensen klarede den første bedst; det andet var lidt firkantet og sammensamlet. Emnet skulle belyses med alt, hvad der byder sig til. Skuespillerne var, som de plejer, og det vil sige fortræffelige; men det er næsten blevet stereotyp at skrive om århusianske teaterforestillinger.

Næste lærestykke var »Flæsk« (16. maj) af Jørgen Ljungdahl, der nu i virkeligheden snød en del. For nok handlede det om penicillin-svin og var inspireret af Niels-Henrik Hansen-sagen fra Slagteriernes Forskningsinstitut; men der kom

også en personlig historie ind for forskningschefen Tage Vindslev, og det var lige ved, at den tog luven fra alle de »rigtige« ting, der *skulle* siges. Klaus Wegener var forsker i en kæmperolle, myndig og balanceret, og Elsebeth Sten-toft gav endnu en gang et af de ukomplicerede, pudsige mennesker, her en rengøringskone, som hun evner at gøre så levende.

Niels Lund har skrevet flere skuespil til Svale-gangen: »Kim og Anne« 1976 og »Feriebille-der« 1977; det sidste turnerede meget længe og blev først taget af plakaten i 1979. Til sit nye stykke »Dumme og stædige« (24. november) havde han forset sig på den gamle historie om manden og konen, der ikke kunne enes om at lukke døren – og derefter aftalte, at den, der talte først, skulle gøre det. Deres mad blev spist af husdyr; men først da en tyv begyndte at rømme hjemmet og nåede til konens bedste tepotte, råbte hun op. Det var en god idé, og den blev vel udnyttet til en diskussion mellem medløberens respekt for tryghed og sikkerhed og de andres for det »egentlige«. Der blev vel snakket lovlig meget; men det gik endda. Niels Lund er god til at dreje en replik, og personer-nes skift i den indbyrdes holdning lavede op. Anmelderne fandt stykket fortænkt og uden slagkraft; men de bliver jo også irriterede, hvis noget er for enkelt.

Andet og mere, meget mere

Men for meget til, at alt kan komme med. Simon Rosenbaum var som sædvanlig revy-direktør i Tivoli-Friheden, denne gang med »Og så er vi hjemme igen« (28. juni), rapt, smart og ind imellem lidt morsomt. Rammen var en familie: far (Benny Hansen), mor (Kit Eichler), datter (Susanne Lundberg) og søn (Simon Rosenbaum), der kommer hjem fra en tur til London, og det fortæller de så om plus adskilligt andet. Publikumstilslutningen var total, 100 %. Og i juli kom de alle til London igen med SAS, der havde inviteret dem over for at se, hvad det var, de havde set. Det var også smart, og det gav presse, selv om *det* nu ikke lige var nødvendigt, i al fald ikke for publikums-interessens skyld.

Resten var en mangfoldighed – stadig. Det er skrevet før; men det er ikke mindre rigtigt. Gæstespil fra Norge og Sverige, chilensk dukke-teater med hovedkvarter i Århus, Filuren, Huset, Gruppe 38, Åbyhøj Amatørteater, PH-revy i Rosenteatret, hvis festugerevy »Sådan-set« sådan set ikke blev hævet slet så højt som de foregående år, studenterrevy, Leif Bach, Kaska-deteatret, Muldvarpen i Sabro – man taber pusten. Hvordan går det rundt det hele? For selv om meget er frivilligt og på amatørbasis, er der alligevel penge i det, mange penge!

F.H.L.

By-Orkestrets dirigenter og deres repertoire

Den symfoniske musik har igennem et par århundreder haft stærkt svingende konjunkturer i Århus. I det 19. århundredes første halvdel var det de dramatiske klubber – senere forenet i »Polyhymnia« – der forestod fremførelsen af klassisk og nyere orkestermusik ved lokale ensembler fortrinsvis besat med amatører med bistand af militærmusikere, der både kunne være blæsere og habile strygere.

Traditionen førtes ved århundredets midte videre af særlige musikforeninger. Til tider under stor tilslutning af publikum – til andre under forstemmende mangel på opbakning fra byens indbyggere. Af professionelle musikere rummede byen – udover de militære musikkorps' medlemmer – stort set kun nogle dygtige og aktive organister, som – ofte med stor ildhu – fra tid til anden søgte at stille acceptable orkesterkoncerter på benene.

De forbedrede trafikforhold efter 1850'erne gjorde det muligt at hente solister af verdensklasse til det endnu lille Århus – og til nu og da at få besøg af H. C. Lumbyes – senere Balduin Dahls – Tivoli-orkester. Uden tvivl skærpede disse besøg det musikalske publikums krav til kvaliteten af den musik, byens egne folk kunne

byde. Dette er måske en af forklaringerne på det paradoksale forhold, at vanskelighederne ved at skabe interesse for de store orkesterformer blev større, jo mere byen voksede. Og den voksede med chokerende hast i det 19. århundredes seneste årtier.

Nogle episoder hentet fra Århuspressen i 1896 og 1897 giver næsten rørende billeder af situationen. Byens førende og meget initiativrige musiker, domorganist *Arthur Allin*, en slags Célestin-Floridor, der på embeds vegne passede sit orgel og i sine fritimer komponerede en masse musik: symfonier såvel som lettere sager,

Domorganist Arthur Allin (1847-1926) var organist i Rønne og Næstved, indtil han 1888 fik ansættelse ved Århus Domkirke. Han virkede her til 1915 og flyttede derefter til København. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

festmarcher og kantater i enhver tænkelig anledning, var også den, der så snart lejlighed gaves, trommede byens habile musikudøvere sammen til løsning af en orkestral opgave. Betaling kunne han ikke give sine musikere, dertil var indtægterne for små og udgifterne for store, bl.a. fordi oboister og enkelte andre træblæsere måtte hentes over fra København. En uhørt ting var det, da han i anledning af Musikerforeningens jubilæum i 1896 fik samlet et orkester på 50 mand (»en Størrelse, man aldrig før havde drevet det til, ikke en Gang ved de store Sangfester«) og spillede et fornemt program bestående af bl.a. Wagners Tannhäuser-ouverture og Beethovens Pastoralesymfoni.

En lille artikel i Aarhus Amtstidende 1896 giver en række præcise oplysninger om de vilkår, under hvilke en symfonikoncert i datidens Aarhus blev til:

»Den store Musikfest. Orkesterprøverne paa Musikfesten er nu i fuld Gang i »Haandværkerforeningen«, hvis Bestyrelse velvillig har stillet et af sine Lokaler til Musikerforeningens Raadighed. Den herværende Stab af Musikere møder excemplarisk til Prøverne, besjælede af den rette Aand og Redebonhed til at give sig i Kast med de store Opgaver, der foreligger. Det store Orkester, der alene tæller op mod 30 Strygere er sammensat af mange forskellige Elementer; det tæller saaledes bl.a. tre kgl. Kapelmusici, en Konservatorie-Elev, der er paa Feriebesøg, fire Musikdirektører, over 30 militære Musikere samt en halv Snes private do. Forhaabentlig vil det lykkes at føre denne store Skare frem til en ærefuld Sejrs.«

Der er ingen tvivl om, at Allin drømte om at få et fastere organiseret musikliv sat på sporet i 1890'ernes Århus. Store var hans forhåbninger,

Slotsarkitekt Thorvald Jørgensens »Pavillon« i Vennelyst med den såkaldte koncertsal var en stor dekorativ træbygning i »nordisk stil«. Fra det firkantede tårn var der en pragtfuld udsigt ned over byen.
(Foto i Den gamle By).

da kommunen i 1897 rejste en ny pavillon med en såkaldt »koncertsal« i Vennelyst. Hele herligheden, en i det ydre ganske imponant træbygning, tegnet af den senere slotsarkitekt Thorvald Jørgensen, stod kommunen i 40.000 kr., en sum som adskillige byrådsmedlemmer fandt alt for høj. Pavillonen, der fra starten betegnedes som meget brandfarlig, gik op i luer i 1908

– og var da forlængst vraget som hjemsted for byens symfoniske koncerter.

Det var et udpræget sommerforetagende, og der var klirrende servering i salen og snak blandt publikum selv under fremførelsen af symfonierne. Allin drømte imidlertid om, at der hver søndag skulle være en symfoniafdeling med et orkester på 30 stemmer – og en mere populær afdeling dirigeret af musikdirektør Bergmann. Stammen i orkestret var militærmusikere. Byen havde to militære musikkorps, infanteriets og kavaleriets, som ellers ikke samarbejdede – og hvis kunstneriske præstationer kritiseredes skarpt i pressen. Men der var dygtige musikere iblandt, som helt op til midten af 1930erne gjorde god fyldest ved alle større koncerter i byen. De var selvsagt mobiliserede hin aften i 1897, da Allin slog an til åbningskoncerten. Indledningsnummeret var intet mindre end Beethovens »Die Weihe des Hauses«, og programmet omfattede lutter ting præget af festivitas og jubel: en festpolonaise komponeret til lejligheden af Allin himself, Mozarts »Jupiter-symfoni« og Carl Maria v. Webers »Jubelouverture« og i tilgift Meyerbeers »Fakkeldans« og H. C. Lumbyes »Festkvadrille«. Lutter jubel!

Salen var fyldt (der var dog næppe plads til mere end 4–500 mennesker). Ved koncerten i en følgende uge svigtede publikum og fik en vældig opsang i pressen: »I Forhold til sin Størrelse har Aarhus virkelig kun et ringe Musikliv«. Det hjalp ved senere koncerter. Men snart var sæsonen slut (fordi militærmusikerne skulle

i kantonnement!). Og de store planer blev ikke realiseret den følgende sommer.

Et lyspunkt var det, da Aarhus Teater i september 1900 blev indviet og fik et lille fast orkester på en halv snes mand. Det kom til at danne stammen i et orkester, der et par gange om året gav en symfonikoncert i teatret, under dettes dirigent, *A. John Gutfeld*. Rammerne til en 40–45 mands besætning udfyldtes af militærmusikere, restaurationsmusikere samt enkelte amatører. Det var disse koncerter, der kom under fastere former, da musikinteresserede borgere i 1919 etablerede »*Aarhus philharmoniske Selskab*«, i realiteten en forening af abonnenter, som – under protektion af dronning Alexandrine – og i forståelse med teatret – hver vinter afholdt 6 store symfonikoncerter. Til dirigent havde man iået en fremragende musiker, professor *Emil Robert-Hansen*, tidligere solo-cellist i det berømte Gewandhaus-orkester i Leipzig. Det lykkedes ham i mærkbar grad at skabe et acceptabelt ensemble af det så uens sammensatte orkester. Hans repertoire var nok lidt ensidigt »germansk«, spændende fra Haydn over Mozart og Beethoven til Brahms. Kun ved ganske enkelte lejligheder vovede han sig ud med nyere dansk musik.

Ved hans død i 1926 havde selskabets ledelse store vanskeligheder med at finde en værdig efterfølger. En sæson prøvede man nogle yngre emner. Valget faldt på den 27-årige kapelmester ved Nørrebro Teater i København, *Thomas Jensen*, der både blev Philharmonisk Selskabs og Aarhus Teaters dirigent.

Thomas Jensen

Med hans ansættelse begyndte en ny epoke ikke bare i byens, men i landets musikliv. Det sporede straks i repertoireet ved de philharmoniske koncerter, hvor både russiske og franske komponister blev repræsenteret – foruden nordboer som Sibelius og Carl Nielsen, der allerede da var blevet klassikere. Thomas Jensen vovede sig videre ud ved bl.a. at tage helt nye danske værker på programmet. Uforglemmelig blev en alten, hvor han præsenterede 4 unge danske komponister – og lod dem selv dirigere deres værker. Ved den lejlighed fik *Knudåge Riisager* uropført sin majestætiske »Marche tatar«. Nogen øvet dirigent var Riisager ikke, men marchen fik sin rytme med aplomb takket være Thomas Jensen, der under udførelsen så at sige dirigerede musikstykket bag musikernes ryg ved inciterende betjening af stortrommen.

Når Thomas Jensen havde valgt at blive dirigent i Århus fremfor at modtage et smigrende (og langt bedre aflønnet) hverv som kapelmester ved Frede Skaarups Scala-Teater, skyldtes det en drøm om, at der i Århus – hvor Det jydsk Musikonservatorium lige var blevet oprettet, og hvor byens gamle håb om at blive universitetsby var ved at gå i opfyldelse – måtte kunne skabes et nyt betydningsfuldt hjemsted for dansk musikliv.

Der skulle imidlertid gå adskillige år, før drømmen begyndte at gå i opfyldelse, og det skulle ikke times ham helt at se målet nået. Foreløbig måtte han bygge videre på, hvad Robert-Hansen havde skabt – pleje det sammen-

By-Orkesteret under sin første prøve på Århus Teater den 28. august 1935. Til venstre kapelmester Thomas Jensen. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

satte orkester – og forny repertoireet. Han var – som årene gik – nær ved at miste håbet om at skabe orkestermusikken i Århus fastere former, ikke mindst da forsvarsloven 1932 ophævede militærorkestrene, og den økonomiske krise i 30'erne førte til, at adskillige restauranter reducerede eller helt afskaffede deres strygerensemble. Det var i sidste øjeblik, det i 1935 lykkedes – takket være kommunens og teatrets velvilje – at skabe det økonomiske grundlag for et lille fast symfoniorkester på 26 stemmer: *Aarhus By-Orkester – Jydsk symfonisk Orkester*.

Ved de philharmoniske koncerter måtte der selvsagt 15–20 assistenter på – men ved teater-tjenesten og en række folke- og turnékoncerter rundt i Jylland kunne man nøjes med den faste

I efteråret 1953 var By-Orkesteret på en længere turné til Holland. Fra en pause under en af prøverne her ses Thomas Jensen sammen med violinvirtuosen Emil Telmanyi. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

stamme, der med nød og næppe kunne gøre det ud for en wienerklassisk besætning. Det blev derfor i udpræget grad Haydn, Mozart og den unge Beethoven, der kom til at præge repertoiret ved disse koncerter. I slutningen af 40'erne lykkedes det at få orkestret op på 36 faste stemmer, i realiteten blot et fuldt besat wiener-klassisk ensemble. Skulle de store nyere og popu-

lære mestre dyrkes, *Brahms*, *Tjaikovskij*, *Sibelius* og *Carl Nielsen*, måtte der assistenter til. Det kostede ekstra-penge og affødte undertiden spændinger mellem orkester og byråd; ikke mindst fordi statstilskuddet kun voksede langsomt, og kommunen kom til at hænge på underskuddet. Det var bl.a. konflikter af denne art, der i 1957 førte til, at Thomas Jensen brød op fra Aarhus. Han følte sig bundet som kunstner, fordi han ikke havde mulighed for at udfolde sin kunst i den udstrækning, som han havde evner og lyst til. Hans repertoire blev præget af denne tvungne begrænsning. Hans beskedne slutmål var et ensemble på 53 mand. Da han – efter mange års fravær – en sidste gang dirigerede sit gamle orkester, var den faste stamme nået op på 58!

Et blik på Thomas Jensens repertoire i de 22 år, han var ABO's chefdirigent, viser klart, at hans hjerte lå hos wienerklassiken. Han har i de år 64 gange dirigeret Beethovensymfonier (og talrige gange hans ouverturer). Symfoni nr. 2 bærer prisen med 18 fremførelser, derefter følger 5. og 6. med hver 14, og i bunden ligger den »dyre« nr. 9 (med kor og solister) blot 2 gange.

Blandt Mozarts værker kommer symfoni nr. 39 ind som nr. 1 med 18 opførelser, men ellers gælder det, at Thomas Jensens fremførelser af Haydn og Mozart værker er legio.

En høj stjerne synes også *Schubert* at have haft – især »Den ufuldendte«, som orkestret har spillet 17 gange under sin skabers taktstok. Adskilligt svagere står *Mendelssohn*, Thomas Jensen har dirigeret symfoni nr. 3 tre gange og nr. 4

fire. Derimod har han aldrig stået for fremførelsen af en *Schumann*-symfoni, men for cellokoncerten såvel som klaverkoncerten.

Når han ved de philharmoniske koncerter havde penge til at forøge orkesterbesætningen til ca. 50 mand, gik han løs på favoritter som *Brahms*. Han fik alle fire symfonier fremført, den fjerde 3 gange. En anden favorit både hos dirigent og publikum var *Peter Tjaikovskij*. Thomas Jensen fremførte symfoni nr. 4 fire gange, nr. 5 ti gange, og nr. 6 otte. Også *Dvoraks* »Fra den ny Verden« kom hyppigt til udførelse. Statistikken siger 14 gange. Andre større europæiske symfonier figurerer kun sparsomt på repertoiret – således *César Francks* symfoni blot een gang. Men det hang sammen med, at den ret ofte blev fremført af orkestrets gæstedirigenter.

Af nyere udenlandske symfonier kan nævnes århusianske førsteopførelser af *Hindemith* »Mathis der Maler« – symfoni (1957), *Prokofjev* Symfonia classique og af *Sjostakovitch* symfoni nr. 1 (3 gange 1953–54).

Af danske symfonier fremførte Thomas Jensen *Niels W. Gades* 1. symfoni (Sjølund-symfonien) 4 gange og nr. 4 ialt 2 gange. Ellers samlede hans interesse om samtidens danske musik – først og fremmest hans lærer og mester *Carl Nielsen*. Han fik fremført symfoni nr. 1 seks gange, nr. 2 tre, nr. 4 to og nr. 5 ligeledes to gange. Men ved populære koncerter, folkekoncerter og radiotransmissioner figurerede både sange og teatermusik (»Moderen«, »Aladdin« og »Maskarade«) hyppigt på programmet. Den, der skriver disse linjer, mødte en aften o. 1936

Carl Nielsens enke, billedhuggeren Anne-Marie Carl Nielsen, på Strandvejen i Hellerup og fik en hilsen med: »Hils den kære Thomas Jensen og tak ham, fordi han så ofte spiller Carls musik«. »Carls musik« – udtalt med københavnsk accent – blev i mange år et yndet udtryk mellem os.

Men eet var den ældre mesters kompositioner, som Thomas Jensen som ung var blevet indført i i *Carl Nielsens* hjem – siddende med ham ved flyglet – et andet var de med Thomas Jensen jævnaldrende tonekunstnere. Han havde som nævnt allerede før byorkestrets stiftelse ført en del af deres værker frem. Han svigtede dem ikke i tiden, der fulgte. *Niels Viggo Bentzon*, *Finn Høffding*, *Vagn Holmboe*, *Herman D. Koppel*, *Knud-åge Riisager*, *Franz Syberg* og *Sv. Erik Tarp* – alle fik de eet eller flere af deres værker uropført i Århus under Thomas Jensens ledelse. At også andre af deres værker kom på repertoiret, siger sig selv.

Det må være tilstrækkeligt at tilføje, at et blik på fremførelsen af de øvrige orkesterværker (ouverturer, korværker, orkesterstykker o.lign) omtrent viser det samme billede som for symfoniernes vedkommende.

Thomas Jensen havde som dirigent ved Den jyske Opera frit valg af sit repertoire. Han startede med Beethovens »Fidelio«, gik over Mozarts »Bortførelsen« og »Don Juan«, Bizets »Carmen« og Verdis »Traviata« og »Rigoletto« til Carl Nielsens »Maskarade«, der blev en glansfuld afslutning på hans korte periode som operakapelmester – så glansfuld, at han fik til-

bud om at blive kgl. kapelmester på Kgs. Nytorv. Men hans hjerte hang ved den symfoniske musik og Århus!

Det betød ikke, at han vragede den populære musik: *Strauss, Lanner, Lumbye* osv. De figurerede hyppigt på de såkaldte »folkekoncerters« programmer. Han kendte kun skellet mellem *god og dårlig* kunst. Og god, lettere musik havde en helhjertet, humørfyldt fortolker i ham.

Per Dreier

Da den unge *Per Dreier* i sommeren 1956 konkurrerede sig ind på pladsen som Aarhus By-Orkestrets andenkapelmester, havde han valgt at dokumentere sin kunnen ved fremførelsen af 2 klassiske symfonier: Beethovens nr. 1 og Brahms' nr. 2. Herfra kunne man dog ikke slutte, at hans repertoirepolitik i særlig grad ville blive præget af forkærlighed for romantisk eller anden klassisk musik endsige uden trang til fornyelse. Det skulle da også hurtigt vise sig, at Dreier havde større ambitioner i retning af at forny repertoiret – ikke blot ved at fremføre klassiske værker, der hidtil var gået det århusianske publikum forbi, bl.a. et par symfonier af *Weyse*, samt en række værker af barokkens mestre, men også i udpræget grad ved at lade orkestret prøve kræfter på en stor mængde værker inden for vor tids musik, den danske såvel som den udenlandske.

Af Wienerklassikkens mestre blev *Haydn* og *Mozart* ikke spillet slet så hyppigt som før – derimod *Beethoven, Schubert, Schumann* og *Mendelssohn* – for ikke at tale om *Brahms*, hvis dynami-

ske musik kaldte på Dreiers særlige dirigentevner. Hertil kom – foruden gamle kendinge som *Dvorák, Stravinskij* og *Tjaikovskij* – værker af *Bruckner, Gustav Mahler* og *Richard Strauss*, især efter 1961, da loven om statsstøtte til orkestre uden for hovedstadsområdet var blevet vedtaget, og forholdene efterhånden muliggjorde en forøgelse af antallet af faste musikere til 58. Nu dukkede navne som *Bartok, Borodin, Honegger, Janáček, Rachmaninoff, Ravel, Schönberg, William Walton* og *R. Vaughan William* op i programmerne – og mange andre af det 19. og 20. århundredes udenlandske komponister.

Undertiden sloges præsentationen stort op. *Schönberg* var ganske vist blevet introduceret af Dreier allerede i 1958 med sin Kammersymfoni for 15 soloinstrumenter, men det store slag kom med en dansk førsteopførelse af »Gurre-Lieder« (1963) – bygget over *I. P. Jacobsens* berømte ungdomsdigtning »Gurre-Sange«, ligesom *Benjamin Britten*, der adskillige gange fik koncertstykker fremført under Dreiers ægide, for alvor gik op for det århusianske publikum, da Dreier i 1963 med megen kunstnerisk virkning fremførte den engelske komponists store »War Requiem« i Aarhus Domkirke. Også dette var en dansk førsteopførelse. Af andre gigantarrangementer i Dreiers tid må derudover nævnes koncertopførelsen af *Richard Wagners* opera »Parsifal« i Stadionhallen (1962), der – desværre med ringe publikumsopbakning – gøntog det følgende år.

Det taler Dreier til ære, at han ikke glemte, at også dansk musik kan opvise værdifulde kor-

værker. Til hans repertoire hørte *Niels W. Gades* »Elverskud«, men også et par andre af den danske romantikers værker, såsom »Forårsfantasi« for 4 solostemmer, klaver og orkester (opført 1963), og det sjældent hørte, men storladne korværk »Psyche«, opført 1967 i anledning af 150-året for Gades fødsel.

Fremførelsen af større korværker var et markant element i Dreiers repertoirepolitik. Hertil hørte ogsaa opførelsen af oratorier og passioner ved de kirkelige højtidere. En fast – og af publikum stærkt påskønnet – tradition skabtes således i Dreiers tid ved opførelsen af *Bachs* Ju-leoratorium i domkirken.

Til Per Dreiers store arrangementer hørte koncertopførelsen af Richard Wagners opera: *Parsifal* i Stadionhallen 15. april 1962. I det store musikværk medvirkede ikke færre end 16 solister med den amerikansk-tyske tenor Robert Charlebois, den tyske altsangerinde Elisabeth Schärtel og vores egne Frans Andersson og Niels Møller i spidsen. Byorkesteret var ved denne lejlighed udvidet til 61 mand og desuden deltog Århus Operakor samt medlemmer af Jysk Akademisk kor.

(Foto i Lokalhistorisk Samling).

Som dirigent ved Den jyske Opera vandt Dreier iøvrigt sine sejre på de helt store opgaver: *Tjaikovskijs* »Eugen Onegin«, *Mussorgskijs* »Boris Godunow«, *Janáček's* »Jenufa« (dansk førsteopførelse), *Verdis* »Othello« og *Heises* »Drot og Marsk«.

Med hensyn til samarbejdet med vor tids danske komponister førte Dreier med stor energi linjen fra Thomas Jensens repertoirepolitik videre. Adskillige komponister fra generationen, der tog arven op efter Carl Nielsen, fik værker førsteopført i Århus i Dreiers tid. Det gælder først og fremmest *Niels Viggo Bentzon* med bl.a. *Fem mobilier*, Manfredouverturen og det store korværk »Torquilla« og meget andet. Og det gælder *Vagn Holmboe*, hvis universitetskantate (med tekst af Thorkild Bjørnvig) dirigeredes af Dreier ved førsteopførelsen i 1959. Ligeledes bestillingsværket »Monolit« (til ABO's 25 års jubilæum 1960) og symfoni nr. 2 for kammerorkester (1956) – samt andre arbejder. Og det gælder værker af *Gunnar Berg* og *Peder Holm* m.fl.

Også den lidt yngre generation med navne som *Pelle Gudmundsen-Holmgreen*, *Tage Nielsen*, *Erik Norby*, *Per Nørgård* og *Ib Nørholm* fik i Dreiers tid værker førsteopført af Aarhus By-Orkester.

Som nordmand, ja trønder følte Dreier sig forpligtet over for norsk musik. At *Griegs* klaverkoncert kom til at figurere på hans programmer er knap så opsigtsvækkende, ej heller at man i Århus fik lejlighed til at høre *Johan Svendsens* symfoni nr. 2 og orkesterstykker af *Johan Halvorsen*. Større fornyelse i repertoire bragte opførelsen af værker af *Fartein Valen* og *Harald Sæverud*. Af sidstnævnte fremførtes bl.a. hans i sin tid forkætrede musik til Ibsens »Peer Gynt« – for øvrigt ved en særpræget koncert, hvor komponisten selv var til stede og virkede

som en åndfuld og vittig kommentator til programmets enkelte numre.

Nordmanden Per Dreier manifesterede sig også en overgang i valget af dagen for *sommerkoncerternes* åbning. Det blev i flere år 17. maj – og altid med et norsk islæt. Sommerkoncerterne var i øvrigt et foretagende, som Per Dreier bragte fornyelse i – samtidig med, at han skabte en levedygtig tradition.

Fra det øjeblik, da orkestret også var engageret i sommermånederne (1950), havde Thomas Jensen lagt ud med nogle stærkt besøgte sommerkoncerter i universitetets aula – med et fint klassisk program. Da koncerterne af tekniske grunde måtte flyttes til Stadion-Hallen, svigtede de år for år af publikum. Fornyelsen kom, da Tivoli-Friheden (i 1967) havde opført den såkaldte *Marselisborghal*, der vel ikke var særlig indrettet som koncertlokale, men som efter forskellige akustisk betonedede omplaceringer viste sig brugbar til populære koncerter.

Byen var stærkt interesseret i, at Aarhus By-Orkester kvitterede for det stærkt voksende tilskud (og udvidelse af orkestret til 58 mand), og så med sympati og forventning hen til en fornyelse af sommerkoncerterne. Borgmester *Bernhardt Jensen* talte endog om, at det ville være ønskeligt, at orkestret ved en sådan lejlighed »tog papnæserne på« – eller med andre ord spillede populær og fornøjelig musik. Det var Dreiers store fortjeneste at tilrettelægge de første sæsoner på en måde, som både tilgodeså hensynet til det mere krævende musikpublikum – og til videre kredse blandt byens indbyggere,

der ville kunne vindes for musikken ved let og billig adgang til populære koncerter. Og det lykkedes i fortrinlig grad at skabe en form, som slog an, og som sommer efter sommer fylder den store hal med et taknemmeligt publikum.

En af Dreiers ideer var at lade en række af de yngre komponister komponere et variationsstykke over Aarhus Tappenstreg, til brug ved den årlige åbningskoncert. En anden at lade sommerkoncerterne slutte med et muntret stykke musik af *Niels Viggo Bentzon: Meet the Dances*.

Jorma Panula

I Dreiers seneste sæsoner havde orkestrets ledelse nedsat et såkaldt programudvalg. Det var et idéudvalg, som kunne inspirere valget af repertoire. På een gang en aflastning for dirigenten, og samtidig i nogen måde en begrænsning af hans handlefrihed m.h.t. repertoire. Nogen radikal ændring i Dreiers repertoirepolitik blev der dog ikke tale om.

Da Dreier i 1973 blev afløst af den finske dirigent *Jorma Panula*, der havde løsere tilknytning til institutionen bl.a. fordi han var professor ved Sibelius-akademiet i Helsingfors og i vid udstrækning virkede som gæstedirigent rundt om i verden, kom programudvalget til at spille en betydeligere rolle for valget af ABO's repertoire.

Alligevel er det muligt i det repertoire, som udførtes af ABO i de år Panula var dets chefdirigent, at fornemme meget af, i hvilken retning hans smag og ambitioner gik, og mærke sig

Jorma Panula, der fra 1973 blev tilknyttet Århus By-Orkester som kapelmester, var ved adskillige lejligheder inden da gæstedirigent for orkesteret. Således ledede han i juni 1972 fremførelsen af Zigeunerbaronen ved orkesterets sommerkoncert i Marselisborg-Hallen. Han ses her under en af prøverne før koncerten.

(Foto i Lokalhistorisk Samling).

indslag i repertoire, der klart bærer præg af hans helt personlige ønsker og intentioner.

I hans første sæson (1973-74) var programmet for Aarhus philharmoniske Selskabs 5 symfonikoncerter i udpræget grad klassisk, spæn-

dende fra *Vivaldi* og *Corelli* over *Mozart* (hans ungdomssymfonier, nr. 1, 4, 6 og 10) og *Beethoven*, *Wagner*, *Brahms*, *Dvořák*, *Grieg*, *Sibelius* til *Prokofjev* og *Hindemith* – med vor egen *Svend S. Schultz* som eneste repræsentant for dansk musik. Et repertoire, der nok i højere grad var præget af hensynet til abonnenterne (Philharmonisk Selskabs medlemmer) end af dirigentens ønsker.

Orkestrets egne symfonikoncerter viser et lignende repertoirevalg, men her træffer man desuden værker af *Alban Berg* (Sieben frühe Lieder), *Gustav Mahler* (4. symfoni) og *Dimitrij Sjostakovitj*. Af danske komponister er *Carl Nielsen* kommet med («Pan og Syrinx» og symfoni nr. 2) og *Gunnar Berg* (Uculang for klaver og orkester). Sidstnævnte værk ved en koncert der dirigeredes af Panulas unge landsmand *Kari Tikka*. Sæsonen bragte en enkelt uopførelse, den norske komponist *Björn Wilho Hallbergs* Noveller for 20 instrumenter.

Repertoiret for sæsonen 1973–74 er herudover præget af Panulas ønske om at lade sine musikere udfolde sig inden for kammermusikken (i Helsingør Theater), en side af musiklivet, der kun sparsomt og lidet systematisk var dyrket i de foregående tider – og som desuden var et gavnligt middel til optræning af orkestrets forskellige instrumentgrupper. I repertoirevalget til kammerkoncerterne dukkede i 1973–74 gamle mestre som *Johann Friedrich Fass*, *Francesco Geminiani*, *Händel*, *Telemann* og *Louis Spohr* op, side om side med nyere komponister som *Jacques Ibert* og *Francis Poulene*.

Ved et par mere populære koncerter i samme sæson hørtes musik af *Leonard Bernstein*, *Aron Copland*, *Zoltan Kodaly*, *Georges Enesco*, *Ernesto Lecuona*, *Jan Novak* og *Panula* selv. De mange fremmedartede navne figurerede ved en såkaldt FN-koncert med en rig repræsentation af forskellige landes nyere musik.

Den følgende sæson var opbygget efter lignende linjer som sæson 1973–74 med symfonikoncerter, kammerkoncerter, kirkekoncerter og populære koncerter. en nyskabning (som er blevet en tradition) var en stor fælleskoncert med Aalborg By-Orkester. Panula dirigerede det 100 mand store orkester med *Yehudi Menuhin* som solist i *Brahms* violinkoncert. Programmet bød i øvrigt på et nyt navn, den moderne finske komponist *Einojohann Rautavaara's* »Canto II« samt *Igor Strawinskij's* »Sacre du Printemps«, vel egnet for den store orkesterbesætning.

Af komponistnavne, hvis værker ikke tidligere havde været fremført i Århus kan nævnes *Eugene Bozza* (Trois Pièces for 3 basuner og tuba), *Darius Milhaud* (La Cheminée du Roi René) og en gammel halvglemte klassiker: *Joh. Nepomuk Hummel* (trompetkoncerten).

Som sæsonen 1973–74 havde stået i *Mozarts* tegn, kom sæsonen 1974–75 til at stå i *Tjajkovskij's*. Samtlige 6 symfonier blev spillet. Den følgende sæson kom som de foregående til at byde på nogle nye komponistnavne, bl.a. to czekiske *Bohuslav Martinu* og *Josef Suk* samt et par danske uopførelser: *Erik Bach* (Réflexions des Préludes for klarinet og orkester) samt *Per Nørgård* (Turnering, koncert for kammerorkester). Panula

dirigerede kun et fåtal af sæsonens koncerter, men undlod ikke at sætte sit præg på repertoire, der omfattede syv af *Sibelius'* orkesterværker (heriblandt 4. og 5. symfoni) samt *Rautavaara's* koncert for fløjte og orkester og en ouverture af den estlandske komponist *Veljo Tormis*.

I tiden 1976–79 bemærker man Panulas opførelse af *Elgars* violinkoncert og *de Fallas* »Tre danse af Den trekantede hat«, *Bruckners* symfoni nr. 7 samt *Ravels* klaverkoncert i G-dur, »Daphnis og Chloe«-suite nr. 2 og »Bolero«. Endvidere *Sjostakovitch* symfoni nr. 13 og nr. 14, og *Debussys* »En fauns eftermiddag« (som ABO for øvrigt allerede havde indspillet på plade under Thomas Jensens ledelse). Desuden en fyldig repræsentation fra wienerklassikken og senromantikken, herunder *Berlioz*.

Af uropførelser er der særlig grund til at nævne *Tage Nielsens* orkesterstykke »Lamento« (1979) og *Bent Lorentzens* »Natten« (s.å.).

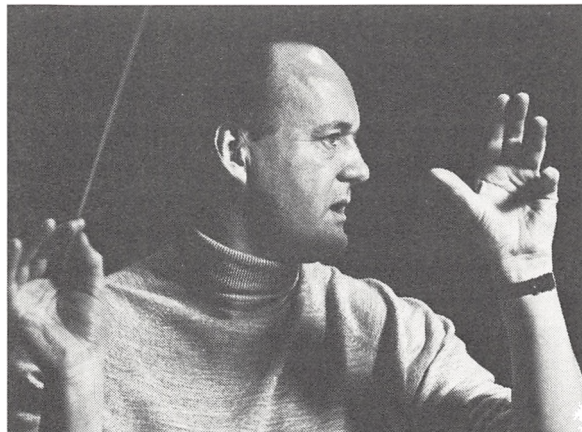
Alt i alt kan det fastslås, at Panula har tilført orkestrets repertoire meget og værdifuldt nyt og samtidig vedligeholdt traditionen. Noget ganske tilsvarende gælder hans arbejde med *sommerkoncerterne* i Marselisborghallen, som han har ofret mange kræfter. Strukturen er vedligeholdt – med vekslen mellem symfonikoncerter, opera og operettekonerter – og udprægede Ti-

Ole Schmidt, der 1. juli 1978 tiltrådte som kunstnerisk leder af By-Orkesteret, er uddannet på Musikkonservatoriet i København og har tidligere haft engagementer bl.a. hos Hamburg-symfonikerne, i Danmarks Radio og på Det kgl. Teater.
(Foto i Lokahistorisk Samling).

voli-koncerter med et let, men lødigt repertoire, hvortil Panula selv har bidraget med egne fornøjelige kompositioner. Et stort kup gjorde han engang i sommeren 1978, da han fik Den kgl. Livgardes orkester til at assistere ved fremførelsen af *Tjaikovskijs* »1812-ouverture«. Det er overraskelser af den art, der kalder det store publikum til sommerens koncerter og øger orkestrets popularitet også hos de af stadens indbyggere, der holder sig på afstand af opus-musikken, – men fra hvis rækker et nyt musikpublikum trods alt skal rekrutteres.

Det kan allerede nu ses, at ABO's fjerde chef-dirigent, *Ole Schmidt*, med stor energi fører den udviklingslinje videre, som her er søgt påvist. Det er tydeligt nok hans mål, at et endog meget stort musikpublikum skal møde et eliteorkester, når det nye musikhus åbner sine døre, en aften i 1982!

G.A.

Århus-kunst i Festugen

Den 15. Festuge i Århus blev ved åbningen i Rådhushallen i september 1979 karakteriseret som enestående i europæisk kulturliv, og det er der sikkert noget om: i løbet af en god uges tid blev der budt på ca. 2.000 arrangementer af forskellig art; enhver form for kulturel udfoldelse blev tilgodeset, således også malerkunsten og dens beslægtede kunstarter. Det er ikke meningen her at referere eller anmelde de mange interessante udstillinger på museer, gallerier, erhvervsvirksomheder, skoler og kirker. Det ville ganske vist føre os meget vidt omkring, men samtidig blive intetsigende med den plads, der er til rådighed.

En enkelt udstilling skilte sig ud fra de andre i sin idé: hvad foregår der i selve Århus blandt de unge inden for den bildende kunst? Udstillingen, hvis arrangører af en avisannonce meget sarkastisk og malplaceret blev beskyldt for at være primitive nok til at betragte jysk, og især århusiansk, kunst som noget af det allerbedste på denne jord, var meget spændende og alsidig. Enhver form for kunstnerisk udfoldelse var her repræsenteret: malerier, skulptur, grafik, collage, batik, vævning, keramik. Alt var med og bidrog til at give de mange besøgende, mere end 3.000, et godt indblik i, hvad der arbejdes med i

dag blandt kunstnere – og netop i Århus. Det eneste fælles kriterium for deltagelse var nemlig kunstnerens tilknytning til byen. Man kom helt op på 80 udstillere, professionelle og amatører, der hver måtte komme med to arbejder efter eget valg, dog lavet inden for den seneste tid.

Danmarks Journalisthøjskoles Kunstforening stod som indbyder, og den store forhal på højskolen i Halmstadgade – afbrudt og samlet af trapperne, der følger terrænets stigning udenfor – husede med lethed de mange gode arbejder. Maleren Allan Glob havde »indsamlet« de mange deltagere og arrangeret udstillingen i fællesskab med nogle af dem, først ud fra ønsket om en maleriudstilling, men senere suppleret med de andre kunstarter, der netop gjorde den ganske udstilling til et festligt og fornøjeligt sammensurium, der udmærket kunne stå for kritik.

Uden ønske om at udvælge de bedste af de ca. 160 ophængte og opstillede arbejder er fire gengivet her. De repræsenterer hver sin kunst- art. Det første viser Hugo Frandsen Møllers portræt af en malerkollega. Her må vi konstatere, at den bevægelse bort fra det non-figurative, der har kendetegnet de seneste år, følges op af nogle af byens unge kunstnere. Adskillige viste forskellige arbejder med motiv, ikke alene blandt malerne. Således udstillede Claes Roosvall som det ene arbejde et par – måske et ægtepar – i bronze, en lille »grov« skulptur.

Dernæst følger et indrammet batik-tryk af Stinne Boye, hun kalder det »Kakerlækjægeren«, og han ses da også i billedets nederste

Hugo Frandsen Møller: Portræt af en malerkollega, maleri.
(Foto: Knud Nielsen)

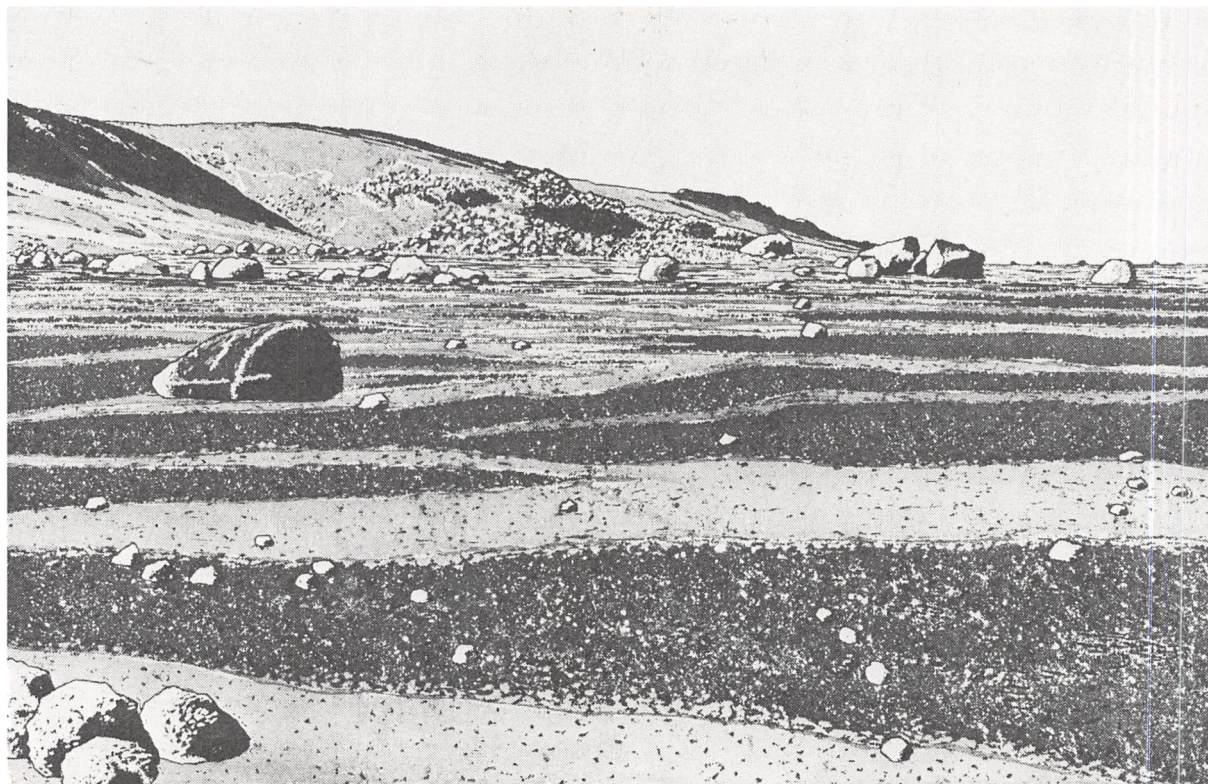
Stinne Boye: Kakerlakjægeren, batiktryk 121 x 134 cm.
(Foto: Knud Nielsen)

kant i højre halvdel, vandrede i et landskab. Farverne er meget fint afstemt, og formerne faste og klare.

Grafikeren Peter Skriver havde valgt to grafiske blade af Purpursletten, udført med fin beherskelse af grafikens muligheder. Han er en af dem, der med sine kun 30 år allerede har været langt omkring: i Wienergrafikbiennalen har

han deltaget og i udstillinger på museet i Linz og i gallerier i Hamburg og Paris.

Den sidste gengivelse er et billedtæppe af Hanne Dyrholm, som har taget undervisning på Århus Kunstakademi i 4–5 år. Hun var en af de få udstillende vævere, og det her gengivne tæppe viser hendes sikre sans for en rolig opbygning, men måske savnes lidt fantasi.

Ser man på de unge kunstnere selv, så repræsenterede de også en blanding: nogle var lidt ældre med deltagelse i adskillige udstillinger, f.eks. Kunstnernes Efterårsudstilling, Charlottenborgs Forårsudstilling og Kunstnernes Påskeudstilling, nogle havde også deltaget i udstillinger i udlandet, mens andre slet ikke havde været med før. I disse kønskvoteringsstider må det vel bemærkes, at næsten halvdelen af deltagerne var kvinder, og de førte sig frem med

Peter Skriver: Purpursletten II, grafik 33 × 51 cm.
(Foto: Knud Nielsen)

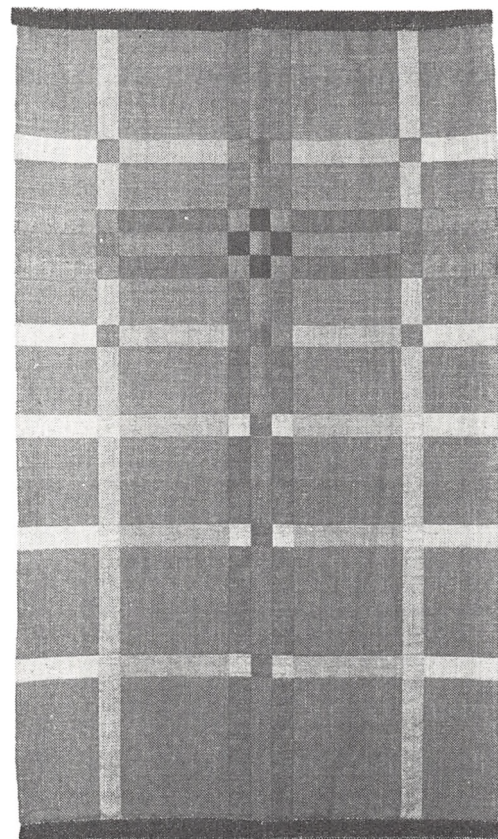
gode kvaliteter på dette felt, som ellers gennem århundreder har været mere domineret af mænds skabende kraft end måske noget som helst andet område. Nogle kunstnere har modtaget undervisning. Adskillige har således arbejdet på Århus Kunstakademi, mens andre

også har været længere omkring på kunsthøjskoler, i f.eks. London og Prag. Nogle befinder sig endnu kun på amatørstadiet, de er usikre og kopierende og har ikke hentet nogen ballast nogen steder, og et par stykker fremfører i katalogen, at de er autodidakter, der lykkeligt har undgået skoling og påvirkning fra andre. Alt i alt en broget flok på hver sit stadi af en udvikling, der under alle omstændigheder bærer præg af – ikke specielt Århus, slet ikke – men af den verden, de færdes i, og det nægter de naturligvis heller ikke.

Måtte vi have fornøjelsen at møde dem igen i samlet flok om 5 eller 10 år, så vi kan se, hvad de driver det til!

A.D.

Hanne Dyrholm: Ternet dobbeltvæv, vævearbejde 105 × 170 cm.
(Foto: Knud Nielsen)

Kunstudstillingskalender

Århus Kunstmuseum

1. marts: Børneudstillingen »Hospitalet«. Sansning og sammenhæng. Kirsten Christensen: Min mor og mig.
17. marts: Nils-Ole Lund: Collage. Danske tegninger II fra museets samlinger.
8. april: Fem billedkunstnere fra Rosstock. Jan Groth: Tegninger.
27. maj: Hesten, 5 facetter af en virkelighed.
1. september: Per Kirkeby: Malerier. August Bournonville. Dansk kunst fra Bournonvilles tid.
5. september: Bror Hjorth: Malerier og skulptur.
5. oktober: Håndarbejdets Fremmes jubilæumsudstilling.
12. oktober: Kirsten Ortved: Malerier m.m.
13. oktober: Sonde.
18. november: Goya: Los Caprichos.

Århus Kunstforening af 1847

13. januar: Børge Jørgensen: Skulpturer. P. O. Hansen: Malerier.
10. februar: Gustave Singier: Grafik og malerier.
23. februar: Jens Birkemose: Grafik. William Skotte Olsen: Malerier. Teddy Sørensen: Malerier.
28. april: Decembristerne.
9. juni: Zebra: Grafik og tegning. Image: Foto. Nick Nielsen: Fotografik.
1. september: Halvdan Hafstens Samling: 7 norske kunstnere.
22. september: Polsk grafik og naiveisme.
13. oktober: Kalejdoskop 79.
3. november: Guirlanden.

Århus Kunstbygning

15. marts: Muskelsvindfondens kunstauktion.
7. april: Kunstnernes Påskeudstilling.
19. maj: Jomfru Madsen: Mixed-Media, ung kunst.
23. november: Sindslidendes Vel: Maleri, grafik og skulpturer.
1. december: Å-udstillingen, 53 grafikere.

Galleri 22

1. januar: Tonning Rasmussen, Helle Thorborg, Ib Geertsen og Knud Hansen: Ny grafik.
1. februar: Lizzi Mallow: Tegninger og oliemalerier.
3. april: Christo: Collage og tryk.
27. april: Bengt Böckman: Grafik.
1. maj: Alfred Madsen: Oliebilleder og tegninger.
29. august: William Crovello: Skulptur.
5. september: Charles Wells: Portrætter.
3. november: Knud Weinert: Malerier.
8. december: Per Arnoldi: Plakater.

AGF i Europa-cup'en

Der var 22.000 tilskuere. Det var lige som i gamle dage. Næsten. For man hørte ikke meget til dem. Det var onsdag den 24. oktober 1979 på Århus Stadion, og folk var kommet for at se fodboldkampen i UEFA-turneringen mellem AGF og Bayern München. De vågnede vel op, tilskuerne, 5 minutter før tid, da AGF reducerede Bayern Münchens 2-0 føring efter pres og på et udmærket mål, men ellers var de ret stille.

Der var flere grunde. Nogle kunne huske skærtorsdag 1961, da Benfica gav smæk for skillingen med fornem, ukrukket fodbold. De kunne ikke begejstres over et bayersk hold, der holdt sig til det nødvendige, og som kun blomstrer under pres; et pres, som man ikke etablerer ved at spille kontrafodbold på hjemmebane. Andre måtte undres over, at der før kampen var indlagt et populærmusikarrangement med elektronisk forstærkning. Det medførte en støj, der generede folk 5-6 km borte fra gerningsstedet, viste det sig senere, og det havde intet med fodbold at gøre. Var det en forsmag på det showprægede i en kommende Sander-æra i dansk fodbold? Atter andre følte sig terroriseret af stadionspeakeren, der – skulle man tro – havde læst sig inde med mikrofonen og uafbrudt oplæste erklæringer på dansk og tysk om regle-

mentet for en sådan kamp. Hvis han da ikke sendte reklamebudskaber ud. Kronen på værket satte han med en afsluttende henstilling til publikum om ikke at træde børn og gamle ned ved udgang. Der er aldrig blevet trådt nogen ned. Hvis dette var den sidste fuldblodskamp på Århus Stadion i dette århundrede, bliver det til at bære under sådanne omstændigheder. Men minderne har man jo lov at have, og her er historien om AGF i Europa-cup'en i forrige tider. Udover erindringen er der i høj grad trukket på Demokraten og Aarhus Stiftstidende, i behandlingen af kampe i 1950'erne samt udekampe helt og aldeles; endvidere på fodboldstatistiske værker. Småfejl hist og her vil være uundgåelige.

Europa-cup'en

Hvis Århus-Årbogen fejrede jubilæer, ville der være anledninger nok til denne artikel. Ikke alene fylder AGF 100 år i 1980, men Europa-cup'en bliver 25. Den blev etableret den 2. april 1955 i Paris på foranledning af det franske sportsdagblad »L'Equipe«s redaktør Gabriel Hanot; der var nemlig ingen af de officielle fodboldsammenslutninger, der var klar til dette initiativ. Hanot inviterede selv 18 europæiske klubber, heriblandt KB fra Danmark, til mødet. Det blev en succes, og den 4. september 1955 spillede den første Europa-cup kamp (mellem Sporting Lissabon og Partizan, Beograd). Turneringen blev hurtigt overtaget af UEFA (Det

Der var relativt lidt at glæde sig over, da Bayern München gæstede AGF. Et lyspunkt var dog Karlheinz Rummenigge, der både menneskeligt og spillemæssigt ragede op på det tyske hold. I sine udtalelser om det lokale hold var han venlig og forstående, og på banen scorede han begge de tyske mål. Her scorer han yderligere et mål, som dog blev annulleret på grund af hånd på bolden. De øvrige aktører er AGF's målmand Ole Wendelbo og landsholdsback'en Frank Olsen.
(Foto: Preben Hupfeld).

europæiske fodboldforbund), og dens deltagere blev derefter de nationale turneringsvindere. Fra 1960 blev turneringen suppleret med en turnering for de respektive landes pokalvindere, og fra 1971 blev tallet af europæiske turneringer udvidet til tre, da den såkaldte Messeby-turnering blev overtaget af UEFA og derefter kaldt UEFA-turneringen. Fra 1980 deltager 64 europæiske hold i denne sidste turnering, idet medlemslandene deltager med fra 1 til 4 hold efter styrke. Danmark vil få 1 deltager som følge af sin svage stilling i international klubfodbold.

AGF

I Århus har man aldrig haft mere end et mandskab af nogen klasse: AGF. Ganske vist havde AIA en stærk periode i slutningen af 1950'erne, men klubben nåede aldrig mere end en 8. plads (1955/56) i 1. division. Og ganske vist blomstrede Skovbakken op 20 år efter (med en 9. plads som bedste resultat). Nogen forventning blev der ligeledes stillet til Fuglebakken i 1970'erne, men denne klub kom aldrig i den bedste turneringsrække. Så det er kun AGF, der har været stærk nok til at spille sig til europæiske kampe. Selv for denne hæderkronede klub er det gået tilbage hen imod jubilæet. Op mod og lidt forbi 1960 mødte den 6 europæiske mesterhold; så fulgte i 1960'erne 3 europæiske pokalvindere. Endelig efter en pause på mere end et dusin år 2 modstandere i UEFA-turneringen, der trods alt er lettest at kvalificere sig til.

Bolden er rund, og meget kan ske; men det er svært at finde kendere af spillet, der har sat plads af i 1980'ernes kalender til EC-fodbold i Århus. Mere frygtes vel en tilbagevenden til sekundærækkens ørken, som det skete i 5-6 sæsoner i 1970'erne. Men ét er sikkert: De hvidblå fra Fredensvang var med fra begyndelsen i EC'en. Det skyldtes, at københavnerne fra KB, hvis sportslige indstilling sjældent svigter, pegede på AGF som en på det givne tidspunkt mere kvalificeret deltager. Det kunne være rimeligt nok. AGF havde netop ved forårets afslutning vundet sit første Danmarksmesterskab og tilmed pokalfinalen, der blev spillet første gang 1955. Der kan være grund til at dvæle et øjeblik ved det hold, hvoraf stammen skabte storhedstiden for klubben, idet de to næste mesterskaber også gik til AGF (samt det hidtil seneste 1960). Holdet var fra mål til venstre wing: Henry From, John Amdisen, Per Knudsen, Erik Jensen, Hans Chr. Nielsen, Jørgen Olesen, Svenning Pilgård, Gunnar Kjeldberg, Henning Bjerregård, Åge Rou Jensen og Frede Kjeldsen. Et lidt tungt, men slidstærkt og intelligent forsvar; holdets svaghed lå i offensiven, hvor det for spinkle og for tunge på dårlige dage udgjorde en uskøn blanding.

Reims og Raymond Kopa

I den første EC-kamp skulle AGF møde Frankrigs bedste hold i disse år: Stade de Reims. Reims var fransk mester 1949, 1953 og 1955, nr. 2 i 1954. De mest fremtrædende spillere på

dette stærke nordøstfranske hold var sønner af polske indvandrere til minerne omkring 1920, først og fremmest Raymond Kopa, men også dennes fælle på det franske landshold, Glowacki. Reims blev den første EC-turnerings ene finalist, der i Paris tabte slutkampen mod Real Madrid 3-4. Efter den kamp købte Real Kopa, der var innerwing. Herudover var der tre landsholdsspillere mere: stopperen Jonquet, den skudfarlige halfback Penverne samt venstreangriberen Bliart. Hvor stærke franskmændene var, kunne AGF'erne ikke vide, det franske hold knap nok selv. Holdets stil var ret typisk fransk: en hovedspilstærk stopper, fintende og driblende innerwings; bag angrebet lå Kopa og fandt hullerne; spilfordeler ville man kalde ham i dag. Desværre kunne AGF ikke præsentere dette fremragende hold i Århus, da der ikke var lysanlæg. Det var der heller ikke i København, men tilskuergrundlaget til en kamp kl. 17 om eftermiddagen ansås for væsentlig bedre, hvorfor kampen blev spillet der. Træner Toldi havde forudset sydlandsk short-passing med sene afslutninger og agtede at blokere det langt tilbage på banen. Det var bare ikke nemt, da det kom til stykket. Efter 7 minutter trak Glowacki sig fri af 4 mand, heriblandt AGF's 3 stærkeste holderobrere, og scorede ganske simpelt. De hvidblå kom dog tilbage i kampen og brændte en række chancer, inden Glowacki narrede Per Knudsen og scorede til slutresultatet 2-0. Den kamp blev tabt på tempo-forskel; en ting skal det ikke roses for, byens bedste hold gennem tiderne: hurtighed. Retur-

kampen i Reims holdt AGF 2-2 og faldt med ære; men franskmændenes landsholdsfolk var trætte efter en landskamp mod Sovjetunionen. Reims fik atter en finalechance i 1959, også mod Real, men tabte atter (0-2) i Stuttgart til det hold, der i sidste halvdel af 1950'erne syntes uovervindeligt.

Frankrig igen

Det franske nationale mesterskab 1956 gik til Nice, som AGF trak i den følgende EC-turnering. Også denne kamp måtte spilles i København, der nu havde fået lysanlæg. Nice var mester i Frankrig for tredje gang, men et noget anderledes hold end Reims. Det var mere sydlandsk i sit anlæg, anført af den argentinske veteran Ruben Bravo, der var en dreven tekniker på ca. 40. Træneren Carniglia, også sydamerikaner, havde 2 argentinere mere i sin trup, heriblandt landsholdsspilleren Muro. Hertil kom to nyindkøbte franske landsholdsspillere, Ferry og Foix, der var kommet fra St. Etienne. I kampen i København spillede AGF sit sædvanlige spil, langsomt, men omhyggeligt, og præget af god holdmoral. Erik Jensen gik solo igennem og scorede, men mere kunne det ikke blive til mod det noget urene hold fra Nice. Franskmændene fik udlignet ved Foix, der skubbede Gundlev væk med armen først. (Det samme havde Glowacki også gjort mod Per Knudsen året i forvejen). Den gang kunne danske fodboldspillere ikke endnu acceptere effektivitet før det sportslige; det går bedre nu, hvor de får

penge for det. De professionelle tricks og unoder kom frem, da Nice mod slutningen forsvarerede sig desperat og destruktivt; til gengæld klagede franskmændene over, at AGF spillede hårdt »svensk«. Resultatet 1-1 var flatterende for de hvidblusede fra Fredensvang, og de boblede af optimisme før returkampen i Nice. »Vi skal spille offensivt det første kvarter«, sagde Rou, »så de andre ikke får initiativet«. Optimismen var ilde anbragt. Om returkampen hed det i Stiftstidende: »Bravo spillede op til fejende argentinsk tango«. Og det gjorde han. Efter 20 sekunder scorede franskmændene, og kampen, der blev spillet i 34 graders varme, blev tabt 1-5.

Til bordbøn på Grand Central

De hvide var kommet ned på jorden igen, men vandt DM for tredje gang 1956/57, den lange fodboldsæson over 3 sæsoner, da man gik over til kalenderårsturneringen. Trods to uafgjorte resultater havde der ikke været noget at hente mod de franske mesterhold. Nu trak AGF en ny slags modstander i nordirske Glenavon fra Lurgan, 30 km fra Belfast. Dette hold havde ikke før 1950'erne spillet nogen rolle, men holdet havde i det nævnte årti store resultater med 2 mesterskaber og flere andre trofæer, som briterne siger. Glenavon bestod af 9 halvprofessionelle og 2 amatører, og mod disse Campbell'er, Wilson'er og Armstrong'er skulle Fredensvang have en chance.

Religiøse var de; AGF'erne måtte døje med bordbøn på Grand Central Hotel i Belfast (foruden en sej beefsteak) ved banketten efter returkampen. Men i øvrigt var de irere, mere end de var fodboldspillere; hårde, opportunistiske, lavtlønnede semiprof'er med en tankcenterforward i spidsen: Jimmy Jones. Han var Glenavons (eneste) håb samt cafévært i Lurgan med 74 scoringer i den foregående sæson. Sine kræfter brugte han til at komme fri, og han skød på enhver chance. »Af 6 skud går 4 over mål og 2 i nettet. Målmanden har ikke noget med det at gøre,« sagde Jack Milligan, Daily Mirrors udsendte, til Stiftstidende. Det var jo betryggende for From at høre. Det var klart, at Hans Chr. Nielsen skulle passe på Jimmy Jones efter opgaverne mod Kopa og Bravo. Den opgave løste han fint. Jones blev pakket sammen, både i Århus og i Belfast, og måtte heade og spille tilbage på banen. Sådan går det med tunge centerforwards, når de bliver markeret tæt. Forskrækkelsen i Nice sad dog endnu Rou i kroppen, og han mente, man skulle starte forsigtigt i den første kamp på hjemmebane. Så kunne man ændre facon hen ad vejen. Der var heldagsregn i Århus ved første kamp, der endte 0-0, men i øvrigt var en positiv oplevelse for de 14.000 tilskuere. John Jensen brændte alt, og irerne spillede meget defensivt, men der foregik noget. Ved returkampen i Belfast vajede et islandsk splitlag, som irerne svor på, de havde fået hos den danske konsul i Belfast, der havde sagt, det var dansk. I øvrigt mødte de tapre irere deres skæbne. AGF vandt 3-0 på godt spil og var klar

til lodtrækningen til næste runde, samt den omtalte bøl på Grand Central.

Ved Guadalquivir

Lodtrækningen viste Sevilla, den spanske nr. 2; *Real* var jo suveræn i både spansk og europæisk fodbold i de år, men reglerne gav Sevilla adgang til turneringen, da Real som cupholder automatisk deltog. Sevilla havde lige slået Benlica ud af turneringen, men dette portugisiske hold havde ikke den gang den styrke, det senere fik. Sevilla var et typisk sydlandsk hold, påvirket i stil af de mange sydamerikanere i spansk fodbold, men i øvrigt var holdet rent spansk. Den bedste spiller i kampene mod AGF var en ung stjerneangriber, Pepillo, og holdet havde endvidere i Romeo og Valero et par kompromisløse backs af den værste spanske slags med tricks og unoder og standsen bolden med hånden om nødvendigt.

Kampen mod Sevilla var den første dansk-spanske repræsentative kamp siden den legendariske 0-1 ved olympiaden 1920, da Zamora, en af de bedste målmænd, verden har set, tog alt. AGF havde planlagt en pindsvinestilling nede i Sevilla, så meget havde de lært, med innerwings langt tilbage, og fremme Peder Kjær samt slagteren og hans lillebror (Erik og John Jensen). Betonde defensiv på den formentlig lette spanske bane og dermed forhåbentlig et resultat, der ville gøre det muligt at sikre en tilstrækkelig sejr på en våd og tung hjemmebane. De

hvide fra Fredensvang, efterhånden trænede turister, boede i Sevilla i et hotel, der mindede om et rigmandspalads i maurisk stil med trapper i hvidt marmor, eksotiske planter og sigøjnerdansere under middagen. Men ak, al herlighed forgår, og på banen gik det galt. »En ørkenvind over den andalusiske steppe«, skrev Stiftens udsendte malerisk. GF'erne fik en på hatten: 0-4. Langsomme, ubeslutsomme, trængte og overbelastede var de. De blev kvalt fremme på banen, og defensiven revet op fra begyndelsen. »De spillede strålende«, sagde Hans Chr. Nielsen, »og vi fik så meget ud af det som muligt«. Sportsbladet Marca, Madrid, skrev, at AGF ingen kvalitet havde, fordi holdet totalt manglede den hurtighed, der er nødvendig; og, det var måske det værste: bladet skrev, at holdet spillede en uskyldig form for fodbold.

Deltagelsen i årets turnering var forbi. 0-4 kan man ikke indhente mod en meget bedre modstander, men som så mange andre gange kom AGF imponerende igen. Returkampen blev for øjnene af 18.000 tilskuere vundet 2-0 efter en taktik, der gik ud på at splitte spaniernes opbyggende spil midt på banen. Det var den nordligste mod den sydligste tilbageværende deltager i det års EC, og det gjorde hjemmefordelen følelig, både af klimamæssige årsager og fordi transporten var mere besværlig i 1950'erne. Alligevel var AGF's præstation stor, selv om spanierne med den store føring var slet motiverede. Marca skrev, at det danske hold var fuldstændig forandret fra Sevilla og lykønskede med den velfortjente triumf.

Reserven, der kom ind fra mørket

I de to første kalenderårsturneringer gik DM til Vejle (1958) og B 1909 (1959), mens der kun blev en femte- og en sjetteplads til AGF de pågældende år; men 1960 kom de hvidblusede atter til fadet; for sidste gang, skulle det vise sig. Der blæste en god vind i efteråret 1960: Landsholdet vandt sølv ved olympiaden i Rom. Vi slog bl.a. Polen 2-1, og AGF, der var med i EC-turneringen, fordi de var nr. 1 ved forårets slutning, trak det polske mesterhold, militærholdet Legia fra Warszawa. Det polske hold kunne præsentere det halve polske landshold under den mand, der senere skabte det berømte polske landshold op mod 1974: træner Gorski.

At AGF bankede dette hold med 3-0 i Århus er måske holdets største præstation i Europacup'en. For det gjorde de. Endda uden From, der havde fået et knæ i låret, så reserven Kaj Olsen fik sit livs aften. Han var kommet fra Ålborg Chang ni år i forvejen og havde altid stået i skyggen af From. Nu var han 31 og havde kun spillet på AGF's førstehold i 6 træningskampe.

Der stod han pludselig ude i lyset fra standerne og spillede sin rigtige debutkamp så godt, at det rygtedes helt til Polen. »Til lykke, Kaj«, sagde Henry From efter kampen. »Heldigvis fik jeg en heldig start med et par gode redninger«, sagde Kaj, og så forsvandt han ud i mørket igen. Polakkerne var i øvrigt ikke for flinke; de sparkede noget og skændtes: 1 advarsel + 1 udvisning blev taksten. Taktikken blev lagt af Toldi, der valgte en defensiv 6-1-3 mved Rou og Amdisen som det alternerede bindeled mellem

Sidste forestilling

AGF var heldige med lodtrækningen til anden runde, idet de trak det norske mesterhold Frederikstad. Bevares, nordmændene rådede over 3-4 landsholdsspillere, der havde været med til at slå Sverige 3-1 just i de dage, men for de gamle i Århus, der var ved *at runde af*, var der tale om en klasseløs modstander. Nordmændene vidste godt inderst inde, at de skulle have bank, og det fik de i Århus med 3-0, selvom en lidt sløset AGF-indsats udsatte scoringen til anden halvleg. Der var stadig aldrig scoret mod AGF i Århus i Europa-cup'en. Også returkampen på Bislet i Oslo blev vundet med 1-0 efter den sædvanlige gang matchspoiling på udebane. Den 36-årige Aage Rou Jensen spillede sin kamp nr. 600 for AGF.

I kvartfinale i Europa-cup'en; mellem Europas 8 bedste i hvert fald i teorien. Og som en værdig afslutning på den egentlige århusianske fodboldepoke trak AGF så Benfica fra Lissabon. Hvilket hold. I Portugal anede man, hvor gode de egentlig var, de rødhvide. 8 mand optrådte på det portugisiske landshold. Der var med antallet af landskampe i parentes målmanden Pereira (9), den robuste back Angelo (18), centerhalf'en i verdensklasse Germano (5), højrewingen Augusto (8), den afrikanske innertrio Santana, Aguas og Coluna (2, 20, 18) og venstrewingen Cavem (11). Alt i alt netop det hold, der i samme sæson overtog Real Madrids trone i europæisk fodbold. Kampen skulle stå mellem et i international henseende ubetydeligt hold i sin sidste blomstring mod et hold på tærsklen til

den absolutte elite. Benficas træner var den ungarskfødte Bela Gutman, der efter karriere i Wien, Sao Paulo og Milano nu var havnet i Lissabon; en mand fyldt med positive forestillinger om fodbold som en kunstart, fjernet fra de destruktive tanker, der så småt var ved at trænge ind i spillet på topplan.

AGF trak udebane først, og de øjnede en finalemulighed, da vinderen af AGF-Benfica i semifinalen skulle møde vinderen af Malmö FF mod Rapid, Wien. Det var, fordi de ikke vidste og aldrig blev rigtig klar over, hvor chanceløse de var mod portugiserne. AGF forberedte sig under Toldis kompetente ledelse grundigt til opgaven. På vejen til Lissabon spillede holdet endog træningskamp mod Real i Madrid og tabte 0-2. Her blev den defensive taktik afprøvet, der skulle bruges i Portugal. Rou skulle ligge langt tilbage for at forstyrre innerwings, Jørgen Olesen skulle sætte Aguas ud af spillet, og Hans Chr. Nielsen skulle ligge nede bagst og bakke op. Man håbede så på noget kontrabold mod fjendens mål. Atter en gang 6-1-3. Den spanske presse var ikke begejstret for AGF. »Systematisk forsvar, forsvar, forsvar og atter forsvar«.

Portugiserne var ikke skræmte. Amatører er et, professionelle noget andet, mente de, men var i øvrigt høflige og venlige i udsøgt grad. Benficas præsident bød velkommen med den betragtning, at Portugal og Danmark havde meget til fælles, f.eks. dybe rødder i den vestlige civilisation. Det kunne de hvidblå fra Fredensvang vel ikke bestride. Helt rolige var de ikke

for kampen. »Vi risikerer en nedsabling«, sagde Rou; han havde lært noget gennem årene. Den eneste frygt, Benfica følte, var ved tanken om, hvordan man skulle lukke betonforsvaret op.

Kampen blev et uvejr for AGF. Med 8 mand i defensiven søgte de at ride stormen af mod et hold, der var klasser bedre; allerede i første minut var portugiserne igennem forsvaret. Kampen blev tabt 1-3; From gav et par mål væk, fordi der var strøet sand i målet, men så tog han så meget andet. »Jeg var Benficas bedste mand«, sagde han senere. Matchen var rædselsfuld for tilskuerne: et stort roderi foran AGF's mål. Gutman var rasende; dette her er ikke fodbold, sagde han, men en hån mod tilskuerne. Hans Chr. Nielsen var fortrøstningsfuld efter kampen og mente, at AGF kunne vinde hjemme, fordi portugiserne var uden system. Det sidste var vel rigtigt; de havde knap nok brug for et i de dage. En portugisisk avis sagde om AGF, at holdet havde 11 mand i defensiven: smart taktik, fattig på fodbold.

I Århus fornemmede publikum kvalitet, og forsølget til returkampen gik fint. Tilskuerne var vist lidt mere realistiske end de optimistiske spillere med hensyn til resultatet. De vidste jo godt, at AGF ikke var noget *offensivt* hold, og det var jo det, der skulle til.

Portugiserne kom og var afslappede, selv om kulden op mod skærtorsdag i slutningen af marts generede dem noget. Hos en pressefotograf bestilte portugisiske journalister billeder af 3 Benfica-mål! I øvrigt mødte de med hele holdet samt Eusebio på bænken. Han kunne ikke

bruges endnu, da der var strid om, hvor vidt han tilhørte Benfica eller naboerne fra Sporting. De rødhvide behøvede ham ikke. 22.500 tilskuere så Benfica vinde 4-1 i en positiv kamp, der kun vakte glæde. Højrewing Augusto spillede fænomenalt, og Bjarke Gundlev, der skulle holde ham, glemmer aldrig den kamp. 4-1 på udebane, det var bare færdigt arbejde. Portugiserne var fyldt med selvtillid og helt uden den arrogance, der f.eks. præger Bundesligamandskaberne, når de stiller op i Danmark. For os, der var der, var det *kampen*. Nogen sagde, at så rart havde der ikke været på Århus Stadion siden 1934, da Jylland slog København i Århus med 6-3. Knud Esmann havde i Stiftstidende ladet sig rive med af optimismen; han revancherede sig bagefter med nogle kloge betragtninger: »AGF's præstationer i Europa-cup'en har aftvunget den største respekt, og det er nok tvivlsomt, at et dansk hold nogensinde igen vil kunne nå så langt som til kvartfinalerne. Det bør man nok hæfte sig ved i højere grad end ærgre sig over, at holdet skuffede sine tilhængere ved ikke at kunne give Benfica mere jævnbyrdig kamp«.

Tiden har vist, at kun omkring sidste halvdel af 1950'erne havde byen et stærkt hold, der tilmed var stabilt over en periode. Hvor stærkt var holdet så? Efter danske forhold var det næsten suverænt, men internationalt var der ikke mulighed for at nå noget af betydning. Solide øretæver hentede spillerne sydpå, og det eneste resultat, der betød noget, var vel sejren over polakkerne fra Legia. Forskellen mellem intensivt

Tre af hovedkræfterne fra 1950'ernes største hold lader her tankerne gå tilbage ved hæderstavlen i AGF's klubhus. Det er fra venstre Henry From, Aage Rou Jensen og Hans Chr. Nielsen. Foreløbig tyder alt på, at holdet fra den gang med disse tre herrer vil kunne bære prædikaten: århundredets hold i Århus. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

trænede levebrødspillere og de århusianske amatører var for stor, og AGF nåede nok, hvad der var muligt på den baggrund. Holdet blev båret af en kerne af intelligente fightere med en frygtindgydende moral. Nede bagest Henry From af Jasjin-skolen, der med alle midler holdt hele straffesparksfeltet ryddeligt. Han debuterede på landsholdet i 1957, da han var 30 år, og spillede derefter 31 landskampe. Foran sig havde han Hans Chr. Nielsen; i dag ville man sige, at han var udpræget *sweeper*, ikke *libero*. Han havde en yderst udviklet evne til at

læse spillet og dukke op, hvor og når det var nødvendigt, og han var vanskelig at passere. Nogen konstruktiv kraft blev han derimod aldrig. Hans Chr. Nielsen debuterede på landsholdet 1958 og nåede 25 kampe. Venstre halvback Jørgen Olesen (42 landskampe, debut 1951) var en bolderøbrer for herren og mest defensivt orienteret. I medgang optrådte han dog længere fremme. Den fjerde kernespieler var Aage Rou Jensen, 30 landskampe, debut 1945. Rou var en sjælden boldbegavelse og den største kreative kraft på holdet. Han tænkte fodbold og blev efterhånden i stand til at omsætte sin intelligente praksis til teoretiske forklægg for hele holdet. Af kærlighed til spillet blev han nok ved for længe. Hurtig var han ikke, og under nutidens tempospil havde han næppe nået, hvad han gjorde den gang. 4 mand gør ikke et hold, og John Amdisen, Bjarke Gundlev og den undervurderede »slagter« Erik Jensen var uundværlige. Men holdet havde svagheder i offensiven; nogen højreving fik det aldrig, og fløjspillet var ofte svagt, selv om Peder Kjær, da han kom med, spillede nogle gode kampe ind imellem. Holdets tyngde lå bagude.

Sepp Piontek

Samtidig med de danske mesterskaber satte AGF sit præg på landspokalturneringen. De vandt den første finale i 1955, og i 1961 vandt de finalen for fjerde gang. Europa-cup'en for pokalvindere var netop startet året i forvejen, så nu fik AGF en tjans her. De trak Werder fra

Bremen, det år med i toppen af Bundesligaen; ind imellem et møverhold, men ikke dengang. Det var uden international rutine, men spillede teknisk fodbold under ledelse af træner Knöpfle, som efter sigende konkurrerede med Sepp Herberger om posten som tysk rigstræner 1936. Han frygtede det hårde spil i engelsk stil, som AGF stod for. Der er ikke megen grund til at opholde sig ved de to møder: 0-2 ude og 2-3 hjemme. Det store hold var i begyndende opløsning. From var holdt op, og Rou spillede elendigt i begge kampe. 6.800 tilskuere fulgte kampen på Århus Stadion, og her var Sepp Piontek på holdet. Han dækkede John Jensen, der bagefter sagde: »Piontek fulgte mig slavisk overalt. Hvis jeg var gået ned i omklædningsrummet efter en sodavand under kampen, tror jeg, han var gået med«. Det var jo lige det, han lærte landsholdsforsvaret, Piontek, 20 år efter, da vi slog Spanien i Cadiz.

Et enkelt come-back

I 1965 lykkedes det så endnu en gang at vinde pokalen. Det blev for femte og sidste gang; den sjette og dermed afgørende sejr for at vinde pokalen til ejendom kom aldrig. Som Esbjerg overtog AGF's rolle i Danmarksturneringen, blev det Vejle, der tog over i pokalturneringen. Ikke mindre end 3 gange i 1970'erne vandt Vejle pokalen, og alt tyder på, at det bliver de rød-hvide, der tager den hjem i skabet, måske for sjette og afgørende gang, næsten inden dette blæk er tørt.

1965 blev således sidste gang, der blev spillet i en af de store EC-turneringer i Århus. Det blev en rimelig sortie med dobbeltsejr over portugisiske Vitoria, Setubal og dobbeltmøder til stærke, skotske Celtic fra Glasgow. Bortset fra John Amdisen var der skiftet ud på hele holdet, men de gamle sad i generalstaben: From var træner, Rou fodboldformand, og de stod for taktikken. Portugiserne fra Setubal havde slået Benfica i pokalfinalen med 3-1, og det gav jo noget at tænke på. I spidsen havde de Jaime Graca, en fremragende boldspiller. De praktiserede nærmest en 4-2-4 formation efter brasiliansk mønster og havde et par afrikanere med fra kolonierne. AGF havde hjemmebane først: 2-1. Den lille Ove Sørensen mandsopdækkede Graca og fjernede ham fra spillet. De letbenede portugisere stod ikke for power-play, men returkampen var tilbage. Rou og jeg husker Reims og Nice, sagde From (mon ikke han mente Nice og Sevilla), og de to fandt frem til en fleksibel 7-0-3 opstilling i det fremmede. En betonstilling med to centerhalves, forrest Kaj Mikkelsen, bag ved Bent Wolmar i en forstopper-sweeper opstilling. De havde læst de nye bøger, From og Rou. Taktikken holdt, og kampen blev vundet 2-1. 0-0 ved halvtid, og generalstaben spekulerede. I anden halvleg opgav man fløjspil; det blev så at sige bortrationaliseret. Tilbageløb, tempodrab og kontra, det var recepten. Trods alt en stor præstation mod nervøse og forholdsvis urutinerede professionelle. AGF'erne kunne gå til banket på bjergrestaurant og dagen efter deltage i kransenedlægning

for den portugisiske nationaldigter Bocage i 200-året for dennes fødsel!

Så var det, man trak Celtic; traditionelt katolikernes hold fra Storbritanniens absolutte slum: Glasgow. De var under ledelse af Jock Stein, manden bag det nuværende skotske landshold. Det var i det hele et hold af hårde og solide folk af den slags, der snyder næsen i fingrene. Det var klart, at de havde kvalificeret sig ved at slå protestantiske Rangers i finalen med

Optimismen har man jo da at holde sig til. Dette billede er fra november 1965, da AGF skulle til Glasgow for at møde Celtic på Parkhead stadion. I virkeligheden vidste de godt, Jørn Bjerregård, Kjeld Jensen, reserven Anders Bundgård, Ove Sørensen og Verner Herimansen, at den kamp ville blive tabt. Det blev den også med 0-2.
(Foto i Lokalhistorisk Samling).

3-1, og de spillede en egen barsk 4-2-4 formation, der var overordentlig offensiv med et par meget stærke fløje: den lille Jimmy Johnstone, rødhåret, fuld af unoder og evindeligt driblende på højre, og kæmpen Hughes («Yogi Bear») på venstre fløj. Det var »kick and rush« hele vejen, og det var stort set det hold, der en maj-aften 1967 i Lissabon knuste den udspekulerede, destruktive italienske »catenaccio« formation, som Inter fra Milano præsenterede. Hvem husker ikke back'en Gemmells dommedagsskud lige igennem catenaccioen, værsgod! Han punkterede italienerne og tændte nyt lys i europæisk fodbold, da Celtic vandt EC-finalen for mesterhold 2-1. På holdet var den stærke stopper McNeill, strategen Murdoch og centerforward McBride. AGF opgav kampen på forhånd og tabte 0-1 på hjemmebane i defensiv stil i den første kamp. Nogle enkelte skotske fans med halstørklæder og øl fulgte med; de snød også næsen i fingrene. En rimelig fight blev det, selv om skotterne lavede slemme streger ind imellem. På Parkhead i Glasgow slap AGF rimeligt fra kampen og tabte 0-2. Exit og færdig.

Lidt af stadsen kunne genopleves i efteråret 1979. 1-1 mod Stal Mielec fra Polen i UEFA-turneringen og en overraskende udesejr 1-0 i returkampen; derpå kampen mod Bayern München 1-2 og 1-3. Tilskuerinteressen kunne man jo ikke klage på, og kommer bolden til at rulle, kommer vi igen, i hvert fald hvis vi kan blive fri for rå og billig kommercialisme. Det er ikke noget 6-dagesløb.

I.G.

Sporten 1979

Stævnekalender

2.-4. januar

Ved de åbne svenske badmintonmesterskaber når de århusianske deltagere Henrik Fahrenholz og Agnethe Juul til hhv. kvartfinalen og finalen.

9.-14. januar

I håndboldspillernes Baltic Cup spiller Danmark landskamp mod Polen den 10. januar i Århus Stadionhal. Polen vinder 22-15.

14. januar

Hanne Gamborg, Århus, bliver nr. 2 ved de danske mesterskaber i kunstskøjteløb. Junior C-rækken vindes af Erik Steen Jensen – også fra Århus.

21. januar

I landspokalfinalen i volleyball for kvinder i Skødstrup-Hallen vinder Helsingør KFUM 3-0 over Skødstrup.

11-årige Dorte Kjær, Skovbakken, vinder guld i 100 m crawl og bronze i 100 m butterfly ved det internationale svømmestævne i Geneve.

28. januar

Michael Henningsen, AGF, vinder ved DM i indendørs atletik i Rødovre-Hallen kuglestøds konkurrencen med 15,53 m.

5. februar

Susanne Nielsson forlader med øjeblikkelig virkning AGF og melder sig ind i Skovbakken.

11. februar

Gerd Laursen, Skovbakken, sætter ny dansk rekord i 100 m rygcrawl – 1.07.5.

Århus Sportsdanserforening vinder DM i standarddance for hold.

4. marts

Carl Edward Hedelund vinder sammen med Lars Elvstrøm det danske tennismesterskab i herredouble.

Claus Petersen, MBK, bliver for 10. gang dansk mester i bordtennis.

11. marts

Frederiksbjerg Atlet Klub får to danske boksemestre: Keld Jensen i fluevægt og Harry Tønnesen i letsværvægt.

Peter Manniche og Dorte Kirkelund bliver danmarksmestre i junior-2 standarddance.

18. marts

Århus Amts Gymnastikforening markerer sit 50-års jubilæum ved en opvisning i Århus Stadionhal, hvor 2800 gymnaster deltog.

Thrott, Åbyhøj, får to danske mestre i brydning, Bjarne Toft og Lars Nielsen.

21. marts

I semifinalen i kvindernes Europa-Cup turnering i håndbold vinder TSC Østberlin 27-12 over AIA/Tranbjerg. Det samme sker i returkampen, hvor den østtyske sejr bliver på 18-9. Hermed er det århusianske hold ude af turneringen, efter tidligere at have besejret det israelske hold, Hapoel Ashdod samt Mora Swift fra Holland.

24. marts

Bo Schou og Bjørn Nedergaard, Århus, sikrer sig DM i cykelbold i Herning.

25. marts

Dobbeltsejr til DSB/ASF ved DM i riflelskydning: Henning B. Clausen vinder indendørs i 15 m stående, mens juniorerne vinder holdmesterskabet.

1. april

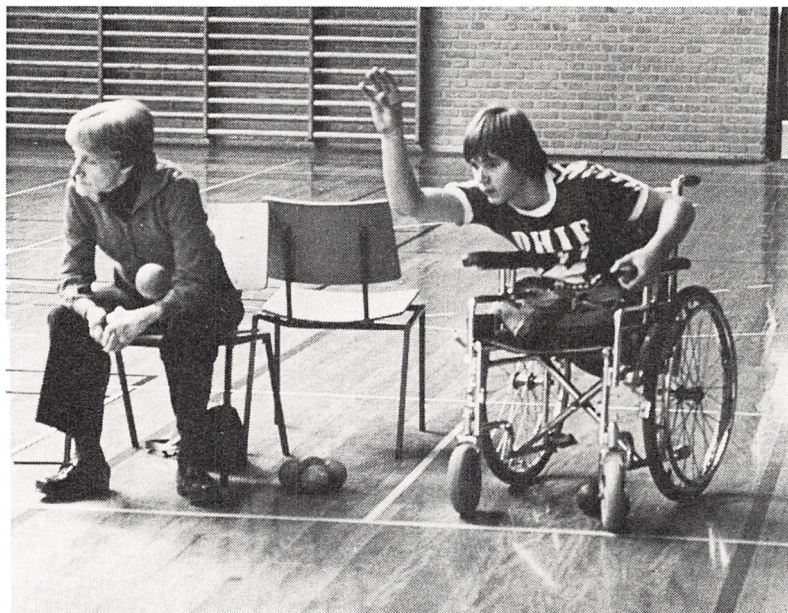
Nordiske mesterskaber i brydning. Bjarne Toft, Thrott, vinder sølv og hans klubkammerat Lars Nielsen bronze.

7.-8. april

AIA/Tranbjergs damer vinder landspokalturneringen i håndbold over Roar, Roskilde, med 15-6.

Stærkt århusiansk islæt ved DM i latinamerikanske danse: Peter Dan Ringgård og Jane Møller bliver danske mestre. I ynglingeklassen vinder Bo Loft Jensen og Birgitte Schou, og endelig vinder Peter Manniche og Dorte Kirkelund junior-2 rækken.

Forbundsmesterskaberne i handicapidræt afholdes på Hasle skole.

Dansk Handicap Idræts-Forbund afholdt i begyndelsen af april forbundsmesterskaber på Hasle skole med omkring 130 deltagere. Forbundet omfatter i alt 7000 medlemmer. Handicap-idrætsklubben i Århus, Lavia, har ca. 100 medlemmer, der dyrker basketball, bordtennis, bueskydning, svømning, volleyball, ridning eller boccia. (Foto: Børge Venge).

22. april

Det danske mesterskab over 10 danse vindes af Glenn Weiss og Dorte Frikke fra Århus.

Charlotte Pilgaard, Højbjerg, bliver ungdoms-europamester i badminton i mixeddouble.

Stor dag på Jydsk Væddeløbsbane. Trækplaster: Tarok. Vinder: Tarok.

27. april

Det verdensberømte basket-ballhold »Harlem Globetrotters« »oprtræder« for fulde huse i Vejlbj-Risskov Hallen.

28. april

Skovbakken vinder Skøjtesø-Stafetten i Riis Skov.

29. april

Åbyhøj IF's damejuniorer vinder DM i volley-ball.

Ved de danske mesterskaber i indendørs svømning vinder Even Frank Mogensen 400 m medley for AGF, som iøvrigt bliver nr. 2 i holdkonkurrencen.

Susanne Nielsson vinder 6 danske mesterskaber for Skovbakken.

4. maj

Verdensmesterskabet i bordtennis afholdes i Nord-Korea. Claus Petersen, MBK, når til sekstendedelsfinalerne.

13. maj

Leif Petersen, Viking Århus, vinder DM i bowling.

31. maj-4. juni

Europa's hestesportselite er samlet i Århus til EM i dressur. Europamester bliver Elisabeth Theurer, Østrig.

6. juni

AGF's »flyvende gymnaster« vinder sølvmedalje ved »den lille gymnaststrada« i Frankfurt.

1. juli

Det danske mesterskab i optimistjoller afvikles på Århus-bugten. Danmarksmeester bliver Morten Nielsen, Dragør.

2. juli

De meget stærkt sejlene Århus-sejlere Peter Due og Per Kjærgaard erobrer sølv ved Verdensmesterskaberne i Tornado-klassen, der foregår ved Kiel.

15. juli

Ved Marstal vinder Poul Kirketerp det danske mesterskab for OK-joller.

20. juli

Verdensmesterskaberne i bueskydning i Berlin har også lokal deltagelse. Det er Marianne Berg, der opnår en placering som nr. 14.

20.-22. juli

De danske mesterskaber i udendørs svømning finder sted i Århus. »Som sædvanligt« gør Susanne Nielsson, Skovbakken, sig særdeles stærkt gældende. Foruden at sætte nordisk rekord i 100 m butterfly tager hun fra mesterskaberne med 7 guldmedaljer.

22.-29. juli

I løbet af ugen fejrer Århus Sejlklub sit 100 års-jubilæum ved en række forskellige sportsarrangementer.

28. juli

Hanne Christiansen, AGF, bliver dansk mester i udspring i både junior- og seniorklassen.

4.-5. august

Ved Danmarks mesterskaberne i roning på Bagsværd Sø opnår Århus Roklub 3 sølvmedaljer.

Der var fart over feltet i Peder Thomsens grusgrav i Hinnerup, hvor Århus Motor Klub og Lions Club i Hinnerup arrangerede moto-cross med omkring 60 deltagere den sidste weekend i august. Op mod en halv snes ryttere var involveret i et massestyrt, der så voldsomt ud, men kun en enkelt rytter kom noget til – og han slap med en flænge over det ene øje.
(Foto: Bjarke Larsen).

17.-19. august

Peter Due og Per Kjærgaard gør sig igen stærkt gældende i internationalt selskab. Ved Europamesterskaberne i Tornado ud for Helsingfors vinder de århusianske sejlere sølvmedaljer.

Danmarks mesterskaber i atletik i Ålborg giver en stribe guldmedaljer til Århus: Karsten Hald, AGF, vinder

10.000 m og 3000 m forhindringsløb, Erik Fisker, AGF, hammerkast og vægtkast, Michael Henningsen, AGF, tager sig af mesterskabet i kuglestød, Jesper Tørring, Skovbakken, af højdespring, Karl Anker Jørgensen, Skovbakken, af 110 m hæk, Henry Knudsen, AGF, af trespring, og endelig vinder Bjarne Ibsen, Skovbakken, både fem- og tikamp.

De nordiske mesterskaber i svømning foregår i Motala i Sverige. Skovbakkens Susanne Nielsson vinder mesterskaberne i hhv. 100 m og 200 m brystsvømning, mens Lisbeth Kristiansen fra AGF vinder 100 m butterfly.

26. august

Henrik R. Nielsen, Århus, og hans hest »Titus the Monk« vinder det danske mesterskab i svær ridebane-springning på Århus Ridestadion.

Ved Nørre Snede bliver Pan, Århus, dansk mester i Stafetorientering for mænd.

2. september

Det efterhånden traditionsrige Marselisløb samler 12.730 deltagere. P.g.a. en særdeles ubehagelig fugtig varme bliver der nærmest tale om en slags »masse-kolaps« under og efter løbet.

9. september

Det danske par Hans Henrik og Anne-Margrethe Laxholm hjemfører i Vejlbj-Risskov Hallen Europamesterskabet i standarddanse.

8.-9. september

Århus Pony Rideklub afholder landstævne på Århus Ridestadion.

12. september

7000 unge mennesker deltager i Århus-skolernes idrætsdag rundt på byens stadions.

16. september

Karsten Hald, AGF, vinder i Dyrehaven ved København »Eremitage-løbet«.

Ved Danmarksmesterskaberne i grovpistol for hold i Grindsted vinder Århus Pistolklub guld.

19. september

I den første kamp i UEFA-Cup'en spiller AGF på Stadion 1-1 mod det polske hold Stal Mielec. Returkampen i Polen 3. okt. vinder AGF 1-0.

Århus Pistol Klub vinder endnu et dansk mesterskab. Denne gang i silhouet-pistol.

30. september

Rønne er vært for provinsmesterskaberne i badminton. Preben Lind, Højbjerg vinder herresinglen, Lars Primdahl, Århus Badminton Klub er delvinder i herredouble og Lilli B. Pedersen fra samme klub er delvinder i damedouble.

Skovbakken afholder internationalt brydestævne i Vejlbj-Risskov Hallen.

7. oktober

Leif Petersen fra Hasselager vinder på Jyllands-Ringen Danmarksmesterskabet i motorsportens »Special Saloon-klasse«.

20. oktober

I 4-nations turneringen i håndbold slår Danmark i Århus Stadionhal Tjekkoslavakiet med 18-15.

24. oktober

I UEFA-Cup-turneringen i fodbold møder AGF på Stadion det verdensberømte hold fra Bayern München. 22.000 tilskuere ser gæsterne vinde med 2-1. I returkampen 7. nov. besejres AGF med 3-1 og er dermed ude af turneringen.

30. oktober

Bjørn Nedergård og Bo Schou fra Århus Amatør Cykleklub vinder i Strassbourg verdensmesterskabet i cykelbold i gruppe B. Danmark rykker hermed op i gruppe A.

3.-4. november

400 bordtennisspillere deltager i IHF's åbne bordtennistævne i Marselisborghallen. Først efter 1300 kampe kan man kåre vinderne.

11. november

Med en sejr på 1-0 i kvartfinalen i pokalturneringen i fodbold sender Vejle AGF ud af turneringen.

25. november

Århus Boksealliance afholder ungdomsstævne på Tovshøjskolen.

Rune Johansen, Århus, vinder DM i judo i herre junior-klassen for 71 kg. Tre andenpladser går også til Århus.

Århus Karate Skole får tre danske mestre og to andenpladser ved Danmarksmesterskaberne i København.

1. december

AIA/Tranbjergs damer vinder i Europa Cup-turneringen i håndbold

med ikke mindre end 31-1 over Esperance Dames Herstal fra Belgien. Returkampen den 9. december vinder århusianerne med cifrene 19-5, og de er hermed klar til kvartfinalerne.

2. december

Glenn Weiss og Dorte Frikke fra Århus opnår en 7.-plads ved verdensmesterskaberne i standarddansen i Münster i Vesttyskland.

Ved de danske junior-mesterskaber i boksning bliver Jimmy Balle, AAK, danmarksmester i letweltervægt.

6. december

75 hold deltager i de århusianske skolars håndboldturnering.

14. december

Ishockey-landskampen i Århus Skøjtehal mellem Kina og Danmark ender med dansk sejr på 14-6.

22. december

Aarhus Stiftstidendes Boye-Pokal går til de to Tornado-sejlere Peter Due og Per Kjærgaard.

30. december

Skovbakken vinder det uofficielle Århus-mesterskab i indendørs fodbold. Efter omkamp besejres IHF med 8-4.

Turneringsresultater

Atletik

1. division herrer (9 hold)
Skovbakken nr. 1
2. division herrer (9)
AGF nr. 1
Århus 1900 nr. 8
2. division vest damer (9)
Skovbakken nr. 1

Badminton

1. division (8)
Højbjerg nr. 3

Basketball

1. division herrer (10)
Viby nr. 4
Skovbakken nr. 6
 1. division damer (8)
Skovbakken nr. 5
Åbyhøj nr. 8
 2. division herrer (10)
AUS nr. 4
- #### Bordtennis
1. division herrer (8)
Viby nr. 3
 1. division damer (8)
Viby nr. 8
 2. division herrer (8)
Frydenlund nr. 8
 2. division damer (8)
Vejlby/Risskov nr. 5

Bowling

1. division herrer (8)
Exodus nr. 8

1. division damer (8)

Puds nr. 6
Exodus nr. 7

2. division herrer (8)

Puds nr. 4
Viking nr. 5

2. division vest damer (10)

Skovbakken nr. 5

Ishockey

2. division (8)
Skovbakken nr. 5

Tennis

1. division (6)
Århus 1900 nr. 2
2. division (6)
ALTS nr. 4
Brabrand nr. 5
3. division (8)
AGF nr. 1

Volleyball

1. division herrer (10)
Skødstrup nr. 6
1. division damer (10)
ASV nr. 2
Skødstrup nr. 4
2. division herrer (10)
ASV nr. 2
Skovbakken nr. 4
2. division damer (10)
ASV nr. 1
Skovbakken nr. 5

Vægtløftning

2. division (11)
Århus AK nr. 1

Cricket

1. division
Århus nr. 5

Fodbold

1. division herrer (16)
AGF nr. 9
Skovbakken nr. 15
 3. division herrer (16)
IHF nr. 7
- #### Firmafodbold:
- Landbrugets EDB-Center nr. 1

Håndbold

1. division herrer (11)
Århus KFUM nr. 3
AGF nr. 6
Skovbakken nr. 10
1. division damer (10)
AIA/Tranbjerg nr. 3
2. division vest herrer (11)
VRI nr. 1
Viby nr. 6

Erhvervslivet 1979

A/S Frichs

Den mest opsigtsvækkende enkeltbegivenhed inden for århusiansk erhvervsliv i det forløbne år er A/S Frichs' betalingsstandsning og senere konkurs. At Frichs ikke klarede sig særlig godt har været åbenlyst gennem flere år; men det må siges at være en overraskelse, at det skulle komme så vidt, at det gik konkurs.

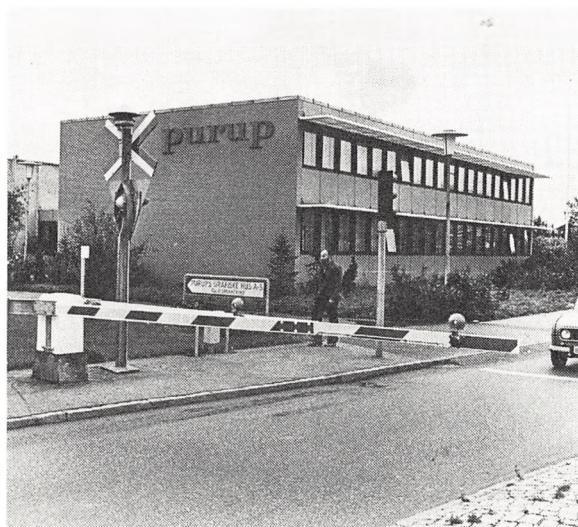
At det ikke gik godt, kom klart frem i slutningen af 1977, da virksomheden var nødsaget til at sælge sin produktion af jernbanemateriel til den mangeårige samarbejdspartner og konkurrent Scandia i Randers. Herefter skulle der finde en omstrukturering af såvel produktion som virksomhedsledelse sted. Tilsyneladende var denne proces også ved at lykkes: virksomheden meldte i hvert fald om stigende ordrebeholdninger, øget beskæftigelse og forbedret regnskab. At det sidste ikke var tilfældet kom imidlertid frem i løbet af efteråret 1979.

Det hele begyndte med den ret opsigtsvækkende meddelelse i begyndelsen af august om, at medarbejderne kunne overtage Frichs, og det endda billigt: aktiekapitalen på 6 mill. kr. kunne fås for 400.000 kr. Endvidere tilbød virksomhedens største kreditor, Provinsbanken, at stille ansvarlig indskudskapitel til rådighed i forbindelse med et eventuelt ejerskifte. Medar-

bejdere, næsten udelukkende funktionærer, begyndte at tegne sig for køb af aktier, men samtidig stillede de krav om nøje indblik i regnskaber og budgetter. Dette indblik fik de ikke, før der skete en ny udvikling. I slutningen af august blev tilbudet til medarbejderne taget af bordet af bestyrelsen med den begrundelse, at det fornødne antal aktier ikke var tegnet. I stedet søgte familien Due-Petersen, der var de eneste aktionærer i Frichs, at redde selskabet ved at ombytte et tilgodehavende i virksomheden på 6 mill. kr. til ny aktiekapital. Hele den gamle aktiekapital var på det tidspunkt tabt. Samtidig med, at Frichs således fik tilført ny aktiekapital, øgede Provinsbanken virksomhedens kassekredit, ligesom bestyrelsen blev rekonstrueret, idet familien Due-Petersen forlod de 5 bestyrelsesposter, den hidtil havde haft. Den administrerende direktør for Frichs siden 1972, B. Bigaard Sørensen, der var gift med en datter af direktøren indtil 1972, Jens Due-Petersen, havde allerede forladt sin stilling i juni.

Rekonstruktionen betød, at familien Due-Petersen mistede enhver indflydelse på Frichs til trods for, at den havde stået for tilførslen af den nye aktiekapital. Familien kunne ikke engang gøre sin stemmeret gældende for den nye aktiekapital, idet aktierne var deponeret i Provinsbanken som sikkerhed for bankens engagement i Frichs.

Familien Due-Petersens tilknytning til Frichs går helt tilbage til 1896. Det år blev P. Due-Petersen ansat som overingeniør på virksomheden, der dengang lå, hvor nu Regina-bygning-

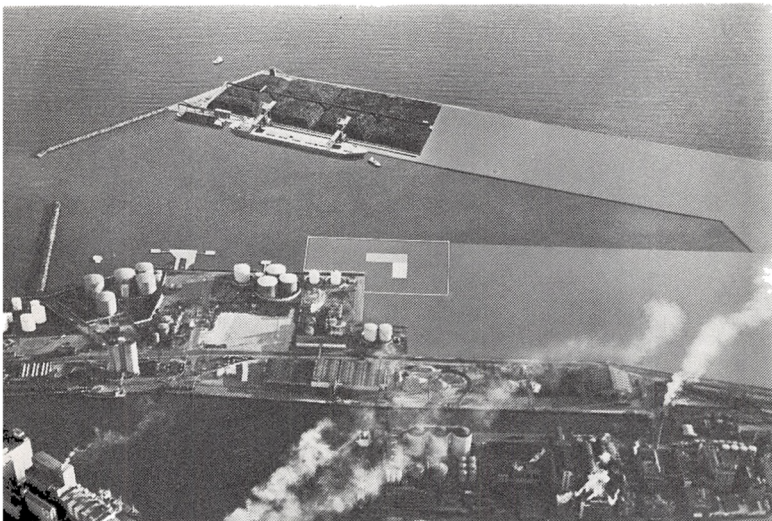

I de sidste år har flere virksomheder tilbudt deres medarbejdere aktier i foretagendet. Det gælder således både Aarhus Oliiefabrik og Det danske Trælastkompagni. I begge disse store virksomheder er en række medarbejdere nu også aktionærer. Da Purups Grafiske Hus A/S tilbød medarbejderne at overtage halvdelen af aktiekapitalen, opstod der en omfattende debat, hvor der bl.a. fra byens fagbevægelse påpegedes, at en sådan overtagelse intet har med ØD at gøre. Purups medarbejdere besluttede sig imidlertid til at overtage aktierne.
(Foto: Ib Hansen).

gen ligger. Da Frichs i 1912 blev omdannet til aktieselskab, indtrådte P. Due-Petersen sammen med de to hidtidige indehavere, J. Wied og H. Vestesen, i direktionen. I 1916 blev han enedirektør, da Wied og Vestesen trak sig ud af firmaet, og den post beholdt han til 1939, da hans søn, Jens Due-Petersen, blev meddirektør efter en årrække at have arbejdet på virksomheden som ingeniør. 1945 blev Jens Due-Petersen ene-

direktør, en post han som nævnt havde frem til 1972, da hans svigersøn overtog stillingen.

Rekonstruktionen af Frichs i slutningen af august kom ikke til at holde længe og blev en dyr affære for familien. Den 27. september standsede Frichs betalingerne, og den 17. oktober erklæredes virksomheden konkurs. Det betød, at ikke alene havde familien Due-Petersen mistet den oprindelige aktiekapital på 6 mill. kr., men også den nytegnede på det tilsvarende beløb, altså i alt et tab på omkring 12 mill. kr. Samtidig mistede en væsentlig del af Frichs' ca. 300 medarbejdere deres job. Ganske vist var der både før og efter konkursen forskellige firmaer og personer, der tilsyneladende var interesseret i at købe virksomheden, således at den kunne blive ført videre som en arbejdende virksomhed. Men det blev hurtigt klart, at der ikke var meget reelt indhold i de følere, der var fremsat, og med udgangen af oktober begyndte medarbejderne at fratræde. Helt lukkede Frichs dog ikke, idet en række ordrer blev færdiggjort. Ved årsskiftet var således endnu 80 personer tilbage. Forhandlingerne om at føre fabrikken videre som et samlet hele blev imidlertid fortsat, og der var håb om, at man kunne undgå at skulle til at splitte produktionsapparatet ad. Lidt af Frichs var dog solgt fra, idet virksomhedens fabrik i Galten i december blev købt af Højbjerg Maskinfabrik. Fabrikken her blev startet i 1966 til fremstilling af stålvinduer, men blev lukket og sat til salg i midten af 1970'erne. Det kan således siges at være et længe næret ønske, der er gået i opfyldelse ved salget af Galten-

Der er sket meget på havnen i 1979. Omsætningen er stadig stigende og ligger nu på over 4,5 mill. tons om året. Behovet for den nye Østhavn bliver stadig større, men der arbejdes da også med fuld kraft på den. På det øverste billede ses en plan over Østhavnen indfotograferet på et billede af havnen. Yderst på Østhavnens mole ses en model af det kullager, som den jysk-lynske elorganisation, Elsam, påtænker at lægge her. Placeringen giver den størst mulige afstand fra byen med mere end en kilometer til nærmeste beboelse. Kullageret skal forsyne kraftvarmeverker, fjernvarmecentraler og industrier. Største altager bliver i starten Midtkraft, som i øjeblikket får 400.000 tons kul ind over havnen om året. I øvrigt er også placeringen af DLG's siloanlæg indtegnet på modellen, nemlig over for kullageret på vestsiden af Østhavnen.

I alt har Århus-Havnevæsen i det forløbne år investeret knap 50 mill. kr. på havnen, hvoraf mere end halvdelen er gået til den nye Østhavn. Ud over Havnevæsenets investeringer har også de virksomheder, der virker på havnen, investeret. Således har Århus Stevedore Kompagni, der står for bl.a. losning og lastning på havnen, anskaffet en stor containerstabel, der ses i funktion på det nederste billede. En sådan krabat koster knap 1,5 mill. kr. Anskaffelsen skal ses på baggrund af den stadig stigende containeromsætning på havnen.

fabrikken, og der er ikke tale om en forringelse af Frichs' produktionsapparat. Det sidste nye er, at Kosan A/S, der i forvejen har virksomheder her i byen, nemlig Kosan Crisplant, har overtaget Frichs. At virksomheden igen skulle lå den størrelse, den havde for blot et år siden, ca. 300 medarbejdere, for slet ikke at snakke om tiden for årtier tilbage, er imidlertid – selv elter den lykkelige løsning af virksomhedens fremtid med Kosans overtagelse – utænkeligt.

Faktisk var Frichs tidligere en af byens største virksomheder. Den blev grundlagt i 1854 af ingeniør og jernstøber Søren Frichs og lå som nævnt på hjørnet af Søndergade og Sønder Allé. Allerede fra starten var den stor, 26 an-

satte havde virksomheden, og det var mange i en tid, hvor Århus' samlede indbyggertal var ca. 8.000. Men hurtigt blev man endnu flere; omkring 1860 var virksomheden således vokset til 100 medarbejdere for i 1885, da Frichs solgte fabrikken til de to ingeniører Wied og Vestesen, at være oppe på ca. 150. Produktionen var i de første år især kakkellovne og mindre landbrugsmaskiner, men efterhånden blev fremstillingen af dampmaskiner, kedler og maskinanlæg vigtigst. Et stort spring fremad tog Frichs i årene umiddelbart før 1. verdenskrig. Fabrikken ved Søndergade var blevet for lille, og derfor flyttede man ud til den nuværende placering i Åbyhøj. Det var også på den tid, at Frichs begyndte at fremstille dieselmotorer, og det, som virksomheden nok er mest kendt for, lokomotiver. Den første ordre fra DSB fik den i 1911, og især efter 1. verdenskrigs afslutning nåede Frichs op på en ganske betydelig produktion. I det første tiår var det udelukkende damplokomotiver, man producerede, men i 1920'erne begyndte man også at udnytte sin know-how om dieselmotorer til at fremstille diesellokomotiver og dieselmotortog. Det var Frichs, der i midten af 1930'erne fremstillede de røde lyntog. Beskæftigelsen var høj i mellemkrigstiden, 1.000 medarbejdere på Frichs var ikke ualmindeligt, og til tider var man endnu højere oppe.

Det gik godt for Frichs helt ind i 1950'erne. Men så begyndte situationen at ændre sig. Der fandt en kraftig produktudvikling sted i udlandet inden for det varesortiment, Frichs fremstillede, og Frichs kunne ikke følge med. Det sås

bl.a. i forbindelse med fremstillingen af de danske MY-dieselelektriske lokomotiver, som virksomheden var med til at fremstille. De viste sig ikke at være særlig driftssikre. Til problemerne med produkterne kom en svag virksomhedsledelse, der havde vanskeligt ved at styre produktionen og afsætte varerne. Gang på gang stod Frichs og manglede ordrer. Antallet af beskæftigede faldt. Endnu i slutningen af 1960'erne var man oppe på 800 medarbejdere, men i begyndelsen af 1970'erne var tallet faldet til 500-600. I forbindelse med salget af jernbanematerielproduktionen til Scandia i 1977 blev medarbejderstaben skåret ned fra omkring 300 til 200, men steg siden igen til ca. 300.

Industrivirksomheder

Manglende produktudvikling og svag virksomhedsledelse var baggrunden for Frichs' nedgang, og derfor kan udviklingen for denne virksomhed ikke betragtes som typisk for byens industri. Det generelle billede af 1979 viser fremgang for industrivirksomhederne; dermed er den udvikling, som gjorde sig gældende i 1978 fortsat i det forløbne år. 1979 var uden tvivl tilmed bedre for industrien end 1978. Blandt de industrigrene, som har klaret sig bedst, er netop jern- og metalindustrien og maskinindustrien, som Frichs hørte til. En række af byens maskinfabrikker, Højbjerg Maskinfabrik, O. G. Høyers Maskinfabrik, AMC Maskin-Compagni og Nielsen Holst Eftf., melder om væsentlig omsætningsfremgang, og nogle af dem kan også fortælle om tilfredsstillende overskud.

Oversigt over en række Århus-virksomheders omsætning og overskud i mill. kr. 1975-78.

	1975		1976		1977		1978	
	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud
Korn- og Foderstof Kompagniet	2179	53	2764	105	2928	86	3259	143
Andelssmør ¹	1471	18	1790	21	1877	23	2086	29
Dansk Supermarked	1119	18	1502	43	1875	69	2277	77
Mejerisekskabet Danmark ¹	1087	51	1284	77	1416	100	1946	114
Det danske Trælastkompagni	542	8	776	42	789	26	876	32
Aarhus Oliiefabrik	542	÷ 26	531	3	669	5	697	11
JAKA	353	10	367	0	451	5	463	÷ 1
Bruun & Sørensen	266	2	290	1	366	4	455	'8
JME	198	5	204	3	211	2	297	2
Jyske Bryggerier ²					319	6	346	3
Thomas Th. Sabroe & Co.	172	12	161	8	186	8	219	10
Midtkraft ³	403		396		258		489	
Nordisk Textiltryk	109	÷ 3	125	÷ 1	86	÷ 9	75	÷ 16
B&W Elektronik ⁴							115	1
Dannebrog Værkt	137	2	111	1	145	1	147	6
Kosan Grisplant	57	5	72	4	82	7	77	5

Oplysningerne stammer fra Greens' forskellige årgange. Der er kun modtaget firmaer, hvor oplysningerne er nogenlunde dækkende, og som må betegnes som egentlige Århus-virksomheder. Grindstedværket er således ikke medtaget, selv om det har sit hovedkontor i Århus; den egentlige produktion ligger andetsteds. Ej heller er afdelinger fra store firmaer som Danfoss, Skandinavisk Tobakskompagni og Plumrose medtaget, idet tallene fra disse afdelinger ikke kan udskilles fra koncernernes samlede regnskaber.

1. Skævt regnskabsår
2. Først dannet i 1977
3. Regnskabsåret 1977 dækker kun 9 mdr.
4. Først dannet 1978.

Det samme gælder for en Århus-virksomhed, som har udvidet kraftigt gennem de sidste år og er blevet betegnet som verdens største i sin branche. Det er Kosan Crisplant på P. O. Pedersens Vej i Århus Nord. Virksomhedens vigtigste

produktion er fyldeanlæg til gasflasker, hvor den har en anslået markedsandel på verdensmarkedet på mellem 70 % og 90 %. Virksomheden, der oprindeligt fremstillede transportører til brug i brunkulslejerne, blev startet

af ingeniør Svend Christensen i Skanderborg i 1944, men flyttede året efter til Århus. Først i 1950'erne blev virksomheden et aktieselskab under navnet A/S Crisplant. Det var på den tid Svend Christensen fandt på at fylde gasflasker på et transportbånd: de tomme gasflasker føres ind, fyldes og køres ud igen. Der var et stort marked for sådanne gasflaskepåfyldningsanlæg i Europa, for i mange køkkener stod der komfurer til flaskegas. I dag ligger det store salg uden for Europa, ikke mindst i Mellemøsten. Kosan A/S, der som bekendt i høj grad lever af at sælge flaskegas, var naturligvis interesseret i en virksomhed som den, Svend Christensen havde bygget op, og overtog den etapevis i løbet af årene 1958–70, således at Kosan Crisplant, som virksomheden hedder i dag, nu er 100 % ejet af Kosan A/S i København. Ved siden af produktionen af gaspåfyldningsanlæg har Kosan Crisplant fortsat fremstillingen af transportanlæg og har gennem årene leveret ganske store anlæg. Således har postvæsenet i såvel København som Århus sorteringsanlæg fra virksomheden, ligesom den i 1978 fik ordre på et elektronisk styret anlæg til sortering af bagage i lufthavnen i Frankfurt.

Et tegn på, at 1979 har været et forholdsvis rimeligt år for jern-, metal- og maskinindustrien, er også, at der meldes om lyspunkter for jernstøberiet Dania. Det er et datterselskab af kølefirmaet Thomas Ths. Sabroe & Co., og det tør nok siges, at Sabroe gennem en årrække har haft betydelige problemer med sit jernstøberi, der har givet underskud, som har tynget ganske

væsentligt på moderselskabets regnskab. Også i 1979 vil Dania belaste Sabroes regnskab, men i årets løb har der i jernstøberiet fundet en produktionsomlægning sted, der har bevirket en øget ordreindgang. Dania synes således at skulle fortsætte og ikke lukke, som man ellers en overgang kunne have næret frygt for.

Endnu en Århus-virksomhed i jernbranchen har lidt samme skæbne som Frichs. Det er den lille virksomhed A/S M. Seest Maskinfabriks Eftf., der i begyndelsen af året gik konkurs og lukkede. På det tidspunkt beskæftigedes her kun 15–20 medarbejdere, således at betydningen af konkursen for byen ikke var så stor. Men lukningen betød ophøret af en gammel virksomhed, som engang havde en vis størrelse. Firmaet startede i 1891 under navnet L. Andersens Maskinfabrik og Klokkestøberi. Her blev M. Seest ansat og arbejdede sig efterhånden op til værktøjer, og da L. Andersen i 1904 trak sig tilbage overtog Seest fabrikken, der nu fik navnet M. Seest Maskinfabrik. Den var i hans eje indtil 1944. Da virksomheden var på sit højeste, beskæftigede den 125 personer. I 1967 flyttede den fra Kaløgade, hvor fabrikken havde ligget siden starten, til en stor nybygning i Hasselager. To år senere blev en fabrik i Næstved overtaget. Disse to betydelige investeringer har formentlig været afgørende for, at M. Seest Maskinfabrik i 1972 måtte standse sine betalinger. Efter en reorganisation, der betød tilførsel af ny kapital og afskedigelser, kunne virksomheden dog videreføres som A/S M. Seest Maskinfabriks Eftf. Men nu, 7 år senere, måtte den altså lukke.

Inden for en anden industrigren, nærings- og nydelsesmiddelindustrien, har også en kendt Århus-virksomhed været i vanskeligheder i det forløbne år. Det drejer sig om Brdr. Jakobsen I/S og chokoladefabrikken Carletti A/S, der i december overraskende standsede betalingerne. Brdr. Jakobsen blev startet i 1918 af brødrene Henry P. og I. B. Jakobsen. De fik eneforhandling af chokolade på alle statsbanestationer med undtagelse af nogle få københavnske; til chokoladen føjedes senere is og frugt. Desuden åbnede firmaet chokoladeforretninger rundt omkring i landet. På denne baggrund faldt det naturligt, at virksomheden også fik sin egen chokoladefabrik, der blev oprettet i Eckersbergsgade i 1943. Til detail- og producentvirksomheden føjedes snart handel med andre fabrikkers varer; og Brdr. Jakobsen blev et af landets største – hvis ikke det største – grossistforetagender i chokoladebranchen. Også handel med frugt blev drevet i betydeligt omfang. Henry P. Jakobsen, der må betegnes som den drivende af de to brødre, døde i 1955, og derefter overtog hans to sønner, Henry J. og K. D. Jakobsen, ledelsen af virksomheden. I de følgende to årtier udvidedes den, bl.a. ved overtagelse af en chokoladefabrik i København og – her i byen – Århus Kiosk Selskab. I begyndelsen af 1960'erne flyttede virksomheden fra de gamle bygninger i Eckersbergsgade ud til en helt moderne fabriksejendom med masser af udenoms plads i Skødstrup. Det var også Brdr. Jakobsen, der i en årrække stod for togstewardesserne og salg af chokolade m.m. i togene, og

netop forholdet til DSB er formentlig en væsentlig forklaring på Brdr. Jakobsens vanskeligheder i dag, idet DSB for nogle år siden samlede driften af såvel kioskerne på stationerne som salget i togene i et enkelt foretagende, der kontrolleredes af statsbanerne. Herved mistede Brdr. Jakobsen en del af sin omsætning. Umiddelbart før betalingsstandsningen havde Brdr. Jakobsen en årsomsætning på ca. 60 mill. kr. og beskæftigede omkring 65 personer. Det sidste nye er, at virksomheden med bygninger er til salg.

Lige så lidt som Frichs og M. Seest Maskinfabrik er repræsentative for jern-, metal- og maskinindustriens udvikling i 1979 er Brdr. Jakobsen det for nærings- og nydelsesmiddelbranchen. Denne industrigren har også haft et nogenlunde tilfredsstillende år. Det kan måske forekomme lidt urimeligt at skrive om de virksomheder, som det er gået dårligt for, når det generelle billede er et andet. Det skyldes dels, at der her er sket noget, mens der om de firmaer, hvor alt går godt og roligt, ikke er så meget at skrive, dels at de nævnte virksomheder er gamle, markante Århus-foretagender.

Årsagen til, at det er gået godt for de nævnte industrigrene, som beskæftiger det største antal personer inden for industrien i Århus, er forskellige. Mens fremgangen for jern-, metal- og maskinindustrien for en væsentlig del skyldes stigning i eksporten ikke mindst til Sverige og Vesttyskland, er udviklingen inden for nærings- og nydelsesmiddelindustrien bestemt af hjemlige forhold.

Detailhandelen

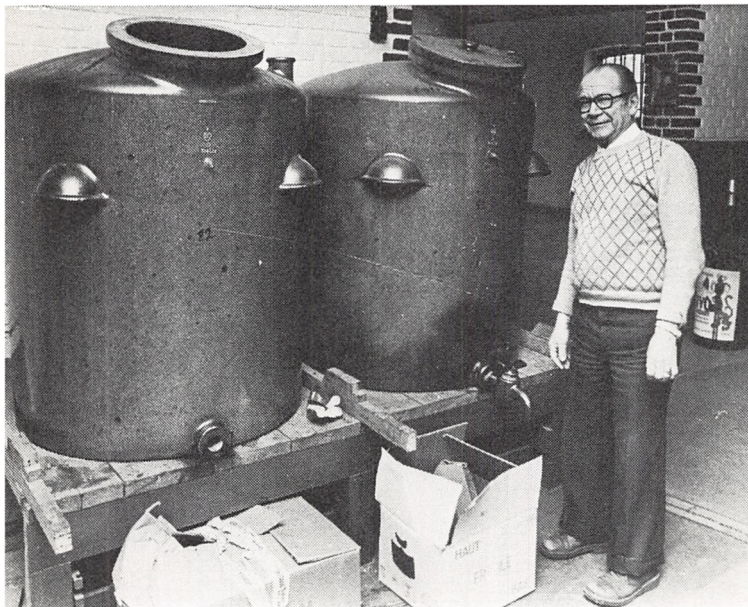
I modsætning til 1978, hvor forbruget gik tilbage, har folk i 1979 købt mere. Et af de områder, de ikke har sparet på, er mad, og derfor har især næringsmiddelindustrien haft fremgang. Der skrives udtrykkelig kun mad og ikke mad og drikke, idet de foreliggende tal tyder på, at forbruget af øl, vin og spiritus – samt i øvrigt også tobak – ikke er steget. Fremgangen for købmænd, supermarkeder, slagtere og andre, der sælger fødevarer, er dog for intet at regne mod den positive udvikling, en række handlende inden for varige forbrugsgoder har haft. Overraskende nok peger alt på, at møbel- og tæppeforretninger samt fotoforretninger har haft et godt år i 1979; derimod synes hvidevarebranchen fortsat at have haft vanskeligheder; i hvert fald har de ikke nydt godt af fremgangen i forbruget. Endnu dårligere har året været for butikker, der sælger tøj og fodtøj. En af forklaringerne er måske det hurtige skift fra vinter til sommer, vi oplevede i 1979; der blev slet ikke brug for forårstøjet. En anden forklaring er den stadig mere udbredte anvendelse af fritidstøj, som købes i sportsforretninger. Disse forretninger har haft en betydelig omsætningsfremgang i 1979. Det skal nævnes, at bilindkøb er et område, hvor der er blevet sparet. Men alt i alt er forbruget altså steget.

Desværre kan der ikke som de tidligere år bringes en oversigt over, hvor mange detailhandlerforretninger der var i Århus og forstæder den 15. februar. Tallene stammede fra post-

Familien Bandholz har fra årene før 1. verdenskrig drevet skotøjsforretning på Søndergade, men ophørte hermed i juni. Forretningen blev solgt til A/S Svenstrup Sko i Grenå. Også Svenstrup Sko er et gammelt familieforetagende, som har ekspanderet kraftigt, således at man i dag ud over forretning i Århus har to i Grenå og en i Ålborg. Desuden havde Svenstrup Sko tidligere en butik i Viborg, som dog blev afhændet i forbindelse med overtagelsen af Bandholtz Sko.
(Foto: Ib Hansen).

væsenet, der hidtil har foretaget en sådan tælling til brug for bl.a. udsendelse af reklamemateriale. Men postvæsenet er nu ophørt hermed. Imidlertid kan man vist godt slå fast, at antallet af detailhandlerforretninger fortsat er dalende, selv om der ind i mellem dukker nye op. Men hvor tit oplever man ikke, at en forretning, især vel modeforretning, indvies efter et stort arbejde med at indrette butik og facade, og så igen efter få måneders forløb må lukke.

Det kendte vinengrosfirma Arne M. Hansen lukkede i begyndelsen af 1979. Flere forhold var medvirkende hertil, bl.a. det faldende vin- og spiritusforbrug, men dog især, at Arne M. Hansen, der ses her på billedet ved siden af nogle gamle, bøhmiske stenkrukker til vin, havde nået en alder, hvor han ønskede at holde op. Firmaet startede i Karens mølles kælder i 1946, flyttede i 1954 til Sct. Pauls Gade og havde fra 1965 til huse i Holmegården ved Holme Ringvej.
(Foto: Børge Venge).

Andelsselskaber

Hvis man ser på det anvendte beløb er også forbruget af brændsel steget. Det skyldes selvfølgelig i høj grad de kraftige olieprisstigninger i det forløbne år. Disse er også baggrunden for den vældige omsætningsfremgang, som andelssel-

skabet Olieselskabet Danmark og OK Olie A/S har oplevet. Tilsammen har de to virksomheder haft en fremgang i 1979 på omkring 42 %, således at den samlede omsætning blev på ca. 750 mill. kr.

Olieselskabet Danmark er i virkeligheden et gammelt Århus-foretagende. Det er en fusion af Dansk Andels Kulforretning og Fyns Kulindkøbsforening. DAK blev startet her i Århus i 1913 og hed da Jysk Andels Kulforretning. Andelsforetagendet havde til formål at skaffe medlemmerne, der bestod af mejerier, slagterier, brugsforeninger etc., gode og billige kul. Det ekspanderede hurtigt og fik snart afdelinger også på Sjælland (men ikke på Fyn, hvor Fyns Kulindkøbsforening virkede på samme måde). Derfor tog selskabet allerede i 1915 navnet Dansk Andels Kulforretning. Efter 2. verdenskrig, da kul og koks efterhånden mistede betydning som brændsel, begyndte DAK at sælge fyringsolie. Den nævnte fusion mellem DAK og Fyns Kulindkøbsforening fandt sted i januar 1978 og samme år blev selskabet yderligere udvidet, idet det erhvervede en bestemmende aktiepost i OK Olie A/S, København, der siden starten i 1962 har været en del af andelsbevægelsen. De to selskaber har fælles ledelse fra Danmarks hovedkontor her i byen. Danmark havde i 1978 en omsætning på ca. 325 mill. kr., mens OK Olies var på knap 180 mill. kr. Selskaberne har, siden samarbejdet blev etableret, delt markedet mellem sig, således at Danmark tager sig af fyringsolie, mens OK Olie alene sælger benzin og smøreolie.

Det mest interessante, der er sket inden for Olieselskabet Danmark i 1979, var en aftale i slutningen af året mellem statens energiselskab, Dansk Olie og Naturgas A/S, (DONG) og Danmark. Den gik ud på, at en eventuel statsimporteret olie fra Saudi-Arabien skulle fordeles her i landet af Olieselskabet Danmark. Saudi-Arabien har nemlig forlangt, at de multinationale olieselskaber ikke må indblandes i handelen.

Århus er et centrum for andelsbevægelsen. En række af de helt store andelsselskaber som Andelssmør, Mejeriselskabet Danmark og Dansk Landbrugs Grøvvareselskab (tidligere Jysk Andels Foderstofforretning) er omtalt i de foregående Århus Årbøger. Derimod har GASA – Gartnernes Salgsforening – endnu ikke været det. Af sådanne salgsforeninger findes der rundt omkring i landet omkring en snes, men langt de største ligger i Odense og Århus. Gartnernes Salgsforening i Århus blev startet i 1929 som en andelsforening af gartnere. I stedet for at den enkelte gartner skulle sælge sine varer på byens en gros grønttorv til de enkelte grønt- og blomsterhandlere, sørgede salgsforeningen nu for salget, der foregik på et bestemt tidspunkt og i al offentlighed. Køber og sælger fik således fuld klarhed over udbud og efterspørgsel og dermed også baggrunden for den opnåede pris. Medlemmerne af salgsforeningen havde pligt til at levere deres produkter til foreningen. De måtte altså ikke sælge til andre. Noget af det første, salgsforeningen gennemførte, var dels en sortering af varerne efter kvalitet, dels en ensartet emballering.

Mejeriet Enigheden indviede i august sit mejeri i Skejby. Mejeriet er beliggende i Nordsk Textiltrøks tidligere ejendom og havde i realiteten været i brug i flere måneder. Omtrent samtidig, dvs. i efteråret, kom der også klaring på Enighedens forhold til Mejeriselskabet Danmark og FDB, som Enigheden brød samarbejdet med i 1978. Enigheden trak sig endeligt ud af det samarbejde, mejeriet oprindeligt havde haft med de to andre virksomheder om surmælksfabrikken Dan-Mælk i Brabrand.
(Foto: Børge Venge).

Efter stiftelsen opførte GASA en auktionsbygning i Gebauers Gade i Mølleengen, og i maj 1930 fandt den første auktion sted. Gennem 1930'erne lå årsomsætningen på omkring 2 mill. kr., men i løbet af 1940'erne steg den kraftigt, således at den omkring 1950 lå på ca. 12 mill. kr. Den øgede omsætning krævede na-

turligvis mere plads, og efter at mulighederne for udbygning i Mølleengen var udtømte, besluttede man at flytte til Finlandsgade, hvor GASA i 1952 kunne indvie et helt nyt bygningskompleks til brug for auktion, emballering, kontorer etc.; det var Nordeuropas største i sin art på det tidspunkt. Men selv denne bygning blev hurtig for lille; fremgangen fortsatte og hertil bidrog bl.a., at GASA nu begyndte at eksportere blomster. I 1963 opførtes i Tilst en bygning specielt beregnet til eksportsalg. I 1965 passerede GASA's omsætning 50 mill. kr., og i dag ligger den på omkring 300 mill. kr. En væsentlig del af omsætningen stammer fra udlandssalget. Eksporthallen fra 1963 er blevet for lille og derfor opførtes i 1978 en ny stor eksporthal i Tilst. Den indenlandske omsætning finder stadig sted i Finlandsgade.

Udsigter

Det er et ret lyst billede, der i det foregående er tegnet af århusiansk erhvervsliv 1979. Det er ikke erhvervslivets skyld, at landet stander i våde. Endog på et område som beskæftigelsen har der været positive tegn. Antallet af beskæftigede er steget i 1979. Det vil sige, at den vækst i

arbejdsstyrken, som finder sted hvert år, bl.a. som følge af at unge kommer ud på arbejdsmarkedet, har kunnet opsuges af erhvervslivet og det offentlige. Dette har – sammen med den efterlønsordning, som blev gennemført for 60–67 årige fra 1. januar 1979 – betydet, at arbejdsløsheden i det forløbne år har været mindre end i 1978. Desværre er det ikke muligt at bringe et diagram over arbejdsløsheden i Århus i 1978 og 1979 i lighed med dem, der har været bragt i de tidligere artikler om erhvervslivet i Århus. Arbejdsløshedsstatistikken bliver fra begyndelsen af 1979 gjort op på en ny måde, som gør det umuligt at sammenligne med de foregående års tal.

Desværre er udsigterne til, at den positive udvikling for erhvervslivet og dermed også for beskæftigelsen vil fortsætte i 1980, ikke store. Meget tyder på, at industrien ikke vil få den produktionsfremgang i det kommende år, som den netop har oplevet. Dertil kommer, at forbruget elter de forbrugsbegrænsede foranstaltninger som regeringen har gennemført i de sidste måneder af 1979, næppe vil blive så højt i 1980 som i 1979. Det rammer både handelen og industrien. Så heller ikke i år ser det lyst ud.

C. R. J.

De fratrådte, valgte eller udnævntes

Andersen, Lars Ebbensgaard,
adjunkt ved Århus Katedralskole.
1. august rektor ved Lemvig Gymnasium.

Bak, Herluf P.,
afdelingsingeniør i amtsvandvæsenet.
9. januar amtsvandinspektør i Århus Amt.

Bang, Jørgen,
landinspektør.
1. januar amtsfredningsinspektør i Århus Amt.

Barnow, Erik,
direktør.
30. april fratrådt som direktør for Århus Tømmerhandel.

Bjerg, Anne,
praktikleder ved Århus Socialpædagogiske Seminarium.
1. maj forstander for behandlingshjemmet Bøgholt.

Bloch, Victor,
talepædagog.
31. marts afsked fra Statens Institut for Talelidende.

Bojsen-Møller, Marie,
reservelæge ved Århus Amtssygehus.
1. juli overlæge ved Århus Kommunehospitals neuropatologiske afdeling.

Bülow, Else,
inspektør ved Århus Kunstmuseum.
1. juni direktør for Nordjyllands Kunstmuseum i Ålborg.

Carstensen, Vagn,
lektor ved Institut for Privatret.
1. februar professor i formueret ved Århus Universitet.

Clausen, Torben,
lektor ved Fysiologisk Institut.
1. januar professor i fysiologi ved Århus Universitet.

Darr, Birgit,
skoleinspektør ved Ellekærskolen.
1. august viceskoledirektør.
31. december fratrådt som viceskoledirektør efter udnævnelse til skoledirektør for Århus Kommunes Skolevæsen.

Elmer, Ib,
gartneriejer i Hjortshøj.
16. august valgt til formand for Beder Gartnerskole.

Eriksen, Herluf,
rektor ved Th. Langs Seminarium i Silkeborg.
1. maj biskop over Århus Stift.

Fejerskov, Ole,
professor.
1. april rektor ved Århus Tandlægehøjskole.

Gliemann, Jørgen,
lektor ved Københavns Universitet.
1. april professor i fysiologi ved Århus Universitet.

Graversen, Hans Jørn,
leder af Lilleskolen under Social- og Sundhedsforvaltningen.
1. august skoleinspektør ved Nordgårds skolen.

Grøn, Richard L.,
vicetoldinspektør.
30. juni afsked fra Århus Toldkammer.

Graabæk, Halvor B.,
sognepræst.
31. januar afsked fra Vejlbj Kirke.

Hansen, Aksel Hammer,
toldkontrollør.
1. februar vicetoldinspektør ved Århus Toldkammer.

Hansen, Finn Egeland,
lektor i musikvidenskab ved Århus Universitet.
1. januar professor i musikvidenskab ved Danmarks Lærerhøjskole i Kbh.

1979

Henriksen, Jens Ole,
residerende kapellan ved Ellevang Kirke.
1. marts sognepræst i Vejlbj.

Heisterberg-Andersen, Fritz,
kontreadmiral, chef for Søværnets Operative Kommando.
1. oktober chef for NATOs flådestyrker i Østersøen.

Herluf, Claus,
direktør.
1. april administrerende direktør for Scan-Ad.

Hilmar, Axel,
underdirektør.
31. august afsked fra Købmands- og Håndværkerbanken.

Hjortshøj, Leif,
journalist.
6. november udnævnt til leder af Østjyllands Radio.

Høirup, Henning,
biskop.
30. april afsked fra Århus Stift.

Ingerslev, Mogens,
professor, overlæge.
31. august afsked fra Århus Universitet og Århus Kommunehospitals gynækologisk-obstetriske afdeling (Fødselsanstalten i Jylland).

Jensen, Steen Børglum,
professor.
31. marts fratrudd som rektor ved Århus Tandlægehøjskole.

Jensen, Sven Hagen,
præst i U.S.A.
1. januar præst ved Adventskirken i Århus.

Jensen, Troels Tejlgaard,
cand. theol.
1. august sognepræst i Todbjerg-Mejlbj.

Jeppesen, Peter Chr.,
studielektor.
30. april afsked fra Århus Katedral-skole.

Johannessen, Eyun,
skuespiller.
1. oktober rektor for Århus Teaters elevskole.

Jørgensen, Finn Bredahl,
skuespiller.
30. september fratrudd som rektor for Århus Teaters elevskole.

Jørgensen, Jens Chr.,
afdelingsleder ved Danmarks Lærershøjskole i Århus.
1. januar redaktør af Folkeskolen.

Knudsen, Bjarne,
kontorchef.
1. november leder af Århus Kommunes juridisk-tekniske kontor.

Krarup, Kjeld,
forstander for Egå Ungdoms-Højskole.
1. november leder af Danske Folkehøjskolars sekretariat.

Krusager, Per,
konstitueret forstander for Egmont-Højskolen.
1. november forstander for Egå Ungdoms-Højskole.

Larsen, L. G.,
vietetoldinspektør.
1. februar toldinspektør ved Århus Toldkammer.

Lauridsen, Finn H.,
arkivar.
1. oktober overarkivar, leder af Erhvervsarkivet.

Lorenzen, Erna,
museumsinspektør.
31. januar afsked fra Den Gamle By.

Lumholt, Bent,
sognepræst i Todbjerg-Mejlbj.
1. august præst i Grønland.

Lundbye, E.,
direktør.
1. april administrerende direktør i Jyske Bryggerier A/S.

Lundbæk, Knud,
professor, overlæge.
31. december afsked fra Århus Universitet og Århus Kommunehospital.

Lundstrøm, Grete,
afdelingsleder.
31. august afsked fra Danmarks Sygeplejerskehøjskole.

Moestrup, Arvid,
dyrlæge i Solbjerg.
4. okt. formand for Dansk Dyreværn, Århus.

Møller, Nels,
viceskoleinspektør ved Ellekærskolen.
1. august skoleinspektør ved Ellekærskolen.

Møller, Stig,
kontorchef i Planstyrelsen.
1. september universitetsdirektør ved Århus Universitet.

Nielsen, Niels,
professor.

10. januar genvalgt som rektor ved Handelshøjskolen i Århus.

Nissen, Poul-Otto,
forstander for Ask Højskole.

13. august lektor ved Ribe Statsseminarium.

Nyström, Sune,
med. dr.

1. august professor i socialmedicin ved Århus Universitet.

Nørgaard, Inger,
dommerfuldmægtig.

1. august dommer i Århus By- og Herredsret.

Pedersen, Hans Peter,
skoleinspektør.

31. juli afsked fra Samsøgades Skole.

Pedersen, Niels Anton,
viceskoleinspektør ved Gjellerupskolen.

1. august skoleinspektør ved Samsøgades Skole.

Pedersen, Paul,
administrationschef.

31. oktober afsked fra Århus Kommunes juridisk-tekniske kontor.

Pouli, Mogens,
gårdejer i Skæring.

16. juni fratrædt som formand for Vejlbys Landbrugsskole og Århusegnens Husholdningsskole.

Rasmussen, Sven,
dyrlæge i Malling.

1. maj præsident for FVE, dyrlægeforeningernes føderation i EF.

Rasmussen, Svend Aage,
skoledirektør.

31. december afsked fra Århus Kommunes Skolevæsen.

Rindbo, Ove,
direktør, København.

15. oktober administrerende direktør for Århus Motor-Compagni A/S.

Rømer, Martin,
lærer ved Elsted Skole.

2. februar formand for Århus Lærerforening.

Schmidt, Ejnar,
forstander.

31. august afsked fra Århus Købmandsskole i Vester Allé.

Severinsen, Helge,

forstander for Skælskør Folkehøjskole.

1. april indsat som sognepræst i Tilst-Kasted.

Süger, Halfdan,
professor i religionshistorie.

31. marts afsked fra Århus Universitet.

Simonsen, Thorkild,
rådmand.

2. november formand for Kommunernes Landsforening.

Skott, Hans Peter,
adjunkt.

1. september forstander for Århus Købmandsskole i Vester Allé.

Stigler, H. G.,
postforvalter.

31. maj afsked fra postkontoret i Kannikegade.

Strandberg, Knut,
gartneriejer i Tilst.

16. august fratrædt som formand for Beder Gartnerskole.

Willumsgaard, Rudolf G.,
stationsforstander.

30. april afsked fra Århus Hovedbanegård.

Til bankospil

Banko! Dette råb høres så godt som hver dag, hundreder af gange over hele landet, i forsamlingshuse, på kroer, i haller og sale, og det har givet det moderne navn til et spil, der, som kun meget lidt andet, kan trække folk væk fra fjernsynsskærmen. Ordets egentlige betydning er: »Banken eller indsatsen tilfalder mig« og benyttes af den spiller, der har en fyldt række eller tavle ved et bankospil. Tidligere kaldte man det fortrinsvis andespil eller lotterispil. Men udtryk som gæsespil, flæskespil og tallotteri har også været brugt og bruges stadigvæk.

Før vi tager fat på spillet her, lad os så kigge lidt tilbage i bankospillets historie. Det hele begyndte i 1620, hvor man i Genova i Italien indrettede et tallotteri som et statsforetagende. Selv om der ikke er mange lighedspunkter mellem dette lotteri og det moderne bankospil, går to af de helt centrale elementer i bankospil tilbage til det første italienske tallotteri, nemlig talstørrelserne 5 og 90. En moderne spilletavle har tre vandrette rækker med 5 numre i hver, og numrene i et bankospil går fra 1–90. Det hænger sammen med, at der til staten Genova's Store Råd hvert år skulle vælges 5 nye medlem-

Et meget typisk situationsbillede fra et bankospil. Billedet her stammer fra en augustaften i 1973 ved Støtteforeningen 1900's ugentlige spil i Kongreshuset. Men den koncentration om spilletavlerne, der lyser ud af billedet, genfinder man ved hvert eneste bankospil. Støtteforeningen til Århus Idrætsforening af 1900 startede sine bankospil i 1953, netop på det tidspunkt hvor idrætsklubberne for alvor begyndte at arrangere bankospil. (Foto i Lokalhistorisk Samling)

mer, og disse blev valgt blandt 90 kandidater. I de væddemål, der blev indgået i anledning af valget, havde man oprindeligt anvendt kandi-

daternes navne, men da det blev et statsorganiseret væddemål fra 1620, erstattede man kandidaternes navne med tal fra 1-90.

I øvrigt har tallotteriet også været kendt i Danmark. I 1771 blev der givet en privatmand tilladelse til at afholde et tallotteri mod en vis forud fastsat afgift til staten. Det viste sig imidlertid hurtigt at være en så god forretning, at staten allerede i 1773 overtog lotteriet. Det fortsatte helt til 1851, hvor det ophævedes ved lov.

I den form, vi kender bankospillet i dag, opstod det i Tyskland, sandsynligvis i midten af 1800-tallet. Det kom herfra til Danmark omkring begyndelsen af dette århundrede og blev hurtigt et yndet spil. I begyndelsen først og fremmest som selskabsspil. Men allerede fra starten har der mange steder i landet været arrangeret egentlige lotterispil i foreninger med slagtervarer og købmandspakker som de foretrukne præmier.

I den mellemliggende periode har det gennemgået en helt overvældende udvikling. Der findes vel næppe noget lokalsamfund her i landet, hvor man ikke har mindst et organiseret bankospil om ugen.

Også i Århus var man omkring århundredeskiftet godt i gang med andespillene, og hvordan udviklingen har været her siden da, fremgår af den nedenstående oversigt, som er blevet til ved at opregne de bankospil/andespil/lotterispil/gåsespil, der har været annonceret i Aarhus Stiftstidende i november måned 1900, 1910, 1920, 1930, 1940, 1950, 1960, 1970 og 1979:

1900:	3 spil
1910:	8 spil
1920:	11 spil
1930:	14 spil
1940:	10 spil
1950:	37 spil
1960:	51 spil
1970:	79 spil
1979:	129 spil

Selv om mange spil ikke annonceres, viser oversigten meget tydeligt, hvilken udvikling der har fundet sted. Den store eksplosion er sket omkring 1950. Det er ikke muligt i så kort en undersøgelse at sige, om der er tale om en sammenhæng, men der er visse andre interessante ting, der ændrer sig omkring bankospillet netop i den periode, hvor den store udvikling sker rent talmæssigt. Det er således meget karakteristisk, at der er stor forskel på, hvilke foreninger der har arrangeret spil før 2. verdenskrig og efter.

De tre foreninger, der stod bag de annoncerede lotterispil i november 1900, var Håndværkerforeningen, Frederiksbjerg Handels- og Industriforening samt Opvarter- og Tjenerforeningen. De følgende år kommer også Borgerforeningen, Handels- og Kontoristforeningen, Aarhus Konservative Vælgerforening, Aarhus Handelsforening af 1887, Vaabenbrødreforeningen og lignende foreninger med. Men fra 1950 skifter billedet. Nu er det idrætsforeninger, der dominerer, som Thrott, Viby Idrætsforening, Ceres Idrætsforening, Banerytternes

Klub, AIA, Christiansbjerg Boldklub, Skovbakken, ASA osv. Og det er disse idrætsforeninger, der har forårsaget væksten i antallet af spil, for de har faktisk ikke været med tidligere. Jo tættere vi kommer på i dag, jo mere dominerer idrætsforeningerne som arrangører af lotterispillene. Således var 59 af de 79 spil i november 1970 arrangeret af idrætsforeninger.

Stjerne Kroen i Jægergårdsgade. Den oprindelige kro byggedes i 1866 og var gennem en årrække et yndet udflugtssted for århusianerne. Der var dengang udendørs servering i haven foran, og i haven bagved kroen var der keglebane. Siden blev der foretaget tilbygninger både foran og bagved den oprindelige kro. Bankospillet holdt sit indtog på Stjerne Kroen i slutningen af 1930'erne, og kroen udviklede sig efterhånden til at blive bankospillet mekka i Århus. Stjerne Kroen ophørt 1976. (Foto i privat eje).

En anden, markant udvikling ses også af spil- lenes fordeling over måneden. År 1900 lå 2 af de 3 spil før den 10. november, Mortensaften. 1910 var 6 af de 8 spil før Mortensaften. 1930 var det 12 af de 14 spil, og det samme billede tegner sig i 1940. 1950 begynder billedet at vende, og fra 1960 ser det helt anderledes ud; her ligger 30 af de 51 spil efter den 10. november, og i 1970 er det 50 af de 79 spil, der kommer efter Mortensaften. Hvor det tidligere var gåsen til Mortensaften, man spillede om i fore- ningerne, ligger spillene nu spredt ud over hele måneden. De fleste af de faste arrangører har i dag et ugentligt spil.

Reglerne for bankospil, som det foregår i dag, findes i et cirkulære om bortlodning, der stammer fra 1966. Dette indeholder bl.a. be- stemmelser om, at præmierne skal være med- delt før spillets begyndelse, at der ikke må ud- betales kontante præmier og at værdien af den enkelte gevinst ikke må overstige 200 kr. Ved offentlige bankospil skal der være politimæssig kontrol af arrangement og regnskab, mens dette ikke forlanges, hvis bankospillene afhol- des af foreninger og organisationer for disses medlemmer. Og det er netop det, langt de fleste af bankospillene gør. Der er i de sidste årtier blomstret en række foreninger op, der kun op- kræver et par kroner i årskontingent, f.eks. sær- lige støtteforeninger i tilknytning til idrætsklub- berne. På denne måde kan foreningerne er- hverve sig et stort antal »bankomedlemmer«, og derved afholde spil under de mere lempelige foreningsbestemmelser.

En artikel i Aarhus Stiftstidende, søndag den 10. juni 1979, havde som overskrift, at alle bankospil var ulovlige. Det må dog siges, at i hvert fald nogle bankospil i Århus foregår helt i overensstemmelse med reglerne. En lille undersøgelse i november–december 1979 har imidlertid vist, at enkelte af de bankospil, som afholdes hver eneste dag, forskellige steder i År- hus, faktisk ikke følger cirkulæret. Den regel, som det har vist sig særlig svært at overholde, er bestemmelsen om, at værdien af hver enkelt ge- vinst ikke må overstige 200 kr. Og med præmier som kvarte grise, købmandskasser, slagterpak- ker og lignende kan man let komme over dette beløb. Selv om der har været forlydender frem- me om at gevinstgrænsen skulle hæves til 500 kr. – for at følge den almindelige inflation – er der dog i justitsministeriet ikke aktuelle planer om en forhøjelse. »Lovovertrædelsen« vil såle- des sikkert fortsætte også i den kommende tid.

Hvor mange penge, der omsættes ved banko- spil i Danmark i løbet af et år, vides ikke. Der findes ingen officielle undersøgelser eller tal. I det hele taget er det meget lidt, der her i Dan- mark er gjort for at undersøge bankospillet som et tidsfænomen. Men et forsigtigt gæt på en totalomsætning i 1979 mellem 500 millioner kr. og 1 milliard kroner er sikkert ikke helt ved siden af. I en by som Hjørring har man således en hal, der udelukkende bruges til bankospil, og her omsætter man på årets 300 spilledage for mindst 4,5 millioner kr. Og det skal understre- ges, at der er tale om et minimumstal. I Århus må man regne med en total årsomsætning, der

ligger et godt stykke over 10 millioner kroner.

En hal som Bingohallen i Hjørring har vi ikke i Århus, men der er tre steder, som kan siges at have næsten samme status som denne. Først og fremmest lokalerne i Nørre Allé 66 og i Gellerup Kulturcenter, hvor der med meget få undtagelser er bankospil hver eneste dag året rundt. Det tredje sted, som i dag har en stor aktivitet, er Østergades Hotel. De to førstnævnte er forholdsvis nye som bankocentre, hvorimod Østergades Hotel har været brugt i en årrække. Bankospillets mekka var indtil 1976 Stjerne Kroen i Jægergårdsgade. Fra slutningen af 1930'erne og til lukningen i 1976 brugte mange foreninger kroens lokaler som hjemsted for deres bankospil. Det var ikke unormalt med 6 ugentlige spil om sommeren og 8 ugentlige spil om vinteren. Udover Stjerne Kroen var Østergades Forsamlingsbygning, Hotel Royal, Hotel Viby og Håndværkerforeningen ofte anvendte spillesteder. Også i dag er det sådan, at der spilles mange steder i Århus og omegn ved siden af de tre »store«.

Mange har spurgt sig selv, hvad det er, der får tusinder af mennesker til at gå til bankospil næsten hver eneste dag året rundt. Heller ikke på dette område er der foretaget nogen grundige undersøgelser. Man kan blot konstatere, at bankospil efterhånden er en af de få ting, der kan få danskerne til at forlade fjernsynsskærmen for en aften.

Men man kan måske pege på nogle mulige svar. De fleste mennesker vil umiddelbart mene, at det først og fremmest er på grund af

spændingen og chancen for gevinst. Det er også helt afgjort en meget væsentlig bevæggrund for mange. For endnu flere synes hovedgrunden imidlertid snarere at være, at de på den måde kan opnå en medmenneskelig kontakt, som de tilsyneladende har stadigt sværere ved at få på anden måde i hverdagen.

Hvis vi prøver at følge et ganske almindeligt bankospil – et tilfældigt valgt blandt mange, der afvikles i løbet af en uge i Århus – er der meget, der overrasker. Vi har valgt en dag i slutningen af november måned, og vores spil foregår i Nørre Allé 66. Noget af det første, der bliver klart, er, at det egentlige spil ganske vist starter klokken 19.00, men for mange af deltagerne starter det flere timer tidligere. Dørene åbnes ved 15-tiden, og med det samme kommer de første, trofaste spillere ind i lokalet. Det er hovedsagelig pensionister, der har været med i mange år, og de har faste pladser, hvor de sidder sammen, hver gang der er spil. – Som ny på stedet skal man ikke tage en af de faste pladser. Så kan man meget let komme ud i kulden. – Med sig har de termokander med kaffe, og brød, strikkesøj og spillekort. Og så sidder de og hygger sig, indtil spillet begynder. I små-pauserne kigger man nye an, snakker med andre spillere, eller man kan eventuelt spille nogle andre spil i ventetiden. Der er ingen enarmet tyveknægt, men i stedet er der mulighed for at bruge penge på to andre spil: Spil 21 og Bandit; ideen til Spil 21 er hentet fra kortspillet af samme navn, og til Bandit er ideen taget fra spilleautomaten, her er der blot ingen maskine;

dette spil lever fuldt ud op til sit navn, for der er nogen, der bruger mange penge på det.

Spilletavlerne skal også købes. De koster 8 kr. pr. stk.; hvis man køber 3, får man dem dog for 20 kr. Mange har faste reserverede tavler, som de spiller på hver eneste gang. En enkelt spiller har haft de samme to tavler i snart en menneskealder. Medlemskort til den arrangerende forening skal vises ved købet, men de fleste af

Bankospil kan bruges og bliver brugt i mange sammenhænge. En af de mere utraditionelle anvendelser var Socialdemokratiets byrådsvalg-banko, den 28. februar 1974 i Kongreshuset. Spillet fungerede samtidig som et vælgermøde, idet der aftenen igennem veksledes mellem spil og taler à 3½ minuts varighed af ledende socialdemokratiske kandidater. 1000 mennesker fyldte Kongreshusets lokaler og trapper, og mange mennesker gik forgæves. At billedet er noget sløret skyldes ikke fotografens manglende evner, men den tætte tobaksrøg, der er meget karakteristisk for alle bankospillokaler. (Foto i Lokalhistorisk Samling)

spillerne er gamle kendinge, så der bliver kun spurgt om medlemskort i tvivlstilfælde. Et medlemskort til foreningen koster 2 kr. om året. Sammen med tavlerne kan man desuden købe banko jackpot og amerikansk og kinesisk lotteri.

Klokken har efterhånden passeret 17, og nu er der ved at være mange mennesker i lokalet. Frem til spillets begyndelse er der næsten konstant kø foran bordet, hvor tavlerne datostemples og sælges. Det ser ud til, at der også i aften bliver næsten fyldt i lokalet, hvor der er plads til knap 300 personer. Lidt før klokken 19 gør opråberen og kontrolløren sig klar. Næsten på slaget begynder vi så. »Godaften og velkommen«, siger opråberen, som ligeledes har været med i mange år. »Vi spiller i aften om svinekamme, hamburgerrygge, og gavekort på 70 og 100 kr.« Under hans hurtige gennemgang af aftenens præmier kan vi konstatere, at denne forening i hvert fald overholder reglerne om gevinsternes størrelse. Medhjælperne står klar med mikrofoner på strategiske steder i lokalet, så man hurtigt kan kontrollere, om tavlerne er korrekt udfyldte, når der er blevet råbt banko. Første spil skal begynde, og der bliver øjeblikkeligt stille i lokalet. Cirka 40–50 sekunder varer det, mens man kun hører opråberens stemme, der hurtigt og sikkert råber numrene op. – Banko! En spiller har udfyldt en række på sin tavle. De øvrige kan nå at snakke lidt sammen, mens medhjælperen skynder sig hen til den, der har råbt banko. Han konstaterer, at rækken er i orden, og udleverer præmien, et gavekort, den såkaldte russergevinst. Det tager maksimalt tyve sekun-

der, så fortsætter spillet, og nu skal hele tavlen fyldes. Det går hurtigt med at råbe numrene op, man skal koncentrere sig for at følge med. Alligevel er der nogle, som kan overkomme at have helt op til seks tavler. Tavlen kontrolleres, præmien udleveres, og der bliver tid til lidt snak igen ved bordene, inden vi er klar til andet spil. Der er nu gået godt 3 minutter siden vi begyndte på det første spil. Sådan går aftenen med 32 spil. 32 koncentrerede perioder af små 3 minutters varighed hver, kun afbrudt af en kort pause ved 20-tiden. Vi er færdige klokken lidt før 21. Aftenen er slut, og i løbet af 5 minutter er lokalet tømt for mennesker, undtagen medhjælperne, der skal rydde op efter spillet.

Der er udleveret i alt mellem 70 og 80 præmier. Nogle af spillerne har altså vundet i aften. Men der er een sikker vinder ved næsten hvert eneste bankospil, der arrangeres landet over. Den arrangerende forening, vil man umiddelbart sige. Det er da også rigtigt, men i sidste instans er det staten, der er den sikre vinder hver gang. Man må selvfølgelig ikke glemme leverandørerne af præmier og udstyr, men de betyder ikke så meget i denne sammenhæng.

Som oversigten viste, er det i Århus – som i resten af landet – i meget høj grad de små og mellemstore idrætsforeninger, der står som arrangører af bankospillene. Disse bankospil er for mange af klubberne det økonomiske eksistensgrundlag. Det svinger meget kraftigt, men for enkelte klubber i Århus tegner indtægten fra bankospil sig for helt op mod 60 % af klubbens årsindtægter. For de fleste klubber ligger tallet

dog normalt et sted mellem 10 og 25 % af de samlede indtægter, men f.eks. ville den klub, vi har besøgt simpelt hen ikke kunne klare sig økonomisk uden den faste indtægt fra bankospillet hver uge. Det er dette forhold, der – i hvert fald indirekte – gør staten til den store bankospilsvinder.

For det er almindeligt anerkendt, at ungdomsarbejdet, som det foregår i utallige store og små sportsklubber over hele landet, er af en stor betydning. Mange af de betydelige omkostninger, der er forbundet med dette arbejde, dækkes kun ind ved hjælp af indtægterne fra bankospillene. Det offentlige sparer mange penge på denne konto. For hvis klubberne ikke rådede over aktive medlemmer, der var villige

til at yde en gratis indsats for at skaffe midler til ungdomsarbejdet, ville staten være nødt til at træde til med en langt større økonomisk støtte, end tilfældet er i dag. Man kan måske tale om, at det er et udtryk for en delvist forfejlet kulturpolitik, når det offentlige ikke er indstillet på at yde den nødvendige støtte til et arbejde, som man har erkendt betydningen af.

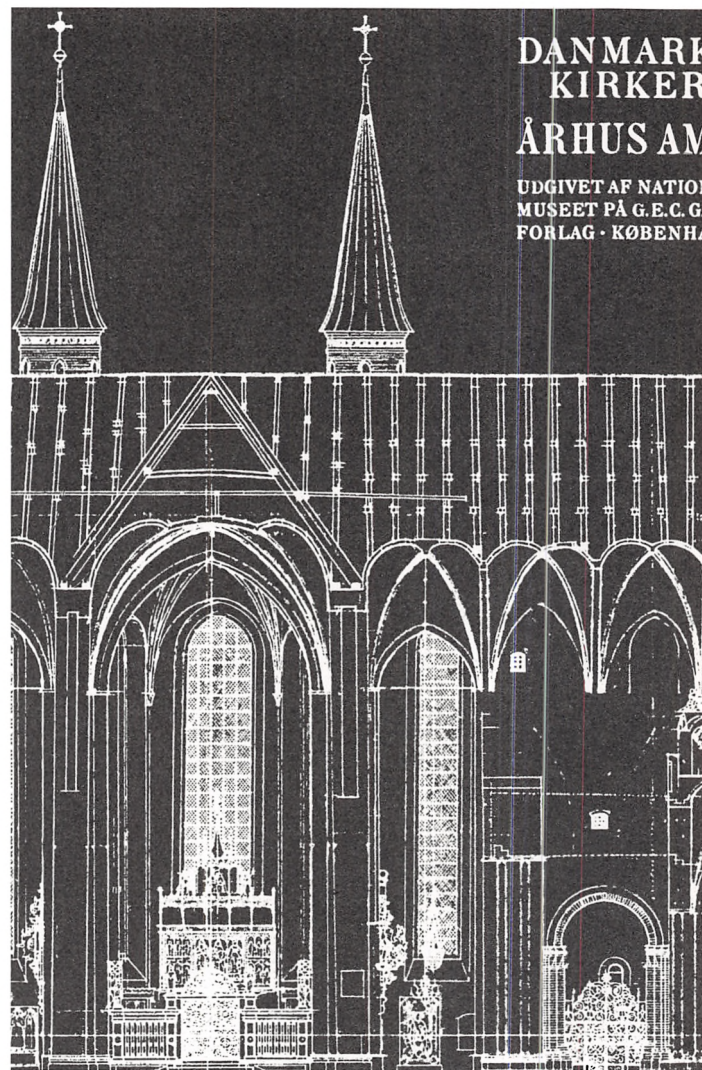
Men i den sidste ende er der nok snarere tale om en direkte negativ kulturpolitik. Konklusionen må nemlig blive, at det offentlige sparer penge, fordi mange mennesker i dette samfund – og især ældre – er nødt til og villige til at betale for et par timers menneskeligt samvær. At betale prisen for denne kulturpolitik.

L.-H. W.

»Danmarks Kirker« og Århus

Ikke uden grund er den beskrivelse af Århus Domkirke, der for et par år siden afsluttedes i værket »Danmarks Kirker« blevet kaldt den mest grundige behandling nogen dansk kirke indtil dato er blevet underkastet; og formentlig vil der heller ikke i fremtiden blive udgivet en så omfangsrig og minutiøs gennemgang af en enkelt kirkebygning og dens inventar, som det her er tilfældet. To statelige bind på tilsammen 996 sider fylder beskrivelsen af Domkirken, og siden afslutningen af denne er også byens øvrige kirker, såvel de nu fungerende som de nedlagte og til dels kun sparsomt kendte, blevet gransket og publiceret i det nationale storværk, som »Danmarks Kirker« med rette betegnes. Med hefte 15 af Århus Amt, udsendt fra forlaget ved årsskiftet, er behandlingen af kirkerne i Århus by tilendebragt, og denne begivenhed skal i det følgende markeres med en varm anbefaling af værket til enhver, der interesserer sig for sin bys og egne historie.

»Danmarks Kirker« er et inventarværk, dvs. en landsomfattende, topografisk ordnet beskrivelse af alle vore kirkebygninger, deres inventar, gravminder og andet tilbehør. For beskri-

»Danmarks Kirker«, Århus Amt, har med udsendelsen af hefte 15 ved årsskiftet afsluttet behandlingen af kirkerne i Århus by, hvorefter der fortsættes med amtets landsbykirker.

velserne gælder dog sidste halvdel af forrige århundrede som tidsgrænse nedadtil, således at kirker opført efter den tid blot behandles summarisk og nyere inventar i de ældre kirker omtales kun ganske kortfattet. Værket blev grundlagt i slutningen af 1920'erne ved Nationalmuseets 2. afdeling (middelalderafdelingen), og allerede da fastlagdes de *retningslinier for kirkebeskrivelserne*, hvorefter det fortsat redigeres. Amt for amt behandles alle kirker indgående efter samme stramme skema.

For hver enkelt kirke begyndes først med en kort historisk indledning, bygget på arkivalske og trykte kilder. Derpå gennemgås kirkegården, dens hegn og indgange og eventuelle bygnin-ger: kirkelade, klokkehus, benhus, ligkapel o.a. Beskrivelsen af selve kirkebygningens udvikling frem til i dag følger herefter, og til den knytter sig et afsnit omhandlende bygningsdekorationerne: glasmalerier og kalkmalerier. Det følgende og som regel mest omfangsrige afsnit behandler inventaret, der beskrives i rækkefølge fra øst til vest; d.v.s. der indledes med alteret og hvad dertil hører af relikvier, albertavle, altersølv etc. Dernæst følger andet inventar: døbefont, krucifikser, prædikestol, stolestader, pulpiturer m.m. og endelig kirkeklokkerne. Sidste afsnit omhandler gravminderne: epitafier, mindetavler og gravsten og hvad der i øvrigt vedrører begravelser.

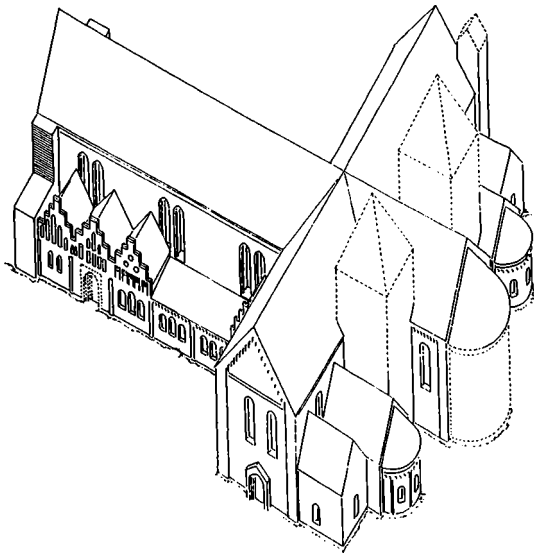
Inden for hvert afsnit medtages alt, hvad kirkebygningerne rummer, samt desuden de genstande, der opbevares i museer eller andetsteds, men som tidligere har været i kirken, og også

forsvundne sager, hvorom oplysninger har kunnet tilvejebringes. Et righoldigt billedmateriale ledsager beskrivelserne, ligesom der for hver kirke bringes en opmåling i grundplan og tværsnit. Foruden udførlige *registre*, såvel sagligt ordnede som efter person- og stednavne, er værket for hvert amt forsynet med en omfattende *kunsthistorisk oversigt*, der søger at sammenfatte særkender og fællestræk for det pågældende amts kirkearkitektur og inventar m.v.

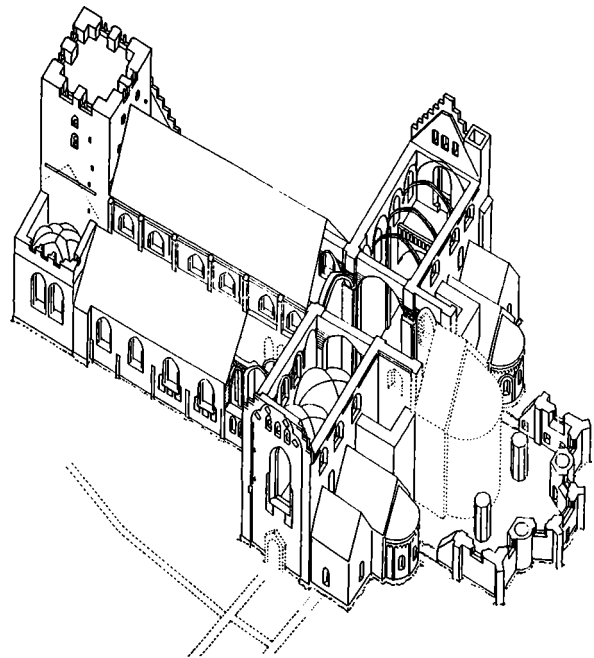
Kirkeværkets publikationsrække startedes med Præstø amt i 1933 og sidenhen er udgivet kirkebeskrivelser for Sorø amt, Thisted amt, Københavns amt, Maribo amt, Bornholm og de sønderjyske amter samt Frederiksborg amt og størstedelen af København by. Under udgivelse for tiden er, foruden Århus amt og de resterende dele af København, Ribe og Holbæk amter, der netop er påbegyndt. Rundt regnet er værket således med foreløbig 28 bind og tilsammen godt 18.000 sider halvt igennem landets bestand af gamle kirker.

Men nu til Århus! De to bind, der omfatter beskrivelsen af *Århus Domkirke*, er – fordelt på 11 hefter – udsendt i perioden 1968-76, under redaktion af mag. art. Vibeke Michelsen og dr. phil. Kjeld de Fine Licht.

Skemaet for beskrivelsen af Domkirkens bygningshistorie og inventaret til forskellig tid er det ovenfor skitserede. Forinden findes en fyl- dig oversigt over kirkerne i Århus by gennem ti- derne, og som indledning til behandlingen af Domkirken gives et kort historisk rids, begyn-

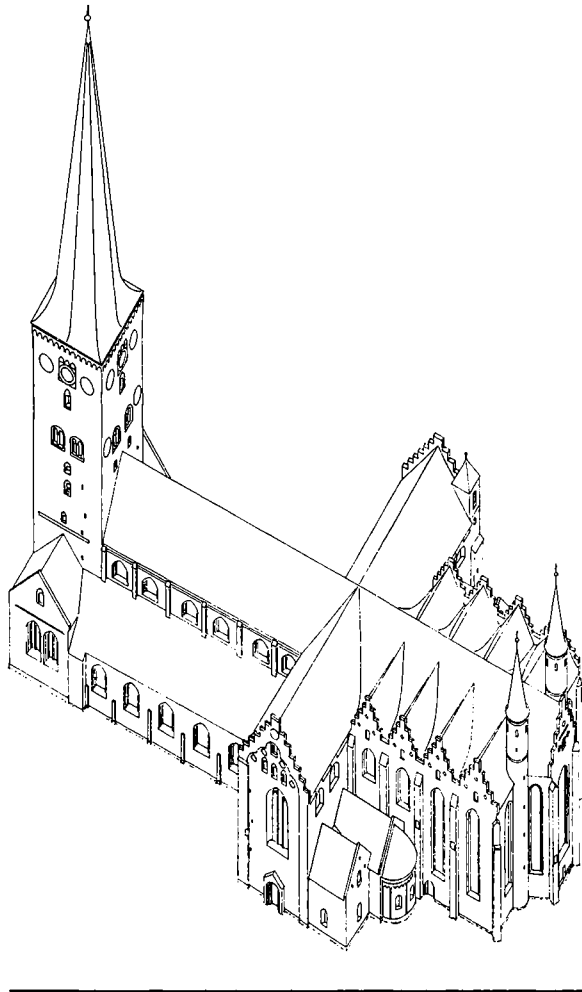
Århus Domkirke i 1300-tallet og under ombygningen i slutningen af 1400-årene samt det nuværende ydre, perspektivisk fremstillet af Kjeld de Fine Licht.

dende med det kapel af træ, der omtales i lokalhelgenen Niels' legende, og på hvis sted domkirken Skt. Clemens påbegyndtes opført kort før år 1200. Der opregnes ligeledes træk af Domkirkens forvaltningshistorie; og et særligt afsnit beretter om de mange altre og dermed forbundne embeder, der i den katolske tid fandtes her som i alle storkirker.

Efter disse historisk prægede afsnit indledes behandlingen af selve Domkirken med en udførlig redegørelse for beliggenheden og kirkegården, hvori også såvel den førreformatoriske som den protestantiske bispegård omtales.

Domkirkens bygningshistorie gennemgås herefter meget detaljeret i tre afdelinger, omfat-

tende hovedfaserne i udviklingen: Først den tidligste, kun delvis bevarede romanske tegl-

stenskirke; dernæst 1400-tallets om- og udbygning til den imponerende gotiske katedral vi kender i dag; og endelig tiden efter Reformationen præget af istandsættelser og restaureringer og mindre ombygninger. Til bygningsbeskrivelsen hører mere end en snes planchebilag med rekonstruktioner og opmålinger af kirken, og blandt det øvrige illustrationsmateriale skal også gøres opmærksom på en serie meget instruktive helsides tegninger, der viser stadier i kirkens bygningshistorie. (Et udvalg af disse er stærkt formindsket vist her).

Sidste del af bind 1 udgøres efter værkets plan af beskrivelsen af kalkmaleriudsmykningen, og som den af vore domkirker, der har bevaret flest kalkmalerier, er afsnittet herom ganske fyldigt. Bemalingerne er med en enkelt undtagelse alle sengotiske, men dog ikke udtryk for nogen samlet udsmykningsplan. Gennemgangen deraf er opdelt efter placeringen: på korstrankemuren, i arkader, på piller og vægge og hvælv.

Andet bind af »Danmarks Kirker«s behandling af Århus Domkirke omhandler inventaret og gravminderne.

Af den store mængde inventar går en del af de mest prægtige stykker tilbage til tiden omkring nyindretningen af det ombyggede kor fra slutningen af 1400-tallet. Fornemst af alt er naturligvis den store højaltertavle fra 1479, der for tiden er ved at blive færdigrestaureret på Nationalmuseets konserveringsanstalt. Altertavlen hører blandt de største, der er bevaret i Nord-Europa, og den har da også for en del år siden

fået sin egen kyndige publikation i kirkevængets mangeårige leder, dr. phil. Erik Moltke's værk: Bernt Notkes Altertavle i Århus Domkirke og Tallintavlen, udgivet 1970 i to bind. Højaltertavlen er, som også den bemærkelsesværdige døbefont af malm fra 1481, skænket af biskop Jens Iversen Lange. Det blev dog en af de følgende bisper, Niels Clausen Skade, der fuldførte korets nyindretning med korstolene (nu stærkt fornyede), korskåbene fra 1508, dørløje til koromgangen og i vest et lektorium, en art skranke eller pulpitur til adskillelse mellem kor og skib, ligeledes opsat 1508. Hertil kommer en pragtfuld, velbevaret korkåbe med tilsvarende messehagel og endelig den næsten 3½ m høje kandelaber, »Syvstagen«, der 1515 opstilledes midt i koret. Fra den sidste katolske biskop stammer den sjældne, middelalderlige urskive, og af eftertidens inventar kan navnlig fremhæves prædikestolen fra 1588, de to smedjernes korgitre fra 1643, lysekronerne, hvoraf seks er fra o. 1650, og orgelfacaden fra 1730'erne.

Bindets anden halvdel, afsnittet om gravminderne, indledes med omtale af nogle få påtrufne middelalderlige grave, og af stor interesse er desuden Peder Vognsens gravmæle, hvorfra stammer en blyplade med biskoppens gravskrift fra 1204. Hvad der dog navnlig præger kirkens indre er de mange fornemme epitafier og mindetavler, hvoraf de ældste går tilbage til tiden før 1600. Skikken holdt sig 1600-tallet igennem, og af de yngre må som det afgjort mest pompøse nævnes det Marselis – Rodsteen-

ske gravmonument i nordre tårnkapel, udført kort efter år 1700.

De bevarede gravstenes antal (ialt 86 hele) er givetvis kun en brøkdel af hvad der gennem tiderne har været placeret her i byens hovedkirke, indtil det 1805 blev forbudt at foretage begravelser i kirkernes indre. Blandt de skånedes en del middelalderlige bispegravsten, og andre hører til vort lands fornemste fra renæssancetiden. Efter 16 og 1700-tallets gravkapper med underliggende krypter behandles de øvrige eftermiddelalderlige begravelser og til sidst i afsnittet om gravminderne nævnes de få kirkegårdsmonumenter, der er kendskab til fra før 1813, hvor Domkirkens kirkegård nedlagdes.

Af det tredje bind af »Danmarks Kirker«, Århus Amt, er foreløbig udgivet hefterne 12, 13, 14 og 15, der omhandler de øvrige kirker i Århus by.

Først behandles i tre hefter *Vor Frue Kirke*, hvor de tidligere nævnte redaktører har været bistået af mag. art. Ulla Haastrup. Navnlig skal ved bygningsbeskrivelsen påpeges den udførlige redegørelse for krypten under Frue Kirkes kor. Hidtil har der kun foreligget yderst kortfattede redegørelser for arbejdet med fremdragelsen og rekonstruktionen af krypten, og det er med kirkeværket således første gang, en fyldestgørende behandling af kryptfundet offentliggøres.

Krypten er en rest af byens ældste stenbyggede domkirke, Skt. Nikolai, påbegyndt opført i

de første årtier efter 1060. Efter den nuværende domkirkes opførelse overlodes Nikolai-kirken til munke af dominikanerordenen, der efterhånden ombyggede kirken til dens nuværende form. Dominikanernes øvrige klosteranlæg, den nuværende stiftelse Vor Frue Kloster, omtales kun ganske kortfattet, idet »Danmarks Kirker« sædvanligvis ikke behandler andre gejstlige bygninger end kirkerne.

Ved reformationstiden blev dominikanerkirken sognekirke og antog navnet Vor Frue Kirke, efter en samtidigt nedlagt middelalderlig sognekirke med dette navn.

Af de bevarede eller lejlighedsvis påtrufne kalkmalerier er især en række friser med adelsvåbener fra 1300-tallet af stor interesse. Man skal nok forestille sig, at våbenerne repræsenterer kirkens og klosterets velyndere; uden at vi dog fuldt ud er i stand til at tyde meningen dermed.

Vor Frue Kirke har i modsætning til Domkirken kun bevaret yderst få inventarstykker fra middelalderen. Ældst og blandt det mest bemærkelsesværdige er en fornem messehagel udført af nærorientalsk guldbrokade fra 1300-årene. Den findes siden 1817 i Nationalmuseet. Den store sengotiske altertavle, hvis skæringer og malerier er særdeles velbevarede, er formentlig udført i 1520'erne i Odense-billedskæren Claus Berg's værksted. Også en lille, middelalderlig lysekroner fra 15. årh. er værd at nævne; og blandt den nyere tids interessanteste inventar er prædikestolen fra 1598 og en smedjernes-døbefont fra o. 1650.

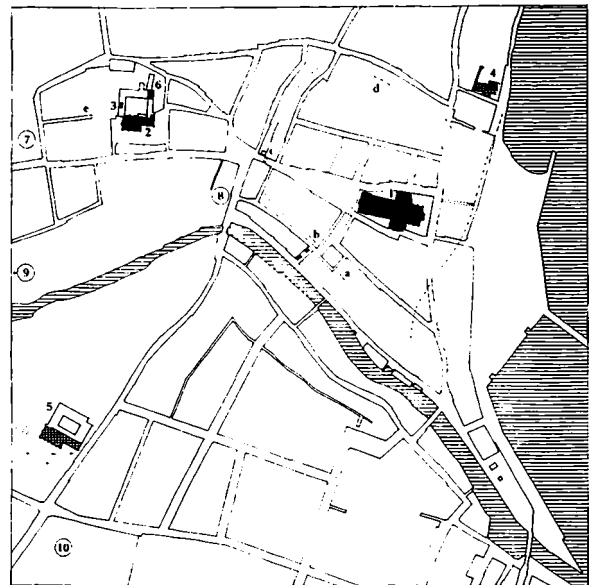
De fleste af epitafierne og mindetavlerne er fra 1600- og 1700-tallet til minde om borgere og øvrigheds personer, og af øvrige gravminder findes gravstenene af forskellige grunde kun bevaret i et ringe antal.

Kort over Århus indre by med angivelse af byens eksisterende og forsvundne kirker.

De bevarede kirker er markeret med udfyldt signatur, mens krydsskravering angiver forsvundne kirker med kendt grundplan.

Cirklerne viser den omtrentlige placering af ikke nærmere erkendte kirker samt nedlagte kirkegårde.

1: Århus Domkirke, Skt. Clemens. 2: Vor Frue Kirke og Skt. Nikolai Kryptkirke. 3: Klosterkirken, Vor Frue Klosters Kirke. 4: Skt. Olufs eller Skt. Olai kirke. 5: Karmeliterklosterets kirke (tidl. Skt. Jørgens Kapel). 6: Århus Hospitals kirkesal. 7: Kirke i Skt. Karens Gärd. 8: Helligånds Kapel. 9: Møllekirkegården. 10: Søndre Kirkegård.

Da dominikanernes klosterkompleks efter reformationen blev gjort til hospital, må vi gå ud fra, at der i tilknytning hertil er blevet indrettet en kirkesal. Denne, *Århus Hospitals kirkesal*, fandtes indtil for o. 100 år siden i kompleksets nordøstre hjørne, hvorfra funktionerne flyttedes til det middelalderlige rum i vestfløjen, hvor hospitalskirkesalen i dag findes, under navnet Vor Frue Klosters Kirke. Rummet er 1517 udsmykket med kalkmalerier på vægge og hvælv, men om dets oprindelige klosterfunktion kan intet siges. Til kirken hører, som det ældste inventar, alterkalken fra 1557 og en vinkande fra 1584; og fra kirken stammer formentlig også en lille 1400-tals klokke, nu i Den gamle By's samlinger.

Behandlingen af hospitalskirken udgør det første afsnit af kirkeværkets 15'de Århus-hefte, der fortsætter med en ganske kort præsentation af de *nyere kirker i Århus*, hvortil der på et enkelt opslag bringes grundplanskitser af de kirker, der er opført fra 1870'erne og frem til i dag.

Det følgende afsnit omhandler byens *kirkegårde* og de ældste gravminder derfra foruden tilhørende bygninger, bl.a. et sprøjtehus fra 1736, der nu er genopført i Den gamle By.

Som sidste del af »Danmarks Kirker«s behandling af kirkerne i Århus følger herefter et meget interessant afsnit om de *forsvundne kirker*, der alle er ophørt at fungere ved Reformationen i 1536 eller kort derefter: *Skt. Olufs Kirke*, hvis grundplan afdækkedes ved udgravning 1947-48 på hjørnet af Skt. Olufs Gade og Kystvejen; *Karmeliterklosterets kirke*, der ligeledes ved

udgravning er påtruffet som den sydlige fløj af klosterkomplekset beliggende i karreen mellem Frederiksgade, Vester Allé, Christiansgade og Mørksgade; den middelalderlige *Vor Frue* sognekirke, hvis rester formentlig skal søges ved den såkaldte Møllekirkegård, der lå, hvor nu Mølleparken og Århus Kommunes Hovedbibliotek ligger; og endelig *Helligåndshusets kapel og kirken i Skt. Karens gård*, begge hospitalstiftelser, lokaliseret til henholdsvis Immervad og Vestergade, uden at bygningsrester dog er påtruffet.

Til allersidst bringes en oversigt over en række romanske bygningsdetaljer og andre tilfannede granitsten, der er fundet forskellige steder i Århus indre by, men hvis oprindelige placering er ukendt; og med disse rester af fordums pragt er kirkeværkets beskrivelse af kirkerne i Århus by tilendebragt.

De følgende hefter af Århus Amt, vil efterhånden som de udsendes i de kommende år indeholde beskrivelser af amtets landsbykirker, i tur og orden efter den gamle herredsinddeling. Der begyndes med Hasle og Vester-Lisbjerg herreder, og i overensstemmelse hermed behandles også Skejby og Lisbjerg kirker, der 1962 indlemmedes i Århus købstad.

Af kirkerne i Århus Kommune vil derimod Egå, Skødstrup, Hjortshøj, Todbjerg og Mejlbjerg først blive behandlet sammen med de øvrige kirker i det tidligere Randers Amt, idet kirkeværket følger amtsinddelingen fra før 1970; – dog således at udgivelsen af Århus Amt er planlagt til også at omfatte det område, der 1942-70

var Skanderborg Amt. De enkelte hefter vil blive udsendt således, at de danner et afsluttet hele omfattende 3-5 landsbykirker; og hefterne vil foruden i subskription kunne købes enkeltvis.

Som det vil være fremgået beskrives i de udgivne Århus-bind af »Danmarks Kirker« alle sider af Århus bys kirker i enkeltheder, og overalt i behandlingen tages stilling til problemerne med en kritisk holdning og en nøje skelnen mellem kendsgerninger og formodninger. Mange ting kan stadig uddybes med nye enkeltheder og beskrives ud fra nye synspunkter; men

værket vil stå som det uundgåelige udgangspunkt for al fremtidig beskæftigelse med en hvilken som helst side af Århus-kirkernes historie.

Imidlertid er kirkeværket også på mange andre områder en uendelig kilde til viden og oplysning, hvad enten ens særlige interesse er lokalhistorien, kunst- og kulturhistorie, arkitektur, personal- eller kirkehistorie, heraldik eller topografi.

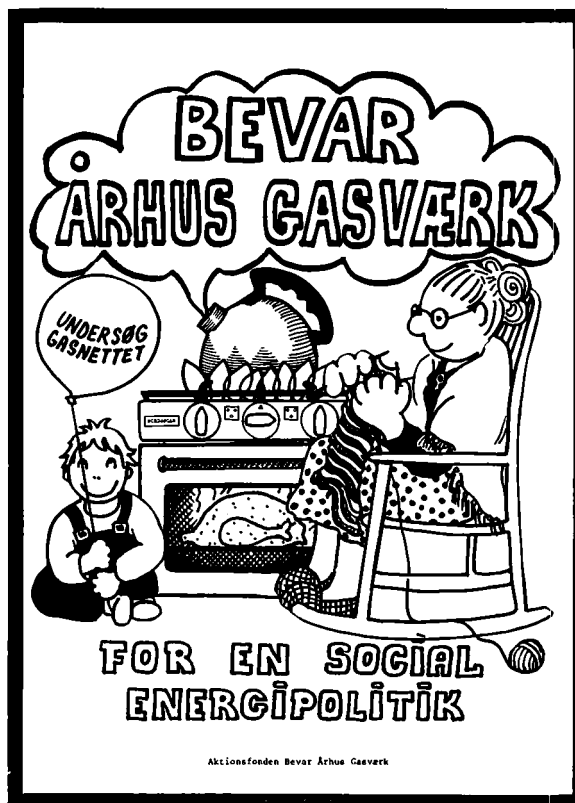
»Danmarks Kirker« henvender sig således til alle, der interesserer sig for den brogede og fængslende historie, som vore gamle kirker kan fortælle.

T.W.L.

Bevar Århus Gasværk!

Opråbet og arbejdet bag det hjalp intet: kampen er slut og nederlaget en kendsgerning. I de kommende år vil gasforsyningen slutte i de forskellige dele af byen. På plakaten står »For en social energipolitik«, og en sådan må vi naturligvis have, herom kunne alle blive enige. Spørgsmålet for de mange grupper i byen var blot måden, vi skulle have den på, og her har det været umuligt at nå til klarhed end også inden for de enkelte grupper. Se f.eks. på de politiske partigrupper. Som underskrivere på den iøjnefaldende plakat stod socialdemokratiet i Midtbyen og Møllevangen og DSU i Århus Kommune, Det radikale Venstre og dets ungdomsafdeling, Radikal Ungdoms Sammenslutning, Danmarks kommunistiske Parti, Venstre-socialisterne og Socialistisk Folkeparti, og dog gik det Thorkild Ibsen fra SF, som er formand for Gasværksudvalget, omtrent som Valdemar Sejr under hans vilde ridt til Dronning Dagmars dødsleje i Ribe, til sidst red han alene: da sagen kom til den endelige afstemning i byrådet, stod han ene om kravet om gasværkets bevaring.

I 1983 skal det være helt slut med det gasværk, som man i byen i 1853 var så stolte af. Dengang var det nyt, og Århus var en af de

Plakaten, som i august blev ophængt overalt i byen, er trykt af Aktionsfonden Bevar Århus Gasværk. Bag denne fond står adskillige partipolitiske afdelinger i byen så vel som boligforeninger, lejersammenslutninger og miljøgrupper.

byer, der gik i spidsen, efter at Odense by havde fået sit gasværk. Bag dette foretagende stod selskabet »Det danske Gaskompagni«, ledet af brødrene Regnar og Anders Westenholz, der ejede et stort handelshus i London. Den 10. januar 1853 skrev deres repræsentant i Dan-

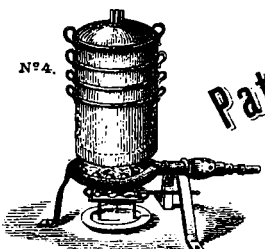
mark kontrakt med Århus By om levering af gas i 25 år. Forud var naturligvis gået mange spekulationer og drøftelser: således holdtes der et offentligt rådstuemøde for alle byens borgere, og ud af 249 fremmødte gik 228 ind for det foreslåede gasværk.

Selve bygningerne blev samme år opført på en grund uden for Mindeport – hvor en del af værket ligger endnu. Det blev dog umuligt at

overholde den indgåede tidsaftale, efter hvilken værket skulle tages i brug i efteråret 1853, idet en koleraepidemi i sommeren dette år vanskeliggjorde det praktiske arbejdes udførelse. I

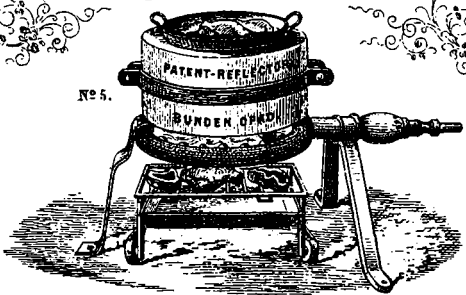
En reklametryksag fra 1869, der i skilling angiver prisen for tilberedning af forskellige retter. I dag forekommer de forskellige modeller på gasapparater os mere snurrige end praktiske, men da de kom frem, var de et stort fremskridt for den husmoder, der hidtil havde brugt komfur.

**Patent-Reflector-Gas-Koge-Bage-
og
Stegeapparater.**

Nº 4.

Middagsmad til 12 Personer, Fjødsuppe, Fisk, Cotelet, Kartofler og Grøntsager, tiltales i 3 Timer ved 20 Kubikfod Gas, som koster c. 4 Sk.

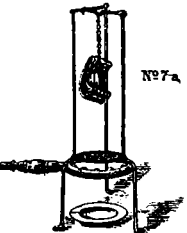
Nº 5.

Karbonade, Boeuf, Kvækjød og Fuglevildt steges under Reflectoren, samtidigt med at Fisk steges eller koges over Reflectoren.

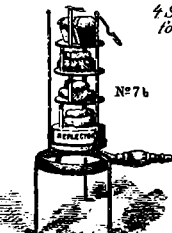
Nº 7.

6 1/2 Oxekjød steges i 1 Time ved 15 Kubikfod Gas som koster c. 3 Sk.

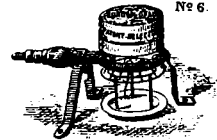
Nº 7a.

Stegestatioet

Nº 7b.

16 1/2 Deig bages i 1 1/4 Time ved 22 Kubikfod Gas som koster c. 4 1/2 Sk.

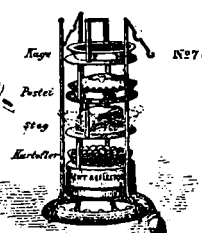
Nº 6.

Cotelet eller Boeuf steges i 15 Minutter ved 5 Kubikfod Gas som koster c. 1 Sk.

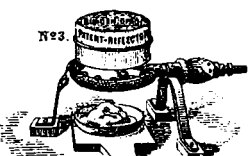
Nº 2.

4 Strygejern varmes ved 7 Kubikfod Gas pr Time som koster c. 1 1/2 Sk.

Nº 2c.

1 Kage, 1 Postei, 1 Steg og Kartofler tilberedes i 1 Time ved 20 Kubikfod Gas som koster c. 4 Sk.

Nº 3.

En større Fugl steges i 50 Minutter ved 10 Kubikfod Gas som koster c. 2 Sk.

løbet af det følgende år blev der dog nedlagt 9 km gasledning i gaderne, og 2. januar 1855 tændtes de nye gaslygter i byen. Set med eftertidens øjne var det ikke noget imponerende ledningsnet, men byen var jo også dengang ganske lille.

I de følgende år fortsattes udbygningen af ledningsnettet. Forbruget steg dog kun langsomt i de første par årtier, idet gassen først og fremmest blev anvendt til gadebelysning – i mindre omfang endvidere til opvarmning. Først da det blev muligt at bruge gas til madlavning og indendørs belysning begyndte forbrugerne for alvor at strømme til fra 1870'erne og – især – 1880'erne.

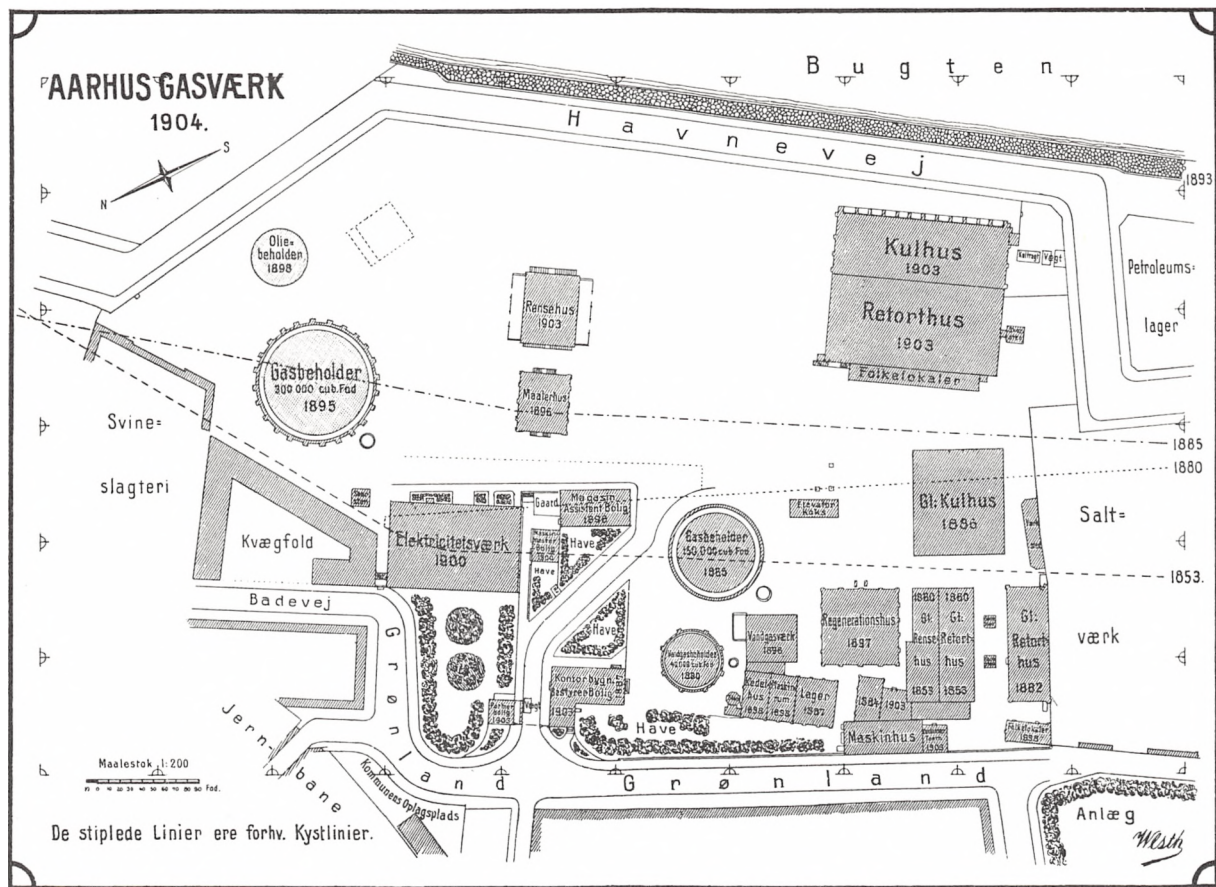
Da gasværket havde eksisteret i 25 år, udløb kontrakten mellem Århus kommune og Det danske Gaskompagni. Ingen kunne tænke sig at undvære den nye energikilde, og kommunen indledte derfor forhandlinger om en ny aftale med kompagniet. Disse gik dog i hårdknude og blev afbrudt. I stedet undersøgte mulighederne for opførelse af et nyt kommunalt gasværk. Ved et tilfældigt sammentræf rejste byens største matador, købmanden Hans Broge, med båden til København sammen med gaskompagniets forhandler, og inden båden rundede Kronborg, var de to enedes om at mødes på halvvejen: Hans Broge overtog gasværket for 350.000 kr, og solgte det straks til kommunen for samme pris. Siden 1. januar 1880 har det således været kommunalt drevet.

Der er bestandig sket udvidelser og forbedringer både på selve værket og på »hjemme-

Her ses i baggrunden en gasbeholder opført i 1895 på et opdæmmede areal. Den runde bygning er typisk for sin tid med de høje afrundede vinduer i de fint markerede felter; inde i bygningen var der en jernklokke, der svømmede i vand og rummede gassen.
(Foto i Lokalthistorisk Samling).

fronten«. Gasapparaterne blev mere og mere sikre, og vandvarmere i køkken og bad kunne installeres. Gasforbruget steg meget voldsomt i perioden frem til år 1900. I 1905 var ledningsnettet nået op på 54 km, og for at klare forsyningerne måtte der da også lige efter århundredskiftet bygges et helt nyt gasværk med større ovne, flere retorter, svovlrensaneanlæg, tjæreudskillere og gaspumper. Som et vidnesbyrd om den nye tid og dens faglige organisationer og deres krav indrettedes der også i de nye byg-

ninger både bade- og spiserum til arbejderne. Organisatorisk skete der en sammenslutning med byens elektricitetsværk, der var taget i brug i 1901, og til det nye Århus Belysningsvæsen opførtes en stor administrationsbygning. Elektricitetsværket overtog i løbet af den næste snes år

Plan over Århus Gasværk i 1904. Fra en spæd begyndelse i 1854 med et par små gasbeholdere, et kulmagasin, et retorthus og et rensehus er gasværket på 50 år vokset til et stort anlæg med større gasbeholdere og langt flere bygninger til lagre, maskiner og kontorer. De stiplede linier viser, at væksten for en væsentlig dels vedkommende skete ved opfyldning af Bugten.

hovedparten af byens belysning og strømleveringen til det meste af industrien, mens gasværket derefter fik kogegassen som sin hovedproduktion.

Inden 1. verdenskrig blev gasværket yderligere udvidet med en ny gasbeholder i 1908 (30.000 kubikmeter), og der førtes i disse år en række forhandlinger med forstæderne om tilslutning til gasforsyningsnettet. Resultatet blev dog, at kun Risskov kom med (1913), mens Åby og Viby opførte selvstændige gasværker (1912 og 1913). En større vækst i forbruget blev dog i første omgang vanskeliggjort af mangelen på tilstrækkeligt brændsel (kul) under 1. verdenskrig og de første år derefter.

I midten af 1920'erne havde byen 75.000 indbyggere og et årligt gasforbrug på 8 mill. kubikmeter, og der måtte nye udvidelser til. I forbindelse hermed blev gasbeholderen på Dolle-
rupvej bygget. Den er 66 m høj og kan rumme 60.000 kubikmeter.

Langt størstedelen af byens boliger var efterhånden tilsluttet gasforsyningen. I 1931 blev desuden Højbjerg koblet på nettet, og antallet af gasmålere nåede i de følgende år op på omkring 30.000. En stærk tilskyndelse til forbrugerne til at blive tilsluttet gasnettet var også, at gasprisen i mellemkrigsårene mere end halveredes. I 1935, da gasprisen lå lavest med omkring 17 øre pr. kubikmeter kunne en almindelig husholdning med et forbrug på knap 400 kubikmeter således nøjes med en årlig udgift på 60–65 kr. På denne tid dukkede også gasgruekedler og kombinerede gas- og elvaskemaski-

ner op i ejendomskomplekser med mange lejligheder.

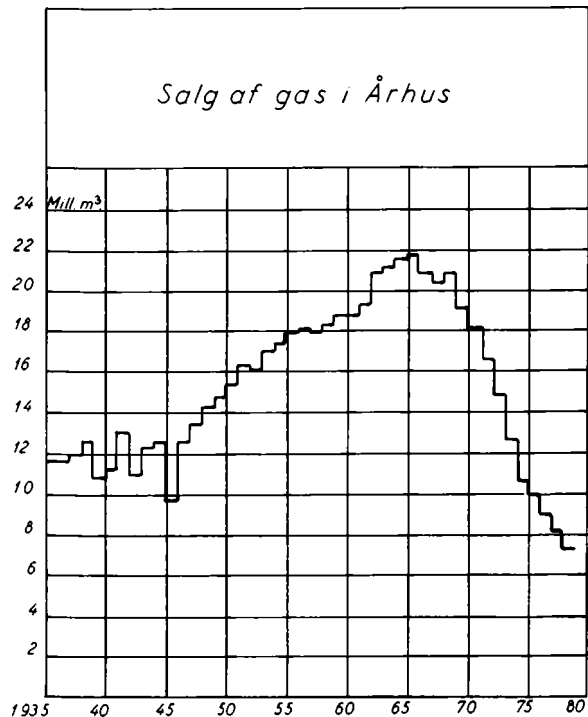
Ingen husmoder tænkte vel da på de besværligheder, 2. verdenskrig skulle bringe med den strenge rationering, der til sidst nødvendiggjorde opsætningen af små brændeovne i køkkener, i entreer, på altaner, eller hvor det ellers var muligt at installere dem. De var besværlige og stærkt forurenende, men samtidig den eneste mulighed, hvis man ville servere sin familie et varmt måltid hver dag. Også gasværkets ledelse havde vanskelige tider under krigen. Importen af engelske kul stoppede naturligvis, og selv om der i stedet kom kul fra Tyskland, var det nødvendigt at sørge for en rationering, da der slet ikke var tale om de mængder, der var det normale. De svigtende kulforsyninger betød også en rationering af gasværkskoksene, der var et restprodukt ved kulgasfremstillingen. Salget af disse koks havde fra starten været en stor indtægtskilde for værket. Efter forskellige uroligheder omkring gasværket blev det nødvendigt at oprette et bevæbnet vagtværn på 20 mand, der skulle hindre gasværkets ødelæggelse af tyskerne eller deres håndlangere.

Efter krigsårenes restriktioner begyndte forbruget igen at stige kraftigt og gasværket måtte for 5. gang udvides. I 1952 indviedes et anlæg, der kunne levere indtil 120.000 kubikmeter gas pr. døgn, og gennem det omkring 200 km lange forsyningsnet strømmede i midten af 1950'erne årligt 18 mill. kubikmeter gas til godt 47.000 husstande og øvrige forbrugere. Hovedparten blev afsat til de private forbrugere som kogegas,

men også erhvervsvirksomheder aftog en betydelig andel, ligesom mange af kommunens skoler var forsynet med gasopvarmning. Selv om størstedelen af gadebelysningen forlængst var blevet elektrificeret, var der dog endnu i 1950'erne nogle gaslygter tilbage. Først i 1957 blev den sidste taget ned. Stigningen i gasforbruget fortsatte i 1950'erne og første halvdel af 1960'erne. Forsyningsområdet udvidedes i denne periode. Fra 1958 begyndte Århus gasværk at levere gas til Brabrand og i begyndelsen af 1960'erne blev der indgået aftaler med gasværkerne i Viby og Åby om, at Århus Gasværk skulle levere gas til de lokale værker der til supplering af disses egen produktion.

Fra midten af 1960'erne begyndte forbruget af gas imidlertid at aftage således som det fremgår af det viste diagram. Årsagerne var flere. De økonomisk gode år gav basis for et stort salg af moderne elektrisk køkkengrej, og det betød først og fremmest, at mange udskiftede de gamle gaskomfurer med ny el-komfurer med termostatstyrede ovne og varmeskabe. Elektriciteten kom på mode. Elkomfuret ansås for ikke at fedte så meget i køkkenet under madlavningen, og der blev også fremført, at den var langt mere sikker end gassen, som under uheldige omstændigheder kunne føre til eksplosioner eller til kulilteforgiftning eller -død, hvis gassetet havde en skjult brist.

I de mange nye ejendomme i byens yderdistrikter installeredes ligeledes - trods protester fra gasværkets ledelse - elkomfurer, og

ikke mindst gjaldt dette i de mange nye parcelhuse, der opførtes i disse år. Den nye boligform med en langt mere spredt bebyggelse kunne simpelt hen ikke forsynes med gas til rentable priser. Det var alt for dyrt at nedlægge gasledninger over så store strækninger.

På trods af det begyndende fald i forbruget i sidste halvdel af 1960'erne blev gasværket moderniseret endnu engang. Det skete i 1969, da man indviede det nuværende gasværk. I mod-

sætning til de tidligere værker, der alle fremstillede gas på basis af kul, der under processen omdannedes til koks, anvendte det nye anlæg olie som brændstof. Gassen produceredes ved opvarmning og spaltning af olieproduktet butan. Det nye gasværk forurenede mindre og den producerede gas indeholdt langt mindre kulilte og var derfor ikke nær så giftigt som den tidligere kulgas.

Det er ikke blot folk, der i de sidste ti-femten år er flyttet fra midtbyen til de nye boligområder i byens omegn; også erhvervsvirksomhederne er i stort tal rykket fra de centrale bydele til forstædernes nye industrikvarterer, og dette har medført, at også industriens forbrug af gas i denne periode er faldet stærkt. Som følge af det faldende forbrug og ledningsnettets dårlige tilstand ophørte desuden gasforsyningen til Ris-skov 1970, og det samme var tilfældet for Vibys vedkommende i 1975. Det samlede gasforbrug var i de senere år kommet ned på omkring 6 mill. kubikmeter og gasværkets økonomi blevet væsentligt forringet. I 1979 har det således givet et underskud på omkring 900.000 kr., og dette forhold har været et vigtigt led i argumentationen for en lukning af gasværket.

Det er først i de sidste par år, at offentligheden har taget stilling til sagen. Diskussionen startede i 1978 med, at fhv. byrådsmedlem, journalist Kr. Nielsen i Åbyhøj, protesterede imod, at der efter rådmanden for Magistratens 5. afdeling, Axel Haar-Nielsens, udsagn skulle være grund til at lukke for gasforsyningen i Åbyhøj på grund af ledningsnettets dårlige for-

fatning. Denne tilstand beskyldtes rådmanden bestandig for selv at have fremkaldt ved at have forpasset reparationen af nettet over hele byen med det ene formål netop at kunne føre det frem, at en reparation vil blive for kostbar.

Tilbage til plakaten. Foruden de nævnte grupper af de politiske partier stod også andre bag den: Andelsboligforeninger, Beboerforeninger, Lejernes Landsorganisation, NOAH og OOA (Organisationen til Oplysning om Atomkraft), og alle midler har været taget i brug i kampen. En underskriftsindsamling havde positiv tilslutning fra 85 % af beboerne i de udspurgte bydele, i alt 11.000 gik ind for bevarelsen. Måske gemmer der sig bag disse tal den gruppe af husmødre, som er de egentlige brugere, men som ikke har nogen organisation bag sig. Det argument, at gassen er langt nemmere at benytte på grund af dens hurtige vekslen, har slet ingen ført frem. Det nærmeste, man er kommet det praktiske er, at gassen ikke forurener så meget! Ellers er det udgifterne, der stadig føres i marken fra begge sider, både udgiften for den enkelte familie (nyt komfur, nye gryder og pander) og for kommunen som sådan. Prisen for gasnettets reparation er 100 mill. kr. ifølge bevarernes udregning, mens rådmanden arbejder med det firedobbelte beløb; ved en nedlæggelse af værket vil vi være ude af stand til at udnytte vor egen naturgas, om projektet ellers nogensinde kommer så vidt, og derved vil atomkraft have lettere ved at trænge frem som energikilde, et argument, der nok har en del slagkraft i befolkningen, men som altså ikke

bringer byrådet til at vakle i sin beslutning. Ved en omstilling til elektricitet vil der, når den er tilendebragt, være 300–400 arbejdspladser mindre i Århus-området, ikke noget rart tal i disse tider med alt for megen arbejdsløshed. Samtidig udregnes, at en reparation af nettet vil kunne skaffe 80 mand arbejde i et helt år.

De energiske kampagneledere har også for-

søgt sig med en udstilling på Folkebiblioteket i Mølleparken og i forbindelse hermed en demonstration gennem byen. Alt til ingen nytte. Kampen er slut, slaget er tabt, og end ikke en sammenslutning af gastænder- og tændstikfabrikanter vil kunne fremføre det for dem livsnødvendige i, at gassen fortsætter, med en sådan kraft, at det vil kunne ændre beslutningen.

A.D.

Gavle med reklamer

Skiltenes brogede verden er en del af vor hverdag. De viser vej – i trafikken og i indkøbssituationen. Der er store og små skilte. På stænger, stativer, døre og allevegne. Og så er der de største. Dem på de ældre husgavle.

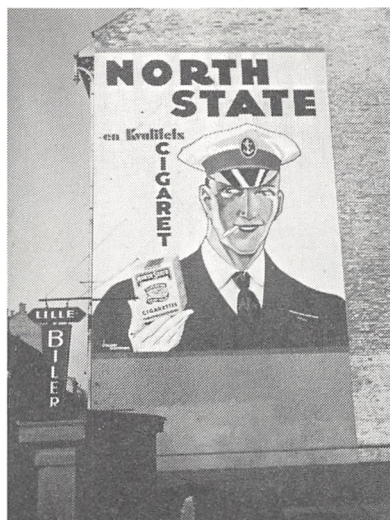
De store gavle måtte naturligvis tidligt friste til et reklamebudskab. Om øl, tobak, sodavand, bildæk, sæbe, ovnsvæarte eller aviser. Eller som den nyeste i byen. Til køb af en grill-kylling i Nørregade.

Gavlreklamen kom frem sammen med de høje huse, og var vel en følge af den industrielle udvikling med masseproduktion af ensartede standardvarer. Hurtig afsætning – og dermed overgang til mærkevaren – blev derfor et naturligt ønske hos producenten, og reklamen blev gradvist et af de vigtigste led i virksomhedernes salgsorganisation.

Samme gavl. Tre tidspunkter, tre reklamer og tre budskaber. I 1948 er det Ginge-barberbladet og det berømte slogan »den skarpeste klinge er Ginge«. I 1968 oplfordrer gavlen til nydelse af Coca Cola i pauserne. Og i dag er det Kentucky-kyllinger i Nørregade. Nærmeste nabo er eleverne i skolegården neden for muren i Kochs skole.

Billederne viser i øvrigt, hvor påtrængende gavlreklamen kunne virke. Den bemalede gavl stikker voldsomt af mod den ellers rolige gavlrume på Åboulevarden. (Fotos i privat eje og Lokallhistorisk Samling).

Tobaksreklamer prydede tidligere mange gavle. På bogens forside ses en herlig skotte, der fra en gavl i N. J. Mørksgade endnu opfordrer til køb af de forlængst udgåede Cremo-tobakker og Flag-cigaretter (se også s. 4), og fra bushuset i Frederiksgade kan man se denne søofficer, der anbefaler North State cigarettene. Set med moderne øjne virker den her albildede reklame særdeles gammeldags, og man må ligefrem spørge sig selv, om det er kasketten, slipset, eller søofficersuniformen, der skal sælge cigaretmærket.

Billedet viser i øvrigt, at en gavlreklame ikke altid udnyttede hele gavlladen.
(Foto i privat eje).

Er hun ikke sød, den lille pige, der stolt viser moderens vasketøj frem. Og så budskabet: Mor vasker alt i Persil. Naturligvis var pigens rødmosset og struttede sund og naturligvis iført renvasket tøj.

Pigen sås tidligere på gavlen Frederiks allé 75, men har i øvrigt prydet talrige gavle over hele landet.
(Foto i privat eje).

Et af de meget iøjnefaldende reklamemedier var netop husgavlen, hvor en reklame på grund af sit imponerende format kunne skabe op-

I Vestergade opfordrede denne sommerklædte cykelpige tidligere trafikanterne til at anskaffe en Raleigh cykle, verdens mest solgte. Det fremgår, at gavlen også giver plads til en reklametavle med de helt aktuelle reklamer. Her er det cykelfabrikkenes minicykle med shoppingtaske, der gøres reklame for.

Billedet viser i øvrigt, hvor voldsomme gavlreklamerne kan virke. Den store reklame maser på det nærmeste det lille hus, og træskiforretningens i sig selv ret store skilt, forsvinder næsten.

Reklamen er nu forsvundet i forbindelse med bibliotekets udvidelse. Billedet er fra 1968.
(Foto i Lokalhistorisk Samling).

mærksomhed. En række af byens gavle fortæller dog i dag, at gavlreklamen var »usmidig« til reklameformål. Det var kostbart at bemale en stor gavl, og skulle reklamen fungere efter hensigten, så skulle den vedligeholdes med års mellemrum, og når opreklamerede produkter udgik, skulle gavlen vel også have besøg af en maler eller måske en skiltemaler. Det er netop dette forhold, der delvist forklarer, hvorfor

Hvor Guldsmedgade munder ud i Immervad er der udsigt til byens vel nok i dag mest kendte gavltreklame: På blå baggrund ses en springende Appolinaris – med patentprop naturligvis – de sprudlende stråler nydes begærligt af et par kjoleklædte herrer. Flasken er så stor og så lint udført, at beskueren også kan se den velkendte etikets mange medaljer. Det er Danmarks fornemste mineralvand, der reklameres for: Sct. Nicolauskildes Appolinaris.

Ingen fest uden blomster, så derfor passer blomsterforretningen Abels budskab »sig det med blomster« lint sammen med de festklædte herrer.
(Foto i Erhvervsarkivet).

gavltreklamen ikke længere har den store betydning. Afgørende er det dog også, at den offentlige regulering af samfundslivet har virket

I Mejlgade sås tidligere denne gavl, der anbefalede KAWO regntøj – så var man nemlig altid tør. Det gjaldt også en eventuelt ledsagende hund, som regnfrakken også havde plads til. Reklamen er nu erstattet af et budskab om, at alle veje fører til Røsfeld Kontormontering, Kystvejen 8. Billedet er fra 1968.
(Foto i Lokalhistorisk Samling).

dæmpende på den udendørs reklame. Forbigås kan det naturligvis heller ikke, at leje af en god reklameplads på en velbeliggende gavl er dyr.

Det var et stort og besværligt arbejde at få lavet en gavltreklame. Det er sikkert forklaringen på, at de dominerende reklamer kommer

fra de store landsdækkende firmaer: Bryggerierne, vaskepulverfabrikanter samt tobaksfabrikkerne.

Den omhyggelige maler foretog først en nøje rengøring af gavlen, siden skulle den som bundfarve have oliemaling flere gange. Først da kunne reklamebemalingen påbegyndes.

Enkelte firmaer havde specialiseret sig i gade-reklamer. I Århus var det Jyllands Skiltefabrik, der endog almindeligvis selv lavede udkast til de gavle, som forretningen har udført overalt i landet. Arbejdet blev påbegyndt med udarbejdelse af en mindre tegning, over hvilken der blev lagt et kvadreret net. På den store gavl afsattes et tilsvarende hjælpenet, og så kunne arbejdet for alvor gå i gang. Det varede almindeligvis en uge med en stor gavl. I den tid stod skiltemaleren på et bræt, der hang i tre taljer på gavlen – uden særlige sikkerhedsforanstaltninger. Nu er der imidlertid kommet krav om faste stilladser – og det fordyrer arbejdet, men højner til gengæld sikkerheden. Det fortælles, at det største problem med de store tegninger var placeringen af figurernes eventuelle øjne. Kunderne accepterede naturligvis ikke, at Persil-pigen skelede.

I dag er der langt mellem ordrer på en gavlreklame. Dels er den som nævnt dyr at opsætte og vedligeholde, foruden at der ofte skal betales leje af gavlen. En afgørende forklaring er også, at firmaernes reklamekonsulenter mener, at reklamekronerne kan bruges mere effektivt på andre reklamemedier. Den største konkurrent for det gamle skiltemalerhåndværk er dog nok

Gavlreklamen skulle gerne have et stærkt blikfang. Her er det naturligvis den kjoleklædte herre med handsker og høj hat, der skal fange den forbigående opmærksomhed. Er blikket først rettet mod figuren, så følger reklamebudskabet med af sig selv:

Invitationen til at besøge udstillingen af Morsø ovne på Clemensbro.

Reklamen ses endnu i Asylgade (H. H. Seedorfs Stræde) mod Park Allé, selv om udstillingen for længst er lukket. Der kendes dog også eksempler på, at selve reklameteksten kunne skabe opmærksomhed. Berømt, men desværre forsvundet, også billedmæssigt, er således en tekst fra Nørregadekvarteret:

»Gift dig aldrig Oluf!

Men er det nødvendigt . . .

Da henvend Dem først i vores møbelløretning.«

Budskabet er klart, men påfaldende er skiftet i tiltaleformen mellem du og De – men det er måske én af grundene til, at teksten huskes? –

(Foto i Lokalhistorisk Samling).

de færdige, plasticstøbte skilte og bogstaver. De er nemme og billige at sætte op og vedligeholde. Men sikkert er det – gadebilledet bliver ikke særlig spændende af den form for reklame.

Mange af de ældre gavltreklamer findes endnu

rundt om i byen. Oversat af de fleste giver de alle et lille glimt af dagligdagen før i tiden: om varer og varetyper, der nu er forsvundet, ligesom de også fortæller om en ældre tids reklamemstil.

H.F.

På en gavl ved viadukten i Viby er skiltemalerne i færd med at lave en Ceres-reklame. Billedet viser, hvor primitivt skiltemalerne arbejdede. De stod blot på et bræt, der hang i tre tove på muren. I dag skal der benyttes faste stilladser. (Foto i privat eje).

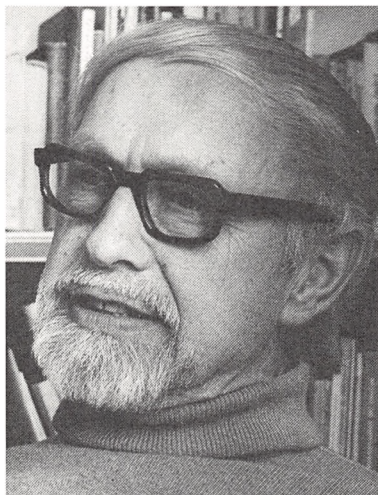
Ølreklamen var som skabt til de høje og ofte ret smalle gavle. Det er vel én af forklaringerne på, at netop bryggerireklamer var blandt de mest almindelige gavltreklamer. Her ses, hvordan en Ceres ølreklame passer til den høje gavl på hjørnet af Vestergade og Vester Allé.

I forgrunden passerer en af bryggeriets ølvogne, hvor bagsmækken er udnyttet som en rullende reklamegavl. Den var mere smidig for reklamefolkene at arbejde med, og den bliver da også her brugt til at reklamere for et aktuelt produkt: Ceres påskebryg. Den høje gavl må naturligvis nøjes med bryggeriets hovedprodukt: Top pilsnerøl. Situationen er fra 1968. (Foto i Lokalhistorisk Samling).

Døde i 1979

Ahm, Jens

(10. marts 1910-13. marts 1979).
Adjunkt ved Marselisborg Gymnasium 1938-52; lektor 1952-56; rektor ved Esbjerg Statsskole 1956-65, ved Viby Amtsgymnasium 1965-75, ved Langkær Gymnasium 1975-78; formand for Dansk Erhvervsvejledningsforening 1949-56, for Erhvervsvejledningsrådet 1976.

Jens Ahm

Amfeldt, Henry

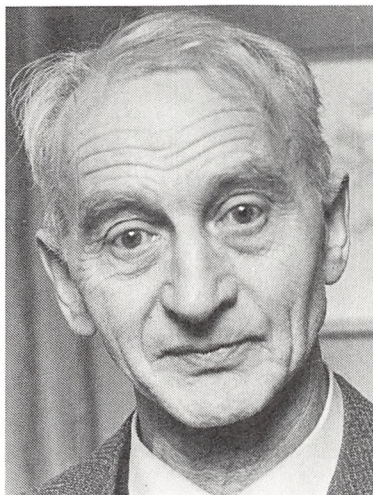
(17. marts 1890-14. dec. 1979).
Skuespiller og teaterdirektør; tandtekniker i Århus 1930-75.

Bentsen, Søren

(7. feb. 1898-24. jan. 1979).
Malermester i Højbjerg; kunstmaler.

Berg, Edvard

(15. dec. 1909-6. juli 1979).
Direktør; sekretær for Århus Handelsstandsforening og Den Jyske Handelsstands Centralforening 1942-74; leder af Provinshandelskammerets Jyllands-afdeling 1948-74; formand for Red Barnets Århus-afdeling.

Søren Bentsen

Bjøreng, Knud

(12. feb. 1923-11. sep. 1979).
Landsretssagfører i Århus 1952-79; formand for 10. advokatreds.

Blatt, Franz

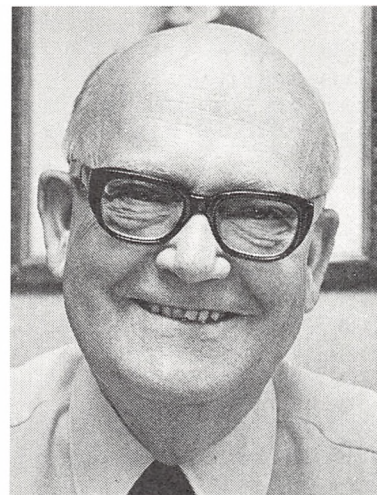
(31. aug. 1903-2. aug. 1979).
Docent i klassisk filologi ved Århus Universitet 1930-34; professor 1934-72, rektor 1949-51.

Bloch, Victor

(11. jan. 1912-17. april 1979).
Talepædagog; ansat ved Statens Institut for Talelidende 1939-79.

Borgbjerg, Frede

(21. dec. 1918-4. feb. 1979).
Tømrer- og snedkermester i Århus 1949-79.

Edvard Berg

Georg Fjelrad

Bukdahl, Jørgen K.

(14. maj 1936-2. aug. 1979).

Lektor i etik og religionsfilosofi; ansat ved Århus Universitet 1963-79.

Carlsen, Max

(26. juli 1912-18. juli 1979).

Tegner; indehaver af Max Reklamegrafik 1953-79.

Christensen, Knud Erik

(22. sep. 1931-24. nov. 1979).

Uddeler i Harlev Brugsforening 1963-79; formand for Danmarks Uddelerforenings 11. kreds.

Skat Hollmeyer

Damgaard, Peter

(3. nov. 1902-29. marts 1979).

Gårdejer i Hørret; formand for Mårslet Foderstofforening og tilsynsrådet for Sparekassen Østjyllands Århusafdeling; medlem af Mårslet Sogneråd 1943-70; sognerådsformand 1947-66; formand for Århus Amts Sognerådforening 1963-70.

Fenger, K. F.

(21. okt. 1910-10. okt. 1979).

Læge i Viby 1945-79.

Fischer, Svend Aage

(28. juli 1884-1. juli 1979).

Sektionsingeniør; ansat ved DSB, Århus, 1928-49.

Fjelrad, Georg

(19. nov. 1901-1. dec. 1979).

Organist og kantor ved Skt. Pauls Kirke 1927-48; domorganist i Århus 1955-72; lærer ved Det Jydske Musik-konservatorium 1927-48 og 1955-65; professor 1965-71.

Gadborg, Christen

(14. jan. 1887-15. sep. 1979).

Førstelærer ved Holme Skole 1921-38; skoleinspektør 1938-54.

Gjerrild, Charles K.

(27. april 1899-12. marts 1979).

Arkitekt i Viby 1942-79; kirkeværge for Immanuelskirken.

Gulstad, Poul

(9. jan. 1923-7. aug. 1979).

Skuespiller og regissør ved Århus Teater; overregissør 1960-63; forretningslærer for Århus By-Orkester 1963-67.

Hansen, Chr.

(18. juni 1905-7. juli 1979).

Sparekassedirektør; leder af Spare- og Lånkassen i Århus 1947-69. af Sparekassen Østjyllands Store Torv-afdeling 1969-72.

Helsing, Christine

(25. april 1880-21. nov. 1979).

Lærer ved Finsensgades Skole og Samsøgades Skole 1909-32; vicesko-leinspektør 1932-45.

Hoffmeyer, Skat
(7. dec. 1891-31. aug. 1979).
Stiftsprovst i Århus 1931-40; biskop
1940-61.

Høyrup, Johannes
(28. juli 1879-21. nov. 1979).
Teknisk direktør; ansat ved Ceres-
Bryggerierne 1908-52.

Jacobsen, Holger Reinholdt
(17. aug. 1891-9. marts 1979).
Direktør i Århus Oliefabrik A/S
1944-60.

Jacobsen, Aage Th. B.
(24. feb. 1885-9. april 1979).
Overlæge ved Århus Amtssygehus
1921-55; professor i intern medicin
ved Århus Universitet 1944-55.

Aage Th. B. Jacobsen

Jakobsen, Benny
(15. jan. 1896-12. maj 1979).
Lærerinde ved Viby Skole 1919-29,
ved Rosenvangskolen 1929-43; vice-
skoleinspektør 1943-63.

Jensen, Bertel
(14. juli 1905-21. april 1979).
Gårdejer og pelsdyravler i Viby; for-
mand for Dansk Pelsdyravlerfore-
ning, for repræsentantskabet i Tryg
Forsikring, for Jydsk Brandforsikring
og for Østergades Forsamlingsbyg-
ning A/S.

Jensen, Folmer Tange
(2. juni 1906-31. okt. 1979).
Forstander for Diakonhøjskolen
1942-61; formand for Sammenslut-
ningen af Mandlige Sygeplejere i
Danmark 1948-58.

Jensen, Johannes
(9. juni 1903-11. aug. 1979).
Violinist i By-Orkesteret 1936-61; ar-
kivar sammesteds 1936-74.

Jensen, Martin
(31. aug. 1895-15. feb. 1979).
Direktør; ansat i Århus Motor Com-
pagni 1930-62; forretningsfører for
Århus Ligbrændingsforening.

Jensen, Otto Skødt
(22. feb. 1921-13. nov. 1979).
Chauffør i Århus; kasserer i Chauffør-
ernes Fagforening 1963-79.

Jensen, Thorvald
(29. juli 1895-1. sep. 1979).
Tømrer i Århus; formand for Hus-
tømrernes Fagforening og for Lig-

ningskommissionen; medlem af
Skatterådet (formand 1957-66).

Jepsen, Matthias
(22. feb. 1903-26. sep. 1979).
Slagtermester i Århus 1947-79.

Johansen, Johannes
(15. aug. 1881-20. april 1979).
Skræddermester i Århus 1906-62;
formand for Bruunsgade-Sammen-
slutningen.

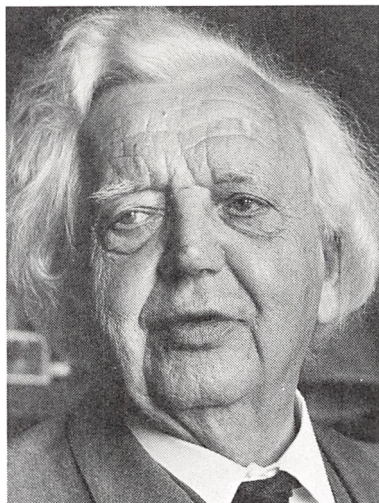
Juel-Jensen, Knud
(28. nov. 1892-23. feb. 1979).
Snedkermester og møbelhandler i
Århus 1927-78.

Jørgensen, Hans Cornelius
(10. nov. 1899-27. aug. 1979).
Statsautoriseret skibsmægler; befrag-
ter hos skibsmægler Rasmus Chris-
tensen 1921-47; medindehaver
1947-50; eneindehaver 1950-70.

Jørgensen, Orla
(13. juli 1911-11. okt. 1979).
Fabrikant; medindehaver af målein-
strumentfirmaet Terma og af Lystrup
Rustfri Stålvareindustri.

Kiær, Erik
(23. feb. 1908-20. okt. 1979).
Bogtrykker; direktør for Aarhus
Stiftsbogtrykkerie 1960-69.

Kjær, Niels Aage
(4. okt. 1894-31. maj 1979).
Overingeniør; ansat ved Jydsk Tele-
fon A/S 1921-63.

Carl Krebs

Klemann, Thyge
(12. nov. 1907-18. dec. 1979).
Arkitekt i Århus 1933-79.

Kramhøft, Otto
(31. maj 1909-1. juni 1979).
Afdelingsingeniør; ansat ved Thomas
Ths Sabroe & Co. 1933-79.

Krebs, Carl L.
(2. maj 1892-12. juni 1979).
Overlæge ved Århus Kommunehospitals
røntgen- og lysklinik samt leder af
Radiumstationen for Jylland 1922-62;
professor i radiologi ved Århus
Universitet 1943-62; legatstifter.

Kristensen, Jørgen Norskov
(5. juli 1918-21. marts 1979).
Arkitekt i Risskov 1948-79.

Peder Linnet-Jepsen

Kaas-Hansen, Hans
(3. aug. 1894-17. feb. 1979).
Restauratør; indehaver af Rutebilstationens
Restaurant 1938-66.

Larsen, Poul V.
(11. okt. 1891-19. nov. 1979).
Salgschef i Frederiksbjerg Autohandel;
formand for Århus Handelsrejse-
sendeforening.

Laursen, Einar
(1. april 1904-20. april 1979).
Kroejer; indehaver af Løgten Kro
1948-68.

Lemvig, Gunnar
(28. marts 1909-8. nov. 1979).

Skuespiller og sceneinstruktør; ansat
ved Århus Teater 1934-37 og
1949-54.

Linnet-Jepsen, Peder
(26. feb. 1921-19. nov. 1979).
Overkirurg; ansat ved Fødselsanstalten
i Jylland 1954-58, ved Århus
Amtssygehus 1958-79; lektor ved Århus
Universitet.

Lund, Hakon
(2. feb. 1898-14. juni 1979).
Professor i kemi ved Århus Universitet
1933-68; rektor 1940-41; formand for
Jydsk Selskab for Fysik og Kemi
1935-37, 1942-45 og 1969-71, for
Landsforeningen Dansk Arbejdes Århusafdeling
1950-55.

Lund-Rasmussen, Aage
(10. juni 1897-1. nov. 1979).
Afdelingsleder, konsulent; ansat ved
Mejerikontoret 1941-67.

Lysgaard, Aksel
(16. marts 1916-23. feb. 1979).
Overlæge; ansat ved Århus Kommunehospitals
anæstesiologiske afdeling
1959-79.

Løchte, Erik
(30. sep. 1910-20. sep. 1979).
Tømmerhandler; indehaver af Åby
Tømmerhandel 1938-79.

Mosekilde, Eyvind
(25. marts 1912-9. maj 1979).
Reservelæge ved Århus Kommune-

hospitals røntgenafdeling 1942-49, afdelingslæge 1953-56, overlæge 1956-79; lektor i radiologi ved Århus Universitet 1959-79; formand for Dansk Radiologisk Selskab 1968-72.

Munck, Hans Vilhelm

(12. jan. 1902-2. sep. 1979).
Sultfuldmægter i Århus 1941-69.

Nielsen, Anders

(25. juli 1908-23. marts 1979).
Restauratør; indehaver af Frederikshøj Kro 1949-67, af vinstuen »Peter Gift« 1967-73; formand for Århus Hotelvært- og Restauratørforening.

Nielsen, Axel Tormod

(9. sep. 1927-21. april 1979).
Prokurist i Samson Transport 1963-79; medlem af Harlev-Framlev Sogneråd 1966-70.

Nielsen, Jens Marius

(22. marts 1889-21. maj 1979).
Frugthandler; indehaver af Frugtbørsen 1928-79.

Nielsen, Kaj Munk

(13. juni 1910-2. juli 1979).
Ejer af Kirstensminde i Krekær ved Malling; formand for Malling Landbrugsskole.

Nielsen, Sigvald

(8. aug. 1920-11. nov. 1979).
Læge i Mårslet 1956-79.

Nielsen, Søren

(16. april 1908-5. aug. 1979).
Vinhandler i Århus; medindehaver af Anthon Thorup & Søns Vinhandel; formand for AGFs fodboldafdeling 1955-66.

Nielsen, Aage Stig

(24. juli 1895-1. juli 1979).
Hotelejer; indehaver af Hotel Ritz 1932-63.

Niepoort, Chr.

(23. okt. 1884-13. juli 1979).
Rådgivende ingeniør i Århus 1921-57; medindehaver af ingeniørfirmaet Niepoort & Wied 1930-57.

Nilsson, Johan

(9. marts 1893-16. nov. 1979).
Violinist, godsejer; grundlægger af Det Jydske Musikkonservatorium.

Nørgaard, Edvard J.

(6. dec. 1892-19. feb. 1979).
Boghandler ved Banegårdspladsen 1936-65.

Pallisgaard, C. J.

(5. nov. 1918-23. juli 1979).
Restauratør; direktør for Hotel Regina og forpagter af Varna 1949-54; leder af Sallings Tagrestaurant 1954-60.

Pedersen, Erling H.

(4. dec. 1904-13. marts 1979).
Overingeniør; ansat ved Stadsingeniørens kontor 1930-74.

Pedersen, Laurits N.

(16. okt. 1897-20. marts 1979).
Trafikinspektør; ansat ved DSB, Århus, 1920-64.

Petersen, Henning

(18. jan. 1920-26. okt. 1979).
Tandlæge i Borgporten 1950-79.

Poulsen, Sven A.

(19. maj 1897-19. nov. 1979).
Apoteker; indehaver af Skt. Pauls Apotek 1946-55, af Trøjborg Apotek 1955-67; formand for Danmarks Apotekerforening 1959-61.

Rasmussen, Hans Herholt

(3. jan. 1910-23. feb. 1979).
Slagtermester i Århus 1935-39, i Kongsvang 1939-54, i Trige 1954-79.

Rasmussen, Jens Chr. Hjarsbæk

(4. feb. 1909-30. okt. 1979).
Læge i Risskov 1961-70.

Risbjerg, Knud

(22. marts 1899-13. dec. 1979).
Førstelærer i Lillering 1929-59; biavler.

Sahl, Olaf

(15. april 1905-17. feb. 1979).
Arkitekt i Risskov 1935-79; medindehaver af firmaet Olaf Sahl & Orla Thomsen.

1979

Schmidt, B. E. Faurschau

(28. marts 1916-7. marts 1979).
Apoteker; indehaver af Svane-Apoteket 1941-79.

Schou, Hugo

(9. okt. 1905-25. juni 1979).
Underdirektør; ansat i Aarhus Privatbank (Provinsbanken) 1934-73.

Schrøder, Einar

(14. sep. 1906-26. feb. 1979).
Lærer ved Viby Skole 1948-63; vice-skoleinspektør 1963-76; formand for Fælleslærerrådet i Viby 1955-59.

Schönau, Kjeld

(13. sep. 1908-9. jan. 1979).
Administrerende direktør; ansat i firmaet Brødrene Kier A/S 1934-77.

Schønheyder, Fritz

(1. feb. 1905-25. sep. 1979).
Professor i biokemi ved Aarhus Universitet 1938-75; lærer i farmakologi 1939-52; formand for Jydsk Biologisk Selskab 1949-52; forstander for Specialkursus i Husholdning 1955-69.

Süg, Peter

(14. okt. 1908-21. dec. 1979).
Murermester i Aarhus 1946-79; lærer ved Aarhus Tekniske Skole 1935-60.

Skov, Verner

(28. april 1916-19. august 1979).
Skomagermester og kunsthandler i Børggade.

Sørensen, Svend Erik

(10. jan. 1917-12. dec. 1979).
Restauratør; indehaver af Sjette Frederiks Kro 1953-79.

Thomsen, Rasmus

(28. feb. 1908-19. aug. 1979).
Politikommisær; ansat ved Aarhus Politi 1937-78.

Thorup, Knud

(3. jan. 1894-19. juni 1979).
Købmand i Risskov; vurderingsformand og sognefoged; medlem af Vejlbjby-Risskov Sogneråd 1937-43, af Aarhus Amtsråd 1946-66; formand for Østjysk Hjemstavnsforening 1956-62.

Vadgaard, Kresten M.

(2. juni 1886-16. feb. 1979).
Gårdejer; medlem af Folketinget 1926-32; formand for Ny Jydsk Landhypotekforening 1931-38; hypotekforeningsdirektør 1938-50; medlem af Vejlbjby-Risskov Sogneråd 1946-50.

Wagner, Aage

(1. aug. 1897-17. september 1979).
Reservelæge ved Aarhus Kommunehospitals radiologiske afdeling 1927-33; overlæge ved Aarhus Amtssygehus' radiologiske afdeling 1933-67.

Walde, Vagn

(2. maj 1909-28. april 1979).
Underdirektør; ansat i Østjysk Korn- og Foderstofforretning 1932-79.

Valer, Knud

(22. juni 1907-27. maj 1979).
Købmand; indehaver af bladkiosken

og tobakskiosken på Århus Hovedbanegård 1951-76.

Willadsen, Poul

(13. marts 1914-18. marts 1979).
Administrerende direktør; ansat i papirfirmaet S. Møller Christensen 1944-78.

Wilson, Andreas P.

(27. juni 1905-10. nov. 1979).
Fabrikant; medindehaver af A. Wilsons Kobbersmedie og Metalvarefabrik.

Aaen, Kaj

(22. juni 1905-4. dec. 1979).
Fabrikant i Aarhus; indehaver af Kjølefirmaet Kaj Aaen 1933-69.

Knud Thorup

Navneregister

Ved Birthe Rasmussen

- AAK, 125
Abbado, Roberti, ital. dirigent, 25
Abel, 166
Adventistkirken, 138
Adventistsamfundet, 10
AGF, 48, 109–20, 122–25, 173
Alm, Jens, rektor, 169
AIA/Tranbjerg, idrætsforening, 121, 124, 125, 142
Ajax, Herreekviperingsforretning, 44
Ajstrup Strand, 11
Albeck, Victor, overlæge, 80
Allin, Arthur, domorganist 92–94
ALTS, tennisklub, 125
AMC Maskin-Compagni, 129
Amdisen, John, fodboldspiller, 111–115, 118, 119
Amfeldt, Henry, teaterdirektør, 169
Andelssmør, 130, 135
Andersen, Anders, MF 40, 42
Andersen, F. Hofmann, og Helge Olander, firma, 50
Andersen, Hans, redaktør, 84
Andersen, Lars Ebbensgaard, rektor, 137
Andersson, Frans, operasanger, 99
Ansgar, Hotel, 38
Antoniussen, Kim, barneskuespiller, 86
Apostolsk Kirke, 24
Arbejdernes Andels Boligforening, 10
Arbejdernes Detail-Brugsforening, 40
Arbejdernes Fællesorganisation, 27
Arbejdernes Landsbank, 13, 21
Arbejdsformidlingen, 34
Arbejdsmændenes Arbejdsanvisningskontor, 60, 61
Arbejdsmændenes Arbejdsløshedskasse, 61
- Arbejdstilsynet, 50
Arentoft, John, MF 42
Arkitektskolen, 10, 14, 20, 23
Arnoldi, Per, plakatkunstner, 108
Arp, Jean, fransk billedhugger, 40
ASA, 142
Ask Højskole, 139
ASV, idrætsklub, 125
Auken, Svend, arbejdsminister, 34, 42
AUS, idrætsklub, 125
- B & W Elektronik, 15, 16, 25, 28, 31, 130
Bach, Leif, teater, 91
Bak, Herluf P., amtsvandinspektør, 137
Bakkegårdsskolen, 33
Balle, Jimmy, bokser, 125
Ballchage Søbad, 28
Bandtholz, skotøjsforretning, 133
Bangårdspladsen, 19, 173
Bang, Jørgen amtsfredningsinspektør, 137
Barnow, Erik, dirktør, 137
Baunsgaard, Bernhard, MF, 42
Bayern München, tysk fodboldklub, 109, 110, 120, 124
Beder Gartnerskole, 137, 139
Bendixen, Bo, visesanger, 26
Bendtsen-Pedersen, Marianne, MF 42, 43
Benneweis, Cirkus, 31
Bentesvej, 51
Bentsen, Søren, malermester, 169
Berg, Claus, billedskærer, 153
Berg, Edvard, direktør, 169
Berg, Marianne, bueskytte, 123
Bergmann, musikdirektør, 94
- Betzer, Edvard, biografdirektør, 14
Bilka, indkøbscenter, 18, 32, 51
Bille, Mogens, formand for Århus Teater, 83
Biografen, 39
Biokemisk Institut, 48, 49
Birkemose, Jens, grafiker, 108
Birkow, Anders, skuespiller, 87
Bisgaard, Søren, lærer ved Arkitektskolen, 20
Bispegården, 150
BJ Musik, musikhandel, 44
Bjerg, Anne, Forstander, 137
Bjerg, Henning, forbundsformand, 19
Bjerggården, plejehjem, 19
Bjerregård, Henning, foldboldspiller, 111, 115
Bjerregård, Jørn, fodboldspiller, 115, 120
Bjørøng, Knud, landsretssagfører, 169
Bjørnvig, Thorkild, forfatter, 100
Bladt, Hans, murermester, 40
Blakemore, Michael, eng. teaterinstruktør, 87
Blatt, Franz, professor, 169
Blendstrup, Per, MF, 42
Bloch, Victor, talepædagog, 137, 169
Bojsen-Møller, Marie, overlæge, 137
Borgbjerg, Frede, tømrer- og snedkermester, 169
Borgvold, Plejehjemmet, 10
Borum Borgerforening, 49
Borum Have, 29, 30
Bournonville, August, balletmester, 36
Boye, Stinne, batiktrykker, 104, 105
BR Legetøj, 34, 41
Brabrand 8, 10, 15, 29, 33, 35, 41, 50–52, 54, 55, 125, 135, 161
Brabrand Boligforeninge, 31
Brabrand Fjernvarmeværk, 35
Brabrand Lystfiskerforening, 34
Brabrandstien, 32
Brabrand Sø, 41, 52, 55
Brecht, Bertholt, tysk dramatiker, 21, 83, 90
Brendstrup, 35
Breuning, Susanne, skuespillerinde, 85, 88
Bro, Carl, ingeniørfirma A/S, 77
Brobjergskolen, 78
Broge, Hans, købmand, 158
Bruun & Sørensen, ingeniørfirma, 51, 130

- Bruunsgade-Sammenslutningen, 171
 Buchtrups Annonce-Bureau, 79
 Bukdahl, Jørgen K., lektor, 170
 Bundgård, Anders, fodboldspiller, 120
 Bülow, Else, direktør, 137
 Bækgård, Poul Erik, fodboldspiller, 115
 Böckmann, Bengt, grafiker, 108
 Bødker Balles Gård, 19
 Bøffen I/S, restaurationskæde, 13
 Bøgelygård, 13
 Bøgh, Jørgen domprovst, 9, 27
 Bøgholt, behandlingshjem, 137
- Carletti, Chocofabrikken, 49, 132
 Carlsen, Max, tegner, 170
 Carstensen, Vagn, professor, 137
 Casino-Studiet, 10, 12, 49
 Centralværkstedernes Orkester, 10
 Centrumdemokraterne, 42
 Ceres, 168, 171
 Chaufførernes Fagforening, 171
 Christensen, Holger, teaterkritiker, 84, 87
 Christensen, Ib, politiker, 42
 Christensen, Erik, politimester, 32
 Christensen, Erik, fodboldspiller, 115
 Christensen, Kaj, fodboldspiller, 115
 Christensen, Kirsten, 108
 Christensen, Knud Erik, uddeler, 170
 Christensen, Olaf P., rådmænd, 11, 13, 21, 23, 26
 Christensen, Ove, ingeniør, 69
 Christensen, Poul Erik, rejsesekretær i Sømandenes Forbund, 41
 Christensen, S. Møller, papirlirma, 175
 Christensen, Svend, ingeniør, 131
 Christiansbjerg, 34
 Christiansbjerg Boldklub, 142
 Christiani & Nielsen, ingeniørfirma, 75
 Christiansen, Hanne, svømmepige, 123
 Christiansen, K., uldspinderi, 30
 Christiansgade, 154
 Christophersen, Henning, fhv. udenrigsminister, 40
 Clausen, Henning B., DM i riffelskydning, 121
 Clausen, R. Frimodt, arkitekt, 68
 Clausen, Torben, professor, 137
 Clemens Bøger, 34, 35
 Constantinsborg, herregård, 52, 55
 Crovello, William, billedhugger, 108
- Dahl, Balduin, dirigent, 92
 Dalgas Avenue, 29
 Dalsborg, Erling, skuespiller, 88
 Dalsø Maskinfabrik, 50
 Damgaard, Peter, gårdejer, 170
 Danfoss, Viby, 15, 32, 130
 Dania, jernstøberi, 131
 Dan-Mælk, Surmælksfabrikken, 135
 Danmark, Mejeriselskabet, 130, 135
 Danmark, Olieselskabet, 134, 135
 Danmarks Journalisthøjskoles Kunstforening, 104
 Danmarks kommunistiske Parti, 22, 39, 42, 156
 Danmarks kommunistiske Ungdom, 28
 Danmarks Lærerhøjskole, 137, 138
 Danmarks Radio, 10, 49, 51, 103
 Danmarks Sygeplejerskehøjskole, 138
 Danmarks Uddelerforening, 170
 Dannebrog, 23
 Dannebrog Værkt, 32, 33, 130
 Dansk Andels Kulforretning, 134
 Dansk Arbejde, Landsforeningen, 172
 Dansk Cyklist Forbund, 10, 23, 25, 39
 Dansk Dyreværn, 7, 14, 138
 Dansk Erhvervslederforening, 169
 Dansk Folkedans, Landsforeningen, 44
 Dansk Handicap Idrætsforbund, 122
 Dansk Landbrugs Grovareselskab (DLG), 40, 71, 76, 77, 128, 135
 Dansk Magisterforening, 24
 Dansk Metalarbejderforbund, 51
 Dansk Olie og Naturgas (DONG), 135
 Dansk Ornitologisk Forening, 25
 Dansk Pelsdyravlerforening, 171
 Dansk Pressalit, 44
 Dansk Radiologisk Selskab, 173
 Danske Gaskompagni, Det, 156, 158
 Danske Spejderkorps, Det, 36
 Danske Trælaskompagni, Det, 127, 130
 Darr, Birgit, skoledirektør, 137
 DB Brugsen, 40
 Decembristerne, kunstner-sammenslutning, 108
 Demokraten, 79, 80, 109
 Diakonhøjskolen, 171
 Dorthesvej, 33
 Dreier, Per, kapelmester, 98-101, 122
 DSB, 20, 29, 33, 132, 170, 173
 DSB/ASF, skydeklub, 121
 DSU, 156
 Due, Peter, sejlsportsmand, 123, 125
 Due-Petersen, Jens, direktør, 126, 127
- Dutschke, Rudi, tidl. tysk studenterleder, 51
 Dyrehaven, 124
 Dyrholm, Hanne, kunstværker, 105, 107
 Dødeå, 41
- EF, Folkebevægelsen mod, 9, 19, 27
 EF-Valget, 9
 Egmont-Højskolen, 138
 Egå, 7, 22, 29
 Egå Kirke, 154
 Egå Ungdoms-Højskole, 138
 Eichler, Kit, skuespiller, 91
 Elev, 9
 Elgaard, Chr. M., købmand, 72
 Elizabeth, Englands dronning, 23
 Ellekærskolen, 137, 138
 Ellemann-Jensen, Uffe, politiker, 40, 42, 44
 Ellevang Kirke, 51, 138
 Elmer, Ib, gartneriejer, 137
 Elsam, jysk, fynsk el-organisation, 128
 Elsted Skole, 11, 40, 139
 Elvirasminde-Rønning A/S, 50
 Elvstrøm, Lars, tennisspiller, 121
 Engdalskolen, 11
 Enggard, Knud, MF, fhv. indenrigsminister, 40, 42
 Enigheden, Mejeriet, 35, 37, 135
 Enoksen, Henning, fodboldspiller, 115
 Erhardsen, Aksel, skuespiller, 84, 85
 Erhvervsarkivet, 27, 46, 138
 Erhvervsvejledningsrådet, 169
 Eriksen, Herluf, seminarirektor, senere biskop, 17, 23, 45, 137
 Eskesen, Bente, skuespiller, 88
 Esmann, Knud, journalist, 117
 Exodus, bowlingklub, 125
- Fagbo, boligforening, 29
 Fahrenholz, Henrik, badmintonspiller, 121
 Falck, 8, 35, 37, 41, 50
 FDB, 81, 135
 FDF/FPF, Frivilligt Dreng- og Pige-forbund, 32
 Fejerskov, Ole, rektor, 137
 Fenger, K. F., læge, 170
 Filtenborg, C. G., etatsråd, 27
 Filuren, børneteater, 49, 91

- Finsensgades Skole, 19, 170
 Fischer, Svend Aage, sektionsingeniør, 170
 Fisker, Erik, DM i hammerkast, 123
 Fjelrad, Georg, domorganist, 170
 Fjordsgades Skole, 29
 Flexiket, fabrik, 50
 Hindt, Flemming, balletnester, 18
 Flor, Marianne, skuespiller, 84, 88
 Fo, Dario, italiensk dramatiker, 88
 Folke, Steen, politiker, 42
 Folkekirkens Nødhjælp, 9
 Folketinget, 16, 42, 174
 Folketingets trafikudvalg, 11
 Folketingsvalget, 42-43
 Forhistorisk Museum, 27, 52, 55
 Forende Trikotagefabrikker, De, 30
 Foreningen af Amatørmusikere, 39
 Foreningen af jyske Landbolforeninger, 40
 Forstbotanisk Have, 45
 Fortebakkern, Fritidshjemmet, 34
 Forældrenævnet ved de kommunale vuggestuer, 47
 Fotorama, biograf, 83
 Frederiks Allé, 18, 47, 51
 Frederiksbjerg, 21, 31, 78
 Frederiksbjerg Atlet Klub, 121
 Frederiksbjerg Autohandel, 172
 Frederiksbjerg Beboerforening, 51
 Frederiksbjerg Handels- og Industriforening, 141
 Frederiksgade, 63, 154, 165
 Frederikshøj Kro, 173
 Fremskridtspartiet, 42, 44
 Frichs A/S, 32, 37, 41, 45, 46, 50, 126-29, 132
 Frichs, Søren, fabrikant, 128
 Friis & Moltke, arkitektfirma, 10
 Frikke, Dorte, sportsdanser, 122, 125
 Frisko Sol Is A/S, 26, 51
 From, Henry, fodboldspiller, 111, 113, 115, 117-19
 Frue Kirkeplads, 26
 Frue Sogns Borgerskole, 69
 Frugtørsen, 173
 Frydenlund, 29
 Frydenlund, bordtennisklub, 125
 Frydenlunds Allé, 13
 Frydkjær, Ingvar, skuespiller, 89
 Fuglevenner i Århus, Foreningen, 41
 Fyns Kulindkøbsforretning, 134
 Fysiologisk Institut, 38, 137
 Fælleslærerrådet, 13, 174
 Fødselsanstalten i Jylland, 18, 46, 80, 138, 172
 Fønss, Jørgen, skuespiller, 52, 54, 89
 Føtex, varehus, 18
 Gabs, Jørgen, stadsdyrlæge, 37
 Gadborg, Christen, skoleinspektør, 170
 Galleri 22, 108
 Galten, 50, 127
 Gamburg, Hanne, kunstkøjtøløber, 121
 Gamle By, Den, 10, 36, 41, 50, 69, 138, 154
 Gammelgård, Lars P., byrådsmedlem, MF, 39, 42, 43, 46
 Gartnerens Salgsforening (GASA), 12, 135
 Gasværksudvalget, 156
 Geertsen, Ib, grafiker, 108
 Gelbart, Larry, amer. forfatter, 84
 Gellerup Bibliotek, 46
 Gellerup Center, 19, 35, 51
 Gellerup Kulturcenter, 30, 144
 Gellerupparken, 33
 Gellerupparkens Amatørteater, 33
 Gellerup-Scenen, 21, 35, 46, 90
 Gellerupskolen, 29, 139
 Giurchescu, rumænsk teaterinstruktør, 88
 Gjerrild, Charles K., arkitekt, 170
 Glasalstrup A/S, 45
 Gliemann, Jørgen, professor, 137
 Glistrup, Mogens, politiker, 44
 Glob, Allan, kunstmaler, 104
 Gløsted, Betty, skuespillerinde, 85
 Gorkij, Maksim, russisk forfatter, 84, 87
 Goya, Jan van, nederlandsk kunstmaler, 108
 Graven, 12
 Graversen, Hans Jørn, skoleinspektør, 137
 Gregersen, Hans, fodboldspiller, 115
 Gregersen, Søren, direktør, 50
 Grindstedværket, 130
 Groth, Jan, tegner, 108
 Gruberts Boghandel, 34
 Grue, Olaf, direktør, næstformand i Industrirådet, 45
 Gruppe 38, 91
 Grünbaum, Henry, MF, 42
 Grøfthøjparken, 21
 Grøn, Richard I., vicetoldinspektør, 137
 Grønhøjvej, 18
 Grønnegården, 68
 Grønland, 138
 Grønnegade, 35, 64-70
 Graabæk, Halvor B., sognepræst, 137
 Guirlanden, kunstmalersammenslutning, 108
 Guldhornet, restaurant, 25
 Gulstad, Poul, overregissør, 170
 Gundelach, Finn, EF-kommissær, 40
 Gundlev, Bjarke, fodboldspiller, 112, 115, 117, 118
 Gutfeld, A. John, dirigent, 94
 Gyldendal, bogforlag, 16
 Göteborg Kex A/S, 40
 Gøyrnes Gård, 36
 Halsten, Halvdan, norsk kunstmaler, 36, 108
 Hald, Karsten, DM i forhindringsløb, 123, 124
 Halvgård, Børge, MF, 42
 Hammerich, Ulla, forfatter, 38
 Handelsbanken, 35
 Handels- og Kontoristforeningen (HK), 82, 141
 Handelshøjskolen i Århus, 139
 Hans Broges Gade, 58
 Hansen, Aksel Hammer, vicetoldinspektør, 137
 Hansen, Arne M., vingrosserer, 134
 Hansen, Benny, skuespiller, 91
 Hansen, Chr., sparekassedirektør, 170
 Hansen, Finn Egeland, professor, 137
 Hansen, Ivar, trafikminister, 11
 Hansen, Knud, grafiker, 108
 Hansen, P. O., kunstmaler, 108
 Hansen, Peter Max, restauratør, 19
 Hansen, Preben Møller, formand for Sømændenes forbund, 82
 Hansen, Robert Svane, amtsborgmester, 19, 34
 Harald Jensens Plads, 62
 Harlem Globetrotters, basketballhold, 122
 Harlev, 19, 40, 170
 Hasle Herred, 154
 Hasle Isenkram, 39
 Hasle Skole, 122
 Hasle Trælasthandel, 10
 Hasselager, 19, 50, 124
 Havnegade, 14
 Havnepakhuset, senere kaldet Karensmølle, 71, 72
 Hedelund, Carl Edvard, tennispiller, 121

Heide, Erik, billedhugger, 24, 26
Heisterberg-Andersen, Fritz, chef for
NATOs Flådestyrker i Østersøen, 38
Helikopter-Service A/S, 33
Hellemeos, Jørgen, arkitekt, 77
Helligåndshusets kapel, 153, 154
Helsing, Christine, viceskoleinspektør,
170
Helsingør Theater, 102
Henning-Jensen, Erik, teaterdirektør, 83
Henningsen, Michael, DM i kuglestød,
121, 123
Henrik Støllensen-prisen, 30
Henriksen, Jens Ole, sognepræst, 138
Henriksen, Ole Bernt, direktør, MF, 42,
43
Herluf, Claus, admin. direktør, 138
Herluf Trollesgade, 12
Hermansen, Verner, fodboldspiller, 115,
120
Hilmar, Axel, underdirektør, 138
Hjelt, Povl, generaldirektør, 11, 33
Hjemmeværnsdistrikt Århus, 38
Hjørth, Bror, 108
Hjortnæs, Karl, Skatteminister, 42
Hjortshøj, 19, 33, 137
Hjortshøj Kirke, 154
Hjortshøj, Leif, leder af Østjyllands
Radio, 138
Hoffmann, Hans-Joachim, tysk
kulturminister, 20
Hollmeyer, Klaus, teaterinstruktør, 83, 85
Hollmeyer, Skat, biskop, 171
Hollywood Ice Revue, 9
Holm, Kjeld, sognepræst, 51
Holme, 34, 49
Holmegården, 134
Holme Skole, 170
Holmstrup, afd. af Brabrand
Boligforening, 29
Holmstrupgård, 9
Holst, Rudolf, købmand, 14
Holstein, Jørgen, instruktør, 89
Hornslet, 48
Hougårdsvej, 53
Huset, Aktivitetscenter, 30, 91
Husets Musikteater, 22
Hustømrernes Fagforening, 171
Hyllested, Orla, borgmester, 13, 19, 20,
22, 26, 33, 35, 37, 40, 44, 48, 51
Høeg-Hansen, A., arkitekt, 68
Høirup, Henning, biskop, 138
Højbjerg, 40, 67-70, 160, 169

Højbjerg Badmintonklub, 124
Højbjerg Maskinfabrik, 50, 127, 129
Hørhaven, 26
Hørning, 72
Hørret, 170
Høyer, O. G., maskinfabrik, 129
Høyrup, Johannes, teknisk direktør, 171
Håndjorden, læderforretning, 51
Haar-Nielsen, Axel, rådmand, 33, 162
Haastrup, Ulla, mag.art., 152

Ibsen, Bjarne, DM i fem- og tikamp, 123
Ibsen, Thorkild, byrådsmedlem, 156
IHF, 110, 124, 125
Ikea, boligudstyrskoncern, 35, 46
Immanuelskirken, 170
Ingemann, Grethe, sangerinde, 26
Ingerslev, Mogens, professor, 138
Ingerslevs Boulevards Skole, 49, 78
Ingrid, dronning, 41
Institut for Privatret, 137
Internationale Børneår, Det, 11

Jaco, butikskæde, 10
Jacobsen, Holger Reinholdt, direktør, 171
Jacobsen, Johs. W., biskop, 45
Jacobsen, Aage Th. B., professor, 171
Jacobsen, Svend, fiskeriminister, 26
Jahre, Anders, 14
JAKA, konserverfabrik, 15, 130
Jakobsen, Benny, viceskoleinspektør, 171
Jakobsen I/S, Brødrene, 49, 132
Jakobsen, Henry J., grosserer, 132
Jakobsen, Henry P., fabrikant, 132
Jakobsen, I.B., fabrikant, 132
Jakobsen, K. D., grosserer, 132
Jaster A/S, H. C., 13
Jehovas Vidner, 31
Jensen, Arne, fodboldspiller, 115
Jensen, Bernhardt, fhv. borgmester, 100
Jensen, Bertel, gårdejer, pelsdyravler, 171
Jensen, Bo Loft, sportsdanser, 121
Jensen, Bruno, fodboldspiller, 115
Jensen, Erik, fodboldspiller, 112, 113,
115, 118
Jensen, Erik Steen, kunstsøjteløber, 121
Jensen, Folmer Tange, forstander, 171
Jensen, Harald, socialdemokratisk
redaktør og politiker, 80
Jensen, Jens Ravnholdt Christian
(= Jens Ravnholm), 78

Jensen, Johannes, violinist, 171
Jensen, John, fodboldspiller, 113, 115,
119
Jensen, Keld, boksemester, 121
Jensen, Kjeld, fodboldspiller, 115, 120
Jensen, Martin, direktør, 171
Jensen, Orla Th., byrådsmedlem, 37
Jensen, Otto Skødt, chauffør, 171
Jensen, Poul, direktør for Børsen, 51
Jensen, Rasmus Christian, glasarbejder,
78
Jensen, Steen Børglum, professor, rektor,
138
Jensen, Susanne, skuespillerinde, 87
Jensen, Sven Hagen, præst, 138
Jensen, Thomas, kapelmester, 94-97, 100,
103
Jensen, Thorvald, tømrer, 171
Jensen, Troels Tejlgaard, sognepræst, 138
Jensen, Wagn, restaurationsforpagter, 11
Jensen, Aage, direktør, 50
Jensen, Aage Rou, fodboldspiller,
111-119
Jeppesen, Peter Chr. studielektor, 138
Jepsen, Matthias, slagtermester, 171
Jernaldervej, 33
Johannesen, Eyun, rektor, 138
Johannesgården, 45
Johansen, E. Buddig, direktør, formand
for Århus Salgs- og Reklameforening,
28
Johansen, Johannes, skræddermester, 171
Johansen Rune, DM i judo, 124
Jonson, Ben, forfatter, 84, 85
Juul-Jensen, Knud, snedkermester og
møbelhandler, 171
Juul, Agnete, badmintonspiller, 121
Juul-Jensen, Palle, overlæge, dekan, 49
Jysk Akademisk Kor, 99
Jysk Andels Foderstofforretning (JAF),
71-76, 134, 135
Jysk Biologisk Selskab, 174
Jysk Brandforsikring, 171
Jyske Bryggerier, De, 130, 138
Jyske Handelsstands Centralforening,
Den, 169
Jydske Ingeniørregiment, 50
Jyske Kunstakademi, Det, 15
Jysk Murer- og Entreprenørforetning
(JME), 40, 130
Jydske Musikonservatorium, Det, 9, 95,
170, 173
Jydske Nationaløkonomisk Forening, 45

- Jyske Opera, Den, 97, 99
 Jydsk Selskab for Fysik og Kemi, 172
 Jydsk symfonisk Orkester, 95
 Jydsk Teknologisk Institut, 21
 Jydsk Telefon A/S, 171
 Jydsk Væddeløbsbane, 122
 Jyllands-Ringen, 124
 Jyllands Skiltelabrik, 167
 Jærgårdsgade, 14, 20, 39, 142, 144
 Jørgensens Polstermøbellfabrik, 35
 Jørgensen, Anker, statsminister, 27
 Jørgensen, Børge, billedhugger, 108
 Jørgensen, Finne Bredal, skuespiller, 138
 Jørgensen, Hans Cornelius, statsaut. skibsmægler, 171
 Jørgensen, Jens Chr., afd. leder, redaktør, 138
 Jørgensen, Jul. A., kiksfabrik, 40
 Jørgensen, Karl Anker, DM i 110 m hæk, 123
 Jørgensen, Orla, fabrikant, 171
 Jørgensen, Søren B., MF, 42
 Jørgensen, Thorvald, slotsarkitekt, 93
- Kampmann, Jens, direktør for Miljøstyrelsen, 42
 Karensmølle, tidl. Havnepakhuset, 71-74, 134
 Karmeliterklosterets Kirke, 153, 154
 Kaskadeteatret, 90, 91
 Kasted Mose, 25
 Katrinebjergskolen, 23
 Kaufmann, Ulla, skuespillerinde, 88
 Kelm-Hansen, Chr., forstander, MF. 42, 43
 KFUMs Soldaterhjem, 29
 Kielland, Jacob, teaterdirektør, 46, 82
 Kier A/S, Brødrene, 174
 Kirkeby, Per, kunstmaler, 36, 108
 Kirkelund, Dorte, sportsdanser, 121
 Kirketerp, Poul, sejlsportsmand
 Kirstinesminde, gård, 173
 Kirstinesminde Flyveplads, 15, 21, 25, 33, 36
 Kistrup, Jens, teaterkritiker, 85
 Kjeldberg, Gunnar, fodboldspiller, 111, 115
 Kjeldsen, Frede, fodboldspiller, 111
 Kjeldsen, H. O. A., proprietær, præsident for Landbrugsrådet, 40
 Kiær, Erik direktør, 171
 Kjær & Richter, arkitektfirma, 16
- Kjær, Birthe, sangerinde, 26
 Kjær, Dorte, svømmepige, 121
 Kjær, Niels Aage, overingeniør, 171
 Kjær, Peder, fodboldspiller, 113, 116, 118
 Kjærgaard, Per, sejlsportsmand, 123, 125
 Klein, Jesper, skuespiller, 47
 Klemann, Thyge, arkitekt, 172
 Klindt-Jensen, Ole, professor, leder af Forhistorisk Museum, 27
 Klosterkirken, 153
 Knudriisgade, 49
 Knudsen, Bjarne, kontorchef, 138
 Knudsen, Henry, Dm i trespring, 123
 Knudsen, K. A. Wieth, professor, 88
 Knudsen, Per, fodboldspiller, 111, 112, 115
 Kochs Skole, 34, 164
 Kofoed, Niels Anker, fhv. landbrugsminister, 40
 Kollektiv Trafik Forbund, 22
 Kommunale Værker, De, 18, 32
 Kommunernes Landsforening, 139
 Kommunistisk Arbejderparti, 42
 Kongelige Livgarde, Den, 103
 Kongreshuset, 25, 27, 40, 46, 140, 145
 Kongsvang, 173
 Konservative Folkeparti, Det, 26, 42, 43
 Korn- og Foderstof Kompagniet (FKK), 72, 74-77, 130
 Kosan Crisplant, 130, 131
 Kosmorama, biograf, 13, 83
 Kragh-Jacobsen, Svend, teaterkritiker, 85
 Kramhølt, Otto, afdelingsingeniør, 172
 Krarup, Kjeld, forstander, 138
 Krebs, Carl L., professor, 172
 Krekær, 173
 Kremer, Gidon, russisk violinist, 9
 Kristensen, Erik Graff, formand for GASA, 12
 Kristensen, Jørgen Nørskov, arkitekt, 172
 Kristensen, Preben, skuespiller, 85
 Kristensen, Aage, arkitekt, 68
 Kristeligt Folkeparti, 42
 Kristiansen, Lisbeth, svømmepige, 124
 Krogh, Line, teaterinstruktør, 88
 Kruse, Lauritz, malermester, 78
 Krusager, Per, forstander, 138
 Kull, Vibeke, 84
 Kunstnernes Efterårsudstilling, 105
 Kunstnernes Påskeudstilling, 106
 Kvickly, supermarked, 21
 Kvindefestival, 3. jyske, 25
 Kvindeligt Arbejderforbund, 25, 28, 31
- Kystvejen, 13, 33, 154, 166
 Kælderen, Musikværsthuset, 39
 Købmands- og Håndværkerbanken, 138
 Kaalø, Sten, forfatter, 85, 87, 89
 Kaas-Hansen, Hans, restauratør, 172
- Ladefoged, Kjeld, skovrider, 19, 33
 Landsforeningen til Samvirke mellem Danmark og Sovjetunionen, 11
 Lange, Jens Iversen, biskop, 152
 Langenæs, 19
 Langenæskirken, 31
 Langs Seminarium, Th., Silkeborg, 137
 Langkær Gymnasium, 29, 169
 Langsted, Ib, MF, 21
 Larsen, Karen, formand for Kvindeligt Arbejderforbund, 25, 28, 31
 Larsen, L. G., toldinspektør, 138
 Larsen, Poul V., salgschef, 172
 Lauridsen, Finn H. overarkivar, 138
 Laursen, Einar, kroeger, 172
 Laursen, Gerd, svømmepige, 121
 Laursen, Ole, fodboldspiller, 115
 Lavia, Handicap-idrætsklub, 122
 Laxholm, Anne-Margrethe, sportsdanser, 124
 Laxholm, Hans Henrik, sportsdanser, 124
 Lejernes Landsorganisation, 162
 Lemvigh, Gunnar, skuespiller, sceneinstruktør, 172
 Lerkenfeldt, herregård, 40
 Licht, Kjeld de Fine, 149, 150
 Liisberg, Bering, teaterdirektør, 82, 83
 Lillelund, Inger, byrådsmedlem, 13
 Liller, Bjarne, sanger, 33
 Lillering, 173
 Lilleskolen, 137
 Lind, Nathalie, f.h.v. justitsminister, 11
 Lind, Preben, badmintonspiller, 124
 Lindgreen, Astrid, svensk forfatterinde, 89
 Lindvald, Torben, fodboldspiller, 115
 Linnert-Jepsen, Peder, overkirurg, 172
 Lions Club Århus Sct. Clemens, 18, 45
 Lisbjerg, 46
 Lisbjerg-Centret, 35
 Lisbjerg Kirke, 154
 Livbjerg, Birgitte, teaterinstruktør, scenograf, 87, 88
 Ljungdal, Jørgen, forfatter, 90
 LO (Landsorganisationen), 12, 16
 Lokalhistoriske arkiver og samlinger i Århus Amt, 27

- Lokalhistorisk Samling, 78, 81
 Lorentzen, Bent, komponist, 103
 Lorentzen, Hans, murermester, 40
 Lorenzen, Erna, museumsinspektør, dr.phil., 138
 Lowzow, Oluf von, godejer, MF, 39, 42
 Lumbye, H. C., komponist, 92, 94, 98
 Lumholt, Bent, præst, 138
 Lund, Hakon, professor, 172
 Lund, Niels, forfatter, 91
 Lund, Niels Ole, tegner, 108
 Lundberg, Susanne, skuespillerinde, 91
 Lundbye, E., admin. direktør, 138
 Lundbæk, Knud, professor, 14, 138
 Lund-Rasmussen, Aage, afdelingsleder, 172
 Lundstrøm, Grete, afdelingsleder, 138
 Lykke, Lizzi, skuespillerinde, 28
 Lungbygård Å, 34
 Lyseng Idrætsanlæg, 45
 Lysgaard, Aksel, overlæge, 172
 Lystbådehavnen, 7, 25
 Lystrup, 15, 16, 19, 25, 28, 31, 33, 36, 37
 Lystrup Kro, 40
 Lystruplund, boligbyggeri, 21
 Lystrup Rustfri Stålvareindustri, 171
 Læssøegades Skole, 29
 Løchte, Erik, tømmerhandler, 172
 Løgten, 33
 Løgten Kro, 172
 Løgstrup, K. E., professor, 30
 Løvring, Kaj, skuespiller, 26
- Madsen, Alfred, kunstmaler, 108
 Madsen, Freddy, MF, 42
 Madsen, Hans, fodboldspiller, 115
 Magasin du Nord, 30
 Maisie, Ruth, skuespillerinde, 84, 89
 Malling, 25, 49, 173
 Malling, Jørgen, arkitekt, 19
 Malling Landbrugsskole, 173
 Mallow, Lizzi, kunstmaler, 108
 Malmros, Niels, filminstruktør, 40
 Mannicke, Peter, sportsdanser, 121
 Margrethe, drømning, 23
 Marselis, Motel, 40
 Marselis-Centret, 28
 Marselisborg Gymnasium, 29, 169
 Marselisborghallen, 10, 18, 25, 29, 41, 100, 101, 103, 124
 Marselisborg-kvarteret, 21
- Marselisborgskovene, 24, 33
 Marselis Boulevard, 28, 29
 Marselisløbet, 36, 124
 Marselis-Rodsteen, slægten, 152
 Marstrandsgade, 21, 27, 32
 Martin, Bent, fodboldspiller, 115
 Mathiasen, Lissa, faglærer, byrådsmedlem, 17, 42, 43
 Mathiasen, Niels, kulturminister, 20, 36
 May, Gisela, skuespillerinde, 21
 Max Reklamegrafik, 170
 MBK, bordtennisklub, 122
 Mejby Kirke, 154
 Mejlgade, 12, 20, 78, 166, 172
 Melchior, Arne, MF, 42
 Mercandia Construction A/S, 34
 Methling, Finn, forfatter, 89
 Mette, skotojsforretning, 14
 Michelsen, Vibeke, mag.art., 149
 Midkraft I/S, 21, 128, 130
 Mikkelsen, Kaj, fodboldspiller, 115, 119
 Miljøministeriet, 30, 76
 Miljøstyrelsen, 22, 40, 48
 Moesgård, 27, 32, 38
 Moesgård Strand, 32
 Moestrup, Arvid, dyrlæge, form.f. Dansk Dyreværn, 138
 Mogensen, Alfred, 17
 Mogensen, Even Frank, svømmepige, 122
 Moltke, arkitekt, 10
 Moltke, Erik, forfatter 152
 Moritzen, Henning, skuespiller, teaterinstruktør, 84
 Mortensen, Henning, forfatter, 90
 Mosekilde, Eyvind, overlæge, 172
 Moth, Holger, direktør for Kosmorama, 13
 Mudderkliren, fritidshjem, 33
 Muldvarpen, 91
 Munck, Hans Vilhelm, stiftsfuldmægtig, 173
 Munk, Kaj, præst, digter, 87
 Musikforeningen, 93
 Musikkonservatoriet, København, 103
 Muskelsvindfonden, 34
 Mylius, Jørgen, TV-producer, 26
 Müller, Erno, skuespiller, 85
 Mølleengen, 135, 136
 Mølleengens Beboerforening, 27, 31
 Møllegade, 65
 Møllekirkegården, 153, 154
 Mølleparken, 20, 40, 154, 163
 Møller, arkitekt, 9
- Møller, Hugo Frandsen, kunstmaler, 104, 105
 Møller, Jane, sportsdanser, 121
 Møller, Niels, skoleinspektør, 138
 Møller, Niels, operasanger, 99
 Møller, Stig, universitetsdirektør, 138
 Møller, Thorkel, arkitekt, 68
 Møllestien, 35, 64–69
 Møllevangen, 156
 Møllevangsskolen, 10
 Mørch, Otto, MF, 42
 Mørks Gade, I. M., 4, 19, 154, 165
 Mårslet, 173
 Mårslet Foderstofforening, 170
 Mårslet Plejehjem, 19
 Mårslet Skole, 41
 Mårslet Sogneråd, 170
- Nationalkorpset, 87, 88
 Nationalmuseet, 149, 151, 153
 Nedergård, Bjørn, DM, VM i cykelbold, 121, 124
 Nielsen, Anders, restauratør, 173
 Nielsen, Anne-Marie Carl, billedhugger, 97
 Nielsen, Axel Tormod, prokurist, 173
 Nielsen, Carl, komponist, 95–97, 102
 Nielsen, Erik, fodboldspiller, 115
 Nielsen, Hans Chr., fodboldspiller, 111, 113–18
 Nielsen, Henrik R., Dm i ridebanespringning, 124
 Nielsen Holst Eftf., 129
 Nielsen, Jens Marinus, frugthandler, 173
 Nielsen, Jens Aage, radio- og TV-firma, 19
 Nielsen, Kaj Munk, gårdejer, 173
 Nielsen, Karin, restaurationsforpagter, 11
 Nielsen, Kingo, formand for Arbejdernes Andelsboligforening, 10
 Nielsen, Kr., fhv. byrådsmedlem, journalist, 162
 Nielsen, Lars, bryder, 121
 Nielsen, Leif, fodboldspiller, 115
 Nielsen, Martin, arkitekt, 68
 Nielsen, Morten, sejlsportsmand, 122
 Nielsen, N. C., grosserer, formand for århus Handelsstands- og Industriforening 50
 Nielsen, Nick, fotografiker, 108
 Nielsen, Niels, professor, rektor, 139
 Nielsen, Per Møller, teaterinstruktør, 85

- Nielsen, Sigvald, læge, 173
 Nielsen, Søren, vinhandler, 173
 Nielsen, Tage, forhind for Snedker- og Tømrerforbundet, 23
 Nielsen, Aage Stig, hotelejer, 173
 Nielsson, Susanne, svømmepige, 121-24
 Niepoort, Chr., rådgivende ingeniør, 173
 Nilsson, Johan, violinist, godsejer, 173
 Nissen, Povl Otto, lektor, 139
 Noah, Miljøgruppen, 25, 46, 162
 Nordgårdsskolen, 137
 Nordisk Textiltryk, 48, 130, 135
 Nordjyllands Kunstmuseum, 137
 Notke, Bent, kunstmaler, 152
 Nyhagen, Heidi, barneskuespiller, 86
 Ny Jydsk Landhypotekforening, 174
 Ny Munkegades Skole, 22
 Nyström, Sune, professor, 139
 Nærbanen, 20, 33, 48
 Nørgaard, Edvard J., boghandler, 173
 Nørgaard, Inger, dommer, 139
 Nørrebro Teater, 94
 Nørre Stenbro Beboerforening, 23, 49, 51
- Obel Film, 82
 Odderbanen 11, 13, 48
 OK Olie A/S, 134
 Olander, Helge og F. Hofman Andersen, firma, 50
 Ole Rømer-Observatoriet, 45
 Olesen, Jørgen, fodboldspiller, 111, 115, 116, 118
 Olesen, Erling, boligministeren, 47
 Olesen, Kjeld, udenrigsminister, 13
 Olsen, Frank, fodboldspiller, 110, 114, 115
 Olsen, William skotte, kunstmaler, 108
 Olsgård, Elias, billedhugger, 45
 Opvarter- og Tjenerforeningen, 141
 Organisationen til Oplysning om Atomkraft (OOA), 162
 Ortvad, Kirsten, kunstmaler, 108
 Overby, Finn, fodboldspiller, 115
- Pallisgaard, C. J., restauratør, 173
 Pan, idrætsklub, 124
 Panduro, Leif, forfatter, 83
 Panula, Jorma, kapelmester, 101-03
 Papa Bue, musiker, 33
 Pedersen, Ejner Semand, tjener, kld.
 Lille Pedersen, 45
- Pedersen, Erling H., overingeniør, 173
 Pedersen, Hans Peter, skoleinspektør, 139
 Pedersen, Inger Stilling, lærer, MF, 42
 Pedersen, Jens Arbjerg, rådmænd, 16, 21, 28, 34
 Pedersen, Laurits N., trafikinspektør, 173
 Pedersen, Lilli B., badmintonspiller, 124
 Pedersen, Niels Anton, skoleinspektør, 139
 Pedersen, Paul, administrationschef, 139
 Pedersen A/S, Thorvald, 45
 Pensionistpartiet, 42
 Permanente Badeanstalt, Den, 28
 Peter Gift, vinstue, 173
 Peter Sabroe og børnene, udstilling, 51
 Petersen, Chr. A., EF-kandidat, 26
 Petersen, Claus, bordtennisspiller, 121, 122
 Petersen, Eggert, EF-kandidat, 26
 Petersen, H. C., skoleinspektør, 78
 Petersen, Henning, tandlæge, 173
 Petersen, Karsten, fodboldspiller, 115
 Petersen, Knud Blach, arkitektfirma A/S, 22
 Petersen, Leif, DM i bowling, 122
 Petersen, Søren, fodboldspiller, 115
 Pilkington-Koncern, engelsk glaskoncern, 45
 Pilgaard, Charlotte, badmintonspiller, 122
 Pilgård, Svenning, fodboldspiller, 114, 115
 Pilmark, Søren, skuespiller, 85
 Planstyrelsen, 30, 76, 77, 138
 Plumrose, 130
 Polyhymnia, klub, 92
 Popesco-Udriste, rumænsk teaterinstruktør, 88
 Pouli, Mogens, gårdejer, 139
 Poulsen, Sven A., apoteker, 173
 Primdahl, Lars, badmintonspiller, 124
 Provsbankens, 37, 38, 44, 126, 169, 174
 Præstemarken, 52
 Psykiatrisk Hospital, 31, 47
 Puds, bowlingklub, 125
 Purups Grafiske Hus A/S, 127
- Rande, Ilse, skuespillerinde, 87
 Radikale Venstre, Det, 39, 42, 156
 Radiumstationen for Jylland, 172
- Rasmussen, Fr. B., arkitekt, 68
 Rasmussen, Hans Herholt, slagtermester, 173
 Rasmussen, Jens Chr. Hjarsbæk, læge, 173
 Rasmussen, Kaj Sølvsteen, 40
 Rasmussen, Sven, præsident for FVE, 139
 Rasmussen, Svend Aage, skoleleder, 139
 Rasmussen, Th., amatørarkæolog og snedkermester, 52, 55
 Rasmussen, Tonning, grafiker, 108
 Ravnholm, Jens, maler og tegner, 78-81
 Red Barnet, 169
 Ree, Egon, borgmester i Rosenholm, 33
 Regina, 126, 173
 Retsforbundet, 42
 Ribe Statsseminarium, 139
 Ridehuset, 40, 90
 Riis Skov, 122
 Rindbo, Ove, administrerende direktør, 139
 Ringgård, Peter Dan, sportsdanser, 121
 Ringheim, Lise, skuespillerinde, 87
 Risbjerg, Knud, førstelærer, 173
 Risskov, 10, 15, 31, 34, 35, 40, 50, 77, 160, 162, 172-74
 Risskov Skole, 34
 Risskov Søbad, 29
 Risvangen, Spædbørnehjemmet, 16
 Risvang Stadion, 23
 Ritz, hotel, 173
 Roar, håndboldklub, 121
 Robert-Hansen, Emil, dirigent, professor, 94, 95
 Rode, Lone, skuespillerinde, 83, 84
 Roosvall, Claes, billedhugger, 104
 Rosenbaum, Simon, revydirektør, 91
 Rosendal, H. H., fhv. viceskoleledertør, 44
 Rosenholm Kommune, 20, 33
 Rosensgade, 12
 Rosenteatret, 91
 Rosenvangskolen, 50, 171
 Royal Cinema, biograf, 14
 Royal, Hotel, 144
 Royal Steakhouse, restaurant, 11
 Rubæk, Folmer, skuespiller, 45, 89
 Rundhøj-Hallen, 11
 Rutana, Brødfabrikken, 46
 Rutebilstationen, 19
 Rutebilstationens Restaurant, 172
 Rydahl, Thorkild, fodboldspiller, 115
 Ryum, Ulla, forfatter, 88
 Röhl, Poul Erik skoleinspektør, 83

Rømer, Martin, formand for Århus
Lærerforening, 11, 50, 139
Rømer-Fondet, 40
Røsfeld Kontormontering, 166
Rådhuspladsen, 12, 16, 20, 34, 44

Sabro, 20, 91
Sabroe, Poul, Den Gyldenblonde, 40
Sabroe & Co., Thomas Th., 130, 131, 172
Sahl, Olaf, arkitekt, 173
Salami A/S, Horsens, 50
Salling, 8, 39
Sallings Tagrestaurant, 173
Salling-Mortensen I/S, arkitektfirma,
67-70
Sammenslutningen af Mandlige
Sygeplejere i Danmark, 171
Samson Transport, 173
Samsø, 11, 31
Samsøgade, 19
Samsøgades Skole, 139, 170
Samvirkende danske Købmands-
foreninger, De, 11
Sankt Annagades Skole, 44
Sankt Clemens Bro, 34, 35
Sankt Clemens, domkirke, 150, 153
Sankt Johannes Kirke, 16, 45
Sankt Jørgens Kapel, 153
Sankt Karens Gård, 153, 154
Sankt Knuds Kirke, 37
Sankt Knuds Torv, 39
Sankt Nicolauskilde, fabrik, 166
Sankt Nikolaigården, 64, 68, 71
Sankt Olufs Kirke, 153, 154
Sankt Pauls Apotek, 173
Sankt Pauls Kirke, 170
SAS, 19, 91
Savage Rose, beat-gruppe, 22
Scala, 45, 83, 89
Scala-Teater, København, 95
Scan-Ad, 138
Scandia, 126, 127
Schmalfeld, tidl. cigarfabrik, 70
Schmidt, B. E. Fauruskov, apoteker, 174
Schmidt, Ejnar, forstander, 139
Schmidt, Ole, kapelmester, 103
Schou, Birgitte, sportsdanser, 121
Schou, Bo, DM, VM i cykelbold, 121, 124
Schou, Hugo, underdirektør, 174
Schrøder, Einar, viceskoleinspektør, 174

Schärtel, Elisabeth, operasangerinde, 174
Schönau, Kjeld, administrerende direktør,
174
Schönheyder, Fritz, professor, 174
Seedorff, Hans Hartvig, digter, 78, 81
Seest' Eftf., M., maskinfabrik, 12, 131,
132
Sehested, Niels Anton idrætslæge, 35
Selskabet til Håndarbejdets Fremme, 40,
41, 108
Severinsen, Helge, sognepræst, 139
Shu-Bi-Dua, rockgruppe, 33
Siig, Peter, murermester, 174
Siiger, Halldan, 139
Silkeborg, 17, 137
Silvan Bygge-Marked, 12
Simonsen, Thorkild, rådmand, 21, 32, 139
Sinclair, Upton, amer. forfatter, 83
Singier, Gustav, kunstmaler, 108
Sjette Frederiks Kro, 174
Skade, Niels Clausen, bisp
Skafte, Peter, isenkræmmer, formand for
Århus Isenkræmmerforening, 39
Skanderborg, 40, 131
Skanderborg Amt, 155
Skanderborgvej, 10
Skandinavisk Museumsforbund, 28
Skandinavisk Tobakskompagni, 41, 47,
49, 130
Skejby, 35, 46, 135
Skejby Kirke, 154
Skjoldhøjskolen, 45
Skolebakken, 31, 72
Skoller, Eddie, sanger og entertainer, 41
Skou-Hansen, Tage, forfatter, 10, 20
Skov, Finn, arkitekt, 77
Skov, Verner, skomagermester,
kunstmaler, 174
Skovbakken, idrætsklub, 110, 121-25, 142
Skovvangsskolen, 49
Skriver, Peter, grafiker, 105, 106
Skuespillerskolen, 89
Skæring, 35, 139
Skæring Hede, 35
Skæring Skole, 12, 25
Skæring Strand, 30
Skæring Strandvej, 29
Skødstrup, 9, 33, 41, 48, 49, 125, 132
Skødstrup-Hallen, 121
Skødstrup Kirke, 154
Skott, Hans Peter, forstander, 139
Skåde, 13
Skaarup, Frede, teaterdirektør, 95

Skaarup, Preben, lærer ved
Arkitektskolen, 20
Slagteriernes Forskningsinstitut, 90
Slot-Nielsen, Hans Chr., købmand, 14
Snedker- og Tømrerforbundet, 23
Socialdemokratiet, 9, 17, 26, 27, 39, 42,
43, 59, 145, 156
Socialistisk Folkeparti, 37, 42, 156
Solbjerg, 138
Solbjerg Stålvarefabrik, 36
Sonde, kunstnersammenslutning, 108
Spanning, Søren, skuespiller, 84, 87, 88
Spare- og Lånecassen, 170
Specialarbejderskolen, 34
Specialkursus i Husholdning, 174
Statens Institut for Talelidende, 137, 169
Statens Kunstof, 10
Statens Skibstilsyn, 8
Statens Teaterskole, 87
Statstjenestemændenes Boligforening, 9
Stadsarkitektens Kontor, 64
Stadsingeniørens Kontor, 41, 173
Stadsgård, gl. navn f. Constantinsborg, 55
Stauning, Thorvald, statsminister, 88
Stauskær, Karlo, forfatter/komponist, 90
Stautrup, 9, 14
Stautrup Karosserifabrik, 9
Stenbjørn, Ulf, skuespiller, 84, 87
Stentoft, Elsebeth, 91
Stigler, H. G., postforvalter, 139
Stiklingen, 89
Stjerne Kroen, 142, 144
Stoppstedet, restauration, 13
Store Torv, 40, 44, 80, 170
Strandberg, Knut, gartneriejer, 139
Strandvejen, 14, 28, 32
Strange, Ebba, MF, 42
Strøget, 22
Studsgade, 14, 60, 61
Studstrup, 9, 12
Studstrupværket, 12, 25, 37
Støtteloreningen til Århus Idrætsforening
af 1900, 140
Svalegangen, teater, 40, 49, 90, 91
Svane-Apoteket, 174
Svenstrup Sko A/S, Grenå, 133
Søgaard, Helge, dr.phil., 55
Sømandenes Forbund, 8, 41
Sønck, Grethe, skuespiller- og sangerinde,
22
Sønder Allé, 23, 29, 128
Søndergade, 34, 37, 41, 63, 128, 129, 133
Sønderjyske Forsøgsscene, Den, 47

Søndervangen, 40
Søndre Drengeskole, 78
Søndre Kirkegård, 153
Søren-Gyldendal-Prisen, 20
Sørensen, Arne, fodboldspiller, 115
Sørensen, B. Bisgaard, administrerende direktør, 126
Sørensen, Bjarne Lykke, formand for Århus Faldskærmsklub, 36
Sørensen, Jens-Flemming, billedhugger, 26
Sørensen, Marinus, MF, 42
Sørensen, Ove, fodboldspiller, 115, 119, 120
Sørensen, S. C., maskinfabrik, 23
Sørensen, Svend Erik, restauratør, 174
Sørensen, Teddy, kunstmaler, 108
Sørensen, Volmer, teaterdirektør, 22
Søspejderne, 22
Søværnet, 32
Søværnets Operative Kommando, 138
Søværnets Tambourorkester, 50

Tagskægget, Jazzhus, 19, 24
Tangkrogen, 25, 26, 34
Team-Teatret, Herning, 40, 90
Tekniske Selskabs Skole, Det, 79
Telefonmøgen, 25
Telefontorvet, 27
Telemányi, Emil, violinvirtuos, 96
Terma, måleinstrumentfirma, 171
Testrup-Mårslet Gymnastikforening, 41
Thestrup, Ole, skuespiller, 88
Thomsen, Rasmus, politikommissær, 174
Thorborg, Helle, grafiker, 108
Thorsen, G. A. L., fabrikant, 39
Thorup & Sønns Vinhandel, Anton, 173
Thorup, Knud, købmand, 174
Theurer, Elisabeth, EM i dressur, 122
Thrott, Brydeklubben, 26, 121, 141
Thygesen, Erik, forfatter, 90
Thøgersen, Svend, fodboldspiller, 115
Tidmand, Bjørn, sanger, 26
Tilst, 32, 136, 139
Tilst-Kasted, 139
Tistrup, 19
Tivoli Frilheden, 22, 28, 91, 92, 100, 103
Tjckhov, Anton, russisk forfatter, 84, 87, 89
Todbjerg Kirke, 154
Todbjerg-Mejlby, 138
Tof, Bjarne, bryder, 121

Tonicas Tyrolerorkester, 40
Tovhøjskolen, 124
Tranbjerg, 20, 34, 35
Trige, 173
Trillegården, afd. af Arbejdernes Andels Boligforening, 29
Traskibsejernes Sammenslutning, 37
Trøjborg Apotek, 173
Trøjborg Beboerforening, 12, 17, 51
Trøjborg Grundejerforening, 21
Tønnesen, Harry, bokser, 121
Tørring, Jesper, DM i højdespring, 123

UEFA, Det europæiske Fodboldforbund, 109, 110, 120, 124
Ulykkesanalyse-center for Århus Amt, 32
Undervisningsministeriet, 46
Ungdomshuset, Gudrunsvvej, 29
Unge Hjemns Højskole, 28
Universitetssamvirket, 80

Vadgaard, Kresten, gårdejer, 174
Wagner, Aage, overlæge, 174
Walde, Vagn, underdirektør, 175
Valdemarsgades Skole, 78
Waldorf, Michael, offsettrykker, MF, 42, 43
Vandex, fugtisoleringsfirma, 50
Varna, restaurant, 37, 173
Vater, Knud, købmand, 175
Wegener, Klaus, skuespiller, 89, 91
Weinert, Knud, kunstmaler, 108
Weiss, Glenn, sportsdanser, 122, 125
Weiss, Peter, tysk forfatter, 90
Vejdirektoratet, 35
Vejlby, 138
Vejlby Kirke, 137
Vejlby Landbrugsskole, 45, 48, 139
Vejlby-Risskov Hallen, 18, 33, 40, 41, 122, 124
Vejlby Risskov Idrætsforening, 125
Vejlby-Risskov Sogneråd, 174
Wells, Charles, kunstmaler, 108
Wendelbo, Ole, fodboldspiller, 110
Vennelyst, 93
Venstre, 40, 42, 44
Venstresocialisterne (VS), 37, 42, 43, 156
Westenholz, Anders, direktør, 156
Westenholz, Regnar, direktør, 156
Vester Allé, 40, 46, 139, 154, 168

Vestergade, 14, 35, 49, 64–70, 154, 165, 168
Vestergård, Bent, skuespiller, 85
Vestergårdsskolen, 49
Vester-Lisbjerg Herred, 154
Vestervang, 41, 51
Vestesen, H., tidl. indehaver af Frichs, 127, 129
Vestre Kirkegård, 14
Vestre Landsret, 14, 33
Viby, 10, 15, 18, 41, 160–62, 168, 170, 171, 174
Viby Amtsgymnasium, 169
Viby Hotel, 144
Viby Idrætsforening, 125, 141
Viby Skole, 174
Wickmann, arkitekt, 9
Wied, J., tidl. indehaver af Frichs, 127, 129
Viking, bowlingklub, 122, 125
Wienerhallen, danserrestaurant, 51
Vilhelmsborg, 9, 15
Willadsen, Poul, administrerende direktør, 175
Willumsgaard, Rudolf G., stationsforstander, 139
Wilson, Andreas P., fabrikant, 175
Windeløw, Lars, fodboldspiller, 115
Vind og Vejr, forretning, 51
Volden, 12, 44
Volkstheater Rostock, 21, 90
Wolmar, Bent, fodboldspiller, 115, 119
Vognsen, Peder, 152
Vor Frue Kirke, 152–54
Vor Frue Kloster, stiftelse, 153, 154
Vor Frue Sogns Menighedsråd, 68
Vorrevangsskolen, 16
Waack, Andreas, kulturrådmand i Rostock, 20

Ølholm, Carsten, flybygger, 25
Ørntoft, Finn, direktør, byrådsmedlem, 46
Øst for Paradis, biograf, 47
Østasiatisk Institut, 10
Østergades Forsamlingsbygning, 144, 171
Østergades Hotel, 144
Østjylland, Sparekassen, 170
Østjyllands Radio, 138
Østjysk Hjemstavnforening, 174
Østjysk Korn- og Foderstofforretning, 74–76, 175
Østjysk Musikforsyning, 22, 90

- Åboulevarden, 21, 29, 34, 44, 46, 64,
 67-69, 164
 Åby, 35, 160, 161
 Åby Tømmerhandel, 172
 Åbyhøj, 9, 10, 24, 26, 30, 125, 162
 Åbyhøj Amatørteater, 91
 Åbyhøj Badmintonklub, 125
 Åbyhøjgården, 28
 Åbyhøj Idrætsforening (IF), 122
 Åbyhøj Kirke, 47
 Aae, Arvid, kunstmaler, 78
 Aaen, Kaj, 175
 Ålborggade, 24
 Ålborggården, 36
 Århus 1900, idrætsklub, 125
 Århus Akademi, 29
 Århus Amatør Cykleklub, 124
 Århus Amt, 15, 27, 32, 46, 49, 76, 83, 137,
 148, 149, 152, 154, 155
 Århus Amts Gymnastikforening, 121
 Århus Amts Landsøkonomiske Selskab, 49
 Århus Amtsråd, 27, 33, 46, 49, 83, 174
 Århus Amts Sognerådsforening, 170
 Århus Amtssygehus, 28, 57, 137, 171, 172,
 174
 Århus Amtstidende, 93
 Århus Amtsvejvæsen, 60, 61
 Århus Badmintonklub, 124
 Århus Belysningsvæsen, 159
 Århus Boksealliance, 124
 Århus Brandvæsen, 14, 17, 47, 51
 Århus Bugt, 32, 49, 71, 122, 159
 Århus By- og Herredsret, 10, 16, 24, 26,
 31, 36, 38-41, 44, 48, 139
 Århus By-Orkester, 9, 25, 46, 92-103, 170,
 171
 Århus Byråd, 9, 10, 12, 14, 15, 17-20, 23,
 25, 30, 32, 33, 35, 37, 40, 45-49, 51, 59,
 67, 71, 75-77, 96, 156, 162-63
 Århus Cricketklub, 125
 Århus Cykelbane, 23, 50
 Århus Domkirke, 21, 23, 71, 148-53
 Århusegnens Husholdningsskole, 139
 Århus Elektroteknikum, 174
 Århus Faldskærmsklub, 36
 Århus Festuge, 36, 37, 85, 88-91, 104
 Århus Flyveklub, 25
 Århus Folkeblad, 12
 Århus Forberedelseskursus, 49
 Århus Gasværk, 17, 20, 78, 156-63
 Århus Grundteaterforening, 21
 Århus-Hallen, 24
 Århus Handelsforening af 1887, 141, 169
 Århus Handelsrejsendeforening, 172
 Århus Handelsstands- og
 Industriforening, 50
 Århus Havn, 8, 12, 13, 17, 20, 28, 29, 37,
 40, 48, 50, 59, 71-77, 128
 Århus Hospitals Kirkesal, 153, 154
 Århus Hotelvært- og Restauratørforening,
 173
 Århus Hovedbanegård, 29, 33, 60, 139,
 175
 Århus Håndværkerforening, 79, 93, 141,
 144
 Århus Idrætspark, 30
 Århus Industriforening, 16
 Århus Isenkrammerforening, 39
 Århus-Kalundborg-ruten, 29, 48
 Århus Karate Skole, 124
 Århus Katedralskole, 13, 17, 29, 40, 46,
 137, 138
 Århus KFUM, håndboldklub, 125
 Århus Kiosk Selskab, 132
 Århus Kommune, 9, 13, 15, 20, 21, 23, 25,
 31-33, 35, 37, 40, 44, 45, 47-49, 56, 57,
 59-63, 69, 93, 95, 96, 138, 139, 154,
 156, 158, 161, 162
 Århus Kommunehospital, 10, 18, 34, 137,
 138, 172, 174
 Århus Kommunes Biblioteker, 9, 20, 40,
 69, 78, 154, 163, 165
 Århus Kommunes Skolevæsen, 18, 137,
 139
 Århus Kommunes Social- og
 Sundhedsforvaltning, 14, 21, 26, 30, 67,
 70, 137
 Århus Konservative Vælgerforening, 141
 Århus Kunstakademi, 79, 105, 106, 108
 Århus Kunstbygning, 16, 36, 47, 49, 108
 Århus Kunstmuseum, 11, 36, 40, 41, 52
 Århus Købmandsskole, 139
 Århus Lærereforening, 11, 13, 50, 139
 Århus Ligbrændingsforening, 171
 Århus Motor-Compagni, 139, 171
 Århus Musikhus, 22, 26, 40, 103
 Århus Musikteater, 9, 21
 Århus Oliefabrik (AO), 73-75, 127, 130,
 171
 Århus Operakor, 99
 Århus Pige-garde, 22, 26
 Århus philharmoniske Selskab, 94, 101
 Århus Pistolklub, 124
 Århus Politi, 10, 12, 16, 18-20, 22, 24, 25,
 29, 35, 37, 38, 40, 41, 48, 49, 51, 57-62,
 174
 Århus Politistation, 18, 31
 Århus Pony Rideklub, 124
 Århus-Posten, 79
 Århus Postkontor, 21, 131, 133
 Århus Privatbank, 12, 174
 Århus Rideklub, 38
 Århus Ridestadion, 124
 Århus Roklub, 123
 Århus Rådhus, 9, 13, 16, 20, 23, 28, 36,
 44, 45, 47, 50, 51, 59, 104
 Århus Salgs- og Reklameforening, 28
 Århus-Samsø-Linjen, 11
 Århus Skattevæsen, 31, 39, 149
 Århus Skifteret, 46
 Århus Skøjtehal, 9, 23, 125
 Århus Socialpædagogiske Seminarium,
 137
 Århus Sportsdanserforening, 121
 Århus Sporveje, 19, 22, 28, 34
 Århus Sporvejsfunktionærers Orkester,
 9, 33
 Århus Stadionhal, 9, 12, 21, 31, 36, 39, 46,
 98-100, 117, 119, 121, 124
 Århus Stevedore Kompagni, 128
 Århus Stift, 17, 137, 138
 Aarhus Stiftsbogtrykkerie, 171
 Aarhus Stiftstidende, 17, 25, 28, 31, 71,
 82, 84, 109, 112-14, 125, 141, 143
 Århus Studenterforening, 83
 Århus Studenterrevy, 47, 91
 Århus Tandlægehøjskole, 137, 138
 Århus Teater, 36, 37, 46, 82-88, 94, 95,
 170, 172
 Århus Teaters Elevskole, 138
 Århus Tekniske Skole, 44, 79, 174
 Århus Toldkammer, 8, 37, 40, 137, 138
 Århus Turistforening, 21, 28
 Århus Tømmerhandel, 137
 Århus Universitet, 10, 16, 24, 36, 80, 100,
 137-39, 169-74
 Århus Vejviser, 27
 Århus Vognmandsforening, 62
 Århus Østbanegård, 35, 40
 Århus Å, 22, 55
 Aarkrog, Jens, forfatter, historiker, 88
 Å-Udstillingen, 49

